

prevodilac

***Časopis za srpsku i stranu filologiju,
opštu i primenjenu lingvistiku,
leksikografiju i traduktologiju
(istorija, teorija, kritika, didaktika prevođenja,
status i organizacija prevodilačke profesije)***

***Udruženje naučnih i stručnih
prevodilaca Srbije***

Beograd

prevodilac

*Časopis za srpsku i stranu filologiju, opštu i primenjenu lingvistiku,
leksikografiju i traduktologiju
(istorija, teorija, kritika, didaktika prevođenja, status i organizacija prevodilačke profesije)*

Izdavač:

Udruženje naučnih i stručnih prevodilaca Srbije

Za izdavača:

Dragić Vukićević

Redakcijski kolegijum:

dr Ksenija Aykut, dr Larisa Razdobudko-Čović, Nevena Drenjaković,
dr Miloš Đurić, dr Annette Đurović, Zoran R. Jovanović, dr Ana Kuzmanović-Jovanović,
dr Aleksandar Perić, dr Milica Vinaver-Ković, dr Petar Vučković, mr Nataša Vulović

Glavni i odgovorni urednik:

Zoran R. Jovanović

Sekretar:

Nevena Drenjaković

Lektor:

Miroslav Nikolić

Grafička obrada:

Nikola Cvetković

Adresa:

PREVODILAC, 11000 Beograd, Kičevska 9,
tel. 2442-997 i 2441-542;
faks 2440-345; e-mail: upit@prevodi.org.rs

Štampa:

SLUŽBENI GLASNIK, Beograd

Tiraž:

1000 primeraka

***Časopis je registrovan 1982. godine kod ondašnjeg Ministarstva
informacija Republike Srbije kao 601. glasilo u Srbiji.***

Časopis izlazi tromesečno. Rukopisi se ne vraćaju.

Objavljeni prilozi ne moraju uvek da izražavaju stav redakcije.

prevodilac

GODINA XXXII

jul-december 2013.

broj 3-4 (70)

SADRŽAJ:

Uvodnik

- Evropski momenat Njegoševog pesništva (Milo Lompar) 7

Čovek i jezik

- **Aleksandar Perić:** Čovek i njegov jezički svet 12

Teorija i praksa prevođenja

- **Miodrag Sibinović:** Desanka Maksimović kao prevodilac 31

- **Larisa Razdobudko Čović:** Sveto i profano u strukturi Njegoševe pesme
»Noć skuplja vijeka« i ruski prevodni ekvivalenti 39

Prikazi i kritike

- Milo Lompar, *Duh samoporicanja* (Z. Jovanović) 52

- Annette Đurović: *Grundfragen der deutschen Syntax* (J. Popović) 60

- Nadežda Silaški i Tatjana Đurović (ur.), *Aktuelne teme engleskog jezika nauke
i struke u Srbiji* (M. D. Đurić) 63

Hronika

- 1700 godina od izdavanja milanskog edikta (R. Rakić) 68

- Deveta međunarodna konferencija u Nikšiću (M. D. Đurić) 74

- XI međunarodni skup sudskih prevodilaca (M. Vukčević) 78

- In memoriam: prof. dr Olga Humo (Vesna Polovina) 84

Portreti prevodilaca

- Radmila Domazetović (Z. Jovanović) 87

Bibliografija

- Izbor radova o razgovornom diskursu (N. Panić Cerovski) 90

Glosar

- Bazični frazalni glagoli: englesko-srpski (M. D. Đurić/ N. Panić Cerovski) 107

Informativni bilten

- Uručena nagrada »Aleksandar I. Spasić« (Z. Jovanović) 159

CONTENTS:

Editorial

- European moment of Njegoš's poetic art (Milo Lompar) 7

Man and Language

- Aleksandar Perić: Man and the world of language. 12

Theory and Practice of Translation

- Miodrag Sibinović: Desanka Maksimović as translator 31
- Larisa Razdobudko Čović: Holy and profane in the structure of one Njegoš's poem and Russian translation equivalents. 39

Reviews

- Milo Lompar, *The spirit of self-denial* (Z. Jovanović) 52
- Annette Đurović: *Fundamental Questions of German Syntax* (J. Popović) 60
- Nadežda Silaški and Tatjana Đurović (eds.), *Contemporary Topics of Scientific English Language and English for Specific Purposes in Serbia* (M. D. Đurić) 63.

Chronicle

- 1700 years of the Edict of Milan (R. Rakić) 68
- The Ninth International Conference in Nikšić (M. D. Đurić) 74.
- The Eleventh International Gathering of Court Interpreters (M. Vukčević) 78
- *In memoriam*: Prof. Dr Olga Humo (Vesna Polovina) 84

Portraits of Translators

- Radmila Domazetović (Z. Jovanović) 87

Bibliography

- The Selective Bibliography on Spoken Discourse (Natalija Panić Cerovski) 90

Glossary

- Basic Phrasal Verbs: English-Serbian (M. D. Đurić/ N. Panić Cerovski) 107

Information Bulletin

- »Aleksandar I. Spasić« Award (Z. Jovanović) 159

SOMMAIRE:

Editorial

- Moment européen de l'art poétique de Njegoš (Milo Lompar)7.

L'homme et la langue

- **Aleksandar Perić:** L'homme et le monde du langage.....12.

Théorie et pratique de la traduction

- **Miodrag Sibinović:** Desanka Maksimović comme traducteur 31
- **Larisa Razdobudko Čović:** Saint et profane dans la structure d'un poème de Njegoš et équivalents de traduction en russe. 39

Comptes rendus et critiques

- Milo Lompar, *L'esprit d'abnégation* (Z. Jovanović).....52
- Annette Đurović: *Questions fondamentales de la syntaxe allemande* (J. Popović)60.
- Nadežda Silaški and Tatjana Đurović (eds.), *Sujets contemporains de l'anglais scientifique et anglais sur objectifs spécifiques* (M. D. Đurić) 63

Chronique

- 1700 années de l'Édit de Milan (R. Rakić)68.
- La neuvième conférence internationale à Nikšić (M. D. Đurić)74.
- La onzième réunion internationale des interprètes judiciaires (M. Vukčević) 78
- *In memoriam:* Prof. Dr Olga Humo (Vesna Polovina) 84

Portraits de traducteurs

- Radmila Domazetović (Z. Jovanović).....87

Bibliographie.

- La bibliographie sélective sur le discours parlé (Natalija Panić Cerovski) 90

Glossaire

- Les verbes à particule de base: Anglais-serbe (M. D. Đurić/ N. Panić Cerovski)..... 107.

Bulletin d'information

- Prix »Aleksandar I. Spasić« (Z. Jovanović) 159.

CIP – Каталогизacija u publikaciji
Narodna biblioteka Srbije, Beograd

81`255.4

PREVODILAC: časopis Udruženja naučnih
i stručnih prevodilaca Srbije / glavni i
odgovorni urednik Zoran R. Jovanović. – God.
1, br. 1 (april / jun 1982) – . – Beograd:
Udruženje naučnih i stručnih prevodilaca
Srbije, 1982 – (Barajevo, Sitograf
(Kičevska 9)). – 24 cm

Tromesečno

ISSN 0351 – 8892 = Prevodilac

COBISS.SR-ID 644111

Мило Ломпар

ЕВРОПСКИ МОМЕНАТ ЊЕГОШЕВОГ ПЕСНИШТВА

Издвајању метафизичког, херојског и модерног стадијума у Његошесвом песништву одговара античко, хришћанско и модерно осећање света: њихови садржаји постоје као лектирни траг и духовно искуство у Његошесвом песништву. То нас наводи на помисао о *константи* овог песништва. Она поседује сложену и слојевиту структуру која обухвата елементе *промене* метафизичког искуства, која открива стадијуме унутрашње путање којом иде један метафизички дух, јер извире „из унутрашње бити основног песничког појма *искра*“ који представља „заједничку мотивску основу, поетско језгро, нуклеус целокупне Његошеве поезије“.¹ Јер, само се метафизичко искуство мења на такав начин и трансформише тако далекосежно да може проћи кроз сва три стадијума Његошевог песничког доживљаја. Премда метафизичко искуство можемо препознати и у античком, и у хришћанском, и у модерном осећању света, оно не постоји на истоветан начин у сваком од њих.

Нема никакве сумње у то да метафизичко искуство на различит начин пребива у различитим песничким облицима и у различитим стадијумима самог песничког искуства. Тако *Луча микрокозма* – у својој средишњој замисли – превасходно припада једном неортодоксном хришћанском доживљају света. Но, *Горски вијенац* – у свом доминантном домашају – остварује класично-хеленско осећање фатума. Али, *Лажни цар Шћепан Мали* – у актуелности и потенцијалности сугестија – одговара неортодоксном осећању модерног света. Његошеве песме, пак, остављају запретане трагове у сваком од ових осећања света. Који унутрашњи спрег омогућава непрестано вртложење песничког духа? То питање има веома велики значај. Јер, оно нас уводи у однос између Атине и Јерусалима у Његошесвом песништву. Тај однос је положен у темељ наше цивилизације.

Његош је песник драматичног и аутентичног парадокса на којем почива наша цивилизација: оличава га спој између Атине и Јерусалима. Као спој, он је парадокс; као мисао, он је противречност; као искуство, он је апел. Тај апел одјекује у модерни. Управо овим парадоксом песничког искуства, Његош одјекује

1 Јован Деретић, *Композиција „Горског вијенца“*, Завод за уџбенике, Београд, 1969, 11.

у модерном искуству. Јер, модерна осећајност још увек живи од оба симбола: од крста и од круга.

У свет херојске апологетике, у само срце косовског завета, Његош не уводи само непознату него и неодговарајућу фигуру у односу на херојско очекивање. Зачуђујућа је песникова уметничка способност да – у истим годинама – херојски свет сагледава како с лица, као у *Горском вијенцу*, тако и с наличја: у *Лажном цару Шћепану Малом*. Премда је описао историјски догађај доласка Шћепана Малог у Црну Гору, унутрашња спиритуалност, религијска и метафизичка подлога његове поетике не могу се свести на историјску подлогу дела. Јер, Његош показује далекосежно перспективно померање, пошто на позорницу уводи *странца*. То је *парадоксална* фигура: она показује да херојска слобода није само слобода за одлуку о истрази потурица него и слобода за лажног цара.

Свакако да један његов пол представља *политичка* логика која – у хеленској традицији – владару зајамчује право на лаж. Јер, Шћепан је израстао на метафизичкој подлози владарског права на лаж.² Као тобожњи владар, он је злоупотребио право да лаже. Ту је парадокс: они који га доводе, штите и бране, у ствари следе неке од разлога на којима почива владарско право на лаж. Они немају право када лажу о Шћепану, будући да том лажи изазивају „опасност од спољних непријатеља“ уместо да је отклањају. Али, они, истовремено, и имају право да лажу о руском цару зато што тако јачају унутрашње јединство, спречавајући опасност која долази од „сопствених држављана“.³

Али, од већег значаја је други пол онтолошког парадокса: ствара га хилијастички мотив. *Луча микроkozма* ставља сценски нагласак на сећање као сазнање, упризорује позорницу прошлости и поставља питање о *сопству*. *Горски вијенац* спаја моменат садашњости са обновом и поновним утемељењем херојског идеала и поставља питање о *другом*. Хилијастичко очекивање царства божијег на земљи и моменат будућности стварају позорницу *Лажног цара Шћепана Малог*, да би било постављено питање о *истини*. Премда је све као у *Горском вијенцу*, ипак онај који долази спаја митски свет прошлости са хилијастичком снагом очекивања. Уметничко тежиште више није положено на утемељујућу ситуацију истраге потурица, као у *Горском вијенцу*, иако су сви њени *политички интензитети* присутни, него је – у *Лажном цару Шћепану Малом* – тежиште постављено на нешто што долази после ње, као нека подсвест њене *митске* свести, као позни плод *проблематично* утемељене херојске слободе: напоскон се појављује нешто што је – у односу на истрагу потурица – померено у будућност.

Сама Његошева замисао је у сагласности са ритмовима времена: непосредно јој претходе Шилерови фрагменти о лажном Димирију и Пушкинова драма *Борис*

2 Platon, *Država*, preveli Albin Vilhar i Branko Pavlović, BIGZ, Beograd, 1976, 69.

3 Platon, *Država*, 70.

Годунов, док непосредно после ње долази Хебелова драма о лажном Димитрију. Српски песник је, дакле, у потпуној резонанци врхунских песничких радозналости и домета свог времена. Али, његова фигура самозванца делује друкчије: то је преварант који није – као код Пушкина – храбар, него је кукавица, који није – као код Шилера – начелан у развијању заставе слободе, него је произвољност саме страшљивости. Унутар херојског очекивања Његош, дакле, поставља једну модерност: он изводи на позорницу врхунски и модерни цинизам који смешта у срце херојске свести. Како то разумети?

Ако ствари сагледавамо из перспективе метафизичког искуства Његошевог песništва, онда уочавамо како је хилијастички концепт *месије* енкодиран у *Лажног цара Шћепана Малог*. Сама реч је употребљена код Његоша са изричитим библијским подтекстом: „да му виђу... помазаника“. Слабо распрострањена пре првог века нове ере, представа „*мешија* (на грчком, *христос*), краљ 'помазаник'“,⁴ добија у хришћанских аутора „радикално ново значење“, јер постаје „кодирана назнака Исуса“.⁵ Обликован на таквој подлози, Његошев самозванец се појављује као демонска и пародијска фигура лакрдијаша.

Али, ако ствари сагледавамо из перспективе настајућег нихилистичког искуства, јер је *Лажни цар Шћепан Мали* дело прелаза из метафизичког у нихилистички регистар Његошевог песništва, онда се на месту самозванца објављује – хоштаплер: са далекосежним светскоисторијским одјеком у модерном свету. Хилијастичка позадина омогућава не само демонску фигуру лакрдијаша него и открива како настаје нихилистичко ускуство у *Лажном цару Шћепану Малом*. Ако је „Христос... био божански гласник истине анархизма“,⁶ није ли самозванец – као онај чији је успон и настанак уопште могућ тек на позадини преокренутог Христовог лика – могућ као епохални гласник истине нихилизма? Он је *гласник* зато што корача истим хилијастичким путем. Отуд он није случајност него удес хилијазма: његова секуларизована могућност.

Управо на хилијастичком засаду бива, дакле, могућа секуларизација која доводи до модерности. Јер, „револуционарна жеља да се реализује Царство божије јесте еластична тачка прогресивног образовања и почетак модерне историје. Оно што не стоји ни у каквој вези са Царством божијим само је споредна ствар у њој.“⁷ Како је самозванец у директној вези са доласком Царства божијег, онда на

4 Karen Armstrong, *BIBLIJA – biografija*, 64.

5 Karen Armstrong, *BIBLIJA – biografija*, 75–76.

6 Nikolaj Berdajev, *Nova religijska svest i društvena realnost*, u: *Nova religijska svest i društvena realnost * Pogled na svet F. M. Dostojevskog*, preveo Mirko Đorđević, Partizanska knjiga, Beograd, 1982, 162.

7 Fridrih Šlegel, *Ironija ljubavi*, preveo Dragan Stojanović, Zepter Book World, Beograd,

очекивању Царства божијег израста фигура епохалног гласника модерног света. Ако се сетимо представе у којој се љуљају перспективе у часу када провиденцијално прелази у секуларно, онда видимо у *Горском вијеницу* трагички климакс њиховог сусрета, да би ствари света отишле даље у *Лажном цару Шћепану Малом*. Јер, хилијастичко искуство беше довело до срца модерности, али на том месту више не чека ни трагички јунак, не чека чак ни мудрац, већ се појављује лакрдијаш. Лакрдијаш има демонски и пародијски домашај, па се објављује као сабласт на развалинама једног у себи испражњеног и изокренутог света.

Али, први пут Његошево дело нема само метафизичку и историјску него и снажну секуларну димензију: демонски лакрдијаш се – путањама епохалног гласника модерности и модерног нихилизма – закономерно претвара у модерну фигуру хохштаплера. Премда он постаје тип раздобља *par excellence*, јер је – у смислу колективног самопредстављања – неизбежна фигура, модел времена и митски шаблон,⁸ сама његова појава није лишена сасвим трагичних одзива у часу када Немци стварају „болесна и плачљива глумца, који ће, одобравањем збуњених маса, извести самоубилачку цезарску тачку“.⁹

Тако настала двострукост лакрдијаша, чија се фигура као у каледоскопу окреће у различитим перспективама, плод је једног кретања унутар Његошеве поетике које води онтолошком парадоксу Атине и Јерусалима. Његов израз у *Лажном цару Шћепану Малом* јесте *трпија* као *модерно* осећање очаја, мучнине, ћутања: „а да што је свијет до трпија“. Ово осећање почива на новооткривеном садржају времена у модерном свету.¹⁰ Јер, трпија се јавља као плод модерног схватања линеарности времена, као линеарности која је лишена почетка и краја, и античког поимања бесконачности времена, које је одвојено од идеје круга. Трпија је, дакле, бесциљна линеарност (изведена из хришћанске линеарности) и античка бесконачност (изведена из античке идеје о вечном враћању истог). Да би имала смисла, морала би бити завршена, али није завршена: трпија је, дакле, рђава бесконачност. Јер, „модерно повијесно мишљење... из свог прогресивног назора одстрањује кршћанске елементе стварања и довршења, док из античког свјетоназора присваја идеју бесконачног и континуираног кретања не преузимајући његову кружну структуру“.¹¹

Шта нам открива сазнање о односу између Атине и Јерусалима – као односу који обликује сам темељ наше цивилизације – као *динамичком језгру*

1999, 56.

8 Peter Sloterdijk, *Kritika ciničnoga uma*, preveo Boris Hudoletnjak, CID – Podgorica, 2008, 464.

9 Peter Sloterdijk, *Kritika ciničnoga uma*, 455.

10 Мило Ломпар, *Његош и модерна*, Нолит, Београд, 2008, 238–242.

11 Karl Löwith, *Svjetska povijest i događanje spasa*, 253.

које структурира Његошево песничко искуство? Оно обележава да је Његош репрезентативни песник српске културе превасходно по томе што је песник целокупне цивилизације на којој је српска култура настала, којој је она припадала у различитим раздобљима и која је њен неотклоњиви део. Није, дакле, Његош репрезентативни лик српске културе само зато што је највећи српски песник. Није он то ни само зато што српској култури и традицији припада својим избором: како својом одлуком тако и својим делом. Он је *репрезентативан* зато што у српској култури – у аутентичном дослуху са њеним одсудним духовним и поетичким ритмовима – остварује најопштији и утемељујући цивилизацијски momenat који омогућава само постојање српске културе. Управо зато што је *еминентно* европски песник, Његош је у исто време *репрезентативни* српски песник.

Aleksandar Perić

ČOVEK I NJEGOV JEZIČKI SVET¹

Uvod

I. O pojmu jezika ne može se razmišljati ako se on ne dovede u vezu sa pojmom čoveka. Jezik je svojevrsna tvorevina čovekova, ali ga ona i određuje, jer ljudsko biće praktično ne postoji bez moći govora. Međutim, ni jezik, ni čovek ne postoje u vakuumu. Čovek je društveno biće; u društvu on stiče svoja humana svojstva. Naravno, realnost je mnogo složenija, ali osnovno određenje pojma jezika može poći od ovoga trojstva, jezik – čovek – društvo, u kome celinu čine sva tri člana, a kao izdvojeni elementi mogu se samo apstrahovati. Metodološki, u nauci, to i jeste jedini mogući prilaz stvarnosti.

Izraz «jezik» nije jednoznačan. Jezik, kako se shvata u modernoj civilizaciji, jeste sistem glasovnih simbola. Međutim, to nije «prirodni», spontano nastali idiom u ljudskim zajednicama. Velike moderne države sa svojim jezicima rezultat su integracije užih skupina srodnih zajednica sa odgovarajućim srodnim idiomima, korišćenim u usmenoj komunikaciji, tj. dijalektima. Tako, kroz integrativne procese nastaju veće političke tvorevine, države, sa svojim jezikom u pisanoj formi, obično promocijom jednog dijalekta kao zajedničkog svim članovima društveno-političke zajednice. Takav nadređeni idiom se normira, tj. kodifikuje i standardizuje. Pišu se rečnik i gramatika. To je jezik koji se koristi u javnosti, u obrazovnom sistemu i u književnosti.

Kompleksna društva u modernim državama su slojevita s obzirom na razudenu privrednu delatnost. Stoga se društvena stratifikacija odražava i na planu jezika, tj. u njegovoj varijabilnosti u vidu sociolekata. Tako se ispod ravni jezika u modernom smislu horizontalno prostiru dijalekti, a vertikalno sociolekti. Dakle, jezik je i opšti pojam koji obuhvata sve postojeće idiome. U tom smislu on je predmet opšte lingvistike. Tako je u opštoj lingvistici u prvom planu tipologija postojećih jezika. Klasična podela zasnovana na gramatičkoj strukturi potiče od Wilhelma von Humboldta, koji je podelio jezike na izolacione, aglutinativne i fleksivne, zavisno od složenosti oblika reči u kojima se pojavljuju. Taj morfološki kriterijum može se i uopštenije shvatiti, te bi jedna približna podela bila na analitičke i sintetičke jezike.

¹ Ovaj tekst je uvodni deo knjige istog autora, koja će se pod naslovom Čovek i njegov jezički svet – Jezik u naukama o čoveku dvadesetog veka pojaviti tokom 2014. godine

Međutim, centralno pitanje lingvistike je sama struktura jezičkog fenomena, sagledavanje jezika kao sistema znakova, odnosno simbola, u okviru opšte teorije o znakovima, tj. semiologije. Ferdinand de Saussure je postavio temelje moderne lingvistike zasnivajući i obuhvatnu naučnu paradigmu strukturalizma. Saussure je, u stvari, na određen način odgovorio na pitanje šta je verbalni kôd koji određuje identitet čoveka (*langage*) i kakav je on sistem. To se razjašnjava u dihotomijama jezik – govor, označitelj – označeno, sinhronija – dijahronija, sintagmatsko – paradigmatsko. Posle Saussurea nikle su razne strukturalističke škole, u kojima se dograđivala Saussureova opšta teorija. Među njima se posebno istakla Praška škola Trubeckog i Jakobsona.

U Saussureovoj koncepciji jezika, kao imanentnog bilateralnog sistema, ističu se označitelj i sinhronija. Time se dolazi do strukturalne gramatike kao sistema pravila kombinovanja jezičkih jedinica, arbitrarno građenih reči od njihovih sastavnih delova, fonema. Kombinacije se ostvaruju na dva osnovna nivoa, tj. gramatička struktura je shvaćena kao sistem dvostruke artikulacije. Tako su dva povezana konstituenta gramatike značenjski relevantna morfosintaksa i fonologija sa diferencijalnom funkcijom u odnosu na značenje. U dihotomiji označitelja i označenog strukturalno značenje, u Saussureovom smislu, je imanentno značenje ili vrednost na paradigmatskom planu jezika: značenje jedne reči postoji samo u odnosu, u opoziciji prema značenju druge reči. To nije pitanje relacije jezika prema stvarnosti, odnosno poimanje stvarnosti, već njegovog holističkog identiteta. Zato je u Praškoj školi došlo do isticanja značaja funkcionalnosti u strukturalističkoj lingvistici, do traženja adekvatnog odnosa forme i funkcije. To predstavlja uvod u jedno šire shvatanje semantike, gde su u korespondenciji reči i rečenice sa pojmovima, odnosno iskazima.

U okviru strukturalne semantike pojam (označeno) kao apstrahovana i generalizovana misao predstavlja komplementarno lice označitelja. Celina je, prema tome, reč sa svojim značenjem. Pojmovi se vezuju u širu celinu, tj. iskaz (propoziciju). Iskaz predstavlja značenje sintaksičke strukture kakva je rečenica, te njihov spoj predstavlja celinu, tj. rečenicu u širem smislu. Dakle, odnos između izraza i značenja počiva na izomorfizmu njihovih elemenata. Međutim, jezik je fleksibilna tvorevina, podložna varijacijama u vremenu, tj. dijahronija stoji naspram sinhronije. Varijacije nastaju u govoru pojedinca i ulaze u sistem. Otuda se u ravni sinhronije, u sistemu, konstatuju i značajna odstupanja od principa izomorfizma. Praktično, neretko jedna reč ima više značenja (polisemija), a dve ili više reči imaju isto značenje (sinonimija).

U ovom kontekstu treba imati u vidu dijalektiku opšteg i pojedinačnog, odnosno relaciju jezika kao opšteg entiteta i konkretnih jezika kao empirijskih činjenica. Opšti pojam jezika nastaje konceptualizacijom karakteristika pojedinačnih jezika, jer oni predstavljaju realnost sa svojim gramatičkim sistemom. Otuda se u nauci o jeziku ne

može izbeći izbor modela za prikaz opšte teorije. U našoj sredini za egzemplifikaciju od posebnog interesa je srpski jezik sa izrazitim karakteristikama koje nemaju centralno mesto u opštoj teoriji. U ovom kontekstu će se naći i jedan sažet pregled gramatike srpskog jezika. Veliki značaj Ferdinanda de Saussurea je u tome što je on svojim delom i rodonačelnik paradigme strukturalizma u naukama o čoveku. Zato je njegovo mesto među vodećim naučnicima dvadesetog veka. Međutim, bez obzira na metodološki konsekventan Saussureov prilaz, fenomen jezik, kao i posebno oblast značenja, u velikoj meri prevazilaze granice lingvistike i imaju svoje relevantno mesto u svim naukama o čoveku.

II. Drugi značajni lingvista dvadesetog veka, Noam Chomsky, uveo je generativni prilaz u strukturalnu lingvistiku. Chomsky je elaborirao jedan dublji uvid u sintaksu rečenice. Reč je o dinamici generativne sintakse, u kojoj se iz dubinske strukture rečenice kategorijalnim i transformacionim pravilima izvodi površinska struktura rečenice, u koju se unose konkretne reči. Tako se dubinska struktura interpretira značenjski, a površinska fonološki (fonetski). U dinamici strukture razrešavaju se moguće dvosmislenosti rečenice. Pojavom generativne lingvistike postavilo se pitanje da li je koncipirana jedna nova paradigma u nauci o jeziku ili je reč o dogradnji vladajuće strukturalne lingvistike. Nova paradigma bi značila revoluciju u lingvistici, što je, u stvari, stanovište Noama Chomskog. Relevantno u tom pogledu trebalo bi da bude obrazloženje koje je dao sam Chomsky. Prema Chomskom, strukturalna lingvistika je deskriptivna nauka, taksonomska disciplina, koja materiju segmentira i klasificira. Nasuprot tome, generativna lingvistika je nauka višeg reda, jer je ona eksplikativna nauka. Dakle, reč je o relaciji deskriptivne i eksplikativne adekvatnosti teorije, odnosno pitanje jedne nove naučne paradigme.

Na epistemološkom planu značajna je podela na idiografske, nauke razumevanja jedinstvenih događaja u istorijskoj dimenziji, i nomotetske, nauke u kojima se objašnjavaju opšte zakonitosti realnog sveta, tj. kauzalitet pojava. Dakle, eksplikativna adekvatnost generativne teorije mora načelno počivati na utvrđivanju uzroka na kojima lingvistička generativna teorija počiva. Takvi se uzroci, naravno, ne istražuju u okviru lingvistike, već u domenu psihologije i, u krajnjoj instanci, u anatomiji i fiziologiji ljudskog mozga. Međutim, istraživanja u tom širem naučnom opsegu ne ukazuju ubedljivo na jednu novu paradigmu nauke o jeziku izvan klasičnih okvira strukturalizma. U pogledu semantike generativna lingvistika nije manifestovala neke nove duboke prodore. Tako je nastalo shvatanje o nedovoljnosti generativne sintaksičke komponente u lingvistici, te je koncipirana semantička generativna dubinska struktura rečenice, iz koje bi se izvodila sintaksička struktura. Chomsky, pak, ostajući na svojoj osnovnoj poziciji, nastavio je da dograđuje svoju teorijsku koncepciju. Pri tome je uvideo značaj semantičke komponente i potrebu da je valjano diferenciranu inkorporira u datu sintaksičku celinu.

Činjenica je da uvođenje pojma «generativno» u lingvistiku predstavlja psihološku problematiku procesa mentalnog stvaralaštva. Postavlja se pitanje da li se u generativnom lingvističkom okviru može apstrahovati semiološka komponenta pragmatike, tj. odnos učesnika komunikacije u upotrebi jezika u datom situacionom i sociokulturnom kontekstu kada tekst, odnosno diskurs, prevazilazi granice rečenice. Pitanje je, naime, psihološke realnosti generativne gramatike, koje ulazi u domen odnosa jezika i mišljenja. Gramatička kompetencija podrazumeva komunikativnu kompetenciju. Iz toga razloga zahteva pažnju način građenja i razumevanja govornog saopštenja onako kako je proistekao iz istraživanja Lava Vigotskog, koje je Aleksandar Lurija zaokružio nalazima u pogledu moždane osnove procesa.

III. Jezik se proučava kao sistem znakova, i to je naučni domet lingvistike. Međutim, jezički fenomen je od takvog značaja za suštinu čovekovog bića da se on mora sagledati iz jedne šire perspektive. To znači uvid u mesto i ulogu jezika u širokom spektru nauka o čoveku. Tako se mora poći od čovekove biološke konstitucije. Biologija je nauka koja je verovatno najviše doprinela formiranju moderne misli, posebno od razvoja teorije biološke evolucije i kulminirajući molekularnom biologijom. Ustanovljeno je da je čovek jedina biološka vrsta koja može da vlada simboličkim kôdom u komunikaciji, tj. jezikom. Neophodni uslov za takvu moć je čovekov neokorteks, tokom evolucije znatno uvećana moždana kora sa svojim karakterističnim neurofiziološkim funkcijama. Čovekov neokorteks, kao jedinstveni fenomen u biosferi, razvio se tokom dva miliona godina uz druge propratne anatomske varijacije. Reč je o procesu postanka čoveka u autentičnom smislu, *homo sapiensa*, koji se pojavio pre 250.000 godina.

Ključno pitanje u ovom kontekstu jeste kako se taj proces evolucije odvijao. Time se ulazi u oblast genetike, u proučavanje nasleđa i varijacija u organizmima. U genetici vlada osnovni zakon – teleonomija: živa bića nasleđuju karakteristike svojih predaka. Međutim, u tom lančanom procesu mogu nastati slučajne promene – mutacije. Mutacije dovode do postanka novih vrsta koje se razmnožavaju. Mutacije mogu predstavljati povoljne ili nepovoljne faktore u prilagođavanju date vrste ambijentu. Preživljavanje i razvoj vrste određuje prirodna selekcija, kako je to ustanovio Charles Darwin. Suština mutacija, kao i nasleđa uopšte, sagledana je prodorom nauke u jezgro ćelije organizma. Tu su otkriveni elementi nasleđa, hromozomi i geni. Teorija je zaokružena u okviru molekularne biologije sa njenom informatičkom strukturom.

Genetički kôd, «jezik gena», je sistem pravila prema kojima se informacija sadržana u genetičkom materijalu prevodi u protein, osnovni konstituent ćelije. Naime, ustanovljeno je da je nosilac genetičke informacije biomakromolekula dezoksiribonukleinske kiseline (DNK). Raspored njenih sastavnih delova, nukleotida, preko ribonukleinske kiseline određuje raspored aminokiselina, sastavnih delova makromolekule proteina.

Dakle, biološka evolucija, kao i pojava *homo sapiens* sa njegovim karakterističnim neokorteksom, rezultat je zakonite nužnosti i slučajnosti. Reč je o procesu u kome se nikakva spoljna informacija, stečena tokom života pojedinačnog organizma, ne može utisnuti u program nasleđivanja. Za evolucionu tok, ipak, relevantne su, uz mutacije, i unutrašnje aktivne autoregulacije.

Ova postavka o inherentnom evolucionom toku od fundamentalnog je značaja. Suprotan stav svojevremeno izneo je biolog Jean-Baptist Lamarck tvrdeći da se evolucija odvija upravo prenošenjem u nasleđe stečenih karakteristika, čime se postiže adekvatnija adaptacija organizma tako da bi prirodna selekcija bila irelevantna. Činjenica je da je ova privlačna, a nedokazana teza imala odraza čak i u oblastima drugih nauka o čoveku. Suština nasleđa je u tome što se diferenciraju matične i somatske (telesne) ćelije. Genetička informacija ide iz matičnih ćelija u somatske ćelije, ali reverzibilni tok nije moguć. Stoga spoljna informacija ne ulazi u genetički program, te promene mogu nastati samo na osnovu mutacija i internih autoregulacija.

Tako se evolutivno odvija filogeneza, istorija vrsta, u čijim okvirima je određen genotip, biološka konstitucija svake jedinke. Međutim, ljudska vrsta se odlikuje svojim epigenetičkim razvojem, biološkim potencijalom, koji u datom ambijentu, konstruktivno u fazama, razvija svaka jedinka. Na taj način u ontogenezi, istoriji ljudske jedinke, genotip postaje individualno određeni fenotip. Za ljudsku vrstu od posebnog je značaja taj epigenetički razvoj, koji se odvija u interakciji neurofizioloških i psihosocijalnih faktora. Tako u svom individualnom autonomnom razvoju ljudska jedinka nije u potpunosti biološki determinisana. U njoj ne vlada samo instinkt, već ona može da uči i stiče znanja o svetu, a to je omogućeno prevashodno uspešnom upotrebom jezika u sociokulturnoj sredini.

Uslovni refleksi kao asocijativni psihički procesi učenja koji prevazilaze nasleđe instinkata mogu nastati u pojedinim biološkim vrstama. One mogu reagovati na naučene signale, ali samo čovek može koristiti i tzv. «drugi sistem signalizacije», kako ga je definisao Ivan Pavlov. U pitanju je reč, nosilac pojma, tj. simbolička funkcija. Između signala i simbola postoji bitna kvalitativna razlika i stoga životinje ne mogu vladati jezikom. Zato se u ovom evolucionističkom kontekstu postavlja pitanje postanka jezika, fenomena koji određuje identitet čoveka. Ta u biosferi jedinstvena predispozicija prema simbolizaciji, koju su proučavali Ernst Cassirer i Suzanne Langer, nesumnjivo se vezuje, pre svega, za razvoj neokorteksa. Semiološka funkcija simbolizacije predstavlja začetak jezika, te on postaje neizmerno preimućstvo u prirodnoj selekciji vrste koja može da ga koristi. Dakle, neokorteks sa svojim neurofiziološkim karakteristikama, uz ostale anatomske promene, predstavlja nužni uslov za postanak jezika. Međutim, on nije i dovoljan uslov, jer jezik nije instinkt. Jezik ne nastaje biološki zakonomerno u ontogenezi:

dete se ne rađa sa znanjem jezika. Prema tome, postanak jezika na filogenetskom planu može se shvatiti kao komplementarnost nužnosti i selektivno uspešne slučajnosti, gde se vidi analogija sa opštim biološkim evolucionim procesom.

IV. Čovekov mozak je najkompleksniji i najsavršeniji «izum» prirode. On se razvijao u filogenezi, a sadrži potencijal za psihofizički razvoj u ontogenezi. Kako je već navedeno, moždana organizacija govora nije urođena, već se ona razvija epigenetički. Tako se u okviru neurolingvistike istražuju neuralni korelati lingvističkih struktura. Prilaz može biti lokalizacionistički ili holistički. U ovom objektivnom metodološkom prilazu prevashodno dolaze do izražaja režnjevi u neokorteksu sa njihovim posebnim funkcijama, ali je relevantna i celovitost funkcionisanja neurofiziološke mreže. Istraživanje neuralne osnove jezika postiže se klasičnim metodom proučavanja afazija, poremećaja jezičke funkcije usled povreda glave ili bolesti. U novije vreme koriste se i tehnike neuroodslivanja pomoću odgovarajuće razvijene tehnike.

U ovom objektivističkom kontekstu, čiji je glavni inicijator Aleksandar Lurija, postavlja se pitanje adekvatnosti intuitivno shvaćene biološke osnove jezika u delima N. Chomskog. Naime, Noam Chomsky hipostatizira sa stanovišta nativizma urođene jezičke univerzalije u ljudskom umu tako da je na njima zasnovana univerzalna gramatika, osnova za tvrdnju da je generativna lingvistika eksplikativna nauka za razliku od strukturalne lingvistike, koja je deskriptivna nauka. Međutim, za takve urođene, navodno biološki zasnovane sadržine u umu ne nalaze se empirijski dokazi u moždanoj strukturi. Drugim rečima, iskaz prema kome se dete rađa sa urođenim jezičkim shematizmom u duhu kartezijanskog idealističkog racionalizma ostaje nedokazana hipoteza. Koliko je Chomsky u pravu u pogledu kritike Skinnerovog biheviorističkog fizikalizma u odnosu na shvatanje jezika, toliko i njegov aprioristički mentalistički stav ne počiva na čvrstim naučnim osnovama. Zato se u ovom kontekstu ne može govoriti o «kopernikanskom obrtu, o revoluciji u lingvistici». Nema tu jedne nove paradigme, u kojoj bi bile rešene neke anomalije postojeće paradigme, što je uslov revolucije u naučnom smislu.

Steven Pinker zaobilazi ovu konceptualnu teškoću u teoriji N. Chomskog svodeњem jezika na instinkt. Međutim, takvo shvatanje jezika, a time i identiteta čoveka, vodi u još teže dileme na epistemološkom nivou. Između biološkog i psihosocijalnog nužno postoji određena međa, kao što je i čovek unikat u biosferi, odnosno postoji i noosfera. Zato je nužna komplementarnost fizikalističkog i mentalističkog pristupa u proučavanju mozga. To sve vodi zaključku da je jezik epigenetički entitet sinteze psihosocijalnog i neurofiziološkog konstituenta. U tom smislu znanje jezičkih temelja ne može predstavljati genetičku informaciju. Naravno, osporavanje univerzalija u generativnoj lingvistici ne znači da ne postoje atributi koji čine jezik onim što on jeste. Oni su nastali u fazama prelaska prajezika u jezik, odnosno iz simpraktičke upotrebe govora u sinsemantičku

upotrebu. Uz to, treba imati u vidu monogenezu jezika, jer je Afrika postojbina *homo sapiensa*, odakle je on, sa svojim jezikom, krenuo u osvajanje sveta.

V. U višim vrstama životinjskog sveta, kako je prethodno navedeno, ustanovljeno je da, pored naslednih instinkata, postoji mogućnost epigenetičkog razvijanja psihičkih procesa na osnovu principa uslovnih refleksa. Reč je o određenom instrumentalnom mišljenju koje postoji i kod čoveka. Od posebnog značaja za ljudsku vrstu je činjenica da u čovekovo psihi postojbe predispozicije za simboličko delovanje i komuniciranje, tj. putem jezika. Otuda dolazi, kako ističe Lav Vigotski, do svojevrstnog spoja mišljenja i govora, relacije koja predstavlja osnovni predmet psiholingvistike. Misao nije više amorfna, već postaje znakovno posredovana kategorijalna, odnosno diskurzivna misao. Sa druge strane, izraz kao simbolički kôd stiče svoj smisao. Reč je znak koji je kroz proces apstrakcije i generalizacije postao pojam, osnovni instrument misaone delatnosti. Tako su relacije među ljudima, kao i njihove interakcije sa prirodom, simbolički posredovane. To znači da se više mentalne funkcije takođe ostvaruju kroz jezik i da je jezik ključ za njihovo postojanje. Dakle, verbalizovana misao ispoljava se u dvojakoј funkciji: dijalog subjekta sa drugim (komunikacijska funkcija jezika) i dijalog subjekta sa samim sobom, tj. njegov unutrašnji govor (refleksivna funkcija jezika).

Razvoj jezika u ontogenezi podrobno je istraživao. Modaliteti ovladavanja jezikom od strane deteta eksperimentalno su proučavani i stečena saznanja u određenom opsegu reflektuju se i na hipoteze o nastanku jezika u filogenezi. Bitno je podvući da u detetu ne postoji neko urođeno uopšteno znanje jezika, već u njemu je inherentna težnja da sa svojim predispozicijama oponaša govor roditelja i da se sa njim identifikuje. Isto tako, inicijalni govor – simpraktička upotreba jezika – nije autonoman proces, već predstavlja deo dečije interakcije sa okruženjem, odnosno deo dečije igre. Lišeno svoje sociokulturne sredine, dete nikad ne bi progovorilo i ne bi moglo postati čovek u autentičnom smislu, jer socijalizacija i kulturalizacija deteta je u povratnoj sprezi sa razvojem njegove neurofiziološke mreže.

Jean Piaget je ustanovio određene stadijume mentalnog razvoja deteta, gde je jedan stadijum konstrukciono osnova za prelaz u sledeći stadijum, iz jedne faze u višu fazu. Tako idu sukcesivno senzomotorni period, period predoperativnog mišljenja, zatim period konkretno operativnog mišljenja i, konačno, period formalnih operacija mišljenja. U drugom periodu se konstatuje autistični govor deteta – dete govori samo za sebe na osnovu onoga što je čulo – i taj govor se u daljem razvojnom procesu gubi. Uz slabljenje egocentrizma deteta u narednom periodu manifestuje se dečiji govor sa komunikativnom funkcijom u okviru socijalizacije deteta. Konačno, znanje jezika se vezuje za moć apstraktnog mišljenja, odnosno adekvatno vladanje pojmovima. Vigotski je uneo korekciju u ovu značajnu koncepciju tvrdeći da se egocentrični autistični govor deteta ne

gubi, već se postepeno internalizuje. On se pretvara u specifični unutrašnji govor, govor bez glasovnosti, odnosno verbalizovanu misao, koja postaje osnov za komunikativnu funkciju jezika postepeno socijalizovanog deteta u datoj kulturnoj sredini. Koliko je u psiholingvistici ustanovljen značaj jezika za moć mišljenja i mentalne funkcije, toliko je razumljiv i nastali interes za uvid u mentalnu organizaciju jezičkog sistema, tj. za kognitivne procese njegove obrade i pohranjivanja. U pitanju je pominjana psihološka realnost lingvističkih teorija, isto kao što se ispituje neurofiziološki konstituent jezika u domenu neurolingvistike.

Jedno od ključnih pitanja jeste da li u organizaciji kognitivnog sistema, odnosno ljudskog uma, vlada modularnost ili holizam. Modularnost bi mogla predstavljati potvrdu za kognitivnu autonomnost sintakse u odnosu na značenje, što je osnov generativne lingvistike, kako je koncipirao Chomsky. Međutim, postoje određeni dokazi prema kojima se obrada sintakse odvija simultano sa semantičkom obradom, što dovodi u pitanje psihološku realnost autonomne sintakse. U ovom kontekstu sagledava se i sporna koncepcija autonomnog jezičkog ustrojstva u ljudskom umu. Naime, ustanovljeno je da mehanizmi obrade jezičke informacije nisu specifični u opštem sklopu mentalnog funkcionisanja, što se inače potvrđuje i na neurofiziološkom planu, jer, jednostavno, ne postoji poseban «organ jezika» u moždanoj celini.

VI. Svest, čovekova spoznaja sopstvenog identiteta, ne predstavlja naslednu karakteristiku. Ova jedinstvena karakteristika ljudske vrste stiće se epigenetički u procesu čovekovog verbalizovanog mišljenja. Zahvaljujući regulacionim centrima u mozgu i kroz kortikalnu integraciju ljudsko biće stiće refleksivnu moć da svoju kategorijalnu misao razdvoji od subjekta koji tu misao produkuje. Tako se dolazi do svesti imenovanjem. Bitna je lična zamenica drugog lica «ti» da bi se došlo do lične zamenice prvog lica «ja». Na određen način čovek vidi sebe u ogledalu kao drugog. Tako se čovek u detinjstvu, u komunikaciji u sociokulturnoj sredini, oslobađa biološkog determinizma. On vlada svojom mišlju u analogiji sa rečju, koja je u svojstvu pojma stekla autonomiju u odnosu na konkretni objekt. To je osnova za sticanje pojmova egzistencije, prostora i vremena i radikalnog diferenciranja čoveka od ostalih živih vrsta. Uz svest se razvijaju više mentalne funkcije, koje su u drugim vrstama rudimentarne, kao i racionalna misao uopšte.

Kao što jezik ima ključnu ulogu u nastanku kategorijalne misli, tako je jezik neophodan i za psihičku kreativnost u okviru svesti. Diskurzivno mišljenje je put ka sticanju znanja, a ono podrazumeva svest o istini. Iskazi su istiniti ako njihovo značenje odgovara realnosti. Ipak, istina predstavlja veoma složen problem za čovekov um, koji ima ključno mesto u nauci i filozofiji. Karakteristično je da je u društvenoj svesti tek u dvadesetom veku sagledan puni značaj jezika za čoveka i njegov um. Zato dvadeseti

vek predstavlja vek jezičkog obrta u filozofiji. Postmodernost je dovela u pitanje tradicionalne temelje filozofije isticanjem konstitutivne uloge jezika u filozofskom diskursu.

Najprominentniji kritičar tradicionalizma je eksponent pragmatike u jeziku Ludwig Wittgenstein. Perspektiva svesti se u pragmatiki pomera od istine ka praksi. U prvi plan dolazi svesno usmerena delatnost, odnosno upotreba jezika predstavlja značenje. Jezik kao svesnu delatnost u perspektivi pragmatike posebno je sagledao John Austin, čime se došlo do značajnog proširenja lingvističke teorije. Naime, ustanovljeno je da postoje iskazi koji nisu istiniti, niti lažni, a nosioci su značenja. Tako nastaje pragmatička teorija govornih činova, jezičkih radnji koje stiču svoj smisao u sociokulturnim konvencijama, kao što su molbe, naređenja, obećanja, čestitke, nominacije i sl. U tom sklopu tvrđenje je samo jedna vrsta govornog čina. Pragmatičke pretpostavke nisu relevantne samo za govorne činove, već i za dijalog. Tako se u ovom domenu pragmatička pravila klasifikuju u vidu kategorija, te se diferenciraju izjave sa doslovnim i nedoslovnim značenjem, kako je to sistemski ustanovio Paul Grice.

U okviru čovekove svesti, vezivanjem za delovanje, sadržan je ključni pojam svesti. Kao što svest nastaje prepoznavanjem sebe kao drugog, tako i savest nalaže da subjekt postupa prema drugom onako kako bi želeo da se postupa prema njemu. Ovaj odnos svesti i savesti, kao moralne svesti, ilustruje latinska reč *conscientia* koja sadrži oba pojma. Kao svesno biće, čovek nije vezan za realnost u određenom vremenu i na određenom mestu. Čovek misli i zamišlja, a njegova moć imaginacije u susretu sa realnošću upravo je izvor njegove kreativnosti. Kreativnost se, pre svega, manifestuje simbolički na kulturološkom planu u interakciji sa prirodnim okruženjem. Značajan vid kreativnosti je i u samom građenju simboličkog kôda kakav je jezik. Upravo se široki spektar imaginacije ostvaruje pomoću jezika. To je slučaj u umetničkom stvaralaštvu, u poeziji, kada je jezik sam svoj predmet. Na kulturološkom planu od fundamentalnog značaja je stvaranje mitova, idejnih osnova svih kultura.

Pojam svesti je u središtu spora između fizikalističkog i mentalističkog naučnog stanovišta, odnosno njihovih rečnika. U domenu lingvistike poznat je spor između behavioriste Skinnera sa pozicija fizikalizma i mentalistički orijentisanog N. Chomskog. U okvirima fizikalizma ide se do osporavanja pojma svesti, te naučni status uživa samo proučavanje ponašanja. Sa druge strane, metafizički mentalizam nalazi svoju osnovu u platonovskom ili kartezijanskom idealizmu. Zato shvatanje o komplementarnosti redukcionističkih prilaza nalazi mesto u čovekovoju svesti.

VII. Čovek se ne rađa sa svešću, ni sa višim mentalnim funkcijama, jer je nužno njihovo simboličko, tj. jezičko posredovanje. Svest je nadgradnja nesvesnog i u tome je epohalno delo Freudovog otkrića i nastanak psihoanalize. Ono što je urođeno i nasledno jeste čovekova anatomsko-fiziološka konstitucija, kao i psihički procesi u vidu nagona i

emocija, tj. instinkata. Međutim, čovekova kortikalna mreža omogućuje i procese u nesvesnom, koji se diferenciraju od instinkata. U tim psihičkim procesima ogleda se filogenetska težnja *homo sapiensa* ka simbolizaciji, tj. funkciji označavanja. U simboličkom vidu čovekovog reagovanja bio bi onda začetak stvaranja jezika i kulture. Dakle, reč je o predispozicijama, potencijalu, koji se mogao ostvariti u spoljnoj sredini i dovesti do sticanja svesti.

U ovom kontekstu vredna pažnje su razmatranja Edwarda Sapira, koja se vezuju za uvide Ernsta Cassirera. Sapir navodi da simbol predstavlja određeno kondenzovanje psihičke emocionalne energije. Međutim, moguće je disociranje simbola od svog izvornog konteksta kada on stiče značenje, ne kao odraz emocije, već kao njen «komentar». Redukcijom emocionalnosti nastaje tip referencijalne simbolike, koja se pojmovno ispoljava u jeziku, kao i u obrascima kulture. Reč je o interaktivnim procesima konstituisanja svesti. Sa druge strane, razvoj kondenzacijskih simbola ide paralelno u nesvesnom. Na osnovu ovoga stanja stvari može se u pogledu početka jezika, čija psihosocijalna komponenta ne može biti sporna, razmatrati šta može biti nesvesno i urođeno, pa time i univerzalno. Šta je, sa druge strane, nesvesno i univerzalno ili grupno, ali nije urođeno jer je epigenetički stečeno.

U ovom kontekstu važno je uočiti činjenicu da u nesvesnom nije sadržano samo ono što je urođeno. Sigmund Freud je ukazao na značaj interaktivnog odnosa procesa između nesvesnog i svesnog dela psihe. Tako se dolazi do zaključka da jezičko nesvesno znanje, u stvari, predstavlja znanje potisnuto iz svesti, a stečeno u sociokulturnoj sredini. Opseg toga jezičkog znanja varira od grupnog, uslovljenog posebnom sociokulturnom zajednicom, do univerzalnog, tj. opštelingvističkog. Nivo apstrakcije određuje da li se ovde može govoriti o jezičkoj sadržini ili strukturi. Činjenica je, međutim, da u urođenom nesvesnom mogu biti locirani samo impulsi, procesualna energija, koja predstavlja potencijal za formiranje simboličkih struktura i sadržina. Otuda se na tom dubinskom psihičkom nivou ne nalazi empirijska potvrda za urođene jezičke univerzalije, strukture (formalne) ili sadržine (supstantivne), kako se to hipostatizira u nativističkoj koncepciji generativne lingvistike. Zato su za odnos jezika i nesvesnog, između ostalog, od posebnog interesa istraživanja Edwarda Sapira, koji je sagledao čitav opseg simbolike, kako u nesvesnom, tako i u svesti.

Hipostatizirana sadržina u nesvesnom, odnosno urođeno nesvesno znanje, koje nosi neku vrstu sadržine, nije samo predmet aprioristički sazidane generativne lingvistike. Ono što je u ovom kontekstu relevantnije jeste da su urođene univerzalije u nesvesnom hipostatizirane i u analitičkoj psihologiji Carla Gustava Junga. Tako se sa pozicija mentalističkog apriorizma Jung poziva na Platona, kao Chomsky na Descartesa. Kao revizionista klasične psihoanalitičke teorije Sigmunda Freuda, Jung je koncipirao univerzalije

nesvesnog u vidu arhetipova. Definitivna verifikacija ove teorije na empirijskom planu, podrazumevajući njenu psihološku realnost i neurofiziološku utemeljenost, reflektovala bi se, naravno, i na verodostojnost temelja generativne lingvistike, odnosno generativne sintakse. Međutim, u domenu nesvesnog nužno je diferencirati uspešnu terapeutsku heuristiku od epistemološki utemeljene fundamentalne nauke. Jungova značajna inovacija u dubinskoj psihologiji jeste trodelna podela psihe. Naime, nesvesno se deli na individualno i, u dubljem sloju, kolektivno nesvesno. Tako se kolektivno nesvesno podudara sa urođenim nesvesnim, premda kolektivno nesvesno ne mora nužno biti urođeno, što pokazuju istraživanja kulturnih antropologa.

Kao i Chomsky, Jung je bio svestran naučni mislilac, što se ogleda u širokom dijapazonu njegovog opusa. U ovom kontekstu u fokusu razmatranja su arhetipovi, dakle univerzalije na kojima, ipak, čitava građevina počiva. Kritički osvrt na ovu koncepciju ne znači da ne može postojati začetak arhetipova u simbolizacijskim predispozicijama nesvesnog, ali presudna ostaje empirijska verifikacija. Prema Jungu, arhetipovi kao prasliske, u svome skupu, predstavljaju stvarnu sadržinu urođenog, u Jungovoj terminologiji «kolektivnog» nesvesnog. Arhetipovi se pojavljuju u simboličkoj formi slike i sačinjavaju značenjska jezgra u nesvesnom. To su apriorna značenja drevnog znanja u vezi sa istorijom čovečanstva i njegovom mitologijom. Jasna je tu analogija sa Platonovim apriornim idejama: čovek se rađa sa gotovim fundamentalnim znanjima o svetu i samo prepoznaje stvari, koje već poznaje.

Tako Jung razvrstava arhetipove i uvodi «arhetip oca», «arhetip majke», «arhetip deteta» i ostale arhetipove koji sadrže apriorna znanja o stanju stvari u svetu i životu. U takvom sastavu simboli su «transformatori psihičke energije», u čijem se jezgru nalazi arhetip. Bitna komponenta egzaktne nauke je terminologija, a termini su u okviru date discipline jednoznačni i počivaju na definicijama. Dakle, termini kao reči su odraz pojmova i imaju smisao i referenciju, te na tom osnovu je moguće komuniciranje i sporazumevanje. Iz toga razloga nije lako racionalno shvatiti, u jednoj semiološkoj perspektivi, reči, odnosno sintagme, kao što su «prasluka», «transformator energije», «slika smisla», «živi simbol», «mrtvi simbol» i još neki drugi u Jungovoj teoriji.

Ono što posebno privlači pažnju jeste hipostatiziranje kulturološke sadržine u urođenom nesvesnom. Tako bi drevni mitološki motivi i arhaične predstave iz života u društvu bili potisnuti u kolektivno nesvesno i postali bi nasledna sadržina, koja se manifestuje u snovima i fantazijama. Međutim, nema dokaza da takva sadržina može predstavljati genetičku informaciju. Kada je reč o uređenom i naslednom, merodavni su nalazi u genetici i molekularnoj biologiji, a lamarkističke teze o nasleđivanju stečenih epigenetičkih karakteristika su prevaziđene. Iz toga razloga Edward Sapir navodi da pojam takvog «rasnog nesvesnog» nije nužan, niti shvatljiv. Svakako, treba imati u vidu stanje stvari kako ih opisuje Clyde Kluckhohn. Osnovne kulturološke postavke

nalaze se u nesvesnom različitim zajednicama, ali one nisu urođene, već se stiču epigenetski u određenom sociokulturnom okruženju. Osnove kulturoloških obrazaca u svakodnevnom, praktički usmerenom životu potiskuju se u nesvesno i tako sačinjavaju implicitnu kulturu. To nesvesno jeste kolektivno, ali nije urođeno, odnosno nasledno.

U okviru ove šire Jungove koncepcije karakteristična je postavka da su sukcesivni stadijumi u evoluciji kulture pohranjeni u vidu mentalnih slojeva u kolektivnom nesvesnom. Naime, Jung je, kao i Freud, bio pod uticajem evolucionističkog pravca Tylora i Frazera u kulturnoj antropologiji. Taj etnocentrični, teleološki usmeren pravac doveden je pitanje u uticajnoj strukturalnoj kulturološkoj nauci, onako kako se ogleda u pravolinijskom kretanju kulture od primitivnog do modernog stadijuma. Međutim, osnovni naučni izraz ove teorije (palingeneze) potiče iz biologije, iz teze darviniste Ernsta Haeckela. Naime, Haeckel je na osnovu nepotpunih činjenica u proučavanju embriologije došao do zaključka da je ontogeneza kratka rekapitulacija filogeneze, tj. predačkog lanca pojedinca. Sa svoje strane, Julian Huxley opovrgao je ovu teoriju, ali činjenica je da je njena ekstrapolacija imala vidnog traga u naukama o čoveku.

Ostaje zaključak da u sagledavanju kompleksnog odnosa između nesvesnog i svesnog dela psihe Jung prevideo bitni značaj jezika. Otuda u shvatanju kolektivnog nesvesnog on nije jasno diferencirao ono što je urođeno i nasledno, pa prema tome i univerzalno, te je isključivo biološkog karaktera (genotip), od onoga što je kolektivno, bilo to univerzalno ili grupno, ali ne i urođeno (fenotipska nadgradnja genotipa). Takav sloj nesvesnog, pošto nije urođen, može biti samo ishod interiorizacije temelja kulture iz života u društvu. Prema tome, ako je kulturološkog karaktera, on je i jezički posredovan. Reč je o implicitnoj kulturi, koju čovek nesvesno nosi u svom umu, stečenoj u detinjstvu zajedno sa znanjem jezika. Dakle, kada se pojavljuje tema kulture, nužno se govori i o jeziku, bez koga nema kulture, niti svesti, pa ni autentičnog ljudskog bića.

Ako je Jung prevideo značaj jezika u svojoj analitičkoj teoriji, sasvim druga orijentacija nalazi se u delu Jacquesa Lacana. Sa Lacanom paradigma strukturalizma osvaja domen dubinske psihologije. Polazeći od strukturalne lingvistike Saussurea i Jakobsona, Lacan proklamuje da je nesvesno strukturirano poput jezika, da funkcioniše kao sistem simbola. Binarno ustrojstvo jezičke strukture osnova je metodologije psihoanalitičke prakse. Pojam činjenice, prema Lacanu, ne postoji izvan pojma strukture. Sve proživljeno je artikulisano: o neizrecivom se ne može govoriti. Lacan vidi veličinu Freuda u jednom novom svetlu, jer Freudove analize su lingvističkog tipa, kako smatra Lacan. Postoje bolesti koje «govore» i treba rastumačiti značenje onoga što kazuju. Tumačenje snova je kao tumačenje hijeroglifa nepoznatog jezika. Jer zakon čoveka je zakon jezika i označitelja, koji ga prožima.

Iz svega prethodno izloženog nazire se kakva složena relacija postoji između dubinske psihologije i kulturne antropologije. U tom kontekstu je od posebnog interesa delo Abrama Kardnera, koji podvlači da u analizi treba poći od realnosti pojma *ego*, koji se nalazi između svoga unutrašnjeg i spoljnog sveta. Analitičar uspostavlja verbalnu komunikaciju sa «fundamentalnom ličnošću» određene kulture. Ona je zajednički imenitelj ličnosti koje pripadaju toj kulturi, a živeti u sociokulturnoj zajednici za pojedinca znači usvajanje određenih simboličkih obrazaca radi zadovoljavanja životnih potreba. Dakle, ne postoje ličnosti izvan koordinata određene kulture i u tome okviru moraju se posmatrati njihove individualne specifičnosti.

VIII. Čovek kao društveno biće živi u zajednicama, ali, za razliku od drugih bioloških vrsta, njegove zajednice predstavljaju celine simboličkih sistema, kulturu kao čovekovu drugu prirodu. Simbolički poredak obuhvata kulturu i jezik, u njihovoj međusobnoj praktičnoj zavisnosti i homologiji. Kolektivna svest o kulturi podrazumeva arbitrarno ustanovljene kulturološke obrasce ponašanja, koji predstavljaju strukturiranu formu životnih funkcija i potreba. Transponovanjem tih osnovnih pravila načina života u nesvesno nastaje implicitna kultura, koja nije prisutna u svesti pojedinca u njegovoj svakodnevnoj praksi. Isti je slučaj sa jezikom. Njegova svrsishodna upotreba u kulturalnoj sredini ne implicira konstantnu svest o njegovom osnovnom strukturalnom ustroju. U biologiji prenos karakteristika od predaka na potomke vrši se u vidu nasleđa. U kulturi vrši se prenos znanja prevashodno putem jezika, i to je tradicija, koja određuje tok istorije.

Paradigma strukturalizma relevantna je u kulturologiji isto koliko i u modernoj lingvistici. Iz toga razloga Claude Lévi-Strauss, najpoznatiji istraživač u domenu kulturne antropologije, pod uticajem Saussurea i Jakobsona, zasniva metodologiju istraživanja na komunikativnoj osnovi. Iz prividno haotičnih interakcija u društvu može se doći do čvrstih pravila relacija u njegovoj infrastrukturi. Tako su ustanovljene tri vrste komunikacije, odnosno društvene razmene, na kojima počivaju diskurs, ekonomija i porodica. Razmena u domenu porodice podrazumeva tabu endogamije (incest), zakon kulture koji odvaja čoveka od životinje. Ovim trima stubovima kulture treba, pored konstitutivnih znanja i običaja, dodati verovanje, umetnost, moral i pravo.

Ako kultura predstavlja egzistencijalno znanje, a znanje se formira u verbalnom mišljenju, odnosno kroz reflektivnu funkciju jezika, jezik je i osnova dva pojavna tipa kulture. Naime, kultura u užem smislu je civilizacija, koja nastaje razvojem urbanog života, materijalne infrastrukture i složenih institucija. Međutim, vododelnicom ova dva tipa kulture može se smatrati medijum u kome počinje da se koristi jezik. Reč je o izumu pisma, uspostavljanju kalendara i početku istorijskog vremena. Svim tim se ne iscrpljuje kulturološka relevantnost jezika. U svim kulturama, odnosno civilizacijama,

čovek, kao svesno biće, traži smisao svoga postojanja u svetu. Tako, kao simbolička srž kulture, nastaju mitovi, kao i njihova institucionalizacija u vidu religija. Mitovi su osnova svetih knjiga pojedinih religija.

Veliki doprinos u shvatanju mitova dao je Mircea Eliade. Mit je naracija – priča svih priča. To je simbolički sazdana priča, proizvod kolektivne imaginacije, emocija i razuma. Mit se saznaje, ali se u njega, pre svega, veruje. U njemu su sadržani saznanja o svetu (kosmologija), kao i smernice za valjan život u društvu (moral). One potiču od uzvišenih mitskih ličnosti, koje su se žrtvovala za spas ljudi. U mitu je zasnovana dihotomija svetog i profanog, a smisao svetog potiče iz transcendentnog. Koliko je značajna sadržina mitske naracije, toliko pažnju privlači i formalni aspekt mita. Svesna kreativnost u njegovoj formalnoj strukturi ukazuje na određenu homologiju mita i jezika. Kako navodi Roland Barthes, iskaz je «mala priča», a priča je «prošireni iskaz». Barthes podvlači da mit nije jedan nasumični agregat reči, već uređena celina forme sa odgovarajućom strukturom i funkcijom.

Ako je pismo kao medijum jezika uslovalo pravac kulture, pažnju zahteva i jedan srazmerno noviji medijum jezika, odnosno pisma. Reč je o štamparstvu. U stvari, reč nošena masovnim medijumima uslovala je masovnu kulturu, karakterističnu za modernu zapadnu civilizaciju, koja se iznedrila iz hrišćanstva. Sa jedne strane prominentni su kapitalistički kult rada i desakralizacija stvarnosti. Sa druge strane, u tkivu te civilizacije nastala je opsesnutost zabavom u dokolici, te niču novi, laički mitovi uz zaborav čovekovog dostojanstva i autentičnog smisla postojanja. Ne postoje usaglašeni kulturološki kriterijumi za ocenu vrednosti ove jedinstvene civilizacije. Govori se o «eurocentrizmu», «logocentrizmu», o vrhunskim dostignućima progressa čovečanstva, ali i o dekadenciji, o civilizaciji u zalasku. Zato se jedna objektivna naučna slika može steći tek poređenjem osnovnih orijentacija u kulturnoj antropologiji.

Osnivači kulturne antropologije, Edward Tylor i James Frazer, zastupnici su evolucionističkog pravca u predstrukturalističkoj epohi. Oni su tvrdili da čovečanstvo prolazi kroz sukcesivne stadijume kulture, od divljaštva do moderne civilizacije, te da je merilo vrednosti progres u evolucionom procesu. Smatrali su da je jezik primitivnog čoveka, u dnu vrednosne skale, rudimentaran, a kognitivne sposobnosti odraz slabe moći apstrahovanja. Oni su u «primitivnim zajednicama» videli tvorce mitova, ne shvatajući da su mitovi univerzalna pojava u kulturi. Na ovom planu imamo analogiju sa shvatanjem progressa u jeziku, a vrednovanje na biološkom planu vodilo je u nenaučnu teoriju rasizma. Tako se pokazuje da vrednosni sudovi ukomponovani u naučne discipline (kulturnu antropologiju, lingvistiku, biologiju) nemaju sistemski i empirijski temelj. Zato je Max Weber upozoravao da naučnici treba da se bave teorijom i činjenicama, a ne vrednosnim kriterijumima.

Upravo u okviru biologije ustanovljeno je da su mentalne sposobnosti u genotipu svih ljudi (*homo sapiensa*) potencijalno jednake, te kulturološke i jezičke razlike predstavljaju samo epigenetički fenomen. Stoga pojam progressa zahteva jedno znatno suptilnije tumačenje nego ono koje je nastalo u devetnaestom veku. Kao i u lingvistici, dihotomija opšteg i pojedinačnog od fundamentalnog značaja je u stanovištima kulturne antropologije. Tu se kulturološki relativizam suprotstavlja kulturološkom univerzalizmu u okviru paradigme strukturalizma.

Sa pozicija univerzalizma Claude Lévi-Strauss je dokazivao da nema «više i niže kulture», te je podvrgao kritici negativnu konotaciju pojma «primitivan». Kao u lingvistici, moguće su promene i u sociokulturnoj strukturi, a njihov kumulativni efekat uslovljava smenu struktura, tj. dijahroniju. Nije tu reč o više i manje vrednom, tj. o progressu, već o transformaciji struktura u vremenskom sledu. Sa time u vezi Lévi-Strauss ističe da se parametar progressa u preistorijskom razdoblju, od kamenog, preko bakarnog i bronzanog do gvoždenog doba, ne može primeniti u domenu kulture. Sama istorija čovečanstva je sporadično kumulativna i ne postoji u njoj teleološki princip, predodređeni smer u kome se zbivanja kreću. Zato se Lévi-Strauss kritički odnosi prema istoriografskom diskursu i viši stepen naučnosti vidi u etnologiji. Lévi-Strauss je tražio i dublje osnove svoje strukturalistički zasnovane kulturologije. Imao je u vidu čovekovu urođenu težnju ka simbolizaciji u njegovom opstanku u svetu i zato je postavio tezu da u čovekovom nesvesom postoji prastruktura, matrica svih simboličkih struktura. Svaka-ko, ovo shvatanje se bitno razlikuje od Jungovih arhetipova.

Na suprotnom polu od univerzalističke stoji relativistička kulturna antropologija. Osnovna teza ovog, takođe strukturalistički koncipiranog prilaza je u tome da su sve kulture jedinstvene, te predstavljaju nesamerljive strukturirane celine. Shodno tome, polazeći od shvatanja Clydea Kluckhohna, matrica struktura kulturnih obrazaca nije u urođenom nesvesnom, već je reč o interiorizovanoj implicitnoj kulturi, potisnutoj iz realnosti sociokulturnih zajednica u nesvesno. Dakle, naučni prilaz kulturama zahteva razumevanje, ali nikako vrednovanje. Otuda se postavlja problem kako jedan istraživač, neraskidivo vezan za sopstvenu kulturu, može meritorno opisati i objasniti drugu, tuđu kulturu.

Pitanju kulturološkog razumevanja dao je značajan doprinos Clifford Geertz. Polazeći od razlike između fonetike i fonologije u lingvistici, Geertz ukazuje na nužno razlikovanje pojmova dalekih od iskustva od pojmova bliskih iskustvu. Tako se dolazi do pojmova bliskih iskustvu domoroca i odgonetanju kako on vidi sebe u svojoj kulturi. Konkretno, treba sagledati čitav kontekst simboličke forme – reči, predstava, institucija, ponašanja – kroz koju ljudi vide sebe kao ličnosti. Tako se, u krajnjoj analizi, sagledava i specifičnost individualističke idejne orijentacije čoveka zapadne civilizacije u

kontekstu sociocentričnih kultura sveta. U istom duhu Ruth Benedict piše o kulturnom obrascu date civilizacije kao segmentu jednog velikog luka potencijalnih kontradiktornih ljudskih ciljeva i motivacija, u kome svaka kultura vrši selekciju jednog malog dela da bi na taj način stekla razumljivost.

I u kontekstu kulturnog relativizma jezik je mogao doći u prvi plan, naime u vidu jezičke relativnosti. Benjamin Lee Whorf je postavio tezu da različiti jezici segmentiraju i klasifikuju svet, te se logika njihove strukturalne organizacije odražava na shvatanja u kulturi. Dakle, u Whorfovom metalingvističkom prilazu kulturnoj antropologiji realnost se percipira kroz «lingvističku rešetku». U relativističkom pristupu kulturnoj antropologiji relevantan je i holizam Willarda Quinea. Kako piše Quine, svaki jezik ima svoj originalni strukturirani vokabular, a svaka reč se upotrebljava samo u kontekstu toga celovitog vokabulara. Nema izomorfizma između struktura vokabulara različitih jezika; podudarnost je samo periferna, po rubovima, gde je uticaj čisto materijalne uslovljenosti. Tako Quine dolazi do shvatanja o neodređenosti prevoda, jer u postupku prevodenja subjekt polazi od jedne obuhvatne hipoteze koju unosi iz svog sopstvenog jezika. To je opšti problem sporazumevanja koji postoji između dva sagovornika, pripadnika dveju različitih kultura.

U relativističkom prilazu kulturi ne postavlja se pitanje razlike biološkog nasleđa, ali se dovodi u pitanje uniformnost sticanja znanja o kulturi i jeziku u epigenetičkom procesu, tj. tokom duge «juvenilizacije», karakteristične za ljudsku vrstu. U poređenju triju glavnih stanovišta u kulturnoj antropologiji može se sumirati da je za univerzalizam prividno različito u suštini isto i jednako na skali vrednosti; u evolucionizmu postoji različito i nejednako, vrednosno rangirano; relativizam podrazumeva različitost i vrednosnu jednakost. Dakle, kultura i jezik su međusobno nerazlučivo vezani atributi čovečnosti i, kao simbolički sistemi, u određenoj su homologiji. Kao što u jeziku postoji relacija između forme označitelja i funkcije označenog, tako u kulturi obrasci ponašanja predstavljaju formu funkcije zadovoljavanja životnih potreba.

IX. Kako je podrobno objašnjeno, čovek je društveno biće, koje živi u kulturi, a kultura je za njega druga priroda. U tome njegovom svojstvu nastaje ključno pitanje koje vekovima muči čovečanstvo. Da li je svet koji okružuje čoveka u njegovom viđenju samo nagoveštaj nečega za njega nedokučivog ili je, pak, predstava o realnosti sveta odraz objektivnog sagledavanja stanja stvari? Pitanje je šta je proizvod intencionalnosti u diskurzivnom mišljenju. Drugim rečima, pitanje se može formulisati ovako: da li se jezički izrazi u deklarativnim rečenicama odnose na spoljni svet, koji postoji nezavisno od jezika i misli, ili samo na čovekove misli o spoljnom svetu? U prvom slučaju, u okviru filozofije semantike, teorija značenja je realistička; u drugom slučaju se može definisati kao antirealistička, odnosno interpretativna.

Realističku teoriju značenja zasnovao je Gottlob Frege. Njegova osnovna postavka je u tome da jezički izraz – reč, rečenica – ima referenciju (denotaciju), što je predmet, odnosno činjenica u stvarnosti. Jezički izraz ima i smisao (konotaciju), što je pojam, odnosno iskaz/propozicija/sud, kao posredujuću dimenziju između izraza i referencije. Dakle, razlika je između poznavanja predmeta i znanja o predmetu. Realistička teorija značenja dalje je razvijana i značajne doprinose su pružili Bertrand Russell i Ludwig Wittgenstein u težnji da jezik u deklarativnim rečenicama bude egzaktna slika stvarnosti. Dok je Wittgenstein u svom kasnijem istraživanju napustio ovu teoriju, Russell je težio konstrukciji idealnog logičkog jezika, kojim bi se uspostavio izomorfizam između formalnog izraza i činjeničnog stanja.

U daljim tokovima istraživanja došao je pod udar kritike smisao reči i rečenica, koji je eliminisan u pokušaju izgradnje jedne rigorozne fizikalistički orijentisane realističke teorije. Nova orijentacija je počela sa holističkim empirizmom Willarda Quinea, koji je osporio klasične jedinice značenja (pojam, propozicija) tvrdeći da je jezik u svojoj celosti odraz date stvarnosti. Tako su različiti jezici indikatori različite stvarnosti i u teoriji nestaje smisao kao generalizovano interlingvističko značenje. Semantička teorija Fregeove trijade (izraz, smisao, referencija), svedena na binarnu strukturu, predstavlja teoriju neposredne referencije. Među onima koji su je koncipirali ističu se Hilary Putnam i Saul Kripke. Prema njihovom shvatanju smisao reči ne može tačno određivati objekt: postoje stereotipi, a ne smislovi. Isto važi i za propoziciju rečenice. Na taj način jezički izrazi postaju «rigidni dezinovatori». Kritično pitanje za ovu teoriju, kada je smisao eliminisan, jeste kako tačno odrediti referent (denotat), odnosno njegovu suštinu u realnosti. Jednostavan primer imenice «voda» kao referenta pokazuje složenost problema. Naime ako je to H_2O , onda to može biti voda, ali i para i led.

Nasuprot realističkoj teoriji značenja, razvijena je antirealistička teorija značenja na osnovu shvatanja da se stvarnost ne može znati, već se ona mora interpretirati. Dakle, u okviru ove teorije nisu upitni ni jezički izraz, ni njegov smisao, već njegova referencija prema realnosti. U ovu koncepciju se uklapa i Saussureova lingvistička teorija, u kojoj je jezik bilateralni imanentni sistem. U sklopu antirealističke teorije značenja svoje mesto ima idealistička filozofija fenomenologije Edmunda Husserla i Mauricea Merleau-Pontya. Ukratko, u fenomenologiji pojmovi i propozicije predstavljaju idealne jedinice intencionalnosti. Kao idealni entiteti, te jedinice se u svojoj suštini (ejdosu) prikazuju svesti nezavisno od kontingentnosti. Na taj način svest prepoznaje biće stvarnosti u ovoj esencijalističkoj koncepciji.

Utican predstavnik antirealističke teorije značenja je Michael Dummet. Dummet tvrdi da smisao predstavlja način na koji se dolazi do znanja o objektima i činjenicama. Kako je to jedan interpretativni postupak, onda se pojmu referencije ne može pripisati

neka definitivna objektivna adekvatnost nezavisna od subjektivne sazajne moći. U takvom razumevanju stvari sledi ograđivanje od istinosne vrednosti sudova, kao i, uopšte, sumnja u potrebu bavljenja problemom istine.

Bitno različito stanovište zauzima Donald Davidson, koji gradi antirealističku, interpretativnu teoriju značenja stavljajući u središte pojam istine. Tako je referencija zavisna varijabla u okviru istinosnih vrednosti iskaza. Naime, Davidson konstruiše svoju teoriju radikalne interpretacije određivanjem značenja putem uslova istinitosti koreliranih sa stvarnošću. Neophodni uslov za javno prihvaćenu istinu jeste uspostavljanje intersubjektiviteta posredstvom jezika, tj. kroz pojmove i propozicije. Relacija subjekta sa drugim zasniva se na uverenju članova komunikativne zajednice o postojanju istine, a intersubjektivitet znači da misao može imati samo onaj ko može tumačiti govor drugog. Davidson se sa svojom teorijom radikalne interpretacije dovodi u vezu sa Hansom Georgom Gadamerom, osnivačem filozofskog pravca moderne hermeneutike. Hermeneutika je univerzalna oblast interpretacije, razumevanja smisla. Bitno mesto u istraživanju interpretativnog postupka ima određivanje značenja lingvističkih znakova. Takva sposobnost zavisi od intencionalnosti svesti, ali nužna je i intersubjektivnost aktera. Ekstrapolacijom intencionalnih stanja drugoga razumemo šta on govori i šta mu je u svesti.

Kao i Davidson, Gadamer dovodi interpretaciju u zavisnost od istine. Istina zahteva razumevanje drugoga, a drugi se može razumeti ako se polazi od toga da on veruje u istinitost svojih reči. Dakle, razumeti znači doći do uzajamnog razumevanja. Predmet nije nezavisan od procesa razumevanja, već on stoji kao cilj takvog procesa. Cilj ne može biti konačan i zato je hermeneutička interpretacija istorijski uslovljena, kako ističe Paul Ricoeur, drugi značajni eksponent hermeneutike. Tako se dolazi do hermeneutičkog kruga, rekurzivnog toka pitanja i odgovora. Zato Gadamer ističe da razumevanje nije relacija prema objektu, već prema istoriji njegovih efekata. Svako iskustvo je opovrgnuto novim iskustvom, uvek jezički posredovanim.

U svojim poznim istraživanjima Ludwig Wittgenstein se distancira od složenog spora na semantičkom planu, posebno od mogućnosti objektivne spoznaje stvarnosti. Prema njemu, značenje iskaza treba tražiti u upotrebi jezika, polazeći od toga kako je ona nastala. Čitav problem bi se tako vratio u okvir govora, u jezičku praksu, tj. u svrishodnost upotrebe jezika. Taj terapijski prilaz u filozofiji, kako ga vidi Wittgenstein, predstavlja, u stvari, utemeljenje lingvističke pragmatike u filozofiju pragmatizma. Poznat je spor između Johna Deweya i Bertranda Russella, u kome Russell prebacuje Deweyu da je osnovna mana njegove teorije negiranje objektivne stvarnosti i neumitnih činjenica. U filozofiji pragmatizma istina je relativizirana, značenje izraza je određeno nastajućim efektima. Kao i u hermeneutici, konačna istina ne postoji.

Iz svega izloženog, upravo na epistemološkom nivou, nužno je izvesti jednu sintezu dihotomija koje prožimaju nauke o čoveku, kao i nauku uopšte. Gaston Bachelard određuje modernu nauku kao «dijalogiziranu filozofiju». Dijalog je u dualizmu principa koji se međusobno pojmovno uslovljavaju. Tako smo svedoci komplementarnosti opšteg i pojedinačnog, biološkog i sociokulturnog, urođenog i stečenog, neurofiziološkog i psihičkog, svesnog i nesvesnog, emocionalnog i kognitivnog. Jezik je, kao simbolički medijum znanja, komplementaran sa kulturom. Međutim, komplementarna je i njegova konstitucija u relaciji kôda i misli, odnosno označitelja i označenog. Ovde smo na terenu dijalektike, međusobne uslovljenosti znanja i stvari. Nije reč o klasičnoj dijalektici, već o naučnoj dijalektici, koja se zasniva na principu komplementarnosti, odnosno dinamici uma u suočavanju sa stvarnošću. Čovek konstruiše svet i time sebe konstituiše. Tako dinamika znanja, koja karakterizira čovekovo biće, u krajnjoj analizi počiva na znakom, tj. jezički posredovane misli, što daje za pravo da govorimo o svetu kao čovekovom jezičkom svetu.

*Ovaj tekst je uvodni deo knjige istog autora, koja će se pod naslovom *Čovek i njegov jezički svet – Jezik u naukama o čoveku dvadesetog veka* pojaviti tokom 2014. godine.

Миодраг Сибиновић

ДЕСАНКА МАКСИМОВИЋ КАО ПРЕВОДИЛАЦ

1.

Двадестогодишњица смрти једне од највећих песникиња српске књижевности Десанке Максимовић обележена је у знаку објављивања првог академског издања целокупних списатељчине дела. У 10 томова овог издања, прва три тома садрже песме, са текстолошким напоменама (1. том стр. 393–447; 775–818; 2. том стр. 321–378; 629–665; 3. том стр. 170–171; 659–720; 865–895); 4. том садржи списатељчине романе и приповетке, са напоменама (стр. 781–806), 5. том прозне текстове који припадају жанру путописа, записа о књижевности и превођењу, аутобиографских списа, репортаже, беседе, пригодних изјава и чланака, одговора на анкете, апела, рецензија, међу којима има и досад необјављивљених и напомене (стр. 565–630); 6. том доноси песме за децу, уз напомене (стр. 741–880); у 7. тому је проза за децу, уз напомене (стр. 957–985); 8. и 9. том доносе преводе из књижевности других народа које је она унела у српску књижевност и културу, са напоменама (8. том стр. 515–581; 9. том стр. 913–1021); у 10. тому објављена је Биобиблиографија: *Животопис Десанке Максимовић*, библиографија списатељчине дела, као и попис и опис *Рукописне заоставштине Десанке Максимовић*.

На десетогодишњој припреми овог капиталног издања, чији су издавачи Задужбина Десанка Максимовић, ЈП Службени гласник и Завод за уџбенике Београд, радили су, свако у свом научном домену: проф. др Александра Вранеш, проф. др Бојан Ђорђевић, проф. др Љубица Ђорђевић, акад. Радован Вучковић, проф. др Живан Живковић, проф. др Душан Иванић, Зорица Ивковић Савић, проф. др Слободан Ж. Марковић (као приређивач и као председник Приређивачког одбора), др Нада Мирков Богдановић (као приређивач и као секретар П. о.), проф. др Миодраг Сибиновић, проф. др Бошко Сувјацић, проф. др Станиша Тутњевић (као приређивач и као уредник издања) и др Ана Ћосић Вукић. У оквиру тог рада написано је више од 700 страница на савременој текстологији научно утемељених напомена о објављеним списатељчине делима. У 10. том укључен је и *Животопис Десанке Максимовић* из пера публицисте Радована Поповића.

Ово значајно издање представљено је, осим у културним и научним центрима Србије и Републике Српске, на светском славистичком конгресу, одржаном почетком септембра 2013. у Минску. Било је, такође, подстицај за научни скуп *Над целокупним делом Десанке Максимовић*, одржан октобра месеца 2013. у Соко Граду.

2.

У свим разговорима о *Целокупним делима Десанке Максимовић* посебна пажња посвећена је једној теми која је од значаја и за преводилаштво: у овом издању нашли су се и списатељчини преводи.

Одавно је већ констатовано да је наша писана књижевност, попут највећег броја других светских, у свом историјском развоју почетне импурсе добијала и прве кораке чинила управо у облику преводилачких креација сакралних изворника. У заједничком словенском цивилизацијском комплексу темеље овом процесу поставили су Ћирило и Методије. На тој основи, из зајдничке старословенске културе, као што је познато, конституисана је и наша национална, српска књижевност. Није тешко уочити да већ први српски значајни писац и велики просветитељ Св. Сава не само што је за оснивање Хиландара 1199. године превео с грчког *Евергетидски типик*, него је у сва своја богослужбена дела чији су текстови допрли до нас, заправо, уткивао и плодове различитих појавних облика преводилачког претакања библијских списа из грчке културе у нашу.

Није случајно то што су се и током каснијег развоја српске писане књижевности носиоци свих њених етапа, свих преокрета стваралачке поетике повремено или током све сопствене уметничке активности бавили и књижевним превођењем. Утемељивачи нове српске књижевности и савременог српског књижевног језика осим тога што су преводили, писали су и теоријске текстове о превођењу¹. Доситеј Обрадовић је преводио Лесинга, Халера, Виланда, Абстемија, Коцебуа, Гелерта, Лафонтена, Нокса, Мелмонта и др., а Јован Стерија Поповић – Молијера. Вук Караџић је, ради афирмације новог концепта српског књижевног језика, превео *Нови завјет* (а Ђура Даничић *Стари завјет*). Змај је преводио, поред осталог, поезију Гетеа, Хајнеа, Пушкина, Љермонтова, Петефија и Тенисона; Лаза Костић Шекспира; Милован Глишић приповетке и романи Гогоља, Гончарова и Лава Толстоја; Војислав Илић Љермонтова; Јован Дучић Пушкина и Љермонтова; Станислав Винавер Раблеа, Гогоља, Александра Блока и Хашека; Стеван Раичковић Петрарку, Шекспира, Пастернака и др., Бранко Миљковић Брјусова, Блока, Мајаковског и Манделштама, Борислав Радовић Балзака, Бодлера, Елијара, и Сен-Џон Перса, Данило Киш, поред осталих, Јесењина и Кеноа, Милован Данојлић Бродског..

У савременој теорији утврђено је да је превођење књижевних дела један облик књижевног стварања. Разуме се, то се не односи на свако превођење (рецимо, не односи се на дословно, тзв. филолошко превођење поезије). Односи се на превођење којим се – уз предметно-логичке, у књижевност друге културно-језичке средине, средствима и језичким потенцијалом културе и књижевности примаоца, у највећој могућој мери – претачу све битне компоненте естетске вредности оригинала.

Зато је својевремено, кад је у САНУ сачињено детаљно упутство за приређивање целокупних дела наших књижевника, предвиђено да се у таква издања укључују и

¹ О овом детаљније види: М. Сибиновић; *Словенски импулси у српској књижевности и култури* (1995) и *Нови живот оригинала* (2009).

преводи. Разуме се, оваква препорука се не може примењивати неселективно. Не може, из неких суштинских, али ни из техничких разлога.

Кад је реч о суштинским, онда ваља нагласити, пре свега, да би уношење превода у целокупна дела значило да у академско издање Станислава Винавера, уз Блоккову поему *Дванаесторица*, треба унети и Раблеов роман *Гаргантúa и Пантагруел* и Хашеков роман *Добри војник Швејк* и др., а Милована Глишића – Гогољеве *Мртве душе*, Гончаровљев *Обломов* и Толстојев *Рат и мир*...

3.

Пошто се Д. Максимовић бавила превођењем поезије, водећи рачуна при превођењу о свим елементима естетске вредности оригинала, дакле превођењем књижевних дела за које је потребан и стваралачки дар и високо преводачко умеће, у приређивању њених *Целокупних дела* поштован је и одговарајући део Препоруке САНУ. Али то, испоставило се, није било једноставно.

За разлику од њених и у класичном смислу оригиналних дела, већ познатих из издања у облику целовитих књига, 44.731 стих превода из 8. и 9. тома *Целокупних дела* био је веома расут и, у великом броју случајева, могао се наћи само у периодичним публикацијама (часописима и новинама). У рукописној заоставштини, пак, пронађено је чак 2.113 стихова који су први пут и штампани тек сада.

У раду на формирању корпуса превода поезије дошло се до неких сазнања која бацају нову светлост на њену биографију, допуњују представу о њеном људском лику и њеном стваралачком раду. Дошло се, рецимо, до сазнања да извештан, не безначајан број песникињиних превода објављиваних и у библиографијама вођених под њеним именом, заправо не припада њој (о њеној сарадњи на том плану са песником Радованом Зоговићем, док му је, из политичких разлога, било забрањено да објављује своја дела, писао сам већ за часопис и у књизи *Између светова* 1999. године, а потребне податке навео сам, такође, у *Напоменама* за 9. том *Целокупних дела Десанке Максимовић*). У *Напоменама* сам одговарајућим формулацијама код појединих превода наговестио и да би се у разграничавању ауторства превода песникиње и Р. Зоговића штошта могло прецизирати и даљим истраживањем. Као грађа у том послу могли би послужити више него досад и текстови превода које је песникиња цитирала у записима и есејима из 5. тома *Целокупних дела*... Новим, целовитијим увидом у целокупно књижевно дело Десанке Максимовић могло се доћи до закључка да нису сви њени преводи сачињени према њеним личним схватањима књижевног превода. Испоставило се, рецимо, да је песникињин реферат на љубљанском симпозијуму поводом стогодишњице рођења Отона Жупанчича – објављен на словеначком у зборнику радова са тог симпозијума, а пронађен у њеној заоставштини у машинопису на српском и штампан у 5. тому *Целокупних дела Десанке Максимовић* под насловом *Недоумице при превођењу Отона Жупанчича на српскохрватски језик* – заправо наставак својеврсне конфронтације поводом

приступа који је она, на сугестије словеначког академика Јосипа Видмара, применила у преводном издању СКЗ *Антологије словеначке поезије* (о верзијама њених превода Жупанчичеве песме *Veš, poet, svoj dolg*, у том контексту писао сам за тај исти симпозијум 1978, а потом у више наврата у својим књигама о превођењу, у књизи *Између светова*, као и о верзијама њених превода неких словеначких песника – у *Напоменама* за 8. том *Целокупних дела Д. М.*).

4.

Биће корисно размислити данас о томе која сазнања и које изазове савременој науци о књижевности нуди ово прво издање *Целокупних дела Десанке Максимовић*. Придружујући се таквој идеји организатора симпозијума *Над целокупним делом Десанке Максимовић*, и скицирао сам један могући осврт на грађу из 5, 8. и 9. тома као извору за потпуније виђење укупног песникињиног књижевног опуса.

Али, као приређивач који је прикупљао текстове, формирао корпус превода у *Целокупним делима Десанке Максимовић* и написао *Напомене* за 8. и 9. том, осећам потребу да, прво, нагласим следеће: с обзиром на чињеницу да је то, гледано у целини, и по обиму и садржински био одиста пионирски посао, мислим да би сада ваљало проверити да ли би урађено имало чиме да буде допуњено; ваљало би, даље, проценити да ли је управо овакав приказ преводилачког опуса методолошки исправан и, евентуално, како би он могао бити коригован да бисмо дошли до коначног модела не само за могућа нова издања дела Д. Максимовић, већ да би, можда, код нас, на основу тога, могао бити установљен и стандард за оваква и слична издања дела српских писаца уопште.

Кад је о томе реч, мени се као једно од питања намеће следеће: где, заправо, треба сместити преводе из путописних бележака и есеја међу којима су и преводи само појединих одломака из дела страних песника (да ли њих треба издвајати и укључивати их и у томове с преводима)? Нема сумње да су то само парцијалне, и, по замисли, тек узредне, непрентециозне естетске информације, али на основу тих текстова управо се шири представа о броју култура, националних књижевности и песника које је Д. Максимовић унела у видно и естетско-мисаоно поље наше домаће културно-језичке средине и традиције. А ипак није базначајно, рецимо, знати да је наша списатељица преводила и с италијанског, јер у пододељку *Град-пријатељ*, под општим насловом *Италија, земља надахнућа* 1972. она наводи свој превод песме коју је гостима из српског града-пријатеља Крушевца, као аутор, поделио тамошњи песник Ремо Ђеприни из Пистоје (заправо првобитна верзија тог текста је, с текстом превода, 1967. године, с поднасловом *Пистоја*, имао наднаслов *С Десанком Максимовић кроз Италију*). Није безначајно имати у виду, такође, да је из далеке, за нас егзотичне азербејџанске поезије, почетком шездесетих година прошлог века, уз песме савременика од којих је најстарији рођен 1912, објављене у нашим часописима и, касније, у књизи *15 совјетских песникиња* – Д. Максимовић 1961. године

у *Књижевним новинама* у путописном запису *Баку – град са десет центара* унела у српску културну ризницу и одломак свог римованог превода шест стихова азербејџанског класика из XVI века Физулија (сачињен са руског превода-посредника)...

5.

Вероватно ће подстицајнији од досад реченог бити макар и сумаран осврт на то шта, заправо, истраживачима стваралачког опуса наше списатељице пружа већ приказано у 8. и 9. тому *Целокупних дела Д. Максимовић*.

Глобално узето, та грађа може бити основ за важне оцене културолошке стране књижевног рада Д. Максимовић. Преводи наше песникиње су, у исто време, извор како за ближи увид у њено схватање књижевног превода као књижевног штива, тако и као једног од облика књижевно-уметничког стварања. Они су, такође, не само извор за дефинисање њене личне поетике превођења, већ и важни параметри за закључке на којима се заснива превођење уопште. И најзад, што је још значајније, преводи Д. Максимовић могу бити драгоцени оријентири за потпуније тумачење и њених оригиналних дела, за тумачења која воде ка употпуњавању наших представа и знања о песникињиној укупној поетици.

Покушаћу побројане констатације да илуструјем неким примерима, о којима је током припреме *Целокупних дела* (дакле, од краја деведесетих година прошлог века до данас) већ било речи.

6.

Да би истраживања била прецизнија, ваљало би, прво, разграничити преводе с оригинала од превода рађених преко језика-посредника. Такође, међу преводима с оригинала требало би издвојити од осталих оне који су потписани као коауторски. Они се, донекле, могу третирати као подврста превода преко језика посредника, у којој се у процесу превођења добијају и потребна допунска објашњења (о варијантама значења речи и израза, о лексичким стилским карактеристикама оригинала, о семантичким карактеристикама изворног стиха, о интонацији оригинала, о рими и сл.).

У оквиру општих културолошких истраживања грађе из 8. и 9. тома овог издања целокупних дела Д. Максимовић може се утврђивати и вредновати песникињино место у културним и књижевним догађајима одговарајућих страних и наше културе и књижевности. Посебно занимљиво место у овом случају могла би имати процена постојећих теза о словенофилству и православљу Д. Максимовић, уз ближи опис тог словенофилства и православне духовне оријентације песникиње, ради прецизније квалификације ових њених, иначе, несумњивих карактеристика. И у том контексту могло би се говорити о можда необичном податку: да се у огромном преводилачком опусу наше песникиње, чији је домаћи рад за професорски испит на Београдском универзитету био из француске историје (*Јованка од Арка*), а она

за његову израду својевремено добила и стипендију француске владе, налази само 636 стихова преведених из велике француске поезије... Да ли је то, можда, последица њеног специфичног односа према француском симболизму или новијем надреализму и њене веће наклоности према витмановски оријентисаном току модерне поезије XX века, испољеном и у руском акмеизму из кога је потекла њена омиљена песникиња Ана Ахматова? У решавање ове загонетке свакако би ваљало да се међу слависте умешају и наши књижевни компаратисти који се баве француско-српским узајамним везама.

За употпуњавање стваралачког портрета песникиње није незанимљиво ни питање: зашто је, толико посвећена у свом зрелом оригиналном стваралаштву темама из прошлости, преводила (и као слависта и као романиста) претежно песнике XX века? И уопште, било би корисно проучити, описати и оценити шта је и када је шта стајало као мотив иза њеног избора песника и дела која је преводила: нека сродност (националних култура, погледа на свет, тематских преокупација, поетике), лично пријатељство, наруџбина (издавачка, друштвена, државна и сл.) или какав интерес? Као оријентира за тражење оваквих одговора сада могу лакше бити коришћени, осим њених оригиналних песама, сабрани прозни записи, путописи и есеји, који садрже изјаве од најопштијег карактера, попут оне коју у поговору песникињине преводне књиге *По праву љубави* бележе Милорад Блечић и Момчило Ђерковић („Преводим, наравно, и зато да свом народу приближим песнике других народа, да обогатим нашу књижевност, размакнем границе наших мисаоних области.“) до детаља о званичним разменама посета писаца с појединим земљама, о полуприватним и приватним посетама, туристичким путовањима и сл. (рецимо, о контактима с културом, писцима и људима у Пољској, Бугарској, Русији, Украјини, Азербејџану, Грузији, Јерменији, Летонији, Норвешкој, Француској, Италији и др.), као и о узајамном превођењу с појединим писцима (Аном Ахматовом, Елизабетом Багрјаном, Маргаритом Алигер, Дором Габе, Медејом Кахидзе и др.).

За ово издање списатељичиних целокупних дела у напоменама 8. и 9. тома наслови оригинала су наведени селективно. Наиме, пошто би прикупљање оригинала за 44.731 стих превода морало трајати одвише дуго, а за неке са у нашој култури готово непознатих језика (поготову за оне који су сачињени преко језика посредника) у догледно време било би скоро и неизводљиво, Уредништво је закључило да је у овом случају најрационалније поћи линијом мањег отпора: за преводе чији оригинали су нам у време припреме издања били недоступни овог пута нису навођени ни њихови наслови у оригиналу. Међутим, било би добро да Задужбина Десанке Максимовић, сама или у сарадњи с неком нашом научном институцијом, организује рад на попуњавању ове празнине. Ти наслови могли би бити објављени уколико се некада буде штампало друго издање, али ако до таквог издања и не дође, ваљало би да их Задужбина има (могу се, евентуално, наћи

само у допуњеној електронској верзији овог истог издања). За овај посао могу се успоставити контакти с одговарајућим славистичким катедрама у тим земљама.

7.

Упоређивањем оригинала и превода на наш језик Десанке Максимовић треба описати и дефинисати какав је њен начелан однос и каква су јој конкретна решења при уношењу у српску књижевну ризницу изворне версификације (која је, иначе, често и својеврстан семантички сигнал), рима, као и других елемената еуритмије и еуфоније оригинала. Све то, разуме се, мора бити праћено с освртом и на њене исказе о тим песницима (који су наведени у *Напоменама* 8. и 9. тома), као и на исказе о проблемима превођења које нам је оставила у својим дискурзивним текстовима. Та грађа и ти закључци могу бити значајни прилози како изучавању књижевног дела наше песникиње, тако и превођења уопште, као једног од основних облика међународне књижевне комуникације, заснованог на плодовима једног посебног, специфичног уметничког стваралачког процеса.

Овако оријентисан компаратистички рад, иако засад још недовољно прочитан, заправо је већ почео. Осим наших радова и књига које сам већ помињао, ваља скренути пажњу на истраживања млађих словенских слависта последњих двеју деценија XX и почетка XXI века, попут рада Бугарке Нели Нешкове *Поезија Десанке Максимовић у Бугарској*, рада *Десанка Максимовић и Белорусија* Белоруса Ивана Чароте (тај рад је објављен 2000. године у зборнику *Задужбине Дело Десанке Максимовић у токовима српске књижевности*, стр. 86–91, рада *Слика времена у поезији Десанке Максимовић* Русиње Наталије Кореневске, која је 1980. одбранила кандидатску дисертацију *Карактер песничке сликовности у поезији Десанке Максимовић* и др. Важне и занимљиве закључке предочила је и наша београдска колегиница Људмила Поповић у радовима објављеним крајем деведесетих прошлог века, као и у својој књизи *Фокусна перспектива украјинске књижевности* (Београд, 2007) о преводима и о подстицајним импулсима преведене поезије Д. Максимовић на украјинске песнике препорода 60-их година XX века (ова књига је, иначе, приказана у додатку *Култура дневника Вечерње новости* и научном часопису *Зборник за славистику Матице српске*)...

Образлагане у секундарној литератури тезе о томе да је у својим преводима „Десанка Максимовић... ‘распевавала’ и умекшавала Ану Ахматову, а Ана Ахматова је песме Десанке Максимовић задевала у структурно строжи (чвршћи) метричко-ритмички исказ, да би смиривањем распричаности српске песникиње њеним песмама... додавала нешто јачу рефлексивну ноту“ треба узети у обзир и, уколико буду прихваћене, проверити и на другим преводима наше књижевнице, како би се видело да ли се такав приступ може сматрати и чиниоцем њене укупне имплицитне (примењене) поетике превођења. Тврдње да су за поезију Д. Максимовић карактеристичне „лирске опсервације и медитације подстакнуте

дотицајима са поднебљем и световима других народа“ и да се може рећи да оне постају све значајније од шездесетих година XX века, тврдње изречене и образлагане примерима дотицаја са словенском, пољском и, посебно, руском литературом, треба проверити како на тој, тако и на новој грађи – још ширим (у смислу већег обухвата превођених и непревођених дела) и детаљнијим истраживањима компаратиста којима су, осим српске, познате и одговарајуће друге стране културе (руска, украјинска, белоруска, пољска, чешка, словачка, бугарска, словеначка, француска, скандинавска норвешка, летонска, грузијска, јерменска, азербејџанска и др.). Шта се добија из оваквог „ширења мисаоних области“: да ли се само повећава сума поетских мотива, или се и продубљује поетска визија живота и света чиме се стално занавља и развија песникињина индивидуална стваралачка поетика? Да ли су и колико су у праву аутори који 80-их година XX века тврде да југословенски критичари и историчари књижевности кад песникињи „стављају... замерке због ‘традиционалности’ схваћене као ‘камерност’, а понекад и ‘устајалости’ песничког мишљења“, кад је она у савременој југословенској поезији, заправо, новаторски „прва... дошла до сложене дијалектичке визије времена у којој се обједињују ‘ја’ и свемир, до оваплоћења тог јединства у словесном“? Треба проверити да ли се продубљивање поезије најзрелијег периода стваралаштва Д. Максимовић и поетиком интертекста, образлагано у секундарној литератури већ анализом њених *Визија изнад Кремља* и тумачено као оригинално надовезивање на Ану Ахматову – може сматрати једном од карактеристика и целокупне завршне етапе књижевног стварања наше песникиње. У даљим истраживањима грађе, с увидом у *Целокупна дела Десанке Максимовић* ваљало би утврдити да ли је велики савремени руски песник Виктор Соснора с правом у осврту на њено дело крајем осамдесетих година XX века, поред осталог, устврдио: „Прекомерно смо се занели европским узорима заборавивши на то да је рецимо целокупна француска авангарда, будући ожењена женама словенског порекла, тапкала за петама Хлебњикова, потом Мајаковског. Да су на искуству корених словенских поставки Достојевског као почвеника израсли Кафка, па и Пруст.

Зато је и одјекнула тако неочекивано и снажно књига Десанке Максимовић *Трајим помиловање...* Ова књига потреса као глас песникиње који звучи знамо у каквим временима. Код нас таквих књига нема. Чак ни сада код нас ниједан песник неће смоћи храбрости да ступи у заштиту четрдесет и једне људске, животињске и божанске несреће. Тако, од езотеричне медитације до директног, ораторског, али и пророчанског говора.“ (Овај текст је објављен у *Споменици о 100-годишњици рођења Десанке Максимовић Велибора Берка Савића*, стр. 760.)

Лариса Раздобудко Човић

СВЕТО И ПРОФАНО У СТРУКТУРИ ЊЕГОШЕВЕ ПЕСМЕ «НОЋ СКУПЉА ВИЈЕКА» И РУСКИ ПРЕВОДНИ ЕКВИВАЛЕНТИ

Циљ овог рада је да се упоредном анализом руског превода са оригиналом испита у којој мери су преводиоци ове песме успели да је приближе руском љубитељу поезије, а посебно – дуализам сакралне и профане лексике и фразеологије, када се између хоризонтале збиље извлачи вертикала ка метафизичком врху, вертикала без које нема врхунске уметности, па ни вербалне, када се у овом врхунском песничком узлету «философска и осећајна страна Његошева, та његова друга узвишенија природа, показала испод просте одеће народнога писца, и дала сасвим другу боју, племенитију, благороднију, вишу». Основни проблем за преводиоце на руски језик је био у томе како у преводу на савремени руски језик пронаћи најближе функционално-смисаоне еквиваленте за «небеску лексику» – за славенизме којих је немали број расут дуж читаве Његошеве песме, узме ли се у обзир да велики број славенизама чине основицу руског језика који је, током векова, био мање подложен променама него ли други словенски језици, укључујући и српски, те да су они (славенизми) у томе језику, са ретким изузецима, и дан-дањи стилски немаркирани.

Кључне речи: *књижевно превођење, историјска стилизација, славенизми – субстандард, функционално-смисаони еквиваленти*

Богата и разнородна језичко-стилистичка палета Његошеве једине лирске песме «Ноћ скупља вијека» антиномијски је структурирана, јер представља лирску сензацију засновану на споју спиритуалног и сензуалног, хоризонтале збиље и трансценденталне вертикале, духовног и еротског, па је тако и саздана, с једне стране, на «небеској» лексици и фразеологији, са славенизмима сваке врсте (црквенословенског, рускословенског, српкословенског и славеносербског порекла) у сликању универзалног романтичарског амбијента за љубавну поезију – звездане ноћи, и, са друге, на «земаљском» језику – о љубавном усхиту двоје младих, преплављеном колоквијалним говором Његошева родна краја, његушко-цетињског, са повременим траговима утицаја епске поезије и фолклора. У првом сакралном слоју има трагова утицаја поезије предвуковског периода, па и руске поезије, чији је Његош, по сведочењу Јосифа Рајачића, «био заљубљени читалац». Сви досадашњи тумачи ове ретке поетске сензације слажу се у једном: «Ноћ скупља вијека» једна је од најлепших љубавних песама српске књижевности, јер се у њој

сензуално и спиритуално хармонично сливају у стање духовног усхита и љубавног заноса, када се реално профано време зауставља, а наступа сакрални безвременски или свевременски тренут.

Не тако давно, године 1997, песма је доживала своју необичну светску промоцију у виду књиге на језику оригинала и преводима на седам светских језика: руски, француски, немачки, енглески, италијански, шпански и кинески. Међутим, није то једини куриозум који је везан за ову песму. Наиме, судбина текста «Ноћи скупље вијека» равна је људској, испуњена растућом драматиком. Прво се за њено постојање није дуго знало, сем неких помена у сећањима оних из блиског песничког окружења током седамдесетих и осамдесетих година 19. века. О једној од загонетки везаних за ову песму писао је Иво Андрић у свом есеју о Његошу (Андрић 1986: 26)¹. Упитаност Исидоре Секулић поводом многих загонетки које прате судбину рукописа ове песме повећавају једноиповековну мистерију (Секулић 1968: 126)². Међутим, много касније о њој су почели да пишу многи наши књижевници, књижевни историчари и теоретичари, тек после објављивања «Његошеве биљешнице» 1956. године заједно са песмом, овај пут са пуним насловом «Парис и Хелена или Ноћ скупља вијека», почев од 60-их година прошлог века. Међу напознатије анализе спадају оне из пера Миодрага Поповића (Поповић, 1986), Исидоре Секулић (Секулић, 1968), а посебно Душана Пајина из 1998 (Пајин, 1998).

Душан Пајин замера Миодрагу Поповићу и Исидори Секулић што су у својим анализама ове песме били ограничени: Поповић – романтичарским и психоаналитичким приступом, а Секулићева – феминистичким обрасцима. Истина, он за Поповића вели да је у праву када каже да у тој песми неки погрешно виде само слику Његошевог љубавног доживљаја, јер је она израз нечег знатно дубљег, «поетски реализованог у овој раскошној слици сусрета у ноћи под звездама. Страсна љубав се диже до изнад свега. Све друго и земаљско и космичко нестаје, губи се, ишчезава испред ове ноћи сладострасног сједињавања с бесконачношћу, скупљој и вечнијој од свих векова, у којој се сензуално и спиритуално сливају у једно: у стање духовног блаженства и милине» (Пајин, 1998: 234).

Он му уједно замера и због културолошке грешке, када покушава да песму тумачи, с једне стране, из угла односа према исламској религији, јер да је Његош, тобоже, био под утицајем муслиманске еротике и еротске поезије, а занемарујући

1 Исп. «Једини свој покушај љубавне поезије Његош је сам спалио. Узалуд је његов ађутант тражио да му да ту песму да је препише - Његош је одбио речима: А како би то изгледало: «Владика, па пише песму о љубави? Не дам!» И та убога, несудијена радост спаљена је на истом олтару на коме су принесене толике жртве.» (Андрић, 1986).

2 «Нађена је та песма и 62 године после Владичине смрти и објављена у «Босанској вили» (1913). Наслов песме је 'Ноћ скупља вијека'. Како се задржала и остала? Је ли истина да је краљ Никола неке хартије Владичине – песме, хронику, преписку – спалио ради доброг гласа свога великог претка, па је из те заоставштине умакла једна песма? Да ли је песму Владика оставио тако да се некада после нађе? Да ли није имао душе да је уништи докле год је могао да је чита? Да ли је то песма из предсмртних, напуљских дана? На све то иде један одговор: 'можда?'.

да Његош у својој љубавној поезији надилази дихотомију коју наводи Поповић (духовно-еротско, спиритуално-сензуално, еротски спутани хришћанин – еротски слободни муслиман); са друге пак стране, када чини психолошку погрешку, истичући тобожњу тензију између песника и владике, јер му «владичин чин спречава пут до љубави».

Исидори Секулић с правом замера што, иако врсна књижевница и ретка интелектуалка, није била дорасла овој теми, кад тврди да «Владичине љубави нису биле ни љубавни живот, ни љубавне везе, него курјачка глад и засићење», итд., итд. (Секулић, 1968: 121). Очита је феминистичка теза: да се љубав своди на похоту, а жена је само њен објекат.

Међутим, ова Његошева песма се отима свакој врсти минимизације, како то чине у својим тумачењима двоје споменутих критичара, «кад је тумаче као поетску фантазију фрустрираног Владике и монаха, или као израз *курјачке глади*». Напротив, Његошева песма «говори о испуњењу које надилази сваку пролазност и релативност, о искуству које је вечно, безусловно, апсолутно». «Врхунско људско и љубавно искуство је стапање двеју душа: 'и цјеливи божествени душу с душом другом слију'³. У осталом, додали бисмо овоме: зар непрестано извлачење трансценденталне вертикале, присутно од почетка до краја песме, није врхунски аргуменат за вечно и апсолутно, какво је и време које се зауставило, а тај савршени тренутак, раван вечности, јесте оно чему тежи човек у незнању свакодневне збиље.

Циљ овог рада је да се упоредном анализом руског превода са оригиналом испита у којој мери су преводиоци ове песме успели да је приближе руском љубитељу поезије, а посебно – дуализам сакралне и профане лексике и фразеологије, када се између хоризонтале збиље извлачи вертикала ка метафизичком врху, вертикала без које нема врхунске уметности, па ни вербалне, када се у овом врхунском песничком узлету «философска и осећајна страна Његошева, та његова друга узвишенија природа, показала испод просте одеће народнога писца, и дала сасвим другу боју, племенитију, благороднију, вишу»⁴. Основни проблем за преводиоце на руски језик је био у томе како у преводу на савремени руски језик пронаћи најближе функционално-смисаоне еквиваленте за «небеску лексику» – за славенизме којих је немали број расут дуж читаве Његошове песме, узме ли се у обзир да велики број славенизама чине основицу руског језика који је, током векова, био мање подложен променама него ли други словенски језици, укључујући и српски, те да су они (славенизми) у томе језику, са ретким изузецима, и дан-дањи стилски немаркирани.

Међутим, није то био и једини проблем при превођењу «Ноћи» на руски језик. Наиме, преводила су ову песму три преводиоца, дакле, у шест руку (две

3 Пајин, Нав. дело, 61

4 Поповић Павле, О «Горском вијенцу». Београд: Геца Кон, 1923, 190.

тиватске и четири новосадске), а неколике варијанте су се измењивале искључиво путем факса на релацији Тиват–Нови Сад. Отсуство директног контакта је, дакако, знатно успорило процес рада на преводу. Прву варијанту је понудио Вук Минић крајем марта 1996. године. Она је за Ларису и Бранимира Човића била у правом смислу речи неупотребљива: од укупно 64 стиха, већ после прелиминарног читања једва да је четири-пет остало колико-толико употребљиво. Требало је започети све изнова. Да није био у питању Његош, као изазов, и да нису имали на уму «забрану» Исидоре Секулић да «нико на њ (на дело песниково – Л. Човић) руку своју неуку не ставља», па ни преводилац, јер превођење поезије је увек у извесном смислу и тумачење «у сопственом духу», – ово двоје би свакако прекинули даљу сарадњу на преводу. После дужег размишљања, донесена је одлука да се по сваку цену Његошева једина лирска песма спасе од рђавог тумачења и презентовања за бројне руске читаоце. Уследила је, крајем априла, прва новосадска варијанта, са напоменом да је прелиминарна, и да на њој још треба порадити. Обе варијанте су сачуване у архиви. Међутим, тиватској страни се због нечег журило, па је без сагласности новосадске стране ова верзија објављена у «Мостовима» (св. 109, стр. 133-134). Уследила је убрзо и промоција у Црној Гори, опет без сагласности и учешћа коаутора. Бранимир Човић је наставио са дотеривањем превода, о чему је обавестио В. Минића још приликом слања прве новосадске врзије, а затим је као реакција на Минићева «убрзања» понудио дотерану варијанту «Нашем слову», новосадском часопису, и она је објављена у бр. 2-3, за фебруар 1988, стр. 35. Уследила је Минићева реакција у истом листу, под насловом «Дрскост фалсификатора», са много «буке и беса», са мноштвом лажи и дегутантних увреда на рачун Ларисе Човић, и депласираних бласфемеја, али без правих аргумената за озбиљну полемику. Уосталом, обе варијанте ћемо навести у целости, па се с лакоћом може установити ко је кога фалсификовао. Ипак је Б. Човић, у напису под насловом «Ко од кога треба да учи руски: ми од Руса, или Руси од нас?!», узвратио добронамерним поукама из основа транслатологије, после чега је, тобоже увређени Минић, заћутао. Међутим, то није био крај. Б. Човић је, и после изласка из штампе споменуте књиге, још читаву годину дана радио на побољшању превода, у намери да га понуди неком од часописа у Русији. У међувремену је Вук Минић преминуо, па се одустало од ове намере, као и од објављивања две верзије превода. Чекала се нова прилика читавих 15 година. Сада је прилика да се изврши скрупулозна компаративно-стилистика анализа не само оног објављеног заједничког превода Ларисе и Бранимира Човића и В. Минића у поређењу с оригиналом, већ и две прелиминарне варијанте: Минићева од 29. марта 1996. и Ларисе и Бранимира Човића од 18. априла исте године, као и варијанте са «појачањима» Б. Човића, на којима се дуго и марљиво радило. А све то *in gloriam mundi* Његошева дела у целини, па и «Ноћи скупље вијека».

Прва Минићева варијанта превода због своје брзоплетости и произвољности

није погодна за иоле озбиљнију скрупулозну анализу, јер врви од грешака свих врста: језичких, правописних, стилских, па и мноштва «тамних», нејасних места, те отуд не би ниуколико допринела разумевању низа поетских сензација које нуди ова песма. Очигледно да овом преводу није претходила било каква, а камоли скрупулозна анализа текста оригинала уз примену тзв. иманентне анализе, када се оригинал посматра «изнутра» – тј. према самом себи, а уз помоћ тзв. «стилистичког експеримента», када се, примера ради, за славенизме који чине значајан сакрални слој лексике и фразеологије «Ноћи» траже синонимски еквиваленти у основном, тзв. неутралном слоју лексике и фразеологије, да би се на прави начин приступило анализи песме, у појединостима и у целини. Због тога дајемо у целини оригинал «Ноћи» и обе варијанте превода: Вука Минића и Ларисе и Бранимира Човића. Једноставним поређењем да се лако уочити да Минићева варијанта превода није била употребљива као основица за било какве интервенције, па се приступило новом преводу, што је захтевало двадесетак дана интензивног рада.

Петар Петровић II Његош

Ноћ скупља вијека

*La douceur de l'haleine de cette deesse
surpassait tous les parfums de l'Arabie heureuse*

Плава луна ведрим зраком у прелести дивно тече
испод поља звезданије у прољећну тиху вече,
сипље зраке магическе, чувства тајна нека буди,
те смртника жедни поглед у дражести слаткој блуди.
Над њом зв'језде ројевима брилијантна кола воде,
под њом капље ројевима зажижу се ројне воде;
на грм славуј усамљени армоничку пјесму поје,
мушице се огњевите ка комете мале роје.
Ја замишљен пред шатором на шарени ћилим сједим
и с погледом внимателним сву дивоту ову гледим.
Чувства су ми сад тријезна, а мисли се разлетиле;
красота ми ова божа развијала умне силе.
Него опет к себе дођи, у ништаво људско стање,
ал' лишено свога трона божество сам неко мање;
претчувствијем неким слатким ход Дијанин величави
душу ми је напојио – све њен в'јенац гледам плави.
О насљедство идејално, ти нам гојиш бесмртије,
те са небом душа људска има своје сношеније!
Слух и душа у надежди пливајући танко пазе
на ливади движенја – до њих хитро сви долазе!
Распрсне ли пупуљ цв'јетни али кане роса с струка –
све то остром слуху грми, код мене је страшна хука;
затрепте ли тице крила у бусењу густе траве,
стречања ме рајска тресу, а витлења муче главе.
Тренут ми је сваки сахат – моје време сад не иде;
силе су ми на опазу, очи бјеже свуд – да виде.

Док ево ти дивне виле лаким кроком ће ми лети –
завид'те ми сви бесмртни, на тренутак овај свети!
Ход је вилин много дични но Аврорин када шеће,
од сребрног свога прага над прољећем кад се креће;
зрак је виле младолике тако красан ка Атине
(Паладе),
огледало и мазање презиру јој черте фине.
Устав' луно, б'јела кола, продужи ми часе миле,
кад су сунце над Инопом оставити могле виле.
Прелесницу како видим, загрлим је ка бог вели,
уведем је под шатором к испуњењу светој жељи.
Под зракама красне луне, при свјећици запаљеној
пламена се споји душа ка душици раскаљеној
и цјеливи божествени душу с душом драгом слију.
Ах, цјеливи, божа мана, све прелести рајске лију!
Цјелителни балсам свети најмирисни аромати
што је небо земљи дало на усне јој стах сисати.
Совршенство творенија, таинствене силе боже,
ништа љепше нит' је када нити од ње створит може!
Малена јој уста слатка, а анђелски обрашчићи –
од тисуће што чувствујем једну не знам сада рећи!
Сњежана јој прса кругла, а стречају светим пламом,
дв'је слонове јабучице на њих дубе слатким мамом;
црна коса на валове низ рајске се игра груди...
О дивото! Чудо смртни ере сада не полуди!
Б'јела прса гордија су под црнијем валовима

но планина горделива под вјечнијем сњеговима
на излазак кад је сунца са равнине цв'јетне гледим,
кроз мрежицу танке магле величину кад јој сл'једим.
Играм јој се с јабукама – два свијета срећна важе,
к восхиштењу бесмртноме лишеника среће драже;
зној лагани с њеном косом занешене тарем главе...
Друге среће, мало важне, за њу би да, и све славе.

НОЧЬ ДОРОЖЕ ВЕКА

Изпод полей звездоносных во весенний вечер тихий,
через прелесть легко течет чистым небом месяц синий,
лучи сыплет магически и тайные чувства будит,
у смертного взгляд жаждущий в красоте безмерной блудит.
Над ним звезды бриллиантные все роятся в хороводы,
под ним в роях капли льются и райские горят воды;
тут соловей одинокий поет песню гармонии,
мушки малые летают кометами огненным.
У шатра на ковре пестром задумчивый я уселся,
своим взглядом внимательным я в красоту задумался.
Пока мои чувства трезвы, зато не явится дума;
божья прелесть разогнала все силы моего ума.
Опять ты повернись к себе, во людское во нищество,
хотя трона лишненное, но поменьше я божество.
Предчувствием неким сладким шаг Дианы величавый
всю мою исполнил душу – все смотрю на венки славный.
Наследие идеалов, ты внушаешь бессмертие –
так и с небом душа моя имеет сношение!
Слух и душа, ожидая, очень тонко замечают
все на лугу движения – к ним все быстро прибывают.
Или преснет цветка почка или капля росы капнет –
все во ухе словно гремит, страшный шум во мне грохочет,
затрепетит крылья птицы, где густая растет трава,
и я встрепетом дрожу райским, у меня кружится голова.
Каждый момент часом длится – теперь мое время стоит;
чувства мои осторожны, резбежались глаза мои.
Вот прелестница-русалка идет ко мне, просто лети –
завидуйте, бессмертные, мне на святые моменты!
Ее легкая походка гордее, чем у Авроры
с серебряного порога, когда поднимается в горы;
а русалка молодая – она, как Афина мила,
черты ее презирают и зеркало и белила.
Стой, коляска луны белой, продолжитесь часы милы,
если солнце над Ипоном русалки остановили.
Прелестницу как увидел, я взял ее в объятия
и в палатку вошли вместе чтоб исполнит желания.
Дивной луны под лучами, при свете свечи зажженной
Пивящая слилась душа со душою раскаленной,
поцелуй чудесные душу с другой душой слили...
Поцелуй, божья мана, все прелести рая лили!
Душистые ароматы, целительный святой бальзам –
все, что небо земле дало сыплю я по ее губам.
Совершенство творения, танцевенной силы божьей,
красивее той русалки ничего создать не может!
Маленькие губы сладки, щеки как и у ангелов –
из тысячи чувствующих, я совсем остался без слов!
Ее снежная грудь кругла и трепещет святым жаром.
слонокости два яблочка на ней торчатся приманом;
коса черная волнами вдоль прекрасной груди течет...
О красота! Диво смертный совсем с ума не сойдет!
Красивая грудь белая черных волос под волнами
Горделивой горы дикой под вечными под снегами,

Не мичу се уста с устах – цјелив један ноћи ц'јеле!
Јошт се ситан не наљубих владалице виле б'јеле;
свезала се два погледа магическом слатком силом,
као сунце с својим ликом када лети над пучином.
Луна бјежи с хоризонта и уступа Фебу владу,
тад из вида ја изгубим дивотницу моју младу!

НОЧЬ ДОРОЖЕ ВЕКА

Месяц синий в чистом небе во всей красе споро ходит,
из-под полей звездоносных весенним вечером бродит,
и луч магический сыплет, сокровенные чувства будит.
У смертного взор жаждущий в красе вечной сладко блудит.
Над ним роem водят звезды бриллиантов хороводы,
под ним капли роem жарким зажигают рая воды;
лишь соловей одинокий заводит гармонии трели,
каметками огненными светлячки роem светлели.
У шатра на ковер пестрый я в раздумье тихо сажусь,
своим взглядом внимательным я в сию красоту всмотрюсь.
Чувства мои пока трезвы, зато мысли рассеялись;
все моего ума силы в божьей красе развеялись.
Ну-ка, лучше оборотись во ничтожное существо,
ибо я, лишившись трона, не такое уж божество;
предчувствием неким сладким поступь Дианы величавой
исполнил всю мне душу – зрю венец сей снегелавый.
О, наследия идеал, ты внушаешь нам бессмертье,
точно также душа с небом имеет свое сношение!
Слух и душа, насторожась, паря, точно примечают,
все на лугу движения – на лету улавливают!
Или лопнет цветка почка, или капля росы капнет -
отдается звоном в ушах, страшный гул в голове грянет;
вспорхнет ли пташка в камышах, где густая растет трава,
встрепенусь я дрожью райской, у меня кружится глава.
Мгновения равны часам, мое время пока стоит;
чувства сильно обострились, перед глазами все пестрит.
Откуда ни возмись фея мерным шагом летит ко мне -
завидуйте, бессмертные, за миг этот точно во сне!
Поступь ее горделивей, чем Авроры движение,
когда в венце серебристом бродит лазурью весенней;
луч у феи милолицей, такой же, как у Афины,
и зеркало, и белила презирают черты дивны.
Взнуздай, луна, коней белых, чтоб часы надежд продлить,
когда солнце над Ипоном смогли феи остановить.
Прелестницу, как увидел, обнял ее, как Бог велел,
ввел ее под шатер святой, от полноты чувств обомлел.
Под лучами луны дивной, при свете свечи зажженной
вспламененная душа льнет к душе раскаленной,
добзанья божественные душу с душой милой слили.
Ах, добзанья, божья мана, все прелести рая лили!
Целительный святой бальзам, душистые ароматы -
все, что небо земле дало, с губы сладкой стал впитати.
Совершенство творения, таинство тайн силы божьей,
красше не сотворил Господь, да и вряд ли когда сможет!
Маленькие уста сладки и ангельские ланины
из многих нахлынувших чувств хоть одно выискал бы ты!
Белоснежная грудь кругла, разжигает страсти пламя,
слоновых два яблочка торчат торчмя, меня маня;
коса черными волнами вниз по райской груди течет...
О, прелесть! Диво, что у смертных ум за разум не зайдет!
Красивее грудь белая под черных волос волнами,
чем гора горделивая, что под вечными снегами,

когда при восходе солнца опускаюсь я в равнину
и сквозь туманную сетку вижу ее величину.

Я играю яблоками – оба мира они стоят,
восхищению бессметному лишнего счастья манят;

я, смущенный, ее косою лоб вспотевший утираю.

Иные счастья, мало важны, и всю славу я отдаю.

Всю ночь губы не расстались – и в поцелуй слились жаркий!

Это я не засытился поцелуев у русалки;

связались глаза наши магической сладкой силой

словно солнце с своим видом над морскою над пучиной.

С горизонта бежит месяц, власть Фебусу уступая,

из зрения мне исчезла красавица молодая!

(Превео Вук Милић, Тиват, 29. марта 1996.)

пока жду восхода солнца, с цветущего поля смотря,
сквозь марево мглы прозрачной, за высотой ее следя.

Игра с ее яблоками – два в подлунном мире счастья,
к восхищенью бессмертному смертный жаждет

сладострастья;

возбужденный, ее косою лоб вспотевший утираю...

Иные счастья, увьи! не важны, славы земной отрицаю.

И уста к устам прильнули – всю ночь одно лобзание!

Красну деву – владычицу лобызять есть желание;

и связались оба взора магической сладкой силой,

словно солнце своим лицом, когда бежит над пучиной.

Луна мчится к небосклону, власть Фебусу уступая;

вдруг исчезла моя дева, чародейка молодая!

(Превели Лариса и Бранимир, Нови Сад, 18. априла 1996.)

Уместо сувишних и дуготрајних анализа погрешака Минићеве варијанте превода, ми ћемо се ограничити само истицањем броја и врста погрешака, и то у виду легенди (1), јер је и то сасвим довољно и убедљиво да се обеснажи низ Минићевих депласираних тврдњи да су Лариса и Бранимир Човић «дрско фалсификовали» и својатали његов превод. На истоветан начин смо поступили и код истицања метода и поступака којима смо се послужили у архаизацији преводног текста (легенда 2).

Легенда (1): подвучено – правописна и граматичка грешка; италики - семантичка; подвучено и италики погрешка у синтаксичкој и лексичкој спојивости; болдовано – нејасна, тамна места

Легенда (2): италики – архаизам (и палеословенизам); подвучено и италики – подвучено – субстандард и фолклорни елементи; италики и подвучено – црквенословенизам, преузет из поезије А. Пушкина и А. Блока

Ризично је препевавати Његошеву «Ноћ скупљу вијека». Овај рад је између осталог посвећен и многобројним опасностима које вребају неопрезног и неспремног преводиоца на нивоу синтагме, у сваком стиху, у свакој поетској слици, као и разлозима да се неки олако лате преводилачког посла и, наравно, ухвате у многе замке и – настрадају. Минићев неуспео покушај превода-препева је најбољи пример да се и у малим формама могу начинити големе погрешке. Јер да би стваралац из области свакодневног практичног језика закорачио у просторе «лабиринта спојева» поетског говора (Јав Толстој), он је принуђен да се у припремној фази послужи поступком тзв. *унутарјезичког превођења* (Jakobson 1957): трансформацијом очекиваних спојева речи, према важећој лексичкој спојивости, у неочекиване, које воде обично у метафоричне заплете. У свом чину пре-стварања преводилац је дужан да крене у обрнутом смеру: да језик поетских сензација, у којима је обиље стилски маркиране или обојене лексике и фразеологије, преведе у неутралну раван, да би тако одгонетнуо принципе којима се користио

стваралац у грађењу вербално-естетске сензације. На тај начин он у тој аналитичкој фази оригинала ишчитава дело и тумачи га у сопственом духу, али се при том трудећи да не занемари основне интенције ауторових поетских информација, посебно оних тзв. «концептуално-естетских» са *металогичном*, сликовито-метафоричном информацијом, било да су оне експлицитне или имплицитне (Гончаренко, 1988: 100-112).

Тек онда му у процесу превођења позајмљује глас свога језика и његове писане поетске и жанровске традиције, какав је случај у тзв. «правом преводу». Па и поред тога, ретки су тренуци када је преводилац врхунских поетских дела кадар да сплете свој венац са ауторовим. У том случају превод припада и једном и другом – и ствараоцу и пре-ствараоцу – а превод постаје органски део преводне књижевности. Додатну тешкоћу представља Његошев песнички језик, јер представља «систем језика који се узајамно осветљавају», како каже Михаил Бахтин, различитог порекла и функције, прошаран «разноречјем и вишегласјем» из више различитих извора (Бахтин, 1975: 415). У Његошевој «Ноћи» је пре свега заступљен језик епске поезије и фолклора, те говор песниковог родног цетињско-његушког краја, обогаћен богатим слојем црквенословенске писане традиције. Више пута је истицано да се у поетском Његошевом језику могу наћи трагови утицаја српске поезије предвуковског језика, па и руске поезије, чији је он био страсни читалац.

Дакле, постоји читав комплекс делатности које треба да обави преводилац песме овако сложене поетске структуре, пре него ли приступи чину превођења, како би извршио специфичан задатак да «оригинално дело пренесе тако да оно што мање изгуби од својих општих, посебних и уникатних црта» (Поповић, 1980: 479). Многе су обавезе преводиоца, неке од њих имају много заједничког са делатношћу књижевног критичара и теоретичара књижевности. Пре свега треба да проучи основну критичку литературу предмета, обавести се о времену и процесу рада на песми, приступи изради картотеке реалија културе – националних и европских – као и других језичких средстава, а пре свега два основна слоја лексике и фразеологије – палеословенизама и колоквијалних елемената његушког и цетињског говора. Све то су предуслови за ваљан превод, а то је «познавање материје која се преводи»⁵. Израда картотеке неопходна је да би се избегла неуједначеност у избору преводних еквивалената, у случају да дође до понављања појединих елемената у истом или приближно истом контексту. Антон Поповић тврди да се «аналитички рад на предлошку завршава када се код интерпретатора појави буквални превод.» Са овим се тешко можемо сложити јер и сам Поповић ваљан превод одређује као «репродукционо-модификаторски».

5 Види: *Преводилачка повеља* прихваћена на Четвртм конгресу ФИТ-а у Дубровнику, септембра 1963.

Због тога сматрамо да се фаза аналитичког рада не може одвојити од креације, односно тумачења текста у сопственом духу. У анализи оригинала треба применити два обрнута поступка. Прво, целовиту структуру треба разбити на мања структурно-семантичка јединства који се не дају даље делити, јер је таква парцелација адекватна природном процесу ишчитавања уметничког текста: исечак по исечак – до целине. Друго, испитати функцију и значај ових јединстава у оквиру целине дела. Овај поступак треба поновити и у преводилачком чину: анализирани сегменти вербално-естетских целина преводе се поступно, да би се на крају извршило усаглашавање оних конструктивних елемената који се понављају из сегмента у сегмент. Прва фаза би се базирала на језичкој и стилској коректности у преношењу овако изолованих сегмената. У другој фази би се извршило функционално усаглашавање оних елемената који чине конструктивна језгра дела у целини. У нашем случају та конструктивна језгра била би пре свега реалије, националне и европске, па затим црквенословенизми и субстандардни елементи, а сви заједно у функцији теме и мотива.

Сви теоретичари превођења јединствени су у једном – да од задовољавајућих решења у преношењу реалија културе у највећој мери зависи успех превода уметничког дела у којем преводилац треба да сачува национални, а ако је у питању дело настало пре више од 170 година, и историјски језичко-стилистички колорит епохе. Успех у преношењу ових конструктивних доминанти текста зависиће и од индивидуалних преводиоачевих предиспозиција: ерудиције, укуса, искуства и надарења талента и интуиције, солидног владања преводним језиком. Овим, наравно, не негирамо значајне резултате теорије књижевног превођења, њене опште смернице, тако неопходне у овом сложеном послу, јер «теоријска припрема до сада није ни једном преводиоцу нанела штету» (Поповић, 1980: 457). Па ипак, остаје на снази констатација Јиржи Левија да је преношење реалија у преводу *cruses translatorum* јер се у «разним језицима не подударују системи појмова». (Левый, 1974: 149).

Наравно, поред свега онога што је претходно речено о обавезама преводиоца у припремној фази, незаобилазно је и питање особености Његошевог хексаметра у погледу ритма и риме. Познато је да је антички хексаметар, па и новолатински, у ритмичком погледу изразито полиморфан стих, тако да су већ антички метричари регистровали 32 различита облика тога стиха, чија фреквенција варира од епохе до епохе, од песника до песника. То значи да се у њему двајкада избегавала једноличност у области ритма, па су различити аутори употребљавали различита средства да би се та једноличност елиминисала, или пак ублажила. Битно је истаћи да се овај стих употребљавао у разним књижевним врстама и жанровима «дужег даха». Поред непостојања једне сталне средишње паузе, једно од најобичнијих и најефикаснијих средстава да се постигне пожељна разноликост јесте промена тросложних стопа, дактила, метричким

еквивалентима – двосложним, спондејским. Ова је измена у хексаметру тако обична да се у његовој метричкој схеми уз дактиле редовно истичу и њихове спондејске замене у свим стопама. На основу тога, као и резултата каснијих истраживања, дају се с великом поузданошћу установити хексаметри разних аутора, који се сликовито упоређују са отисцима прстију. Хексаметар има обично две паузе: у средини (цезура) и на крају стопе (дијереза). Грци и Римљани су га специјално употребљавали у епској поезији, па отуд и назив херојски или епски стих. Оно што је за преводиоца важно – то је да «готово није било нигдје ни никада ниједнога неолатинског пјесника који није учинио понеку прозодијску погрешку. Зато као добре познаваоце тога дијела античке версификације можемо с пуним правом означити оне ствараоце у којих такве погрешке нису одвећ крупне ни одвећ бројне» (Glavičić 1991: 18, 47-62). Ако то важи за тврдњу да готово да нема пјесника који не би учинио понеку прозодијску грешку, зашто се то *mutatis mutandis* не би могло односити и на преводице – битно је да грешке не буду ни одвећ крупне ни одвећ бројне. Проф. Б. Човић је у свакој наредној варијанти тежио да их буде што мање и да буду што мање *крупне*. Његош је био један од преводилаца Хомерове «Илијаде», и то у хексаметру. После њега су то учинили неки од српских и хрватских књижевника.⁶

С обзиром на то да је велики удео славенизама у савременом руском језику стилски немаркиран, а да бисмо сачували њихову учестаност као језичке константе у Његошевој песми, неопходне за тзв. «умерену архаизацију језика», ми смо сачували оне славенизме који су и у савременом руском језику маркирани као архаични (*сокровенные, сию, краса, некий, величавый, зрю, синеглавый, отдается звоном, вострепенусь, поступь, дивный, взнуздай, обомлел, дивный, творение, сотворил, ланиты, белоснежная, лобзание, уста к устам, лик, владычицу лобызать*). Поред тога, бирали смо додатна архаична језичка средства, између осталог и да бисмо постигли илузију аутентичности текста насталог пре 170 година (Вид.: легенда 2). У том смислу су нам архаичне позајмице из руске поезије XIX века за неке немаркиране лексеме и фраземе оригинала биле од користи у тој истој архаизацији – иако нису биле у правом смислу

6 Исп. «Српски и хрватски књижевни преводиоци експериментисали су са хексаметром око сто година. Захваљујући филологу и преводиоцу Т. Маретићу и, у исто време В. Илићу, 80-их година 19. века победио је акценатски принцип. Војислав Илић је створио најритмичнији пандан античком хексаметру, чиме је утицао и на хрватске песнике, нарочито на Крањчевића и Назора. Показало се да неакцентоване дужине у српскохрватском језику не могу да организују ритам у хексаметру. Осим тога, том стиху не одговара, нарочито на његовом почетку, ритам парносложних акценатских целина.

Ритам хексаметра се готово редовно остварује на основу шест акценатских целина, и то тросложних, двосложних и једносложних, ређе петосложних, или, у другом полустиху, четворосложних уз то са равнотежом полустихова. То је заправо облик шестоиктусног деоног стиха.

Укупан број слогова се креће од 13 до 16 (ретко 17), а број неакцентованих слогова између акцената је по правилу 1 - 2, ретко 3, 0 или 4 (на месту неоствареног иктуса). Цезура је покретна (иза 6, 7. или 8. слога), а са њом се подудара изразит синтаксичко-интонациони сигнал (полукаденца)«. (Glavičić, 1991: 50).

функционално-смисаони еквиваленти за руске елементе (Нпр., *поступь, уста, ланиты, лобзания, мерный шаг, зрю, синеглавый, в подлунном мире*). Функцију, пак, Његошевих локализама, надоместили смо увођењем у текст одређеног броја типично фолклорних елемената (Нпр. *чародейка, красна дева, краса, краше, споро, оборотись*).

У закључку бисмо истакли да се многоструке и сложене обавезе преводиоца, пре-ствараоца Његошеве једине лирске песме «Ноћ скупља вијека», могу свести на неколике фазе: прво, треба да проучи основну критичку литературу предмета, обавести се о времену и процесу рада на песми, приступи изради картотеке реалија културе – националних и европских – као и других језичких средстава, а пре свега два основна слоја лексике и фразеологије – палеословенизама и колоквијалних елемената његушког и цетињског говора. Све то су предуслови за ваљан превод, а то је «познавање материје која се преводи»; друго, израда картотеке реалија, палеословенске и субстандардне лексике и фразеологије, неопходне да би се избегла неуједначеност у избору преводних еквивалената, у случају да дође до понављања појединих елемената у истом или приближно истом контексту; треће, незаобилазно је и решење питања особености Његошевог хексаметра, у погледу ритма и риме, је познато да је антички хексаметар, па и новолатински, у ритмичком погледу изразито полиморфан стих, тако да су већ антички метричари регистровали 32 различита облика тога стиха, чија фреквенција варира од епохе до епохе, од песника до песника, што значи да се у њему одвајкада избегавала једноличност у области ритма, па су различити аутори употребљавали различита средства да би се та једноличност елиминисала, или пак ублажила; четврто, с обзиром на то да је велики удео славенизама у савременом руском језику стилски немаркиран, а да би се сачувала њихова учестаност као језичке константе у Његошевој песми, неопходна за тзв. «умерену архаизацију језика», требало је изабрати додатна архаична језичка средства, између осталог и да би се постигла илузија аутентичности текста насталог пре 170 година.

ЛИТЕРАТУРА

- Андрић 1986: Андрић, Иво, *Уметник и његово дело*. (У:) Сабрана дела. Књ. 13. Сарајево, 1986.
- Бахтин 1975: Бахтин Михаил, *Из предисторије романног слова*. (В:) Вопросы литературы и поэтики. Москва, 1975.
- Glavičić 1991: Glavičić, Branimir. *Hexametar Pavla Rittera Vitezovića*. Senj, zb. 18, 1991, str. 47-62.
- Гончаренко 1988: Гончаренко С.Ф., *Стиховые структуры поэтического текста и поэтический перевод*. (В:) Поэтика перевода. Москва: Радуга, 1988.

- Jakobson 1959: Jakobson, Roman, *On Linguistic Aspects on Translation*. (In:) R.A. Bowered, *On Translation*. Cambridge. Mass. 1959, pp. 232-239.
- Левый 1974: Левый И., *Искусство перевода*. Москва: Прогресс, 1974.
- Пајин 1998: Пајин, Душан, *Ноћ вреднија од живота (Лепота као апсолут у Његошевој песни «Ноћ скупља вијека»)*. (У:) Овдје, април-јун. Подгорица, 1998, стр. 55-65.
- Поповић 1923: Поповић, Павле, О «Горском вијенцу». Београд: Геца Кон, 1923.
- Поповић 1968: Поповић, Миодраг, *Историја српске књижевности (Романтизам)*. Београд: Нолит, 1968.
- Поповић 1980: Попович, Антон, *Поетика уметничког превода*. Прев. Бранислава Ром. Руковец, бр. 5, Суботица, 1980.
- Секулић 1968: Секулић, Исидора, *Његошу књига дубоке оданости*. Сарајево: Свјетлост, 1968.
- Щерба 1974: Л.В. Щерба, *Преподавание иностранных языков в средней школе*. (В:) Общие вопросы методики. М.-Л., 1974.

Лариса Чович

САКРАЛЬНОЕ И ЗЕМНОЕ В СТРУКТУРЕ СТИХОТВОРЕНИЯ НЕГОША «НОЧЬ ДОРОЖЕ ВЕКА» И РУССКИЕ ПЕРЕВОДНЫЕ ЭКВИВАЛЕНТЫ

Резюме

Богатая языково-стилистическая палета единственного лирического стихотворения Негоша «Ночь дороже века» характеризуется антиномической структурой и представляет собой лирическую сенсацию, основывающуюся на сочетании спиритуального и сенсуального, горизонтали быта и трансцендентальной вертикали, духовного и эротического; созданная, с одной стороны, при помощи «небесной» лексики и фразеологии, славянизмами различного происхождения (церковнославянского, рускославянского, сербскославянского и славяносербского происхождения), с функцией передачи универсальной романтической атмосферы, характерной для любовной поэзии – звездной ночи; с другой – при помощи «земного» языка, передающего любовное восхищение двух молодых, с преобладающими элементами родного цетинского края, со следами влияния элементов эпической поэзии и фольклора. В первом сакральном слое чувствуются следы влияния поэзии довуковского языка и даже русской поэзии, которой Негош страстно увлекался. Все исследователи этой незаурядной поэтической сенсации согласны в одном, что «Ночь дороже века» является одним из лучших любовных стихотворений во всей сербской поэзии, ибо в ней сенсуальное и спиритуальное гармонически сливаются в состояние духовного взлета и любовного восхищения, когда реальное время останавливается и наступает сакральное безвременное или всевременное мгновение.

Цель данной работы - определить насколько сербским переводчикам этого стихотворения удалось приблизить его русскому читателю, в частности, дуализм сакральной и земной лексики и фразеологии, когда между горизонтально повседневного быта и метафизическим верхом устанавливается вертикаль, без которой нет настоящего искусства, включая и вербально-эстетического. Основная проблема для переводчиков «Ночи» на современный русский язык состояла в подборе ближайших функционально-смысловых эквивалентов для «небесной лексики» – для славянизмов, наполняющих стихотворение Негоша, так как в отличие от других славянских языков, в частности и от сербского, большое число славянизмов в современном русском языке является стилистически нейтральным, немаркированным.

Мило Ломпар, ДУХ САМОПОРИЦАЊА – ПРИЛОГ КРИТИЦИ СРПСКЕ КУЛТУРНЕ ПОЛИТИКЕ, 4. издање, »Evro-giunti«, Београд 2012, стр. 553

Пред нашом озбиљном читалачком публиком је 4. издање *Духа самопорицања*, једне, несумњиво, веома значајне критичке, културолошке студије о српској културној политици у послератној Србији и Југославији. Сама чињеница да је ова обимна студија за само годину дана доживела три издања (прво се појавило 2011. године у Новом Саду) довољан је доказ о несвакидашњој темељитости, озбиљности и националној одговорности њеног аутора, али и о актуелности саме тематике. Иначе, проф. Мило Ломпар (*1962) предаје Културну историју Срба и Српску књижевност 18. и 19. века на Филолошком факултету у Београду, наш је познати његошолог и аутор десетак озбиљних научних дела. Ова књига добила је награду »Печат времена« за 2012. годину, а сам аутор је носилац још четири престижне књижевне награде за своја дела.

Сама чињеница о појави три издања овог значајног културног подухвата у једној години сведочи о томе да у српској културној јавности, дакле међу интелектуалном елитом, влада знатно интересовање за ову студију и њену тематику, што буди наду у обнову испране свести и обнову озбиљно нарушеног националног идентитета српског народа. Засигурно, биће потребно још доста оваквих и сличних наслова да се пробуди успавана национална свест расрбљене, заплашене и поткупљене српске елите како би се у догледно време поправило понешто што се још може поправити.

Аутор је на 550 страна великог формата исцрпно и студиозно обрадио две дубоко антисрпске идеологије – југословенство и титоизам – и недвосмислено утврдио њихово погубно дејство по српски народ, његов културни и национални идентитет, али и по националне интересе уопште у дужем временском периоду. О великом труду аутора, озбиљности и студиозности овог значајног културног подухвата сведочи и веома широка палета цитираних домаћих и страних аутора, што потврђује и бројка од скоро 1.000 фуснота. Све то овој иначе досад недостајућој, реткој и надасве значајној публикацији даје додатну озбиљност и тежину.

Ова обимна студија подељена је на два дела и има укупно једанаест поглавља неједнаке дужине, а у скоро сваком по неколико засебних тематских чланака. Шест поглавља првог дела студије носе ове наслове:

1. Светионик у тами (стр. 7–26);
2. Титоизам и секуларно свештенство (27–83);
3. Јасперс и идеологизована кривица (84–94);

4. Титоизам и хрватска културна политика (95–284);
5. Затворена отвореност (285–338);
6. О српском становишту (339–380).

Други део књиге, који носи наслов »У сенци туђинске власти«, обухвата следећих пет поглавља:

1. Привидно подручје расправе (386–404);
2. Историјско подручје расправе (405–436);
3. Персонално подручје расправе: *mea culpa* (437–458);
4. Филозофско-медицинско подручје расправе: култ личности (459–498);
5. Актуелно подручје расправе: српско становиште (499–547).

Али, кренимо редом. У уводном поглављу аутор апострофира младићке жеље многих Срба да летују на »нашем мору«, иако су тамо често дочекивани као туђини. Већ у другом поглављу, аутор уводи западњачки појам »секуларног свештенства« без наводника. Тај појам је преузет из политичке номенклатуре Запада (Чомски и други аутори) и означава корумпиране стране плаћенике, који су се у време транзиције придружили страним налогодавцима и служили им за мале паре, понеку стипендију и мрвице са богате трпезе. Добијали су онолико колико вреде, продавали су своју веру за вечеру (*pecunia non olet*). Ради се, дакле, о некој врсти охлократије, владавине олоша у светским размерама.

Тај савремени српски интелектуалац-модерниста морао је да се дистанцира од славне прошлости свога народа, како не би био сматрам варварином или заосталим и бесперспективним интелектуалцем, загледаним у прошлост и изгубљеним за будућност. Али, управо тај модерни моменат је, како тврди аутор (стр. 104), омогућио холокауст и Хирошиму. У свом животном ставу, ово »секуларно свештенство« неумитно подсећа на оног чувеног српског хармоникаша, човека за сва времена, који је своје музичке услуге јавно нудио следећим речима:

»Свирам Титу, свир'о сам и Дражи,
Ко ме треба, нека ме потражи!«

Оно свесрдно подржава оне српске политичаре који лансирају девизу »Европа нема алтернативе«, а од српског народа траже да заборави сва зверства Европе из старије и новије прошлости и да се, зарад нове »светле будућности«, грли и љуби са својим целатима. Као спасоносно идеолошко решење, ови отпадници од Бога и народа нуде некакво »национално помирење« под страном заштитом и у страном маниру. Сем тога, они призивају обнову југословенства уз помоћ Европске уније и на њеној платформи од титоизма прихваћене »српске криивице« за све и сташта. Својим присталицама обећавају титуле академика и националне пензије, док стварне и измишљене противнике исмевају као заостале људе, агресивне навијаче и хулигане, чиме се желео створити некакав културни квазиобразац као »дух самопорицања«. Ипак, та »Европа без алтернативе« само је логична

последница квазидемократске политике, која гуши свако другачије мишљење, намеће свој декадентни културни модел и неумитно клизи у нови тоталитаризам.

Да би разјаснио тај »дух самопорицања« код српског народа, аутор доста простора даје водећим српским комунистима, посебно Латинки Перовић, која је дуже времена, заједно са Марком Никезићем, била истакнути руководилац ЦК СК Србије. Он истиче да је монархистичку федерализацију Југославије путем споразума, титоизам заменио федерализацијом кроз диктатуру (стр. 106), па је тако српски народ подељен на више федералних јединица да би га за нешто казнили. Међутим, све време је наметан привид српске сагласности. Помињући рушење Његошеве капеле на Ловћену, аутор констатује да је »титоизам промовисао културни образац, који је у наредних пола века рационализовао један идеолошки налог« (стр. 108). Тако се, по налогу Запада, и даље проноси парола титоиста и његових следбеника о томе да је »великосрпски национализам најопаснији«, како би се српском народу усадило осећање историјске кривице за сва зла на овим просторима, која су највише погађала управо његове припаднике.

Због ограниченог простора за текстове ове врсте нисмо у могућности да детаљније прикажемо ову значајну и у нас ретку и отрежњујућу публикацију, па ћемо зато морати да само поменемо поједине значајне теме које се у њој доста широко обрађују. Тако аутор доста простора посвећује негативној (арбитрарној) улози Мирослава Крлеже, као главног редактора *Енциклопедије Југославије*, који је упорно игнорисао ставове аутора прилога и републичких редакција. Имајући мандат главног комесара, он је могао да, у најмању руку, неадекватно и претежно идеолошки третира значајне личности српскога народа, а неке, из истих разлога, потпуно изостави. Аутор наводи за то бројне примере и даје властита објашњења (уп. стр. 125–207).

Одељак »Титоистичка кристализација: кривци, а не жртве« (стр. 228–242) бави се разним подметањима српске кривице у стварању прве и друге Југославије и у том контексту се цитирају ставови неких предратних и послератних политичара, где се појављује незаобилазна Латинка Перовић. Аутор полемише са негаторским хрватским ставовима у вези са стратиштем у Јасеновцу (В. Калем) и повлачењу паралеле између хрватских усташа и српских четника.

У одељку »Југосфера« (стр. 242–276) аутор се бави неким трапавостима Министарства културе и државног издавача »Службени гласник«. Министарство је дозволило да једна србофобична Хрватица (камуфлирана немачким презименом) буде арбитар у презентацији српске културе на Лајпцишком сајму књига 2010. године, па је тако спречено излагање *Романа о Лондону* у немачком преводу, јер управо ово дело »уметнички супериорно отклања овештале предрасуде о српској култури као традиционалистичкој, ретроградној и анахроној«. Аутор затим наводи да је поменути издавач крајем 2010. године објавио књигу загребачког књижевног теоретичара и историчара Миливоја Солара *Укус, митови и поетика*, »чиме је

настављена сарадња, прекинута крајем осамдесетих година» (Г. Тешић). Ломпар сматра да је било корисније објавити Соларов *Књижевни лексикон (Писци, Дјела, Појмови)*, Загреб 2007, јер управо ова књига најбоље показује промене у хрватској културној политици и правце њеног кретања.

На примерима тумачења *Хасанагинице* («хрватска и босанска усмена балада», како је назива Солар), на својеврсном својатању бројних писаца дубровачке књижевности, као и оних великана (Меша Селимовић и Иво Андрић) који су се одавно декларисали као српски писци и у чијим документима је наведена српска национална припадност, Ломпар потврђује националну загриженост и научну необјективност поменутог аутора. Овде Солар намерно игнорише немачке изворе, у којима се ови великани недвосмислено означавају као српски писци. Слично својатање доживео је и Владан Десница, па тако све »што није србијанско престаје да буде српско«, закључује Ломпар.

У одељку који следи («Поунутрашњивање, стр. 277-284) Ломпар говори о »трајном преобраћеништву« српских левичара, који су 1968. године протествовали против америчке агресије на Вијетнам, а данас подржавају империјалистичке тежње САД. Што је још горе, оно афирмише колонијално схватање света и велича допринос великих сила развоју човечанства, због чега им њихови трабанти признају право на злочине, као неутуђиво право »западне културе«. Свака част таквој култури, коју смо добро упознали кроз често условљавану помоћ у оба светска рата и током злочиначке агресије 1999. године. Зато аутор препоручује (стр. 283) следеће: »Интегралистичка културна политика је једини начин да се очува свест о целини српског народа, да се унапреди свест о српској култури као историјској контактної култури три вере, да се заснује – као државна чињеница – брига о српском језику, посебно у подручјима у којима су Срби изложени систематским процесима однорођавања. Али, та политика мора имати два напоредна и равноправна елемента: она мора биити *српска* и *модерна*: она мора бити укотвљена и у националну и у интернационалну димензију *духа*.«

Доста простора проф. Ломпар посвећује анализи књиге *Филозофија паланке* Радомира Константиновића као извесној парадигми идеологије »секуларног свештенства«, где се појам паланке схвата као дух затвореног друштва (стр. 285–338). У овом делу књиге апострофирају се и коментаришу бројне личности и њихова дела, заступљена у поменутој књизи, после чега следи поглавље о »српском становишту« (стр. 339-381). У уводном чланку овог поглавља »Национално и универзално«, аутор тражи одговор на питање непостојања српске културне политике. Један од разлога за то аутор види у пољуљаном националном идентитету, али и као плод разних делотворних настојања у том правцу. Тако писац закључује да олако усвајамо туђа мишљења о нама самима и себе гледамо кроз наочаре туђих, по нас штетних интереса. Српско становиште мора бити носећи појам српске културне политике, сматра Ломпар.

Још у време југословенске кризе 1934. године Милош Црњански се залагао за то да се српско становиште формулише »без југословенства, савремених парола државе и економије и социјалних потреба«, без икакве симетрије са словенством и хрватством, а да приступ проблемима са српског становишта буде проскрибован. Истовремено је потребно »скидање те окупацијске атмосфере са српства« (наиме, још 1926. године Крлежа је тврдио да је Хрватска постала »објект окупације«). Дакле, критика југословенства може имати сасвим рационално упориште, закључује Ломпар.

У одељку »Југословенство и комунизам« (стр. 344–354) аутор настоји да објасни појам декаденције, при чему се ослања на Тојбија и његово дело *Проучавање историје*. Тојбијево наговештаје о сумраку западне цивилизације аутор повезује са српским становиштем, »које одговара представи о малом точку«, па закључује да је такво кружно кретање карактеристично за лични и колективни идентитет и никако није у колизији са идејом прогреса, јер »српско становиште припада универзалном културном кретању«. »Сви покрети самопотврђивања српске културе по себи су неутрални са становишта *ритма* који се успоставља са великим цивилизацијским кретањем«, закључује аутор.

Аутор тврди да је титоистичко југословенство оставило дубоко негативно историјско искуство. »Изазов југословенства био је прејак за концептуални одговор српске интелигенције, пошто ју је навео да некритички поистовети српско и југословенско становиште, да затоми свест о српској културној политици као подручју непрестаног постојања разлике, да некритички пренебрегне и негативно искуство религије као вододелнице народа.« Аутор даље констатује да је титоистичко југословенство имало катастрофалне последице по српски народ јер су из његовог састава искључени Срби католици и Буњевци, а из српске нације су издвојени Македонци, Црногорци и Муслимани. Тако Срби нестају са југословенством, док је оно за друге нације било делотворно. Највећи допринос урушавању српских националних интереса дали су водећи комунисти из република на челу са савезном врхушком и неприкосновеним диктатором Јосипом Брозом.

У посебним чланцима аутор се бави појединим обележјима српског становишта и културом разлика. Тако он сматра да њега треба дефинисати као становиште културе са нагласком на одредницу *српски* (а не србијански, као што је било раније), при чему морамо водити рачуна о константи културног идентитета. »Српско становиште треба, отуд, да развије читаву палету могућих одговора на *западне изазове*: од минималних, преко евазивних и компромисних, до максималних«, закључује аутор. Сем тога, српско становиште треба да искључи било какво поистовећивање са руском политиком, како је то још својевремено тражио Стојан Новаковић, мада се дубоке историјске разлике између руске политике и политика Запада не могу негирати.

Аутор се бави и феноменом глобализације, али нигде не помиње »нови

светски поредак«, који је својевремено академик Михаило Марковић поредио са фашизмом. Притом, он наглашава да култура пасивног отпора остаје делотворно средство у борби против глобализма, мада ту треба разликовати западне вредности од западних интереса. Он се залаже за то да на плану афирмације српске културне политике и давању адекватних одговора на бројне историјске и културне изазове заједнички делују установе и појединци, јер је њихов маневарски простор знатно већи од државног. Али, да бисмо се успешно супротставили некој појави, морамо бити свесни њеног постојања (као што је, на пример, перманентно однорођавање Срба), а тек онда следе државна и политичка воља, али и стални притисак јавности да се делује у потребном правцу. У том контексту се посебно наглашава улога књижевности у историји српског народа, посебно у очувању његовог националног и културног идентитета, док „свест о српском језику ваља одржавати мерама промишљене културне политике: све странке и све српске невладине организације треба да имају исти захтев за уџбенике српског језика и историје код српских ђака“. При том, „основно, непроменљиво и руководно начело српске културне политике треба да гласи: *сви Срби говоре српским језиком*“, закључује аутор. У том контексту он ћирилицу означава као доминантно српско писмо и израз српског идентитета, док је латиница само гранично писмо и чини „континуелни и контактни аспект идентитета“.

Управо одсуство сваке српске културне политике спречава нас да успешно препознамо српска национална права и да вршимо притисак на политичаре да нешто учине на њиховој заштити (у својој рођеној земљи Срби и дан-данас имају најмања права, што је последица инерције и политике ЕУ о „позитивној дискриминацији мањина“). Да би се нешто променило набоље, потребни су удружени напори целокупног српства, као и широка активност на међународном плану, где би се аргументовано говорило о дискриминацији Срба. Аутор пророчки суморно описује нашу ближу будућност: „Чекају нас дуге године симулиране демократије и тихе окупације. Једино што можемо учинити је обликовање свести о српској културној политици и образовање различитих група за притисак“. Даље, аутор предлаже три правца деловања: (1) интернационализација српског питања; (2) подстицање српске државне политике да се врати својим обавезама и (3) трансдржавно повезивање институција и појединаца у циљу образовања и очувања интегралистичке свести о српском националном идентитету.

* * *

Како се да разумети из фусноте 825, други део ове књиге са нових пет поглавља („У сенци туђинске власти“, стр. 383–553) дописан је накнадно, као одговор на реакције неких медија након појаве првог издања (зато 2. и 3. издање носе додаток „допуњено“, што није случај и са 4. издањем). Наиме, након појаве ове књиге крајем 2011. године уследиле су доста бројне реакције из редова затворских

чуvara новог зверског поретка, који су навикли да одмах лупе по глави онога ко се јавно заложује за српске интересе, које су светски моћници већ одавно дубоко покопали. Тако поглавље „Привидно подручје расправе“ (стр. 386–403) доноси ауторова реаговања на идеолошке нападе и идеолошке дисквалификације у неким загребачким, сарајевским, али и београдским медијима (од ових последњих се апострофирају „Пешчаник“, „Реч“ и Трећи програм радио Београда).

Овај координирани, колективни подухват карактеришу међусобно допуњавање и истоветна идеолошка основа, али и разна подметања и непринципијелна критика онога што у књизи није ни речено. Аутор аргументовано и достојанствено оповргава квазиаргументе ових марионетских медија чији је заједнички циљ управо одбрана оних (домаћих и страних) србождера које је овај аутор у својој књизи аргументовано, али културно раскринкао. Судећи по ниподаштавању овог аутора и његовог дела у овим „критикама“, није тешко закључити да писци ових памфлета припадају већ раније апострофираном „световном свештенству“, док њихове газде и налогодавци седе у Бриселу, Ватикану и Вашингтону.

Наставак ове полемике преноси се и на следеће поглавље („Историјско подручје расправе“, стр. 405–430), где аутор полемише са „Пешчаником“ о већем броју тема. Ова полемика се наставља и у свим поглављима до краја књиге, с тим што се она касније проширује на „Сарајевске свеске“. Бранећи своје залагање за одбрану и унапређење српског језика, аутор наводи и нека новија искуства западних земаља – Немачке и Француске. И док Немци имају неколико установа за неговање немачког језика које се финансирају из државних извора, дотле су Французи, ради одбране свог језика, забранили употребу англицизама. Док се лингвисти водећих нација на Западу стално залажу за повећање броја часова матерњег језика у основним и средњим школама, наше смушене и однорођене школске власти и некомпетентни министри стално смањују тај фонд часова, правдајући то потребом растеређивања ученика, које наша школа и даље кљука непотребним чињеницама, али их не учи да мисле. Своју полемику са „Пешчаником“ аутор завршава тврдњом да је српско становиште универзално, ненасилно, регионално и вредносно кохерентно, „постављено као моменат на путањи која води од самоосмишљавања до самотрансцендентирања националне културе“.

Шта на крају рећи о књизи коју сваки озбиљан српски интелектуалац треба да прочита да могао да добије компетентан увид у то како српски народ у држави која носи његово име и дан-данас има мања права од свих других народа, па и од националних мањина и како се, захваљујући индоктринацији комуниста и њихових следебеника, тај „дух самопорицања“ и даље упорно негује и подгрева? Уместо сопственог вредновања, цитираћемо речи др Косте Чавошког са корица ове књиге, којима не треба ништа додавати, а ни одузимати. Ево шта он каже о њој:

„Ова књига Мила Ломпара представља камен међаш у нашој култури и културној политици током последњих скоро седамдесет година. Иако је и раније било наговештаја правога српског становишта у појединим искричавим запажањима Живорада Стојковића, Михаила Ђурића, Борислава Михајловића Михиза и других угледника, Мило Ломпар је први који је од затечених фрагмената изградио једно целовито, кохерентно, добро образложено и изнад свега убедљиво српско становиште. Он је први који је систематски проучио многобројне књиге, јавна иступања и напise у новинама, подвргао их критичкој анализи и извео далекосежне закључке, што нико до сада није учинио. Тиме је упутио изазов устајалој и делимично већ расрбљеној српској политичкој и духовној елити. И зато му у српској култури и историји припада непролазна заслуга, па ће се ова његова књига учестало помињати и кад нас више не буде било.“

З. Јовановић

**Annette Đurović, GRUNDFRAGEN DER DEUTSCHEN SYNTAX, Philologische Fakultät
Belgrad, Belgrad 2011, 256 Seiten**

Studenti nemačkog jezika na Filološkom fakultetu u Beogradu su dugo vremena bili primorani da podatke za polaganje ispita iz sintakse sakupljaju iz raznih knjiga i skripata, ali od 2011. godine imaju priliku da sve osnovne informacije dobiju iz udžbenika „Grundfragen der deutschen Syntax“ (*Osnove nemačke sintakse*), koji je napisala dr Annette Đurović, vanredni profesor na Filološkom fakultetu u Beogradu. Ciljna grupa, odnosno glavni korisnici ovog priručnika koji je napisan na nemačkom, maternjem jeziku autorke, jesu predstavnici stručne javnosti, a pre svega studenti germanistike jer teme prate predavanja sintakse za germaniste, odnosno predmeta Nemački jezik 3 i 4.

Ova knjiga je rezultat ekstenzivnog proučavanja sintakse savremenog nemačkog jezika i zasniva se prvenstveno na dependencijalnoj gramatici Ulriha Engela, ali daje i dovoljno prostora drugim stavovima. Naime, u sintaksi ne postoji samo crno i belo, već ima mnogo mogućnosti za interpretaciju, kako autorka spominje u predgovoru. Već oko definicije rečenice gramatičari se ne slažu, a u knjizi je izabrana definicija Ulriha Engela da je rečenica verbalna fraza u proširenom smislu, dakle fraza čije jezgro predstavlja finitni glagol ili glagol u infinitivu.

Priručnik je strukturiran na vrlo pregledan način: svaka nova tema u pojedinim poglavljima uvedena je u obliku pitanja na koje sledi odgovor, pa objašnjenje i korišćena literatura. Svako poglavlje (ukupno ih ima 21) sadrži od četiri do osamnaest pitanja i ovde ćemo ih ukratko predstaviti:

1. Uvod (str. 15-20)
2. Valentnost (str. 21-32)
3. Rečenica
 - Definicija rečenice (str. 33-40)
 - Klasifikacija rečenice (str. 41-46)
4. Rečenični okvir (str. 47-60)
5. Rečenični članovi (str. 61-74)
6. Predikat (str. 75-84)
7. Dopune i dodaci (str. 85-94)
8. Rečenične dopune (str. 95-120)
9. Rečenični dodaci (str. 121-128)
10. Hijerarhija u rečenici (str. 129-134)
11. Rečenični modeli (str. 135-142)

12. Atributi (str. 143-158)
13. Nominalna fraza (str. 159-168)
14. Pridevska fraza (str. 169-178)
15. Apozicija (str. 179-186)
16. Složena rečenica: Koordinacija i subordinacija (str. 187-200)
17. Dopunske rečenice (str. 201-212)
18. Dodatne rečenice (str. 213-220)
19. Atributivne rečenice (str. 221-228)
20. Oblik, funkcija i semantika (str. 229-236)
21. Kompleksna analiza rečenice (str. 237-242)

Pored spiska korišćene literature, na kraju knjige sledi registar važnijih termina.

Autorka čitaocu polako upoznaje sa vrlo složenom oblašću sintakse, sa valentnošću i rečeničnim okvirima, da bi u petom poglavlju mogla da uvede rečenične članove, čije poznavanje predstavlja osnovu analize rečenice, a usposobljavanje za takvu analizu krajnji je cilj ovog udžbenika. Već spomenute razlike u interpretaciji, odn. imenovanju igraju veliku ulogu i u oblasti dopuna. Kod nekih dopuna se stručnjaci slažu, ali za druge nalazimo različite podele ili različite nazive. I kod Ulriha Engela su se te podele vremenom promenile i razlikuju se u svakom novom izdanju njegove knjige „Syntax der deutschen Gegenwartssprache“ (*Sintaksa nemačkog savremenog jezika*). Annette Đurović se, prema Engelovom spisku iz 2004. godine, opredelila za deset dopuna, izostavivši pri tom modifikativnu dopunu koju je Engel dodao u izdanju iz 2009. godine. Autorka smatra da ova dopuna ne predstavlja posebnu klasu, pa ju je iz tog razloga izostavila. Inače, autorka se ovom temom bavila i u svojim ranijim radovima.

Prvi deo knjige se, uglavnom, odnosi na proste rečenice, a od desetog poglavlja se prelazi na složene rečenice. Autorka se kreće od opšte strukture rečenica sa hijerarhijom pojedinačnih rečeničnih delova (Obersatz, Obersatzrest i Untersatz) i rečeničnim modelima, koji, opet, mogu da se razvrstavaju na modele sa obavezanim dopunama (Satzmuster) i na modele koji, pored obaveznih, obuhvataju i fakultativne dopune (Satzbauplan), pri čemu dodaci u tim modelima ne igraju nikakvu ulogu. U daljim poglavljima knjiga se bavi sve složenijim sadržajima, od fraza do celih rečenica, a veliki broj primera olakšava čitaocu razumevanje dotičnih sadržaja.

Konačno, u 21. poglavlju, autorka pokazuje kako bi kompleksna analiza rečenice mogla da izgleda, s tim što pominje da ne postoji samo jedna ispravna analiza. Kada se susreću govorni i pisani jezik, jezička norma i književna kreativnost, onda nastaju konstrukcije koje možemo da tumačimo na različite načine, ali ih ne možemo egzaktno odrediti. Informacije koje smo dobili u knjizi kao celini treba čitaocu da pomognu da bude u stanju da grafički odredi dependencijalnu strukturu rečenica. Navedeno je još nekoliko znakova koji treba da se koriste pri crtanju stabla zavisnosti (na nemačkom Abhängigkeitsbaum, Stemma/Strukturbaum), na primer za obavezne (|) ili fakultativne dopune (J), za dodatke (:) ili valentnost (<..., ..., (...)>). Na kraju, autorka, uz pomoć

jedne složene rečenice, pokazuje kako treba da izgleda jedna takva analiza, koji su pojedinačni koraci i da je pre crtanja stabla potrebno odrediti semantiku i strukturu kako bi se videlo koji su pojedinačni delovi rečenice i u kojim se hijerarhijskim odnosima nalaze.

Preduslov za korektno čitanje ovog udžbenika je, pored dobrog znanja jezika, i solidno poznavanje nemačke morfologije, odnosno morfoloških termina u nemačkom jeziku. Što se tiče tih morfoloških osnova, knjiga se poziva na udžbenik dr Smilje Srdić, redovnog profesora Odseka za germanistiku, „Morphologie der deutschen Sprache“ (*Morfologija nemačkog jezika*) iz 2008. godine, iz koje, između ostalog, preuzima spisak veznika u 16. poglavlju. Ali, pored morfologije, potrebne su i određene jezičke kompetencije koje studenti druge godine, kada treba da polažu ovaj predmet, još ne poseduju. To može da dovede do problema pri analizi rečenice, kada im, na primer, određivanje valentnosti glagola predstavlja izvestan problem. Poznavanje opšte gramatike i solidan fond reči su neophodni svakome ko želi da se bavim temama iz ove knjige.

Autorka Annette Đurović u ovoj knjizi jasno stavlja do znanja da je sintaksa oblast koja ne može da zahteva pravo na jedan jedini tačan odgovor. Zato se potrudila da iz obimne literature izabere najjasnije stavove i našla je, čak i za ljude kojima nemački nije materni jezik, najrazumljiva objašnjenja sa odgovarajućim primerima. Ovaj vrlo koristan i vredan udžbenik pratiće buduće generacije na našim filološkim fakultetima i biće sigurno od velike pomoći svima onima koji žele da se bave nemačkom sintaksom.

Julia Popović

Nadežda Silaški i Tatjana Đurović (ur.),

AKTUELNE TEME ENGLESKOG JEZIKA NAUKE I STRUKE U SRBIJI, Centar za izdavačku delatnost Ekonomskog fakulteta, Beograd 2013, 301 str.

Iako je tokom svog razvoja i istorijata često bio osporavan kao zasebna naučna oblast u okviru anglistike, engleski jezik struke (English for Specific Purposes) se u vremenskom intervalu od pedeset godina svog postojanja jasno profilisao kao disciplina koja ima precizno utvrđene smernice, načela i solidnu teorijsku osnovu. Istovremeno, engleski jezik struke se razvijao kako bi na adekvatno brz način mogao da odgovori savremenom tempu razvoja nauke, kao i da detaljno opiše i egzaktno objasni gramatičko-leksičke, retoričke i diskursne pojave koje se u njemu javljaju. Svakako, engleski jezik struke duguje mnogo i opštem engleskom jeziku, pošto je u XX veku engleski jezik postao jezik egzaktnih nauka, diplomatije, ekonomije, poljoprivrede, elektrotehnike, farmacije, medicine, jednom rečju, engleski jezik postao je *lingua franca* u modernom svetu globalizacije. Pored toga, može se konstatovati da je engleski jezik struke, tokom pedeset godina svog postojanja, evoluirao, menjajući i polazne osnove koje su ga teorijski utvrdile, a fleksibilno je obuhvatio ne samo saznanja do kojih se došlo u okviru lingvistike, kao nauke o jeziku, već i saznanja iz brojnih drugih nauka, poput psihologije, pedagogije, matematike, obezbeđivši sebi interdisciplinarni presto sa koga suvereno vlada u XXI veku.

U želji da obeleže ovu značajnu pedesetogodišnjicu postojanja engleskog jezika struke, prof. dr Nadežda Silaški i prof. dr Tatjana Đurović sa Ekonomskog fakulteta u Beogradu uložile su ogroman napor da mobilišu jedan profesionalni tim interdisciplinarnih stručnjaka kako bi priredile ovaj hvale vredan zbornik, koji je plod njihovog dugogodišnjeg istraživačkog i pedagoškog rada na bitnom unapređenju engleskog jezika struke. Prof. dr N. Đurović i prof. dr T. Silaški pokazale su, a i dokazale, upravo ovim zbornikom da engleski jezik struke poseduje autonomne istraživačke osnove, metode, sopstveni predmet, specifične ciljeve, ali, isto tako, su i ukazale na to da svi ovi parametri ne sprečavaju engleski jezik struke da se harmonično uklapa u savremenu anglističku lingvistiku. Ove anglistkinje su uspele u svojim nastojanjima da ovaj interdisciplinarni zbornik »[...] izbrise dileme koje i dalje prate ovu oblast nauke, u želji da pokaže da engleski jezik struke predstavlja integralni deo anglističke lingvistike, kao istraživanja jezika za akademske potrebe i potrebe različitih oblasti profesionalnog života i budućih zanimanja studenata« (str. 10).

Priredivačice ovog zbornika odabrale su naučne radove koji spajaju primenjenu i teorijsku lingvistiku, kognitivnu lingvistiku, semantiku, pragmatiku, analizu diskursa, pa i retoriku. Knjiga sadrži PREDGOVOR (str. 5-11) koji je potekao iz pera priredivačica

zbornika, a podeljena je na četiri tematska bloka: 1. VOKABULAR I TERMINOLOGIJA (str. 13-105), 2. DISKURS I KONCEPTUALIZACIJA (str. 107-182), 3. RAZVIJANJE JEZIČKIH VEŠTINA (str. 185-243) i 4. NOVE TENDENCIJE U NASTAVI (str. 245-288). Pored navedenog, ovaj tematski zbornik originalnih i do sada neobjavljenih radova sadrži još i SELEKTIVNU LISTU DOKTORSKIH DISERTACIJA ODBRANJENIH NA UNIVERZITETIMA U SRBIJI IZ OBLASTI ENGLSKOG JEZIKA NAUKE I STRUKE OD 1980. DO DANAS (str. 291). Na samom kraju knjige nalaze se i minuciozno i akribički urađeni REGISTAR POJMOVA (str. 293-295) i REGISTAR AUTORA (str. 297-301). Zbornik sadrži ukupno osamnaest radova.

Prvi tematski blok sadrži šest radova. Prvi rad, naslovljen »Leksička dvosmislenost u reklamama i implikacije za podučavanje značenja polisemnih leksema« (str. 15-26) napisala je Sonja Filipović-Kovačević (Filozofski fakultet u Novom Sadu), koja se latila zadatka da opiše višeznačne lekseme koje je bogato ilustrovala primerima iz reklamnog diskursa. Veoma je važno naglasiti da je autorka posebno proučila mehanizme postizanja efekta intrigantnosti. Analizirajući leksičku dvosmislenost, autorka je uzela u obzir metaforički ili metonimijski zasnovanu polisemiju, s jedne strane, kao i homonimijski i homofonijski uslovljenu polisemiju, s druge strane. Potkrepljen kognitivnolingvističkim i komunikativnim teorijskim pristupom usvajanju engleskog jezika, ovaj model primenjen je na specijalizovane kurseve engleskog jezika struke, a dobijeni rezultati su pregledno saopšteni.

U drugom radu, naslovljenom „Višečlani konstrukti u engleskom diskursu elektrotehnike“ (str. 29-42), autor Miloš D. Đurić (Elektrotehnički fakultet u Beogradu) najpre je analizirao sintaksičke i semantičke karakteristike višečlanih leksema u engleskom diskursu elektrotehnike, a zatim ukazao na izuzetnu kompleksnost proučavanja, ali i usvajanja višečlanih konstrukata. Đurić je ovu složenost pripisao sintaksičkom planu višečlanih konstrukata, a analizom korpusa ilustrovao je i potvrdio da postoji razlika između pisanog i govornog diskursa elektrotehnike u pogledu frekvencije i distribucije višečlanih konstrukata, što bi trebalo uzeti u obzir prilikom dekodiranja značenja ovih leksičkih jedinica, ali i unapređenja veštine razumevanja diskursa elektrotehnike kod studenata.

Jelena Vujić (Filološki fakultet u Beogradu) istražila je načine na koji prototipična značenja sistematično razvijaju metaforička, stvarajući značenjsku mrežu, u radu pod naslovom „Sintaksički i leksičko-semantički status partikule kod nekih dvočlanih glagola u engleskom jeziku“ (str. 45-59). Njeno istraživanje sadrži teorijske implikacije, pošto se ispituju sintaksički i leksičko-semantički statusi partikula frazalnih glagola u savremenom engleskom jeziku, ali i mogućnost konkretne implementacije u vezi sa izvesnim metodičkim aspektima statusa frazalnih glagola u nastavi engleskog jezika. Profesorka Vujić je pokazala da ovi jezički fenomeni zapravo i dalje spadaju u intrigantne teme u anglističkoj lingvistici, naročito što „[...] uprkos svojim kompleksnim sintaksičko-semantičkim osobinama ovi složeni predikati predstavljaju jedan od

najproduktivnijih mehanizama za bogaćenje leksikona engleskog jezika, barem kada su glagoli u pitanju.“ (str. 56-57).

„Značaj izučavanja kolokacija u engleskom jeziku turizma“ (str. 61-74) naslov je rada Dragane Vuković Vojnović (Prirodno-matematički fakultet u Novom Sadu), u kome autorka, u svetlu problema standardizacije i kodifikacije terminologije engleskog jezika turističke struke ispituje kombinatoriku reči ili, preciznije, kolokacije u turističkom diskursu.

Iz jednog sličnog, ali ne i identičnog ugla, Mira Milić (Fakultet sporta i fizičkog vaspitanja u Novom Sadu) u radu pod naslovom: „Stvaranje, standardizacija i kodifikacija sportske terminologije u srpskom jeziku“ (str. 77-90) pokušava da iznađe adekvatan model koji bi se mogao primenjivati na petrificirane termine, ali i na pozajmljenice. Autorka to i uspeva pribegavajući implementaciji šest principa standardizacije terminologije, odnosno preciznije: jednoznačnosti, prozirnosti, sistemnosti, produktivnosti, kratkoći i učestalosti.

Prvi tematski blok završava prilogom Sofije J. Micić i Danke Sinadinović (Medicinski fakultet u Beogradu), naslovljenim „Anglicizmi u jeziku medicinske nauke i struke“ (str. 93-105). Ove istraživačice posmatraju anglicizaciju medicinskih termina, kao i razlike u upotrebi anglicizama na materijalu tri korpusa, a pokušale su da utvrde u kom stepenu se proces anglicizacije ispoljava u zavisnosti od medijuma komunikacije. Pored toga, zaključile su da „[...] srpski jezik medicine nije ni izbliza tako produktivan i da teško izlazi na kraj sa novinama u medicinskoj nauci i struci, što je i jedan od razloga za česte pozajmljenice iz engleskog jezika“ (str. 95).

Drugi tematski blok sadrži pet naučnih priloga. Prvi rad u ovom tematskom bloku nosi naslov „Metafora HRANE u reklamnom diskursu gastronomskog turizma na engleskom jeziku“ (str. 109-118) i plod je saradnje Nadežde Silaški i Tatjane Đurović (Ekonomski fakultet u Beogradu). Ove dve istraživačice koriste kao polaznu osnovu teoriju pojmovne metafore, a proširuju horizont tematski uslovljenim metaforama u konkretnom diskursu koji istražuju. Nakon pažljive analize korpusa metafora HRANE, autorke konstatuju da je sasvim „[...] razumljivo da se metafore HRANE u mnogim kulturama koriste kao izvorni domen preko koga se metaforički strukturiraju raznovrsni apstraktniji ciljni domeni.“ (str. 114), pa onda, s pravom, zaključuju da dominantna metafora koja strukturira ovaj tip diskursa jeste PUTOVANJE JE KONZUMIRANJE HRANE. Nadalje, N. Silaški i T. Đurović sagledale su u kojoj meri tematski uslovljene pojmovne metafore sa izrazitim retoričkim efektom promovišu izvesne turističke destinacije, a potom i došle do zaključka da metafore poseduju upravo moć ubeđivanja, a nalaze se u rukama tvoraca te vrste reklamnih tekstova.

Drugi rad drugog tematskog bloka napisao je Mihailo Antović (Filozofski fakultet u Nišu), u kome je primenio interdisciplinarni pristup istraživanju viših kognitivnih sposobnosti u analizi muzičke kognicije. Upravo rad ovog angliste, naslovljen kao „Kognitivne nauke i muzika: Implikacije za nastavu engleskog jezika struke u muzičkom

obrazovanju“ (str. 121-131), ukazuje na izuzetne mogućnosti primene najrazličitijih savremenih teorija kognitivnih nauka (teorije slikovnih shema, teorija pojmovne metafore, teorije pojmovne integracije) kako u nastavi engleskog jezika kao stranog, tako i u nastavi engleskog jezika namenjenog muzičarima.

U radu, pod naslovom „Uloga slikovnih shema u metaforičkom strukturisanju svet-ske ekonomske krize“ (str. 133-146), Tatjana Đurović i Nadežda Silaški ispituju kako se na naslovnim stranama dva tematska časopisa orijentisana ka ekonomskim naukama strukturise pojava svetske ekonomske krize „[...] koja je izbila sredinom 2007. godine u bankarskom sektoru Sjedinjenih Američkih Država kao kriza hipotekarnih kredita“, a „[...] u drugoj polovini 2008. godine prelila se i u druge države sveta, uključujući Srbiju“ (str. 134). Posebna pažnja obraća se na slikovne sheme KRETANJA, VERTIKALNOSTI i SADRŽAVANJA. Originalnost rada ove dve anglistkinje ogleda se i u tome što su, pored instrumenata kognitivne lingvistike, uzele u obzir u svojoj analizi i likovna rešenja naslovnica, za koje su utvrdile da su kulturološki obojena, te stoga njihov rad predstavlja doprinos i u domenu sociolingvistike, ali i komparativnih kulturoloških studija.

U nastavku, Jelisaveta Šafranj (Fakultet tehničkih nauka u Novom Sadu) ispituje najčešće retoričke relacije u diskursu engleskog poslovnog jezika (str. 149-166), dok Violeta Stojčić (Filozofski fakultet u Nišu) i Sanja Krimer Gaborović (Građevinski fakultet u Subotici) analiziraju tematsku strukturu u stručnim tekstovima na engleskom jeziku (str. 169-182). Ovim je zaokružen drugi tematski blok zbornika.

Treći tematski blok sadrži četiri rada. U prvom radu trećeg tematskog bloka Nataša Bikicki (Visoka poslovna škola u Novom Sadu) pokušava da utvrdi razlike u strategijama čitanja stručnog teksta u sprezi sa metakognitivnim znanjem kod studenata poslovne informatike (str. 187-199), potom Ljiljana Knežević (Prirodno-matematički fakultet u Novom Sadu) piše o razvijanju veštine usmenog izlaganja u kontekstu engleskog jezika struke (str. 201-212). Zatim se na ovo nadovezuje rad Sabine Halupke Rešetar (Filozofski fakultet u Novom Sadu), koja se fokusirala na pragmatičke kompetencije u engleskom jeziku struke (str. 215-228). U metodički profilisanom radu, Vesna Pilipović osvrnula se na aspekte usvajanja pasivnih konstrukcija u nastavi engleskog u medicini (str. 231-243).

Četvrti tematski blok obuhvata tri rada. U prvom od njih, Savka Blagojević (Filozofski fakultet u Nišu) razmatra akademske potrebe na master studijama, pa u okviru njih posebno analizira oblasti koje bi stručni engleski trebalo da sadrži da bi se postavio kao logičan nastavak izučavanja engleskog na dodiplomskim studijama (str. 247-258). Biljana Radić Bojanić (Filozofski fakultet u Novom Sadu) opisuje faktore koji utiču na zastupljenost kulturoloških elemenata u nastavi engleskog jezika struke (str. 261-274), a Jasmina Đorđević posmatra računar kao sredstvo podsticanja unutrašnje motivacije studenata (str. 277-288).

Kao što se iz prethodno iznetog i vidi, ovaj zbornik je izuzetno originalan i inovativan i sadrži specifičnu terminologiju, preko odnosa diskursa i konceptualizacije izvesnih semantičkih polja, do različitih pristupa u nastavi engleskog jezika struke.

Priredivačice ovog zbornika, Nadežda Silaški i Tatjana Đurović, uložile su velike napore u pripremu ovako visoko profesionalno ustrojenog zbornika sa ciljem da obeleže pedesetogodišnjicu ustanovljavanja engleskog jezika struke kao punopravne i legitimne naučne discipline koja se uklapa u savremenu anglističku lingvistiku, a iza čega stoji dugogodišnji istraživački i pedagoški rad ovih cenjenih priredivačica, kao i njihova posvećenost engleskom jeziku struke, kako u teoriji, tako i u praksi. Ova publikacija biće od velike koristi svim lingvističkim stručnjacima, a posebno onima koji se direktno bave engleskim jezikom struke. Takođe, ovo štivo će, svakako, biti više nego dobrodošlo studentima na dodiplomskim i postdiplomskim studijama (master i doktorskim), pošto se radovi bave upravo temama koje mogu biti od velike koristi svim potencijalnim korisnicama i korisnicima. Zbornik *Aktuelne teme engleskog jezika nauke i struke u Srbiji* značajno je unapredio ne samo savremena izučavanja engleskog jezika struke u Srbiji, već i lingvističku nauku, a verujemo da će poslužiti i mnogim istraživačima iz drugih oblasti kao polazna osnova u interdisciplinarnim istraživanjima. Nakon uvida u ovaj rafinirano uređen zbornik, koji zadovoljava sve svetske kriterijume, složićemo se sa rečima priredivačica, koje ističu da „[s]inergija različitih savremenih utemeljenja i inovativnih metodoloških rešenja, opisanih kroz kvantitativna i kvalitativna istraživanja autorâ Zbornika, ukazuje na potencijalne pravce istraživanja u domenu engleskog jezika nauke i struke u nas“. Iz svega navedenog, skloni smo da zaključimo da su Nadežda Silaški i Tatjana Đurović napravile jedan dragoceni pomak u oblasti engleskog jezika nauke i struke u Srbiji, ali i u širem regionu.

Miloš D. Đurić

1700 ГОДИНА ОД ИЗДАВАЊА МИЛАНСКОГ ЕДИКТА (313 – 2013)

Године 2013. обележена је 1700. годишњица доношења Едикта о праву на слободно исповедање хришћанске вере, назван Милански по месту његовог издавања. Имајући у виду да је један од царева потписника Едикта, Константин (други је Ликиније), рођен у древном Наисусу (данашњем Нишу), основан је државно-верски одбор којем су сапредседавали Његова Светост патријарх српски Иринеј и председник Републике Србије Томислав Николић, а сачињавали су га сви верски предводници црква и религија у нашој земљи (римокатолички надбискуп, београдски монсињор Станислав Хочевар, муфтија београдски Мухамед Јусуфспахић, београдски рабин Исак Асиел, бискуп Словачке евангеличке цркве Самуел Врбовски, бискуп Реформатске цркве Иштван Семеђи и други).

Овај одбор је организовао и неколико стручних семинара и конференција, углавном у Нишу и Новом Саду, уз учешће стручњака за људска права уопште и верска права посебно, као и за импликације Едикта по слободу исповедања вере кроз историју и у данашње време, и то не само хришћанске, мада се Едикт првобитно тицао само хришћана.

Наиме, после Миланског едикта свет више није био као пре: време се рачунало на време до Константина, које је обележило тровековно гоњење и убијање хришћана и време после Константина када је хришћанство добило слободу да исповеда своје учење и „да не треба апсолутно никоме одбијати право (слободу) да следује и изабере побожност и веру хришћана” и да приступи оној вери за коју сматра да му је корисна. За хришћанску веру је пострадао много мученика, али је њиховим мучеништвом хришћанство просијало и обасјало нови пут за читав свет. Успут буди речено, познаваоци совјетског прогона православних хришћана примећују с тугом да је у њиховим гоњењима почев од тзв. Октобарске револуције до деведесетих година 20. века пострадао више људи неголи другде у свету од самог устројства Цркве Христове у 1. веку до данас!

О Миланском едикту

Из садржине текста овог указа види се како је велики значај и важност пред римским државним законима имала вера и религија уопште као таква. Хришћанима, али и свима осталима, без изузетка, даје се и потврђује слобода избора и следовања вере, јер је то, између осталог, корисно и за саму државу: „...

на тај начин нам Божанство и небеска моћ могу помоћи, нама и свима онима који су под нашом влашћу“.

Увиђа се да су хришћани били дотле неправедно прогоњени и материјално оштећени само зато што су исповедали, по државним прописима, недозвољену веру. Зато законодавац сада настоји да ту грешку исправи. Сада су хришћани не само равноправни са свима другим верујућим људима, него се исправљају њима до тада наношене неправде, па им конфисковану и одузету имовину, било личну или хришћанске заједнице, треба повратити.

Од доношења Миланског едикта Црква може сматрати себе организованом установом, која, сем богослужбених места – храма, легално поседује и друга добра и некретнине. На крају се настоји на томе да овај законски акт буде до краја провођен у живот, јер је то од општег интереса: „...да би наше наређење било што је брже могуће испуњено, да би у том послу нашом благонаклоношћу био постигнут општи и јавни мир“.

Свети архијерејски сабор Српске цркве је у 2013. години објавио своју другу посланицу посвећену Константиновој години. У њој се, између осталог, констатује: „Да није било светога цара Константина ... свеколика историја света другачије би изгледала. Да није било њега и његовог постављања хришћанског стваралачког максимализма у најдубље токове медитеранске културе и цивилизације, не би било европске хришћанске писмености, ни уметности, ни науке, ни културе уопште, макар не у оном виду који нам је кроз историју познат до данас ... не би било храма Свете Премудрости у Цариграду ... не би било светих равноапостолних Кирила и Методија, посланих из Константиновог града међу Словене; не би било крштења Словена ни других народа, не би било светог Јована Владимира, ни Стефана Немање ... чију деветстогодишњицу рођења прослављамо ове (2013) године, а који је и сâм својим одлучним владањем под знаком Крста ... дубински променио ток српске историје...“

Саборска посланица истиче и заслуге цара Константина и његове матере Јелене: подизање нове престонице на Босфору – Константиновог града, у нас названог Цариград, увођење светковања недеље као дана васкрсења Христовог уместо дана „непобедивог Сунца“, проналазак Часног крста на којем је Христос био разапет, и с тим у вези установљење празника Воздвижења (Уздизања) Часног крста, подизање цркве Христовог Васкрсења у Јерусалиму, цркве Рођења Христовог у Витлејему, цркве Свете Премудрости (Свете Софије) у новој престоници коју је потоњи цар Јустинијан проширио и учинио чудом ондашње архитектуре, као и многих других цркава. И што је веома значајно, цар Константин је сазвао Први васељенски сабор, одржан 325. године недалеко од његове престонице -- у Никеји, чиме је започела институција одржавања саборā епископа ради решавања значајних догматских питања.

Сабор архијереја закључује: „Из духа Миланског едикта можемо извући

драгоцену поруку и поуку. Она је у знаку неизбежних интеграција народа и култура, с једне стране, и законите тежње очувања сопственог идентитета у свим његовим одредницама и димензијама, са друге стране. Нити је препоручљиво оно јединство које униформише и гута особеност, нити је пожељно неговање самосвојности којим се укидају заједништво и узајамност...

...Хришћанске норме и пракса нашле су извориште у Миланском едикту. Те норме ће се аутентично обликовати у *Corpus iuris civilis* Константиновог наслеђа. Посебна брига за сиромашне, тежња ка правоверној црквеној организацији, борна против корупције и злоупотребе власти код високог чиновништва – све то постаје све изразитија одлика Константинових наследника...

...Зато је наш апел да Цркве и верске заједнице раде на промовисању и заштити слободе вероисповедања, као и на јачању сарадње у одбрани универзалних основа права на слободу вероисповедања и веровања. Истичући непролазну вредност и трајну актуелност Миланског едикта, сведоци смо данас, нажалост, великог страдања хришћана по целом свету, нарочито у Сирији и другде на Блиском и Средњем истоку..."

Црквене свечаности у Београду и Нишу 5-8. октобра 2013.

Централна и завршна прослава 1700-годишњице Миланског едикта почела је 4. октобра 2013. доласком у престони град Београд поглавара православних цркава и других великодостојника; на свечаности су допутовали патријарх цариградски Вартоломеј, патријарх Јерусалима и све Палестине Теофило, патријарх московски и све Русије Кирил, архиепископ Нове Јустинијане и свег Кипра Хризостом, архиепископ атински и све Грчке Јероним, архиепископ Тиране и све Албаније Анастасије, митрополит варшавски и све Пољске Сава, митрополит Оломоуца и Брна Симеон у име у име Православне цркве у Чешкој и Словачкој, као и митрополит Герасим у име патријарха Грузијске цркве, митрополит видински Доментијан...

У свечаностима у Нишу узели су учешћа и високи представници других цркава, па је кардинал Јозеф Томка био лични изасланик папе Фрање, а Англиканску цркву и њеног поглавара архиепископа кентерберијског Јустина представљао је умировљени бискуп Винчестера Мајкл Скот-Доинт. Јерменска апостолска црква из светог града Ечмиадзина изаслала је архиепископа Украјине Григорија Буниатиана, и епископа Румуније Татева Хакобјанија. На прослави у Нишу био је апостолски нунције у Београду Орландо Антонини, затим надбискуп сарајевски Винко кардинал Пуљић, представници међухришћанских организација: Светског савета цркава, Конференције европских цркава, Савета европских бискупских конференција, Заједнице св. Еђидија из Рима, Фондације Конрада Аденауера и др. На нишкој свечаности примећен је велики број амбасадора акредитованих у овој земљи.

У Београду је 5. октобра у Саборној цркви одслужено свечано благодарење. Прво слово одржао је домаћин, српски патријарх Иринеј, који је нагласио да су „царским Едиктом широм отворена врата у Европи и свету да се хришћанство као новооткривена религија јавно и слободно проповеда... На темељима овог Едикта постављени су даљи основи хришћанске цивилизације и културе која од тада, ево, траје пуних седамнаест векова...“ Патријарх је изнео и велики значај овог међуправославног и међухришћанског окупљања: „Ово је јединствена прилика да се саберемо, да се ближе упознамо, и да сагледамо прилике и време у коме живимо, али и оспоравају многе хришћанске вредности ... да заједнички размотримо шта нас раздваја и да изнађемо пут и начин о новој сарадњи и превазиђемо многе проблеме који су до сада присутни у животу хришћанских заједница“. Одговорио је васељенски патријарх Вартоломеј.

Свечани пријем свим високим гостима из света религије, културе, науке, уметности, политике дао је председник Србије Томислав Николић, који је у поздравној речи истакао: „...Као добри домаћини желимо да заједно подсетимо свет на један од најзначајнијих докумената цивилизације. Милански едикт смо обележили у складу са општим приликама у Земљи – скромно и поносно.

Колико год се односио на право хришћана да слободно у Римском царству славе Христову веру, Милански едикт је у својој бити превазишао питање слободе вероисповести, превазишао своје доба и постао прича ‘о човеку и човечности’, како би рекао наш нобеловац Иво Андрић, ‘брдо са ког се више и даље види’, како промишља владика Његош, ‘слово о љубави и праштању’, како нас уче Немањићи - од Светог Симеона чијих се девет векова од рођења подудара са јубилејом Миланског едикта, до његовог потомка деспота Стефана Лазаревића.

Узвишеност сваке речи коју је потписао Флавиус Валериус Константинус Августос успоставила је систем вредности који од дана доношења до краја света важи за сваког хришћанина, али и за сваког човека без обзира на веру. Јер, шта је узвишеније од прихватања различитости, од философије толеранције, од спознаје да људске заједнице могу живети у миру и напретку само ако прихватају и уважавају једна другу.

Нажалост, постоји један део Србије у коме је Србија спречена да спроводи своја веровања и своје законе. На светом Косову и Метохији време је враћено у период пре Миланског едикта и православно хришћанство преживљава дане тешких искушења. Хвала Вам на подршци коју нам дајете да опстанемо и сачувамо нашу колевку хришћанства. Помажете Србима који верују у Божју правду, и зато се наша химна зове ‘Боже правде’...“

Сутрадан, у недељу 6. октобра одржана је свечана архијерејска литургија у новоизграђеној цркви посвећеној светима цару Константину и Јелени у Нишу. Литургијом је началствовао васељенски патријарх Вартоломеј, а саслуживали су му сви поглавари помесних православних цркава или њихови највиши изасланици,

као и по једна-два монаха у високом чину из скоро сваке епархије Српске цркве. Било је то торжествено славље уз појање двају хорова, „Бранка“ при Саборној цркви у Нишу и ковиљских монаха, и учешће око 15.000 верних сабраних овде из свих српских земаља.

Литургију су пратили највиши представници политичких власти, министри, амбасадори, јавни и културни радници, високи изасланици неправославних Цркава... Наводимо само неке: председник Србије Томислав Николић, председник Републике Српске Милорад Додик, председник Владе Србије Ивица Дачић, министар просвете Томислав Јовановић, министар спољних послова Иван Мркић, начелник Генералштаба генерал Љубиша Диковић, градоначелник Ниша Зоран Перишић, као и принц Александар Карађорђевић и принцеза Катарина, муфтија београдски Мухамед Јусуфспахић и други.

На Литургији је свечано слово одржао Његова Све-Светост патријарх Вартоломеј, који се запитао: „...Зар се и данас не дешава да нас прогоне, и то да се прогоне они који желе да благочестиво живе, да побожно живе; зар нисмо били прогоњени и пре отприлике 25 година, и овде у благословеној Србији, и у Русији, Пољској, Румунији, Бугарској, Албанији, у Чешкој, Словачкој, и у другим земљама и крајевима, због мржње, безбоштва и савремених гонитеља Диоклецијана. Зар нисмо прогоњени и у ове дане, јер су прогоњени хришћани на Блиском истоку, у Сирији, у Египту, Ираку, у Нигерији, и на другим местима, у васељени под сунцем, из једног јединог разлога за Реч Божију и за сведочанство Исусово.

Милански едикт представља извор из којег је проистекло и данас владајуће и свугде од разних међународних конвенција прокламовано начело поштовања верске слободе.

Речи анонимног састављача *Посланице Диогнету*, које говоре о трагици положаја и сведочења хришћана у времену пре издавања Миланског едикта, и током векова, па и скоро до пре две деценије, као што рекосмо и у овој мученичкој земљи, те речи откривају нам суштину ствари, и зато ћемо их понављати и у себи и једни пред другима у овом данашњем свечаном тренутку.

Хришћани се, пише аутор *Посланице Диогнету*, *ни по земљи, ни по говору, ни по обичајима не разликују од других људи*. Обитавају у својим завичајима, али као странствујући. Учествују у свему као грађани, али све подносе као странци. Свака туђина - њихова је отаџбина, а свака им је отаџбина - туђина. На земљи бораве, али на небесима живе. Покуравају се одређеним установљеним државним законима, али својим живљењем побеђују те законе. Љубе све, а од свих су прогоњени. Срамоте их, а они се у том срамоћењу прослављају. Хули се на њих, а они се оправдавају. Подсмевају им се, а они благосиљају; вређају их и руже, а они указују почаст другима. Чинећи добро, бивају кажњени као злотвори; кажњавани, пак, радују се као оживотворавани. Једноставно речено, оно што је у телу душа, то су у свету хришћани...

...Немогуће је да се у пракси примене начела Миланског едикта ако не водимо конструктиван дијалог са човеком савремености у данашњем међусобно подељеном и сукобљеном свету, који, упркос својим подељеностима и конфликтима, често и крвавима, покушава да нађе излазе путем мирних дијалога и помирења...

Првенство имамо на уму мирно сапостојање људи. Није дозвољено да се негује верски фанатизам који је толико невоља и страха проузроковао у прошлости, а и данас их човечанство свакодневно проузрокује.

Дужни смо ми православни предстојатељи и духовне вође народа да на делу прокламујемо да ратни сукоби нису верска дужност, да равнодушност која их прати, равнодушност према крвопролићу такође није дозвољена, него да постоје мирни начини решавања међуљудских разлика и да они који тврде супротно, не изражавају праву вољу Божју...“

Света Литургија је завршена поделом ордена светог цара Константина. Наиме, на предлог патријарха Иринеја, Свети синод доделио је ово високо одликовање СПЦ, у знак благодарности за учешће у прослави 1700 година Миланског едикта у Нишу 6. октобра 2013. године: поглаварима цркава и црквеним великодостојницима, представницима државе, амбасадорима у Србији, представницима црквених удружења, као и појединцима који су допринели обележавању 17 векова Миланског едикта.

Сутрадан су сви црквени великодостојници и уважени гости учествовали у освећењу новоподигнуте Саборне цркве у Подгорици, којом приликом је такође обележена годишњица Миланског едикта, и то на највишем црквено-државном нивоу: председник државе Филип Вујановић је приредио пријем за све високе госте, а и лично је учествовао у свечаној академији уочи освећења храма, кад је и говорио, а и пратио Литургију на дан освећења.

* * *

Поводом ове годишњице у београдском Народном позоришту изведена је премијера опере „У овом знаку“ 8. октобра 2013, а било је и других дешавања. У договору са амбасадама чије земље су везане за службу цара Константина, као што су Јорк (Уједињено краљевство), Трир (Немачка), Милано (Италија), Никомидија (Турска), уређено је да свака од њих организује по један културни догађај у Србији, што су оне радо прихватиле, па смо могли чути опере и концерте које су дале ове амбасаде, углавном у историјским, римским локалитетима у Србији, као што су Нишка тврђава, Виминацијум...

Сремска епархија је у Сремској Митровици, граду одакле су делали на овим просторима св. Иринеј, св. Димитрије, св. Анастасија и многи други мученици сирмијски пострадали пре доношења Едикта и други исповедници вере, са своје стране је обележила годишњицу Миланског едикта 21. и 22. септембра 2013, уз учешће патријарха Иринеја, епископа, верника. Овим поводом приређена је и

изложба са темом *Хришћанство у Сирмијуму*.

У самом граду Нишу је, ипак, одржано највише скупова, симпосиона о верским и грађанским слободама, мада таква догађања нису изостала ни у мањим местима Србије, било у организацији црквених или научних делатника. Објављене су многобројне публикације, књиге, зборници. РТС је снимила и емитовала серију приказа политичког и верског стања пре и после Константина, а у овом погледу није изостала ни Телевизија Војводине. Овде и није могуће набројати, ни укратко, где су одржани симпозијуми, саветовања, концерти, предавања, објављене мале и велике књиге – све у славу св. Константина.

У циљу обележавања годишњице и Римокатоличка црква у Србији је организовала научне симпозијуме (нпр. у Сремској Митровици и Београду). Висока свештена лица ове цркве одслужили су мису на нишком стадиону „Чаир“ 21. септембра, и у Нишу поставили један споменик Константину у част.

Све у свему, Србија се достојно одужила своме временски далеком земљаку, цару Константину. На научницима је да његово дело даље проучавају, а политичарима и државницима и законодавцима да основна верска и грађанска начела слободе и људских права спроводе у живот доносећи позитивно законодавство и уважавајући га.

Архиђакон Радомир Ракић

DEVETA MEĐUNARODNA KONFERENCIJA U NIKŠIĆU

Deveta međunarodna konferencija o angloameričkim studijama («Visions and Revisions: Mapping the World of Anglo-American Studies at the Turn of the Century») održana je tradicionalno od 3. do 5. oktobra 2013. godine u živopisnom Nikšiću, gradu-spomenuku istorijski bogate Crne Gore. Konferencija je održana pod pokroviteljstvom Univerziteta Crne Gore, a u organizaciji Katedre za engleski jezik i književnost Filozofskog fakulteta u Nikšiću (Department of English Language and Literature, Faculty of Philosophy in Nikšić). Najveću zaslugu za ovako savršenu organizaciju konferencije imale su prof. dr Marija Krivokapić, prodekanka za nauku i naučnu saradnju, i prof. dr Aleksandra Nikčević Batričević. Pozdravnu reč imao je dekan Filozofskog fakulteta, prof. dr Blagoje Cerović, koji je učesnicima pozeleo uspešan rad, a reči dobrodošlice uputila je i prof. dr Aleksandra Nikčević Batričević, koja je pozdravila prisutne u ime Katedre za engleski jezik i književnost.

Konferenciji je prisustvovalo oko stotinu stručnjaka, lingvista i filologa, koji su uveličali konferenciju na dva načina: najpre, svojim prisustvom u vidu publike, ali i svojim aktivnim učešćem u vidu izlaganja i predavanja na konferenciji. Ukupno je saopšteno 35 radova, a u skladu sa najboljom svetskom praksom, održana su čak tri

plenarna predavanja. Prvo plenarno predavanje održao je prof. Dara Dauns (Trinity koledž, Dablin), koji je govorio o novim mogućnostima analize misterije Edvina Druda. Drugo plenarno predavanje pripalo je prof. Nikolasu Grinu (Trinity koledž, Dablin) koji je govorio o književnim vezama Irske i Rusije. Treći plenarni predavač, Martin Mekvilan (Univerzitet Kingston, London), govorio je o seksualnim životima filozofa, posebno se osvrnuvši na francuske filozofe XX veka.

Konferencija se, nadalje, odvijala prema unapred utvrđenom rasporedu. U pogledu tematike, ova naučna konferencija bila vrlo široko postavljena, tako da su učesnice i učesnici konferencije mogli da ponude raznovrsne teme iz domena svojih, uglavnom tekućih preokupacija. Samim tim, izlaganja koja kao celina uvek čine glavnu sadržinu ovih godišnjih konferencija bila su tematski veoma raznovrsna. Bilo je tu referata i saopštenja iz teorijske i primenjene nauke o književnosti, na primer iz oblasti komparatistike, istraživanja književnih kontakata, zatim radova iz različitih oblasti deskriptivne, istorijske i kontrastivne lingvistike, kao i iz teorijske i primenjene nauke o jeziku, ali i iz sociolingvistike, psiholingvistike, analize diskursa, semantike, pragmatike i semiotike. U ovom obilju svaki učesnik mogao je da pronađe ponešto iz domena koji ga posebno zanima. U delu koji sledi prikazaćemo pojedine referate i saopštenja koji su predstavljeni tokom konferencije.

Lesli Endrus (Univerzitet Lesli, Kembridž, Masačusets) prikazala je kritičku pismenost iz ugla društvene pravde na primeru studenata koji se obučavaju da prevode književne tekstove. Ovaj referat je posebno zanimljiv, jer osvetljava prevođenje uzimajući u obzir društvene i privredne nejednakosti, degradaciju životne sredine i globalizaciju. Autorka se posebno osvrnula na svoje bogato iskustvo u radu sa studentima, kojima posebno skreće pažnju na tumačenje društvene i ekološke pravde u književnosti, pri tom razvijajući veštine kritičke pismenosti.

Željka Babić (Univerzitet u Banja Luci) analizirala je lingvističke i stilske aspekte sajberpank romana, posmatrajući sajber-prostor kao saglasnu halucinaciju koju doživljavamo svakog dana. Naročitu pažnju poklonila je morfosintaksičkim i sintaksičkim sredstvima koja se koriste u izgradnji ovog sajber sveta. U nastavku, Žanin Balgoder (Univerzitet u Avru, Francuska) protumačila je vajarske radove nativnih Amerikanaca, objedinjujući jednu semiotičku analizu sa novim tekovinama savremene istorije umetnosti.

Rekao bih da je među referentima koji su izazvali najveću pažnju učesnica i učesnika ove međunarodne konferencije bila istaknuta anglistkinja, prof. dr Brankica Bojović (Filozofski fakultet u Nikšiću, Univerzitet Crne Gore), koja je održala prekrasno predavanje o prožimanju prevođenja i umetničkog diskursa. Njeno predavanje bilo je praćeno izuzetno precizno odabranim bogatim ilustracijama, koje su potkrepile njenu lingvističku argumentaciju. Profesorka Bojović ukazala je na izuzetan značaj ekstralingvističkog znanja i njegovu ulogu u procesu prevođenja, ali nije izostavila ni semantičke i leksičke odnose prisutne u piktoralnom jeziku.

Profesor Petrak Buka (Univerzitet u Tirani, Albanija) svoju istraživačku pažnju usmerio je na efikasno upravljanje u učionici, postavivši u prvi plan disciplinu učenika. Arben Bušgjakaj (Univerzitet u Skadru, Albanija) posmatrao je hibridne identitete na primeru književnog opusa Barbare Kingslaver. Prožimanje književnosti i vizuelnih umetnosti u savremenom američkom narativu na primeru kratke prozne priče našlo se u fokusu Nade Buzadžić Nikolajević (Univerzitet u Novom Sadu), dok je Branko Crnogorac (Univerzitet u Banja Luci) analizirao Fosterovu *Italiju* sagledanu kod Vilijema Trevora. Snagom pripovedanja bavila se Sanja Čukić (Univerzitet u Novom Sadu), posebno se osvrnuvši na subverziju istorije i tradicije.

Dr Miloš D. Đurić (Elektrotehnički fakultet, Beograd) referisao je najpre o temi iz oblasti nauke o književnosti, koja je posvećena Toril Moinom čitanju romana *Gošća* Simon de Bovoar. U ovom radu Đurić je spojio književnu interpretaciju sa računarskom lingvistikom. Drugo predavanje dr Miloša D. Đurića stavilo je pod istraživačku lupu pojave iz oblasti lingvistike, odnosno semantičku analizu složenica u diskursu elektrotehnike u savremenom engleskom i francuskom jeziku.

Loran Gami (Univerzitet u Tirani, Albanija) referisao je o redukcionizmu kao postupku u Beketovim dramama, a Stipe Grgas (Univerzitet u Zagrebu, Hrvatska) svoje izlaganje je posvetio američkim studijama, u kome je, najpre, izložio periodizaciju, a zatim protumačio izvesna dejstva izazvana 11. septembrom, kao i novom ekonomskom krizom. U nastavku, Elonora Hodaj (Univerzitet u Flori, Albanija) pokušala je da rastumači uticaj evropske modernističke književnosti u sprezi sa neotranscendentalizmom.

Nije zaobidena ni ona oblast primenjene anglističke lingvistike koja je posvećena metodici nastave engleskog jezika. O mogućnostima upotrebe humora i komičnog u integrisanju učenja engleskog jezika i američke književnosti na univerzitetskom nivou govorile su Aleksandra Izgarjan i Diana Prodanović Stakić (obe sa Univerziteta u Novom Sadu, Srbija).

Posebnu pažnju u metodičkoj sesiji izazvalo je predavanje prof. dr Draginje Jeftić (Filozofski fakultet u Nikšiću, Univerzitet Crne Gore), koja je govorila o različitim aspektima učenja stranog jezika u prvoj deceniji XXI veka. Profesorka Jeftić se najpre osvrnula na dramatične promene u samom obrazovanju, kao i na reforme koje sprovode škole širom sveta. Naglasila je, takođe, da kooperativno i kolaborativno učenje predstavljaju izazov za učenike, koji, na taj način, postaju autonomni, pa, samim tim i razvijaju ljubav prema učenju. Ona je zaključila da je celoživotno učenje neophodnost, pošto se od učenika u XXI veku očekuje da kontinuirano ažuriraju i unapređuju svoje veštine i strategije da bi pristupali relevantnim informacijama, kritički ih analizirali, ali i da bi ih jezički proizvodili.

O nekim novim aspektima metodike nastave engleskog jezika mogli smo da čujemo i u izlaganju Marije Mijušković (Univerzitet Crne Gore), koja se usredsredila na preslikavanje metakognitivnih strategija na časovima posvećenim veštini čitanja. Lili Karapetjan (Državni univerzitet u Jerevanu, Jermenija) posebnu pažnju je usmerila na

strategije razumevanja čitanja kod studenata društvenih nauka, osvrnula se na pragmatičke teškoće u međukulturalnoj komunikaciji i govorila o njihovim uzrocima i načinih sprečavanja ovih pojava iz ugla pragmalingvistike i sociopragmatike. Poetskim slikama kao komunikacionim vezama u poeziji Simusa Hinija bavila se Svetlana Kalezić Radonjić (Univerzitet Crne Gore), koja se posebno osvrnula na simbole i nove mogućnosti saopštavanja poezije.

Izuzetnu pažnju izazvalo je predavanje prof. dr Igora Lakića (Institut za strane jezike, Podgorica, Univerzitet Crne Gore), stručnjaka za sintaksu, analizu diskursa, engleski jezik struke, istaknutog angliste u širem regionu. Profesor Lakić je ovog puta svoju istraživačku pažnju usmerio na tipične sintaksičke, gramatičke i leksičke greške koje studenti prave prevodeći pravne tekstove sa engleskog na crnogorski jezik. Primenivši spoj teorijskih modela analize grešaka i kontrastivne analize, ovaj istraživač je u potpunosti revidirao način na koji se studenti mogu uvesti u složenu problematiku prevodenja zahtevne pravne terminologije sa engleskog na crnogorski.

Špetin Madani (Univerzitet u Tirani, Albanija) govorio je o dimenziji političke slobode u romanu Bernarda Malamuda, osvrnuvši se na ovog pisca kao vodećeg predstavnika jevrejsko-američke književnosti u domenu proznih delâ, dok je Armela Panajoti (Univerzitet u Flori, Albanija) posvetila svoje saopštenje Voltu Vitmanu i diskursu poznatih, a Petar Penda (Univerzitet u Banja Luci) je – krećući se kroz kanon, tradiciju, mit i ideologiju – preispitao književni diskontinuitet u okviru ponovno posećene modernističke perspektive.

O narativima priključivanja i identiteta referisala je Ana Sančez-Munjoz (Državni univerzitet u Kaliforniji, SAD) uzevši u obzir španski jezik i njegovo preplitanje sa američkim engleskim. Bavjola Šatro (Univerzitet »Aleksandar Moisiu«, Albanija) kontrastirala je američku i albansku savremenu kulturu, a posebno je analizirala kompariranje poetskih slika i metafizičkih motiva u poeziji albanske pesnikinje Luljete Lješanaku. Džon Sperlok (Univerzitet Seton Hil, SAD) referisao je o seksualnoj kulturi u SAD u XXI veku, a Violeta Stojčić je govorila o sistemsko-funkcionalnoj perspektivi žanra sa fokusom na stvaranju značenja u društvenom kontekstu. Bledar Toska (Flora) referisao je o metadiskursu predsedničkih debata, bogato ilustrujući svoje izlaganje primerima debata Obame i Romnija.

Esmeralda Subaši (Univerzitet u Tirani, Albanija) održala je posebno zanimljivo predavanje o univerzalnom u svetu Šekspirovog dela. Najpre je izložila kratak istorijat prevodenja Šekspirovog opusa na albanski jezik, a zatim se usredsredila na njegovo poimanje ljudske prirode, naglasivši da je Šekspir uspevao da obezbedi njen pronicljiv opis, bez obzira na kulturu, rasu, etničku pripadnost, geografsku lokaciju, pol i društvenu klasu. Do kraja svog izlaganja koleginica Subaši je ilustrovala univerzalnost tema koje Šekspir obrađuje, navodeći primere iz *Mletačkog trgovca*. U nastavku je Fiona Tomkinson (Univerzitet Jeditepe, Turska) tumačila vizije, revizije i ponovne posete u gotskom romanu u XXI veku, osvetljavajući nove studije gotskog romana u kontekstu

feminističkog tumačenja, zatim dekonstrukcije, kao i postkolonijalnih i psihoanalitičkih čitanja.

Kao i inače na nikšićkim konferencijama anglista, izuzetno važno mesto pripalo je i ličnim kontaktima i neformalnim razgovorima između stručnjaka raznih profila, a obilazak istorijskih i kulturnih mesta tokom ekskurzije, uz izuzetno kvalitetan i luksuzno udoban smeštaj, kao i uz izuzetnu srdačnost domaćica, dr Marije Krivokapić i dr Aleksandre Nikčević-Batričević, svakako je doprineo da učesnice i učesnici konferencije ponesu iz Crne Gore najlepše utiske. Svakako, potrebno je istaći da je ukupan naučni domet konferencije u Nikšiću na izuzetno visokom nivou, a potpuniji uvid auditorijum će imati nakon štampanja dve publikacije koje će proizići sa ove konferencije.

Valja očekivati da će održavanje ove međunarodne konferencije u Nikšiću dati podsticaj ne samo na Univerzitetu u Crnoj Gori, već i šire, u celom regionu (u Srbiji, Hrvatskoj, Bosni i Hercegovini, Makedoniji, Sloveniji, itd.), uključujući tu i porast učesnika iz šireg regiona (Bugarska, Rumunija, Mađarska, Grčka). Nepotrebno je posebno isticati da anglističke konferencije, koje se organizuju već deset godina u Nikšiću, imaju nesumnjivo i mnogo širi značaj. Zato sa velikim nestrpljenjem očekujemo narednu anglističku konferenciju u Nikšiću 2014. godine.

Miloš D. Đurić

XI MEĐUNARODNI SKUP SUDSKIH PREVOĐILAČA

Комитет за судске преводиоце Међународне федерације преводилаца (ФИТ)¹ организује сваке друге године свој тзв. међународни форум. Након што је 2012. у Паризу организован 10. међународни скуп судских преводилаца, следећи (11. међународни форум судских преводилаца из целог света) требало је да се одржи крајем 2013. у Хамбургу, неколико месеци пре 20. светског конгреса ФИТ-а у Берлину. Међутим, сплет разних околности утицао је на одлуку да се место одржавања премести из Хамбурга у Београд. Уз подршку Комитета за судске преводиоце ФИТ-а, Савета ФИТ-а и ФИТ-а Европе, Удружење научних и стручних преводилаца Србије (УНСПС) је, као пуноправном члану ФИТ-а (двадесеттри године након одржавања 12. Светског конгреса ФИТ-а у Београду), поново добило прилику да угости водећа имена из области превођења. Пред само одржавање овог скупа у Београду, ЕУЛИТА (Европско удружење преводиоца и тумача из области права)² је потврдила пријем нашег удружења у своје чланство и пружила свесрдну помоћ у одржавању овог значајног скупа. Његов значај је утолико већи, јер је одржавање овог скупа коинцидирало са одлуком ЕУ о отпочињању приступних преговора са Србијом. То је био разлог више,

1 Fédération Internationale des Traducteurs/International Federation of Translators

2 European Legal Interpreters and Translators Association

који захтева извештај допринос бољем сагледавању превођења уопште, а судског тумачења и превођења посебно, и буди наду да ће се на тај начин пружити додатан подстицај уређивању друштвене инфраструктуре у вези са овим питањем, како би се наша земља што успешније укључила у међународне интегративне токове. Тако је Удружење научних и стручних преводилаца Србије могло овом приликом да рачуна на подршку Министарства правде и државне управе Републике Србије.

Једанаести међународни стручни скуп за судске тумаче у организацији ФИТ-овог Комитета за судске преводиоце одржан је од 19. до 21. септембра 2013. године у београдском хотелу „Парк“ под мотом *ТУМАЧИ И ПРЕВОДИОЦИ - РАДОСТ И ТУГА?* Пре почетка радног дела скупа уприличен је у просторијама Удружења коктел добродошлице и том приликом су референтима скупа и високим представницима европских и светских удружења преводилаца уручене плакете Удружења за њихов допринос преводилаштву. Нажалост, међу укупно 18 пријављених излагача из Европе и света није било учесника из Јужне Америке који на промену места одржавања скупа нису могли да довољно брзо реагују.

Овај стручни скуп је у име домаћина (УНСПС) отворила његова председница Мила Јовић и проследила реч двома копредседавајућим ФИТ-овог Комитета за судске преводиоце, Монике Рузе-Лелијевр (Monique Rouzet Lelièvre) и Кристине Шпрингер (Christine Springer), које су учесницима пренеле срдачне поздраве нове председнице ФИТ-а Марион Берс (Marion Boers). Учеснике скупа су, затим, поздравили и представници државних и правосудних институција: државни секретар у Министарству правде и државне управе, др Данило Николић; председник Вишег прекршајног суда Зоран Пашалић, помоћник министра правде и државне управе Љиљана Благојевић, као и директор Одељења за управљање квалитетом у Генералном директорату за превођење у Европској комисији Ингемар Страндвик (Ingemar Strandvik). Свечано отварање закључено је обраћањем генералног секретара Удружења Драгића Вукићевића, који је том приликом подсетио на значај и улогу јавне подршке у обављању задатака од општег друштвеног значаја и позивао на удруживање снага ради решавања заједничких проблема.

У току два радна дана и укупно шест сесија, референти су својим презентацијама приказали модалитете функционисања система превођења у ЕУ и својим земљама, као и проблеме који се у том домену појављују. Представљајући систем превођења правних аката ЕУ, Ингемар Страндвик је скренуо пажњу на потребу да се вишејезичност у преводима правних аката посматра као вид вишејезичног писања закона, јер се прилагођавањем терминологије на различитим језицима покривају значења која се добрим делом разликују. У вези са новим регулативама у области превођења правних аката, председница ЕУЛИТЕ Лиза Качинка (Liese Katschinka) је указала на повезаност стручних квалификација судских преводилаца и тумача и њиховог статуса као предмета нове директиве ЕУ 2010/64. Њу би требало да државе чланице ЕУ усвоје и преведу у законске акте до 27. октобра 2013, а сама Комисија

ће до 27. октобра 2014. проследити Европском парламенту и Савету Европе извештај о томе, које су државе чланице предузеле одговарајуће кораке у циљу законског усклађивања са овом директивом.

У вези са тим, учесници Удружења полицијских и судских преводилаца из Велике Британије и њихов председник Џефри Бакингхем (Geoffrey Buckingham) представили су најновије примере неразумевања улоге судских преводилаца и учеснике овог скупа упознали са актуелним кретањима, везаним за оквирни споразум и уговор о издавању преводилаца и тумача из правосудног система. Улогу судског преводиоца и његов значај за функционисање јавних служби у мултикултурном окружењу, одн. у процесу зближавања култура илустровало је врло упечатљиво излагање Фотини Апостољу (Fotini Apostolou), професорке на Аристотеловом универзитету у Солуну, која је указала на извесну промену профила занимања преводиоца и поставила питање да ли се ради само о разлици у формулацији или је по среди политички избор. Наиме, реч је о томе да се преводилац прихвати, не само као тумач него и као интеркултурни посредник, мада судско превођење није најпогодније подручје за то. Колико је у том погледу урађено у Грчкој и каква је перцепција судских преводилаца у разним сегментима грчког друштва, показао је Стефанос Влахопулос (Stefanos Vlachopoulos), професор на Институту за технолошко образовање у Епиру. Његово излагање (“Профил судских преводилаца у Грчкој”) резултат је истраживања које су суфинансирани Европска унија и Национални фонд Грчке.

Од посебног интересовања за домаћу публику била су свакако она излагања, која су стизала из Међународног трибунала УН за бившу Југославију. Реферат Бориславе Шашић, нашег преводиоца и ревизора у овом трибуналу, о теми “Превођење као део правног поступка” надовезао се, заправо, на уводна излагања која су показала да креирање превода у правне сврхе заиста представља писање правног текста. Љубомир Вукосављевић, такође преводилац и ревизиор УН у Трибуналу, указао је на сву сложеност језичких слојева у једном језику и потребу да се на њу обрати пажња приликом превођења у конкретним областима (медицина, стоматологија, антропологија и форензика). Тако прѐводи са језика проистеклих из српскохрватског (БХС) на енглески указују на различите језичке слојеве које, због извесног раслојавања, није лако уочити, због чега се преводе погрешно. Надовезујући се на тему скупа под насловом “Нада и очај: ситуација стручног преводиоца тумача у Француској”, копредседавајућа у ФИТ-овом Комитету за судске преводиоце Моник Рузе-Лелијевр подсетила је још једном на строге критеријуме које је потребно испунити у овој области.

Иако радно искуство не треба потцењивати, ипак дугогодишњи рад у било којој области није, сам по себи, гаранција квалитета у обављању радних задатака, па свест о потреби континуираног усавршавања треба да буде присутна и код самих преводилаца. Илона Шпрцова (Ilona Šprcová), члан Удружења преводилаца Чешке и више националних асоцијација које се баве регулисањем услова рада преводилаца у Чешкој, говорила је о теми „Основна пракса преводиоца у области права и судског тумача и њихово даље

усавршавање“ и скренула пажњу на улогу националних удружења и њихов задатак на заштити професије. Бранећи своју сталешку делатност, удружења обезбеђују на тај начин и квалитет рада, па и квалитетан производ, тј. ваљан превод. „Изазови у образовању и постављању судских тумача“ била је тема Ирене Гиздавчић-Плол (Irena Gizdavčić-Plohl), председнице Друштва судских тумача и преводитеља из Загреба. Она је, у ствари, говорила о потешкоћама у остваривања високих стандарда превођења на путу ове земље у Европску унију. Подпредседница ЕУЛИТЕ и Пољског удружења преводилаца (ТЕПИС) Зофиа Рибињска (Zofia Rybińska) имала је за тему »Континуирано стручно усавршавање судских тумача и преводилаца у Пољској«. У свом реферату она је истакла неминовност перманентног унапређивања преводилачких знања из области судског превођења и нагласила потребу праћења правних тековина ЕУ, које се, такође, константно усавршавају. С обзиром на комплексну материју, примењивање стеченог знања из судског превођења и решавање новопостављених проблема није нимало једноставно. Барбара Босек, учесница из Пољског струковног удружења ТЕПИС имала је за тему »Радости старих и муке младих преводилаца« и бавила се питањем ефикасне помоћи повезивањем генерација, чиме је спојила питање континуираног напретка и његових последица.

На овом међународном скупу судских преводилаца представљена су и нека законска решења и регулативе о судском превођењу у ЕУ, али је било речи и о новим тенденцијама у националним законодавним системима појединих земаља. Паралелним приказивањем и представљањем различитих системских решења која одређују положај преводиоца на Једанаестом међународном форуму ФИТ-овог Комитета за судске преводиоце. домаћа стручна јавност добила је јединствену прилику за добијање нових импулса пред неминовним променама која се у наредном периоду очекују у области преводилаштва уопште. Тако се из излагања Монике Рузе-Лелијевр могло чути да су судски преводиоци у Фанцуској саставни део правосудног система и да играју улогу тзв. терминолога који, у правне сврхе, преводи искључиво на матерњи језик.

Али, овај догађај од међународног формата није био само прилика за стицање извесне користи, одн. неопходних искустава за нашу земљу, него је, истовремено, пружио могућност да се препозна улога домаће преводилачке организације и њене улоге у ближој будућности. Тако Барбара Рован разматра тренутну ситуацију у области судског превођења у Словенији, подсећа на историју словеначког удружења од оснивања до данас и усмерава пажњу на садржај Директиве ЕУ 2012/64 о праву на тумачење и превођење у кривичном поступку. Шта је све потребно и који се кораци предузимају на путу ка институционализованом устројству друштва и његовом прилагођавању нормама ЕУ, показао је реферат Бранкице Бојовић са Универзитета Црне Горе у Подгорици. У свом реферату („Енглески као језик права међу јавним бележницима у Црној Гори“) она анализира рад по статуту и етичком кодексу Нотарске коморе Црне Горе у вези са употребом енглеског језика у правним документима за потребе бележника. У том погледу од посебног значаја су тенденције глобализације као и утицај законодавства,

нарочито Европске уније, на мање језике. Супротно томе, велике популације као што је кинеска, дефинишу властите потребе, како на основу историјског искуства, тако и по данас важећим правилима.

Ге Јајун (Ge Yajun), професор на Универзитету у Тјенцину и у Нањкају (Кина), својим предавањем о судском тумачењу у Кини упознао је слушаоце са улогом превода и преводилаца у древној Кини у периоду од преко 3.000 година (од династије Џоу до данас), када се превођење дефинише по тржишним начелима. Притом, континуитет у одржавању квалитета професије, без обзира на промењене услове рада или потребе, представља један од пресудних момената у очувању било ког дела друштва. Указавши на потребу увођења система квалитета превода, Кристине Шпрингер, копредседница ФИТ-овог Комитета за судске преводиоце и председница Удружења судских тумача Аустрије се својом презентацијом („Сертификација судских преводилаца и тумача у Аустрији: прошлост – садашњост – будућност“) надовезала на европску историју превођења, подсећајући том приликом на традицију стварања институција које обезбеђују функционисање друштвене комуникације. Од првог помена званичног преводиоца у Хабзбуршкој монархији у својству „царског и краљевског младића за оријенталне говоре“³ у дипломатском посланству у Цариграду, преко различитих регулаторних правила у националним правним системима данашњице, до потребе заједничког решавања, у начелу, истих проблема, једино решење јесте стварање институционалног оквира.

Најзад, два излагања бавила су се питањима међусобног приближавања правних система и доприноса преводилаца у том послу. На примеру превођења првих 13 државних закона САД на корејски језик, Жижун Бек (Jihyun Baek) са Националног универзитета Кангваншке школе права из Јужне Кореје говорила је о нацрту за усвајање америчког правног система од тренутка када је у Јужној Кореји преузет амерички систем образовања правника. Рефератом „Прописи и стандарди ЕУ из области превођења и тумачења и њихова имплементација у Србији као држави изван ЕУ и држави у процесу стабилизације и придруживања“, долепотписани аутор овог чланка је последњим излагањем другог радног дана сумирао досадашње резултате домаћих напора на приближавању ЕУ.

Поводом 60 година од оснивања ФИТ-а, учесници скупа су, на крају првог радног дана, заједно посетили Парк пријатељства на Ушћу и сликали се код „Дрвета преводилаца“, које је засађено 1990. године за време 12. светског конгреса у Београду. Подршку овом значајном скупу који подстиче перцепцију Србије у међународним оквирима указало је Министарство правде и државне управе Републике Србије тако што је уприличило посету учесника скупа Врховном касационом суду. Упознавање страних делегација и стручњака, који годинама прате промене у системима управе, са реформама у Србији у периоду транзиције представља, несумњиво, велики допринос развоју домаћег правосудног система. Гала вечера у националном ресторану са одабраном

3 kaiserlich-königlicher orientalischer Sprechknabe

музиком заокружила је утиске са целокупне манифестације.

Након затварања скупа, ФИТ-ов Комитет за судске преводиоце одржао је у просторијама Удружења свој други редовни састанак у актуелном сазиву. Према дневном реду разматрана су, између осталог, питања одржавања наредног, 12. форума судских преводилаца, који би требало да се одржи у Јужној Америци. (ФИТ-ов Комитет за судске преводиоце објавиће извештај о београдском скупу у информативном билтену ФИТ „Translatio“.) Констатовано је, такође, да је у току прикупљање кратких описа делатности удружења чланица ФИТ-а и стања у области судског превођења у њиховим земљама. ФИТ-ов Комитет за судске преводиоце прати и рад на пројекту ДГТ⁴ сертификације преводилаца „TransCert“⁵.

Заседање 11. међународног форума ФИТ-овог Комитета за судске преводиоце у временима међусобног зближавања и превазилажења језичких и других баријера пружило је прилику да се заједничке активности поново консолидују. Након последње сесије излагања на закључној седници донета је резолуција, којом се захтева од ФИТ-а Европе да испита могућности израде једне макроекономске студије у вези са квалитетом услуга превођења и тумачења и поступком поделе послова на основу регулативе ЕУ 966/2012 са акцентом на смањење друштвених и економских трошкова. Ова резолуција је ушла у протокол и пренета је Савету ФИТ-а као званичан став ФИТ-овог Комитета за судске преводиоце, а у међувремену је прослеђена и другим сталешким организацијама. Ову резолуцију требало би посматрати у светлу праћења рада на сертификацији преводилаца „TransCert“.

На годишњој скупштини ФИТ-а Европе у Ници потврђене су одлуке са претходне седнице Комитета ФИТ-а за судске тумаче у Београду, које се односе на питање сертификације преводилаца. Пошто су -- као чланови европског конзорцијума, на челу са Универзитетом у Бечу, као чланом Савеза за Европски мастер за превођење који руководи пројектом сертификације преводилаца⁶ -- у овај пројекат укључени ФИТ, одн. ФИТ за Европу и ЕУЛИТА, то је одлучено да се у предстојећем периоду предузму кораци ради усмеравању пројектних задатака. Извештај о напретку радова на пројекту може да се очекује идуће године на Годишњој скупштини ЕУЛИТЕ у Кракову, као и на Годишњој скупштини ФИТ-а августа 2014. у оквиру 20. светског конгреса ФИТ-а у Берлину. Уочи одржавања ових манифестација, ФИТ-ов Комитет за судске преводиоце биће у прилици да одржи своје редовне седнице, како би припремио одговарајуће одлуке.

Миодраг Вукчевић

4 European Commission's Directorate-General for Translation (DG Translation)

5 <http://www.transcert.eu>

6 European Master's in Translation Network, Annual Report 2011, стр. 12 и др. Приступ на: http://ec.europa.eu/dgs/translation/programmes/emt/key_documents/emt_annual_report2011_en.pdf/ 28.12.2013/15:08

In memoriam: PROF. DR OLGA HUMO (1919 – 2013)

Profesorica dr Olga Humo, redovni profesor engleske književnosti Filološkog fakulteta u penziji, napustila nas je zauvek 4. avgusta 2013. godine, u devedeset i četvrtoj godini života. Dr Olga Humo (devojačko prezime: Ninčić) rođena je 1919. godine u Beogradu. Otac profesorke Humo, Momčilo Ninčić, bio je ministar inostranih poslova Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca. Osnovnu školu i gimnaziju završila je u Beogradu. Potom je upisala Filozofski fakultet u Beogradu. Diplomirala je 1946. godine na Grupi za engleski jezik i književnost sa odličnim uspehom.

U toku studija na Filozofskom fakultetu u Beogradu priključila se studentskom revolucionarnom pokretu. u kome je aktivno učestvovala. Godine 1937. upoznala se sa Avdom Humom, koji je u tom periodu bio jedna od vodećih ličnosti u studentskom revolucionarnom pokretu na Beogradskom univerzitetu. Profesorica Humo je u periodu od 1937. do 1940. godine aktivno učestvovala u studentskom pokretu.

Olga se 1940. godine udala za Avdu Huma, a svedoci na građanskom venčanju bili su: Jurica Ribar, Avdov stric Hamzo Humo i Olgin brat Đuro Ninčić. Avdo Humo i Olga Humo imali su petoro dece: Azru, Ognjena, Selenu, Tijanuu i Dragomira. Od 1946. do 1956. godine živela je u Bosni i Hercegovini. Profesorica Olga Humo bila je učesnica NOB-a u periodu od 1941. do 1945. godine. Nosilac je Partizanske spomenice 1941, Ordena za hrabrost, Ordena bratstva i jedinstva II reda i Zasluge za narod III reda.

Od 1945. do 1949. godine radila je kao profesor gimnazije u Sarajevu. Od 1949. do 1951. radila je u Odseku za školstvo Odeljenja za agitaciju i propagandu CK KPBiH kao referent za visoke škole i naučne ustanove. Od 1951. do 1956. radila je kao asistent za englesku književnost u Sarajevu, obavljajući u tom periodu i nastavu književnosti. Prof. dr Olga Humo izabrana je za stručnog saradnika na Filozofskom fakultetu u Beogradu. Doktorsku disertaciju, pod naslovom *Problem vremena kod Sterna i Prusta* odbranila je 1958. godine. Za docenta za englesku književnost izabrana je 1960. godine, a reizabrana je 1974. godine. Za redovnog profesora izabrana je 1979. godine. Profesorica Humo je otišla u penziju 1980. godine.

Tokom svoje bogate akademske karijere dr Olga Humo je u više navrata odlazila na studijske boravke od po nekoliko nedelja ili meseci u Pariz, London i Lajden. Aktivno je učestvovala u radu Katedre za anglistiku Filološkog fakulteta u Beogradu, obavljajući savesno i vredno posao asistenta, docenta i profesora iz engleske književnosti.

Profesorica Humo se tokom svoje bogate univerzitetske karijere bavila naukom o književnosti, glotodidaktikom, kao i književnom kritikom i književnim prevodjenjem. Posebno se bavila književnim opusom Lorenza Sterna, kao i Marselom Prustom, čime je stala u redove prvih anglista koji su se u tadašnjoj SFRJ bavili komparativnom

književnošću - i to englesko-francuskim književnim vezama. Pored toga, Olga Humo se bavila i engleskom poezijom. Sa grupom autora priredila je *Antologiju engleskog pesništva*, u izdanju Naučne knjige iz Beograda, a u kojoj je posebno obradila pesnike Vilijema Vordsvorta, Semjuela Tejlora Kolridža i Džona Kitsa.

Bibliografija profesorke svedoči o njenim širokim naučnim interesovanjima. Njeni stručni i naučni radovi, književni prikazi i kritike, njeni prevodi sa engleskog i na engleski jezik, kao i predgovori najrelevantnijim engleskim proznim delima, odraz su njene temeljnosti, preciznosti u misli i iskazu, a njeno ime je među anglistima u bivšoj Jugoslaviji sinonim za široku naučnu i opštekulturnu obaveštenost, strasnu doslednost i neobičnu izuzetnost u stvaralaštvu i životu. Ime profesorke Olge Humo vezuje se za jedan izuzetan i nesvakidašnji kvalitet. Retko se susreću tako dobri i lucidni predavači, kao što je to bila profesorka dr Olga Humo. Nama, generacijama studenata anglistike, ostala je u pamćenju njena sposobnost da nam predoči i objasni složene književne teorije, da ukaže na značaj onih ideja koje se javljaju u različitim kritičkim školama i pravcima, da istakne opštu nit kada je ona izmenjena i prerusena u neko drugo ruho, a pritom nikada nije pojednostavljivala svoje izlaganje nauštrb nauke o književnosti. Profesorka Humo je držala izvrsna predavanja, veoma posećena, umela je lepo da govori, lica ozarenog osmeha kada se divila idejama književnih autora i kritičara do ironije prema onim stavovima koje je smatrala pogrešnim, ali uvek sa lakoćom i doslednošću u svom nastavničkom diskursu i zaista je plenila svojim nastupom. Kako u svojim izlaganjima, tako i u naučnim radovima i predgovorima prevodima knjiga engleskih pisaca, profesorka Humo je predstavljala lik plemenite osobe i nastavnika, i kao takvu je pamtimo mi, njeni studenti.

Profesorka Olga Humo će nama, generacijama studenata anglistike, koji su kod nje slušali predavanja iz engleske književnosti, čitali njene prevode, nedostajati, a svojim pedagoškim, naučnim i ljudskim osobinama ostaće upamćena kao izuzetna osoba i to ne samo za angliste, već i za našu širu kulturnu sredinu. Profesorku Olgu Humo ćemo zauvek pamtiti ne samo kao vrsnog profesora, prevodioca, poznavaoca engleskog jezika i književnosti, već i kao izuzetnog čoveka.

Selektivna bibliografija prof. dr Olge Humo:

Humo, Olga. „Bernard Šo“, *Brazda*, Sarajevo, 1950, 11-12, str. 815-824.

Humo, Olga. „Sinkler Luis“, *Brazda*, Sarajevo, 1951, april-maj

Humo, Olga. „Lorens Stern“, Predgovor knjizi Lorens Stern: *Tristram Šendi*, Prosveta: Beograd, 1955, str. vii-xxxi.

Humo, Olga. *Crnci u SAD*. Sarajevo, Veselin Masleša, 1960, 78 str.

Humo, Olga. *Problem vremena kod Sterna i Prusta*. Beograd, Naučna knjiga, 1960, 149 str.

- Humo, Olga. „Odnos empatije i etičkog stava u Kitsovom delu“, *Anali Filološkog fakulteta*, Beograd, 1963, 3, str. 135-170.
- Humo, Olga. „Vordsvort i Kolridž“, *Veliki pesnici o poeziji*. Beograd, Kolarčev narodni univerzitet, 1964, str. 61-78.
- Humo, Olga. „Skica nove dimenzije vremena i nove identifikacije u poeziji romantičara“, *Letopis Matice srpske*, Novi Sad, 1964, novembar, str. 447-454.
- Humo, Olga. „Šekspir u kritici engleskih romantičara“, *Filološki pregled*, Beograd, 1964, 1-2, str. 51-83.
- Humo, Olga. „Vilsonov zamak mašte“, Predgovor knjizi Edmond Vilson: *Akselov zamak ili o simbolizmu*, Beograd, Kultura, 1964, str. v-xx.
- Humo, Olga. „Kolridževa pesnička sinteza nesvesnih i svesnih činilaca u izgradnji moralnog stava“, *Anali Filološkog fakulteta*, Beograd, 1967, 7, str. 317-399.
- Humo, Olga. „Kolridžev *Stari mornar* kao problem kritičkog metoda“, *Anali Filološkog fakulteta*, Beograd, 1968, 8, str. 463-481.
- Humo, Olga. „Engleske književne teorije u renesansi i neoklasicizmu“, *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*, Novi Sad, 1978, knjiga XXXVI/1 - 35-87; knjiga XXVI/2 - 205-242, knjiga XXVI/3 - 427-450.
- Humo, Olga. „Engleske književne teorije u renesansi i neoklasicizmu“, *Zbornik Matice srpske za književnost i jezik*, Novi Sad, 1979, knjiga XXVII.
- Humo, Olga. *English Critical Texts, selected and explained*. Beograd: Privredno-finansijski vodič, 1980, str. 251.
- Veselin Kostić, Borivoje Nedić, Dušan Puhalo, Nićifor Naumov, Olga Humo, Ranka Kuić, Vida Marković i Vida Janković (sastavili i obradili), *Antologija engleskog pesništva od šesnaestog do kraja devetnaestog stoleća*, Naučna knjiga, Beograd, 1990, str. 207.

Vesna Polovina

RADMILA DOMAZETOVIĆ

Radmila Domazetić rođena je 1936. godine u Sarajevu, gde je njen otac Veliša Domazetović, posle uspešno završene Državne učiteljske škole i Pedagoške akademije u Vršcu (četvrta generacija – 1925 god.), dobio svoju prvu službu i oženio se gimnazijalkom Lepom Rakočević. Uskoro su usledile dve ćerke, Vera i Radmila. Lepin otac Radoje bio je konjički oficir kraljeve vojske, a teča Radosav Medenica, koji je završio studije na Univerzitetu u Hajdelbergu, poznati profesor i prevodilac nemačkog jezika u Beogradu. Domazetovići su poznata porodica od davnina.

Njima je još u drugoj polovini 17. veka, posle uspešnih bitaka sa Turcima na Balkanu, austrijski feldmaršal Karl V Leopold (1643-1690) dodelio plemićku titulu i odobrio korišćenje porodičnog grba.

Osnovnu školu, gimnaziju i fakultet Radmila je završila u Beogradu. Posle završene gimnazije upisala se na Filološki fakultet (Katedra za anglistiku). Tokom studija poslata je u London na Međunarodnu omladinsku konferenciju, gde je ostala skoro pune dve godine i pohađala časove engleskog jezika u „The British Council School“ i „The Hamstead Garden Suburb Institute“ gde je stekla temeljno znanje engleskog jezika, nakon čega joj je predloženo da nastavi studije na Univerzitetu u Kembridžu. Po povratku u zemlju diplomirala je engleski (i italijanski) jezik i književnost na Filološkom fakultetu u Beogradu. Engleski jezik i književnost je učila kod tada vodećih naših anglista: prof. Marije Stensfield Popović, prof. Vidosave Janković, prof. Borivoja Nedića, prof. Vide Marković, prof. Vojislava Vidovića i drugih.

Kao diplomirani anglista, svoje prvo zaposlenje Radmila je dobila odmah po završetku studija u Publicističko-izdavačkom zavodu „Jugoslavija“, koji se bavio izdavanjem publikacija na stranim

jezicima. Nakon dve godine rada u ovom zavodu prešla je u Savezni sekretarijatu za narodnu odbranu, tačnije u vojno preduzeće »Jugoimport SDPR«, gde je, u zvanju naučnog i stručnog prevodioca i stručnog saradnika za prevodilačke poslove, provela ceo svoj radni vek. Godine 1988. je, odlukom Republičkog sekretarijata za pravosuđe i upravu, postavljena za stalnog sudskog tumača za engleski jezik.

Njeni radni zadaci nisu bili strogo ograničeni na rad kod nominalnog poslodavca, nego su tada najbolji prevodioci iz državne uprave morali da pomažu oko priprema značajnih međunarodnih skupova u našoj zemlji. Tako je i Radmila, kao dobar znalac engleskog jezika, aktivno učestvovala u pripremama govora i članaka predsednika država i vlada na Konferenciji nesvrstanih zemalja 1961. godine u Beogradu, na VIII Kongresu SKJ (Beograd 1984) itd. Sem toga, ona je jedan od autora prevoda knjige „Yugoslavia your business partner“ u izdanju Novinske agencije Tanjug. Ovde posebno ističemo da je, povodom konferencije UNCTADA (1983), radila u lektorskoj ekipi prvog izdanja biografskog leksikona *Srbi u svetu – Ko je ko 1996/1999* („Biographical Lexicon – Serbs in the World – Who is Who 1996/1999“), autora projekta Milene Milanović na engleskom jeziku (700 str.). Takođe je na engleski jezik prevela sinopsise 14 knjiga svoga rođaka, generala Ljubomira Domazetovića, iz oblasti istorije i filozofije antičkog doba, od kojih je jedan („All secrets of the star disc Nebra Sky“) bio emitovan na britanskoj televiziji.

Pored brojnih pismenih prevoda u oba smera (oko dve trećine njene prevodilačke

produkcije odnosilo se na prevode sa srpskog na engleski jezik), R. Domazetović se, po potrebi službe, veoma aktivno bavila i usmenim prevodenjem na pregovorima sa komitentima preduzeća „Jugoimport SDPR“, kao i drugih domaćih firmi sa inostranim partnerima i diplomatskim predstavnicima. Ona ima za sobom 50 godina neprekidnog radnog staža na polju prevodilaštva, iz gotovo svih oblasti tehnike i preko 200 objavljenih naslova – štampanih priručnika, brošura, prospekata, kataloga, monografija iz oblasti vojne tehnike. Sem toga prevela je i tri filma (sa srpskohrvatskog na engleski jezik) iz oblasti vojne tehnike za Tehničku upravu SSNO. Bila je vrlo aktivna kao sudski tumač, prevela je i overila mnoštvo ličnih dokumenata, diploma i sertifikata naših i stranih fakulteta i drugih isprava koje podležu sudskoj overi.

Ovde posebno ističemo njen prevodilački rad na monografijama *Jedan vek Beogradskog vodovoda i kanalizacije 1892-1992*, *Sto godina Elektrodistribucije Beograd 1893-1993* i na nacrtu Zakona o poštanskim uslugama iz 2002. godine. Bila je u prevodilačkom timu koji je, za potrebe izvoza naše tehnologije, preveo kompletne tehnologije proizvodnje mnogih jugoslovenskih fabrika, koje su svojevremeno bile ponos domaće industrije. To su: „Krušik“ – Valjevo, „Milan Blagojević“ – Lučani, „Prvi Partizan“ – Užice, „Prva Iskra“ – Barič, „Industrija boja i lakova DUGA“ – Beograd, „FAP Famos“ – Priboj, „NAVIP“ – Beograd, „Centroprojekt“ – Beograd, DHL – Beograd itd.

Sem toga, R. Domazetović je -- kao prevodilac, korektor, lektor, sudski tumač

-- dugi niz godina uspešno saradivala sa značajnim naučno-istraživačkim ustanovama naše zemlje, od kojih ovde pominjemo sledeće: Jugoslovenski institut za novinarstvo, Centar za hemiju, Institut za hemiju, tehnologiju i metalurgiju, Hemijski fakultet u Beogradu, Arhitektonski fakultet u Beogradu itd. Takođe je saradivala na publikacijama („Naučni skupovi“, „Vojno delo“, „Eco Comercial de Jugoslavija“, „Novinarstvo“, „Godišnjak JRT“, „Jugoslovenski poslovni informator“) i sa više novinsko-izdavačkih preduzeća („Export-Press“, „Duga“, „BIGZ“, iz Beograda, „Interpublic“ iz Zagreba, „Gospodarski vestnik“ iz Ljubljane i mnogim drugim).

Za svoj predani, dugogodišnji rad R. Domazetović je dobila više zahvalnica, nagrada i priznanja. Tako joj je Skupština grada Beograda oktobra 1984. godine, u znak priznanja za rad i doprinos razvoju Beograda, dodelila Plaketu grada Beograda povodom 40-godišnjice oslobođenja (1944-1984). Udruženje naučnih i stručnih prevodilaca Srbije dodelilo joj je 1985. godine nagradu za posebno prevodilačko ostvarenje, kao i Plaketu Udruženja za dugogodišnji aktivan rad i poseban doprinos unapređenju prevodilaštva i razvoju Udruženja, a zatim su usledila i priznanja iz vojnih ustanova. Godine 1988. dobila je od Savezne direkcije za promet i rezerve proizvoda sa posebnom namenom, bronzanu bistu maršala Tita za dugogodišnji samopregorni rad, a novembra 1999.

godine dobila je zahvalnicu direktora Jugimport SDPR-a, general-majora Jovana Čekovića, za dugogodišnju saradnju i doprinos uspešnom poslovanju i razvoju ovog javnog preduzeća.

Radmila Domazetović se ubraja među najstarije i najuglednije članove Udruženja naučnih i stručnih prevodilaca SR Srbije, koje je osnovano krajem oktobra 1960. godine. U njegove redove ona je primljena 1963. godine, sa članskom kartom br. 0014 i skoro pola veka vredno i savesno obavljala povremene prevodilačke zadatke i bila angažovana i na drugim poslovima koji su doprinosili razvoju prevodilaštva i njenoj društvenoj afirmaciji. Ona nije samo ugledni član Engleske sekcije, u čijem je radu ponajviše učestvovala, nego je poznata i u krugu vodećih članova Udruženja uopšte.

Uvek vedra i nasmejana, ona je i u najtežim vremenima po opstanak Udruženja zračila optimizmom i tu svoju pozitivnu energiju prenosila na članstvo Udruženja. Posebno je omiljena među mlađim anglistima, kojima je nesebično pomagala u rešavanju stručnih prevodilačkih problema. Zato Radmila Domazetović pripada nevelikom krugu naših članova, koji su svojim nesebičnim zalaganjem ostavili trajan trag u razvoju Udruženja, a ujedno čine čast ovoj drevnoj i odgovornoj, mada još uvek društveno nedovoljno priznatoj profesiji.

Z. Jovanović

IZBOR RADOVA O RAZGOVORNOM DISKURSU**Bibliografska napomena**

Popis bibliografskih jedinica koji sledi predstavlja selektivnu bibliografiju koja se direktno ili indirektno bavi razgovornim diskursom i analizom konverzacije. Bibliografija je preuzeta, uz određene modifikacije, iz doktorske disertacije *Prozodijski markeri citiranog govora u razgovornom jeziku*, odbranjene u aprilu 2013. godine na Filološkom fakultetu Univerziteta u Beogradu. Pored opštelnigvističkih radova, tu se nalaze i radovi koji se bave analizom pratećih gestova u komunikaciji, s obzirom da autor smatra da u analizi konverzacije značajnu pažnju treba posvetiti i kinezičkim elementima koji se javljaju prilikom konverzacije, a koji imaju komunikativnu funkciju.

Alvarez-Caccamo, Celso. (1996). The power of reflexive language(s): Code displacement in reported speech. *Journal of Pragmatics*, 25, 33-59.

Ambadar, Z, Cohn, C.F. & Reed, L. I. (2009). All Smiles are Not Created Equal: Morphology and Timing of Smiles Perceived as Amused, Polite, and Embarrassed/Nervous. *Journal of Nonverbal Behavior* 33, 17–34.

Andreasson, Per & Dimberg, Ulf. (2008). Emotional empathy and facial feedback. *Journal of Nonverbal Behavior*, 32, 215-224.

Argyle, Michael. (1975). *Bodily communication*. London: Routledge.

Austin, J. (1962). *How to do things with words*. Cambridge, MA: Harvard University Press.

Bahtin, M.M. (1980). *Marksizam i filozofija jezika*. Nolit, Beograd.

Bakhtin, M.M. (1981). *The Dialogic Imagination*. (ed. Michael Holquist), University of Texas Press

Banfield, Ann (1982). *Unspeakable Sentences. Narration and Representation in the Language of Fiction*. Routledge and Kegan Paul, London.

- Baynham, Mike** (1996). Direct speech. What's it doing in non-narrative discourse?. *Journal of Pragmatics* 25 61-81.
- Beattie, G.** (2003). *Visible thought: The new psychology of body language*. London: Routledge.
- Bertrand, R. & Espesser, R.** (2002). Voice diversity in conversation: a case study. In: *Proceedings of the 1st International Conference on Speech Prosody*. Aix-en-Provence, France, 171-174.
- Bird, Steven & Liberman, Mark.** (2001). A formal framework for linguistic annotation. *Speech Communication*, 33, 1/2, 23-60.
- Blyth, C. Jr., S. Recktenwald and J. Wang.** (1990). *I'm like, Say what?! A new quotative in American oral narrative*. *American Speech*, 65, 215-227.
- Bolden, G.** (2004). The quote and beyond: defining boundaries of reported speech in conversational Russian. *Journal of Pragmatics*, 36, 1071-1118.
- Brünner, G.** (1991). Redewiedergabe in Gesprächen. *Deutsche Sprache* 1, 1-16.
- Buchstaller, I.** (2001). *He goes and I'm like: The new quotatives re-visited*. Paper presented at NWAWE 30, University of North Carolina. Dostupno preko: [<http://www.ling.ed.ac.uk/~pgc/archive/2002/proc02/buchstaller02.pdf>] [28. 12. 2011].
- Buchstaller, I.** (2003). The co-occurrence of quotatives with mimetic performances. *Edinburgh working papers in applied linguistics*, 12, 3-10.
- Bugarski, R.** (1996a). *Jezik i lingvistika*. Sabrana dela – knjiga 2, Beograd: Čigoja, Biblioteka XX vek.
- Bugarski, R.** (1996b). *Lingvistika o čoveku*. Sabrana dela – knjiga 3, Beograd: Čigoja, Biblioteka XX vek.
- Calsamiglia, H. & Ferrero, C. L.** (2003). Role and position of scientific voices: reported speech in the media. *Discourse Studies*, 5, 2, 147-173.
- Casasanto D. & Jasmin K.** (2010). Good and bad in the hands of politicians: spontaneous gestures during positive and negative speech. *PLoS ONE* 5(7): e11805.
- Channell, J.** (1994). *Vague Language*. Oxford, U.K.: Oxford University Press.
- Cheshire, J.** (2007). Discourse variation, grammaticalisation and stuff like that. *Journal of Sociolinguistics* 11/2, 155-193.

- Clark, Herbert H. & Gerrig, Richard J.**, 1990. Quotations as demonstrations. *Language* 66 (4), 764-805.
- Condon, W., & Ogston, W.** (1967). A segmentation of behavior. *Journal of Psychiatric Research*, 5, 221-235.
- Coulmas, Florian** (1985). Direct and indirect speech: general problems and problems of Japanese. *Journal of Pragmatic* 9, 41-63.
- Coulmas, Florian** (1986). Reported speech: Some general issues. In: Coulmas, F. (Ed.), *Direct and Indirect Speech*. Mouton de Gruyter, Berlin, pp. 1-27.
- Couper-Kuhlen, E.** (1998). Coherent voicing. On prosody in conversational reported speech. *Interaction and Linguistic Structures* 1, 1-28.
- Cruse, D. A.** (1977). The pragmatics of lexical specificity. *Journal of Linguistics* 13: 153-164.
- Cruttenden, Alan.** (1997). *Intonation*. 2nd edition, Cambridge University Press.
- Crystal, David.** (1976). *Prosodic Systems and Intonation in English*, Cambridge University Press.
- Crystal, David.** (2006). *Language and the Internet*. Cambridge University Press.
- Cukor-Avila, P.** (2002). *She say, she go, she be like*: Verbs of quotation over time in African American vernacular English. *American Speech*, 77, 1, 3-31.
- Damron, R.** (2004). Prosodic schemas. *Discourse across languages and cultures*. (ed. Moder, C.L & Martinovic-Zic, A.) John Benjamins, 53-73.
- Darwin, C.** (1998). (orig. London: J. Murray 1872). *The Expression of the Emotions in Man and Animals*. 3rd edition, Oxford and New York: Oxford University Press.
- Degand, L. & Simon, A.C.** (2005). Minimal Discourse Units: Can we define them, and why should we? In: Aurnague, M. et al. (eds). *Proceeding sof SEM - 05. Connectors, discourse framing and discourse structure: from corpus-based and experimental analyses to discourse theories*, Biarritz, 14-15 November 2005, 65-74. dostupno preko:
[<http://w3.erss.univ-tlse2.fr:8080/index.jsp?perso=bras&subURL=sem05/proceedings-final/06-Degand-Simon.pdf>].
- De Ruiter, J. P., Bangerter, A. & Dings, P.** (2012). The interplay between gesture and speech in the production of referring expressions: investigating the tradeoff

hypothesis. *Topics in Cognitive Science*, 4, 2, 232-248.

Dines, E. (1980). Variation in discourse – ‘and stuff like that’. *Language in Society* 9, 13–33.

Dubois, S. (1992). Extension particles etc. *Language Variation and Change*, 4, 179-203.

Durić, Miloš D. & Polovina, Vesna. (2011). *The relevance of stress in delimiting English and French compounds*. (u štampi).

Ekman, P. & Friesen, W. V. (1969). The repertoire of nonverbal behavior: Categories, origins, usage, and coding. *Semiotica*, 1, 49- 98.

Ekman, Paul & Erika L. Rosenberg (ed.). (2005). *What the Face Reveals. Basic and Applied Studies of Spontaneous Expression Using the Facial Action Coding System (FACS)*, 2nd edition, Oxford University Press.

Ekman, Paul, W. V, Friesen, & S. Ancoli. (1980). Facial signs of emotional experience. *Journal of Personality and Social Psychology*, 39, 1125-1134.

Ekman, Paul. (1993). Facial expression and emotion. *American Psychologist*, 48, 384-392.

Ekman, Paul. (1999). Facial expressions. In T. Dalgleish & T. Power (Eds.), *The handbook of cognition and emotion*. Sussex, UK: Wiley, 301-320.

Erman, B. (2001). Pragmatic markers revisited with a focus on *you know* in adult and adolescent talk. *Journal of Pragmatics*, 32, 1337–1359.

Ferrara, K. (2001). Intonation in discourse markers – the case of *Anyway*. in Wennerstrom, A. (ed.) *The music of everyday speech. Prosody and discourse analysis*. Oxford University Press, 117-130.

Ferrara, Kathleen & Bell, Barbara. (1995). Sociolinguistic variation and discourse function of constructed dialogue introducers: The case of *be + like*. *American Speech*, 70 (3), 265-290.

Fischer, Karen. (2006). Frames, constructions, and invariant meanings: the functional polysemy of discourse particles. *Approaches to Discourse Particles* (ed. Kerstin Fischer). Elsevier, 427-447.

Fleischman, Suzanne & Marina Yaguello. (2004). Discourse markers across languages. In *Discourse across languages and cultures*, (ed. Carol Lynn Moder and Aida MartinovicZic), 129-148.

Giro, P. (1975). *Semiologija*. (prev. Mira Vuković), BIGZ, Beograd.

Givens, D.B. *The Nonverbal Dictionary of Gestures, Signs & Body Language Cues*. dostupno preko: [<http://center-for-nonverbal-studies.org>]10.03.2011.

Golato, A. (2000). An innovative German quotative for reporting on embodied actions: *Und ich so/und er so* ,and I'm like/and he's like'. *Journal of Pragmatics*, 32, 29-54.

Goodwin, C. (1981). *Conversational organization: Interaction between speakers and hearers*. New York: Academic Press.

Górska, E. "The UP/DOWN orientation in language and music." Рад изложен на међународној конференцији *The Body in Language: Lexicon, Metaphor, Grammar and Culture*, University of Warsaw, October 21-22, 2011.

Grosz, B. & J. Hirschberg (1992). Some intonational characteristics of discourse structure. In *Proceedings of the International Conference on Spoken Language Processing, Banff*, 429-432.

Guaïtella, Isabelle. (1995). Mélodie du geste, mimique vocale? *Semiotica*, 103 (3/4), 253-276.

Gumperz, J. (1982). *Discourse strategies*. Cambridge University Press.

Gumperz, J. (1992). Contextualization and understanding. *Rethinking context*. (A. Duranti, & C. Goodwin). New York: Cambridge University Press, 229-252.

Günthner, Suzanne (1997). The contextualization of affect in reported dialogues. In: Niemeier, S., Dirven, R. (Eds.), *The Language of Emotions: Conceptualization, Expression, and Theoretical Foundation*. John Benjamins Publishing Company, Amsterdam, 247-275.

Günthner, Suzanne. (1999). Polyphony and the 'layering of voices' in reported dialogues: an analysis of the use of prosodic devices in everyday reported speech. *Journal of Pragmatics* 31 (5), 685-708.

Gussenhoven, C. (2002). Intonation and interpretation: Phonetics and phonology. *Speech and prosody2002*, Aix-en-Provence, France, 11-13 April 2002, dostupno preko: [<http://aune.lpl.univ-aix.fr/sp2002/pdf/gussenhoven.pdf>].

Guye-Wuilleme, A. et. al. (1999). Nonverbal communication interface for collaborative virtual environments. *Virtual Reality*, 4, 49-59.

Haberland, Hartmut (1986). Reported speech in Danish. In: Coulmas, F. (Ed.), *Direct and Indirect Speech*. Mouton de Gruyter, Berlin, pp. 219–254.

Halliday, M. A. K. (1967a). *Intonation and grammar in British English*. The Hague: Mouton.

Halliday, M. A. K. (1967b). Notes on transitivity and theme in English (Parts 1-3). *Journal of Linguistics* 3, (1), 37-87; 3 (2), 199-244; 4 (2) (1968), 179-215.

Hamo, M. et al. (2010). Surviving the ‘mock interview’: challenges to political communicative competence in contemporary televised discourse. *Media, Culture & Society*, 32, (2), 247-266.

Heyes, B. (1995). *Metrical stress theory: Principles and case studies*. University of Chicago Press.

Hill, Jane H., Irvine, Judith T. (1993). Introduction. In: Hill, J.H., Irvine, J.T. (Eds.), *Responsibility and Evidence in Oral Discourse*. Cambridge University Press, Cambridge, 1-47.

Hirschberg, Julia. (2002). The Pragmatics of Intonational Meaning, *Speech and prosody2002*, Aix-en-Provence, France, 11-13 April 2002, dostupno preko: [<http://aune.lpl.univ-aix.fr/sp2002/papers.htm>]

Holler, J., Shovelton, H. & Beattie, G. “Do Iconic Hand Gestures Really Contribute to the Communication of Semantic Information in a Face-to-Face Context?” *Journal of Nonverbal Behavior*, 33, (2009): 73-88.

Holt, Elizabeth (1996). Reporting on talk. The use of direct reported speech in conversation. *Research on Language and Social Interaction* 29 (3), 219–245.

Holt, Elizabeth (2000). Reporting and reacting: current responses to reported speech. *Research on Language and Social Interaction* 33 (4), 425–454.

Holt, Elizabeth, Clift, Rebecca (Eds.) (2007). *Reporting Talk. Reported Speech in Interaction*. Cambridge University Press, Cambridge.

House, Jill. (2007). The role of prosody in constraining context selection: a procedural approach. *Nouveaux cahiers de linguistique française*, 28, 369-383.

Ivić, Pavle. (1965). *Prozodijski sistem savremenog srpskohrvatskog jezika*, Symbolae lingvisticae in honorem Georgii Kurylovics, 135-144.

Ivanović, Maja & Kašić, Zorka. (2011). Variranje trajanja segmenata u govornoj ekspresiji emocija. *Specijalna edukacija i rehabilitacija*, 10, br. 2, 341-353.

- Ivić, Pavle & Lehiste, Ilse.** (1996). *Prozodija reči i rečenice u srpskohrvatskom jeziku* (prev. Ljiljana Subotić), Celokupna dela, VII/2, Izdavačka knjižarnica Zorana Stojanovića, Sremski Karlovci, Novi Sad.
- Jansen, W., Gregory, M. L. & Brenier, J. M.** (2001): Prosodic correlates of directly reported speech: Evidence from conversational speech. In: *Proceedings of the ISCA Workshop on Prosody in Speech Recognition and Understanding*, Red Banks, NJ, 77–80.
- Jenks, C. J.** (2011). *Transcribing Talk and Interaction*. John Benjamins Publishing Company.
- Johansen, Marianne.** (2011). Agency and responsibility in reported speech. *Journal of Pragmatics*, 43, 2845-2860.
- Jokanović-Mihajlov, Jelica.** (1996). Intonacione karakteristike čitanog teksta, *Zbornik radova u čast prof. Živojina Stanojčića, Srpski jezik 1-2*, 132-143.
- Jokanović-Mihajlov, Jelica.** (1997). *Tipovi i funkcije prozodijskih karakteristika spikerskog govora*, III lingvistički skup "Boškovićeve dani", Crnogorska akademija nauke i umjetnosti, Naučni skupovi knj.42, Odjeljenje umjetnosti knj.14, Pogdorica, 159-165.
- Jokanović-Mihajlov, Jelica** (1998). Prozodijski aspekt kulture govora u televizijskim emisijama naučnog i obrazovnog programa, *Zbornik Jezik i kultura govora u obrazovanju*, Institut za pedagoška istraživanja i Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 143-147.
- Jokanović-Mihajlov, Jelica.** (2000). Konkurencija intonacionih i leksičko-sintaksičkih sredstava u iskazivanju subjektivne modalnosti, *XXIX međunarodni naučni sastanak slavista u Vukove dane, MSC 29/1*, 89-96.
- Jones, G. & Schieffelin, B.B.** (2009). Enquoting voices, accomplishing talk: Uses of *be + like* in Instant Messaging. *Language and Communication*, 29,1, 77-113.
- Jurafsky, D. et al.** (1998). Lexical, prosodic, and syntactic cues for dialog acts. *ACL/COLING-98 Workshop on Discourse Relations and Discourse Markers*, 114-120.
- Kasimir, Elke.** (2008). Prosodic correlates of subclausal quotation marks. *ZAS Papers in Linguistics* 49, 67-77.
- Kašić, Zorka.** (2000a). Funkcija suprasegmenata u govornom izrazu. *Beogradska defektološka škola*, br. 2-3, 113-124.

Kašić, Zorka. (2000b). Segmentna i suprasegmentna organizovanost govora. U: Golubović, Kašić. *Segmentna i suprasegmentna organizovanost govora i poremećaji fluentnosti*. Beograd: Društvo defektologa Jugoslavije.

Kašić, Zorka. (1997). Promene glasova uslovljene ritamsko-intonacionom organizacijom govora. *Beogradska defektološka škola*, br. 1, 77-82.

Kendon, A. (1972). Some relationships between body motion and speech: An analysis of an example. In A. Siegman & B. Pope (Eds.), *Studies in dyadic communication*. New York: Pergamon Press.

Kendon, A. (1983). Gesture and Speech: How They Interact. In: Wiemann, John M. & Harrison, Randall P. *Nonverbal Interaction*. Beverly Hills: Sage Publications. 13-43.

Kendon, A. (2000). Language and Gesture: Unity or Duality. In D. McNeill, ed. *Language and Gesture: Window into Thought and Action*. Cambridge: Cambridge University Press, pp. 47-63.

Kendon, A. (1999). An Agenda for Gesture Studies. *Semiotic Review of Books*, 7, No. 3.

Kita, S. (2000). How representational gestures help speaking. In D. McNeill, ed. *Language and Gesture: Window into Thought and Action*. Cambridge: Cambridge University Press, 162-185.

Klewitz, G. & E. Couper-Kuhlen (1999). 'Quote - Unquote? The role of prosody in the contextualization of reported speech sequences. *Interaction and Linguistic Structure*, 1-34.

Kohler, Klaus J. (2009). Rhythm in speech and language. A new research paradigm. *Phonetica*, 66, 29-45.

Kostić, Đorđe. (1983). *Rečenična melodija u srpskohrvatskom jeziku*, Beograd.

Krawczyk, Anna. (1983). *Frazeologizmy mimiczne i gestyczne*, Socjolingwistyka br. 5, Katowice.

Kristal, D. (1995). *Kembrička enciklopedija jezika*. Nolit, Beograd.

Kristal, Dejvid. (1999). *Enciklopedijski rečnik moderne lingvistike*. Nolit, Beograd.

Kukolj, M. (1997). Body movement communication, *Facta universitatis*, University of Niš, *Physical education*, Vol. 1, No 4, pp. 23-28.

Labov, William. (1972). *Language in the inner city*. Philadelphia: University of Pennsylvania Press.

Ladd, Robert D. & Morton, Rachel. (1997). The Perceptual Emphasis: Continuous or Categorical? *Journal of Phonetics*, 25, 313-342.

Lampropoulou, Sofia. (2011). Having a say: Direct speech representation in Greek youth storytelling, *Journal of Pragmatics*, 43, 3374-3386.

Leal, S. & Vrij, A. (2008). Blinking During and After Lying. *Journal of Nonverbal Behavior*, 32, 187-194.

Leech, Geoffrey & Short, Michael. (1981). *Style in Fiction*. London: Longman.

Levey, S. (2003). Reported dialogue and pragmatic particles in the narratives of preadolescents. *World Englishes*, 22, 305-321.

Li, A. (2002). Chinese prosody and prosodic labelling of spontaneous speech. *Speech and prosody2002*, Aix-en-Provence, France, 11-13 April 2002, dostupno preko: [<http://aune.lpl.univ-aix.fr/sp2002/pdf/aijun.pdf>].

Li, Charles N. (1986). Direct and indirect speech: a functional study. In: Coulmas, F. (Ed.), *Direct and Indirect Speech*. Mouton de Gruyter, Berlin, pp. 29-34.

Li, Xinghua. (2011). Whispering: the murmur of power in a lo-fi world. *Media, Culture & Society*, 33, (1), 19-34.

Loehr, D.P. (2004). *Gesture and Intonation*. PhD thesis. Faculty of the Graduate School of Arts and Sciences of Georgetown University.

Louwerse, M. & Mitchell, H. (2003). Toward a taxonomy of a set of discourse markers in dialog: a theoretical and computational linguistic account. *Discourse Processes* 35(3), 199-239.

Lucy, J. (1993). Reflexive language and human disciplines. (Lucy, J., ed.), *Reflexive Language. Reported Speech and Metapragmatics*. Cambridge University Press, Cambridge, 9-32.

Macaulay, Ronald. (2001). You're like "Why not?" The quotative expressions of Glasgow adolescents. *Journal of Sociolinguistics*, 5, 3-21.

McGilloway, Sinéad et al.(2000). Approaching automatic recognition of emotion from voice: A rough benchmark. *SpeechEmotion-2000*, (Newcastle, Northern Ireland), 207-212.

Mertens, Piet (2011). Prosodie, syntaxe, discours: autour d'une approche prédictive. Yoo, H-Y & Delais-Roussarie, E. (eds), *Actes d'IDP 2009*, (Paris, Septembre 2009), 19-32.

Mertens, P. (1993). Accentuation, intonation et morphosyntaxe. *Travaux de Linguistique*, 26, 21-69.

Matsumoto, David, Olide, Andres & Willingham, Bob. (2009). Is there an ingroup advantage in recognizing spontaneously expressed emotions? *Journal of Nonverbal Behavior*, 33, 181-191.

Matsumoto, David. (2006). Culture and nonverbal behavior. in: Manusov, V., Patterson, M. (eds.). *Handbook of nonverbal communication*. Thousand Oaks, CA: Sage, 219-236.

Mayes, Patricia. (1990). Quotation in spoken English. *Studies in Language* 14 (2), 325-363.

McNeill, D. (1992). *Hand and Mind. What Gestures Reveal about Thought*. Chicago: Chicago University Press

McNeill, David & Susan Duncan. (2000). Growth points in thinking-for-speaking. In D. McNeill (ed.) *Language and Gesture: Window into Thought and Action*. Cambridge University Press, 141-161.

McNeill, David. (1985). So you think gestures are nonverbal? *Psychological Review*, 92, 350-371.

McNeill, David. *Hand and mind: What gestures reveal about thought*. Chicago: University of Chicago Press, 1992.

Meehan, Teresa. (1991). It's like, 'What's happening in the evolution of like?': A theory of grammaticalization. *Kansas Working Papers in Linguistics*, 16, 37-51.

Mixdorff, H. (2002). Speech technology, ToBi and making sense of prosody. *Speech and prosody2002*, Aix-en-Provence, France, 11-13 April 2002, dostupno preko: [<http://aune.lpl.univ-aix.fr/sp2002/pdf/mixdorff.pdf>].

Mozziconacci, Sylvie (2002). Prosody and emotions. *Speech and prosody2002*, Aix-en-Provence, France, 11-13 April 2002, dostupno preko: [<http://aune.lpl.univ-aix.fr/sp2002/pdf/mozziconacci.pdf>].

Monk, Andrew F. & Gale, Caroline. (2002). A Look Is Worth a Thousand Words: Full Gaze Awareness in Video-Mediated Conversation, *Discourse Processes*, 33 (3), Lawrence Erlbaum Associates, Inc., 257-278.

Moris, D. (2005). *Otkrivanje čoveka. Vodič kroz govor tela.* (prev. Ivana Savić), Zograf, Niš.

Mounin, Georges (1974). *Dictionaire de la linguistique*, Presses universitaires de France, Paris.

Mulder, Alex. (1996). *Hand gestures for HCI*, Technical Report 96-1, School of Kinesiology, Simon Fraser University.

Niemelä, Maarit. (2005). Voiced direct reported speech in conversational storytelling: sequential patterns of stance taking, *SKY Journal of Linguistics*, 18, 197-221.

Nobe, Shuichi. (2000). Where do most spontaneous representational gestures actually occur with respect to speech? In D. McNeill (ed.) *Language and Gesture: Window into Thought and Action*. Cambridge University Press, 186-198.

Norrby, C. and J. Winter. (2002). Affiliation in adolescents' use of discourse extenders. *Proceedings of the 2001 conference of the Australian Linguistic Society*.

O'Connor, J. D. & Arnold, G. F. (1973). *Intonation of colloquial English* (2nd edition), Longman Group Ltd., London.

Oliveira, M., Jr. & Cunha, D. A. C. (2004). Prosody As Marker of Direct Reported Speech Boundary. Rad predstavljen na skupu *Speech Prosody 2004*, Nara, Japan, March 23-26, 2004, dostupno preko: [<http://www.isca-speech.org/archive/>].

Overstreet, M. (1999). *Whales, Candlelight, and Stuff Like That*. New York: Oxford University Press.

Özyürek, Asli. (2000) The influence of addressee location on spatial language and representational gestures of direction. In D. McNeill (ed.) *Language and Gesture: Window into Thought and Action*. Cambridge University Press, 64-83.

Панић Церовски, Наталија. (2012). Пратећи невербални елементи у разговорном дискурсу у српским јавним медијима. *Зборник Матице српске за славистику*, св. 82, 121-140.

Panić Cerovski, Natalija. (2012). Prozodijski i paralingvistički markeri citiranja u разговорном језику. *Anali Filološkog fakulteta*, 141-154.

Panić Cerovski, Natalija & Đurić, Miloš D. (2012). Prosodic characteristics of directly and indirectly reported speech in spoken discourse in contemporary English and French TV talk shows. in *Folia Linguistica et Litteraria*, 103-111.

Panić Cerovski, Natalija, Đukanović, Maja & Kovačević, Borko. (2012). Novi markeri citiranja u srpskom i slovenačkom jeziku. U *Nauka i savremeni univerzitet - Filologija i univerzitet*, Tematski zbornik radova, str. 121-131. Niš: Filozofski fakultet Univerziteta u Nišu.

Panić, Natalija. (2010). Tako, 'nako, nebitno. *Jezik i društvo*, edicija *Filološka istraživanja danas*, Filološki fakultet, Beograd, 221-235.

Panić, N. (2007). *Međudnos prozodijskih i kinezičkih elemenata u diskursu na elektronskim medijima* (neobjavljena magistarska teza, odbranjena na Filološkom fakultetu, Univerziteta u Beogradu).

Pell, Marc D. et al. (2009). Recognizing emotions in a foreign language. *Journal of Nonverbal Behavior*, 33, 107-120.

Pennycook, Alastair. (1985). *Actions Speak Louder Than Words: Paralanguage, Communication, and Education*, *TESOL Quarterly*, 19, 2, 259-282.

Pintarić, N. (1997). Razvitak neverbalnoga koda. *SL 43/44*, 251-265.

Polovina, Vesna. (1987). *Leksičko-semantička kohezija u razgovornom jeziku*. Filološki fakultet, Beograd.

Polovina, Vesna & Panić, Natalija. (2010). Problemi lingvističke klasifikacije neverbalnih elemenata u komunikaciji. *Anali Filološkog fakulteta*, 22, 215-231.

Polovina, Vesna. (2011). Aspekti subdisciplinarnog raslojavanja u pisanom akademskom diskursu. *Jezik struke. Izazovi i perspektive*. (zbornik radova) Društvo za strane jezike i književnosti Srbije, 743-751.

Polovina, Vesna & Panić Cerovski, Natalija. (2011) Prozodijska obeležja u javnom i neformalnom razgovoru. Tematski zbornik radova sa međunarodne konferencije *Jezici i kulture u vremenu i prostoru*, Filozofski fakultet u Novom Sadu (u štampi).

Polovina, Vesna & Panić, Natalija. (2011). Suprasegmentna obeležja u diskursu TV debata. *Obdobja*, 30. *Meddisciplinarnost v slovenistiki*, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za slovenistiko, Center za slovenščino kot drugi/tuji jezik, Ljubljana, 383-389.

Polovina, Vesna & Panić, Natalija. (2012). Aspekti anotacije digitalnih video korpusa u lingvističkim istraživanjima. *Digitalizacija kulturne baštine, univerzitetski re-pozitorijumi i učenje na daljinu, knj. 3: Digitalni izvori u društveno-humanističkim istraživanjima.* (tematski zbornik) Aleksandra Vraneš, Ljiljana Marković, Gven Aleksander (ur.), Filološki fakultet, Beograd, 15-22.

Poyatos, F. (2002). *Nonverbal Communication across Disciplines. Volume 1: Culture, sensory interaction, speech, conversation.* John Benjamins Publishing Company.

Roach, Peter et al. (2000). Transcription of Prosodic and Paralinguistic features of Emotional Speech, Proceedings of the ISCA Workshop on Speech and Emotion. Newcastle, Northern Ireland. 53-59.

Roach, Peter. (1998). Techniques for the Phonetic Description of Emotional Speech”, *Journal of the International Phonetic Association*, 28, 83-94.

Romaine, Suzanne and Deborah Lange. (1991). The use of *like* as a marker of reported speech and thought: A case of grammaticalization in process. *American Speech*, 66, 227-279.

Sacks, H., Schegloff, E & Jefferson, G. (1974). A simplest systematics for the organization of turntaking for conversation. *Language* 50 (4), 696-735.

Sams, Jessie. (2010). Quoting the unspoken: An analysis of quotations in spoken discourse. *Journal of Pragmatics*, 42, 3147-3160.

Savić, S. (1993). *Diskurs analiza.* Filozofski fakultet, Novi Sad.

Savić, Svenka & Polovina, Vesna. (1999). *Srpskohrvatski razgovorni jezik.* Filozofski fakultet, Univerzitet u Novom Sadu.

Scherre Pereira, Maria Marta & Anthony Naro. (1991). Marking in Discourse: “Birds of a feather”. *Language Variation and Change*, 3, 23-32.

Schiffrin, Deborah. (1987). *Discourse markers.* Studies in Interactional Sociolinguistics, Vol. 5, Cambridge University Press.

Schmidt, Karen L., Bhattacharya, Sharika & Denlinger, Rachel (2009). Comparison of deliberate and spontaneous facial movement in smiles and eyebrow raises. *Journal of Nonverbal Behavior*, 33, 35–45.

Schourup, Lawrence C. (1983). Common discourse particles in English conversation. *Working Papers in Linguistics* 28. Columbus, OH: The Ohio State University.

Schwartz, Barry, Tesser, Abraham & Powell, Evan. (1982). Dominance cues in nonverbal behavior. *Social Psychology Quarterly*, 54, 2, 114-120.

Shriberg, Elizabeth et al. (1998). Can Prosody Aid the Automatic Classification of Dialog Acts in Conversational Speech? *Language and Speech*, 41, 3/4, 443-492.

Smiljanić, Rajka. (2004). *Lexical, Pragmatic, and Positional Effects on Prosody in Two Dialects of Croatian and Serbian: An Acoustic Study*. Outstanding Dissertations in Linguistics. New York: Routledge.

Spartz, John, M. (2008). Can prosodic cues accurately identify constituent boundaries with cross-dialectal homophones? *With* as a particle in the Minnesota English Dialect. *Kansas Working Papers in Linguistics*, 30, 329-343.

Sperber, Dan. & Wilson, Deirdre. (1995). *Relevance: Communication and cognition*. Oxford: Blackwell.

Srinivasan, Ravindra J. & Massaro, Dominic W. (2003). *Perceiving Prosody from the Face and Voice: Distinguishing Statements from Echoic Questions in English*, *Language and Speech*, 46, 1, 1-22.

Sternberg, Robert J. & Craig, Smith. (2002). "Socijalna inteligencija i veštine dekodiranja u neverbalnoj komunikaciji", (prev. Vencislav Radovanović), *Psihologija u svetu*, vol. VII – Broj 3/4, KIZ Art Press, Beograd.

Styler, W. *Using Praat for Linguistic Research*. dostupno preko [<http://savethevowels.org/praat>].

Swerts, Marc, Wichmann, Anne & Beun, Robert-Jan. (1996). Filled pauses as markers of discourse structure. *Proceedings ICSLP96, Fourth International Conference on Spoken Language Processing*, 2, 1033-1036.

Swerts, Marc & Hirschberg, Julia. (1998). Prosody and conversation: an introduction. *Language and Speech*, 41, 3/4, 229-233.

Taboada, M. (2006). Discourse Markers as Signals (or Not) of Rhetorical Relations. *Journal of Pragmatics*, 38, 4, 567-592.

Tagliamonte, Sali. (2005). So who? Like how? Just what? Discourse markers in the conversations of young Canadians. *Journal of Pragmatics*, 37, 1896-1915.

Tannen, Deborah. (1984). *Conversational style*. Norwood, New York: Ablex.

Tannen, Deborah. (1989). *Talking Voices. Repetition, Dialogue and Imagery in Conversational Analysis*. Cambridge University Press, Cambridge.

Uspensky, Boris. (1973). *A poetics of composition*. Berkeley, CA: University of California Press.

Verdonik, Darinka, Rojc, Matej, Stabej, Marko. (2007). Annotating discourse markers in spontaneous speech corpora on an example for the Slovenian language. *Language Resources & Evaluation, 41*, 147-180.

Walrod, Michael. (2006). The marker is the message the influence of discourse markers and particles on textual meaning. Paper presented at Tenth International Conference on Austronesian Linguistics. 17-20 January 2006. Puerto Princesa City, Palawan, Philippines. dostupno preko: [www.sil.org/asia/philippines/ical/papers.html].

Ward, G. & Hirschberg, J. (1985). Implicating uncertainty: The pragmatics of fall-rise intonation. *Language 61*, (4), 747-776.

Ward, N. (1998). Some exotic discourse markers of spoken dialog. *Discourse Relations and Discourse Markers Proceedings*, 62-65.

Warren, Gemma, Schertler, Elizabeth, Bull, Peter. (2009). Detecting Deception from Emotional and Unemotional Cues. *Journal of Nonverbal Behavior, 33*, 59-69.

Wennerstrom, A. (2001). *The music of everyday speech. Prosody and discourse analysis*. Oxford University Press.

Wilson, D., Wharton, T. (2006). Relevance and prosody. *Journal of Pragmatics, 38*, 1559-1579.

Wichmann, Anne. (2000). The attitudinal effects of prosody, and how they relate to emotion. In: *Proceedings of SpeechEmotion-2000*, 143-148.

Wichmann, Anne. (2002). Attitudinal intonation and the inferential process. In: Bel, B., Marlien, I. (Eds), *Proceedings of the Speech Prosody Conference*, 11-16.

Wightman, C.W. (2002). ToBi or not ToBi. *Speech and prosody2002*, Aix-en-Provence, France, 11-13 April 2002, dostupno preko: [<http://aune.lpl.univ-aix.fr/sp2002/pdf/wightman.pdf>].

Yang, L-c. (2006). Integrating prosodic and contextual cues in the interpretation of discourse markers, *Approaches to Discourse Particles* (ed. Kerstin Fischer), Elsevier, 265-297.

Yule, G. (1980). Speaker's topics and major paratones. *Lingua 52*, 33-47.

Zec, Draga. (1997). O prozodijskoj strukturi reči, *Južnoslovenski filolog*, LIII, Srpska akademija nauka i umetnosti, Institut za srpski jezik SANU, Beograd, 35-58.

Zei Pollermann, Branka. (2002). A place for prosody in a unified model of cognition and emotion. Proceedings *Speech Prosody-2002*, 17-22.

Zellner Keller, B. (2004). Prosodic Styles and Personality Styles: Are the Two Related? *Proceedings of SP2004*, Nara, Japan, 383-386. dostupno preko: [http://cogprints.org/4856/01/SP2004_BZK.pdf].

Žikić, Bojan. (2002). *Antropologija gesta I, II*. Beograd: Srpski genealoški centar, Etnografski muzej Srbije.

Priredila: Natalija Panić Cerovski

BAZIČNI FRAZALNI GLAGOLI (ENGLESKO-SRPSKI)

Pošavši od konstatacije da su frazalni glagoli sastavni deo kako govornog, tako i književnog, ali i naučnog diskursa (Anastasijević, 1968: 130), istražili smo ove jezičke jedinice u savremenom engleskom jeziku i popisali njihove prevodne ekvivalente u srpskom jeziku. I pored toga što smo ovom listom obuhvatili, u izvesnoj, maloj meri, kombinacije koje nadilaze strukturu „glagol + adverbijalna partikula“, glosar ostaje prevashodno popis frazalnih glagola sa navedenom strukturom. Sasvim uzgred, napomenuli bismo kako je prednost data upravo terminu *frazalni glagol*, tj. *phrasal verb*, koji je „danas, u Engleskoj, gotovo najuobičajeniji“ (Anastasijević, 1968: 9)¹.

Kao korpus iz koga smo ekscerpitali i sastavili listu bazičnih engleskih frazalnih glagola koristili smo monolingvalne rečnike savremenog engleskog jezika (*Longman Dictionary of Contemporary English* (2009), *Macmillan English Dictionary* (2007), *Oxford Advanced Learner's Dictionary* (2004), *Collins COBUILD English Dictionary* (1997)), a prevodni ekvivalenti su uzimani iz bilingvalnih englesko-srpskih/englesko-hrvatskih rečnika (Benson (1978), Filipović (1966), Drvodelić (1978)), ali i iz naše dugogodišnje zajedničke prevodilačke prakse tokom koje smo prevodili najrazličitije uzorke pisanog i usmenog diskursa sa engleskog i na engleski jezik. Svakako, napominjemo da lista frazalnih glagola nije iscrpna, već su obuhvaćeni u najvećoj meri oni glagoli koji bi se mogli, uslovno rečeno, nazvati bazičnim frazalnim glagolima.

Veliku zahvalnost dugujemo uvažanim recenzentkinjama prof. dr Mariji Krivokapić i prof. dr Aleksandri Nikčević-Batrićević, obema sa Katedre za engleski jezik i književnost na Filozofskom fakultetu u Nikšiću (Univerzitet Crne Gore), koje su nam ljubazno davale primedbe i dragocene sugestije u procesu sastavljanja ovog glosara.

A	
act out	odglumiti, izraziti strah, izraziti frustraciju
act up	ponašati se nepristojno, funkcionisati nepristojno
add in	uključiti (nešto) kao dodatak (nečemu)
add on	dodati (nešto) naknadno
add together	sabrati (nešto), izračunati, dodati, pomešati
add up	sabrati, izračunari zbir, uskladiti, usaglasiti, imati smisla
add up to	ukazivati, rezultirati, svesti se (na)
answer back	odgovoriti (nekome), uzvratiti neučtivo
argue down	ubediti diskusijom
argue out	prodiskutovati temeljno, diskutovati detaljno
argue out of	odvratiti (od nečega)
ask around	raspitati se, zamoliti za pomoć
ask in	pozvati (nekoga) da uđe

¹ Ksenija Anastasijević (1968). *Dvočlani glagol u savremenom engleskom jeziku*. Beograd: Filološki fakultet.

ask out	pozvati (nekoga) da izađe
ask over	pozvati (nekoga) da (vas) poseti
ask round	pozvati (nekoga) da navrati
auction off	prodati na aukciji
average out	izračunati prosek
average out at	svesti prosek cifara na izvesnu cifru
B	
back away	udaljiti se, odstupiti, okaniti se neke ideje
back away from	udaljiti se, odstupiti, okaniti se neke ideje
back down	prihvatiti (nečije) gledište, povinovati se (nečijem) zahtevu
back down on	prihvatiti (nečije) gledište, povinovati se (nečijem) zahtevu
back off	odustati, povući se, izbeći (ozbiljnu situaciju, svađu)
back out	izaći/izlaziti vozeći unazad, odustati (od nečega)
back out of	izaći/izlaziti vozeći unazad, odustati (od nečega)
back up	pružiti pomoć, podržati (nekoga), pomeriti auto unazad, koraknuti unatrag, potkrepiti (tvrđenje, zahtev, dokaz)
bag up	staviti u torbu, zapakovati u torbu, spakovati u torbu
bail out	izvući (nekoga) iz zatvora uz kauciju, izvući iz teške situacije/škripca
balance out	ujednačiti, uravnotežiti
balance up	izmeriti i uskladiti
band together	udružiti se
bandage up	zaviti
bandy about	služiti se površno, baratati, raznositi, pričati okolo
bandy around	služiti se površno, baratati, raznositi, pričati okolo
bang about	praviti buku, kretati se brzo i udarati u okolne predmete, napasti (nekoga) i izudarati, postupati (sa nečim) grubo/nepažljivo
bang around	potucati se
bang away	udarati bučno
bang down	tresnuti
bang on	govoriti/pisati (o nečemu) neprekidno (na nezanimljiv način)
bang on about	govoriti/pisati (o nečemu) neprekidno (na nezanimljiv način)
bang out	kucati bučno i brzo, odsvirati (nešto) bučno i loše
bang up	biti u zatvoru
bank up	nagomilati, dodati veću količinu (nečega)
barge in	iznenada upasti
bark out	izviknuti naredbu
bash out	postupati nepažljivo
bash in	razlupati, slupati
bash on	nastaviti (nešto) bez oduševljenja
bash on with	nastaviti (nešto) bez oduševljenja
bash up	polupati (nešto), povrediti, oštetiti
batten down	pričvrstiti letvama
batter down	porušiti, razbiti
bawl out	pevati glasno, uzviknuti, izgrditi ljutito
bear down	savladati (nekoga), potući
bear down on	preteći (nekoga), kretati se brzo
bear out	podržavati, potvrditi (nešto)
bear up	podneti, izboriti se, pokazati se nedovoljno tačnim/dobrim
beat down	naterati (nekoga) da spusti cenu, delovati snažno sa negativnim posledicama

beat off	odbiti, savladati, sprečiti nekoga da pobeđi
beat out	proizvoditi zvuke udaranjem u bubanj, ugasiti vatru (pomoću nečega)
beat up	pretući (nekoga)
beat up on	izudarati (nekoga)
beaver away	raditi naporno
bed down	staviti u krevet, smestiti u krevet, smestiti (nekoga) za noć, dati (nekome) prenočište, stegnuti se, taložiti se
bed in	posaditi (cveće) za rasad
bed out	rasaditi (rasade)
beef up	pojačati, poboljšati, učiniti zanimljivim
beg off	izviniti se, izviniti (nekoga)
belly out	naduti
belt along	kretati se brzo
belt out	pevati glasno
belt up	prestati sa govorom, zakopčati sigurnosni pojas
bend down	sagnuti se
bind over	obavezati se (pod jemstvom)
bind up	povezati (nešto), zaviti
bind up with	povezati sa (nečim)
bitch up	zagorčati, upropastiti
bite back	ugušiti, savladati
bite off	odgristi (nešto)
black out	ugasiti (svetlo, radio, televiziju), privremeno izgubiti svest, privremeno se onesvestiti, odstraniti misao
blare out	glasno uzviknuti, praviti buku, zatreštati
blast away	glasno svirati, pucati (iz pištolja, puške)
blast down	upucati, ustreliti
blast off	odvojiti se od zemlje i poleteti
blast out	bučno svirati
blaze away	jako svetleti, buktati, otvoriti vatru (na nekoga), govoriti glasno i bez prekida
blaze up	razbuktati se
blend in	umešati (nešto)
blend in with	spojiti se u jednu celinu
bliss out	oduševiti, očarati
block in	zablokirati, sprečiti izlaz, popuniti crtež bojom
block off	potpuno blokirati (nečim)
block out	sprečiti (nešto), sprečiti da se (nešto) čuje/vidi, potisnuti osećanje/ideju
block up	potpuno zatvoriti, potpuno zapušiti
blot out	sakriti, zakloniti, potpuno sakriti, potisnuti
blot up	upiti (tečnost)
blow about	razneti vetrom
blow around	razneti vetrom
blow away	oduvati, razneti (eksplozijom bombe), potresti, ubiti vatrenim oružjem
blow back	povratiti, vratiti natrag
blow down	oboriti
blow in	ubaciti, uterati, upasti (bučno/veselo)
blow off	oduvati, razneti (eksplozijom bombe), umanjiti, odbiti (nekog) na grub način
blow out	ugasiti (duvanjem), eksplodirati, pregoreti, naduvati
blow over	proći, završiti se, oduvati na zemlju/pod
blow up	eksplodirati, dići (nešto) u vazduh eksplozijom, izbiti, početi iznenada i neočekivano, izgubiti strpljenje i planuti, naduvati (balon), uvećati

blunder about	kretati se teško i nesigurno
blunder around	kretati se teško i nesigurno
blunder along	ići nespretno i nesigurno
blurt out	reći (nešto) bez razmišljanja, izbrbljati (nešto)
board out	privremeno poslati (nekoga), hraniti se van kuće
board up	obložiti daskama
bob about	plutati
bob around	plutati
bob up	isplivati na površinu, ponovo se pojaviti
bog down	zaglibiti se, zadržati se suviše
bog in	progutati halapljivo
bog off	otkačiti se
boil away	ispariti, izvetriti ključanjem
boil down	zgusnuti kuvanjem, zgusnuti ključanjem, svesti na najvažnije
boil down to	svesti se na nešto
boil over	prekipeti, planuti, izmaći kontroli
boil up	proključati, zagrejati (nešto) do ključanja, naljutiti se
bolster up	podržati, podupreti
bolt down	progutati halapljivo
bolt in	zatvoriti nekoga (rezom)
bolt off	otrgnuti se
bolt out	onemogućiti ulaz (nekome) stavljanjem reze
bomb along	kretati se brzo, putovati brzo
bomb out	bombardovati, ostati bez krova nad glavom usled bombardovanja
bomb up	napuniti bombama (avion)
bone up on	osvežiti znanje (nečega), nabubati
book in	prijaviti se, prijaviti (se/nekoga) u hotelu
book in for	prитvoriti (nekoga), zatvoriti (nekoga)
book up	rezervisati, rasprodati
book up for	prijaviti se (za nešto), rezervisati (nešto)
boom out	izgovoriti glasno
boot out	izbaciti (sa nekog mesta)
boot out of	izbaciti (sa nekog mesta)
bottle up	razliti (neku tečnost), sipati (tečnost), suzdržavati se, prikrivati osećanja
bottom out	dostići najnižu tačku, propasti (emotivno, fizički)
bounce back	povratiti se
bow down	pokloniti se
bow down to	pokloniti se
bow out	povući se, odustati
bow out of	odustati, povući se (iz saveta/komisije)
bowl along	kliziti, ići glatko
bowl out	otпустiti, izbaciti (nekoga)
bowl over	oboriti, impresionirati, izbaciti iz ravnoteže
box in	ometati (nekoga) u kretanju, blokirati
box off	zatvoriti, ograditi
box up	zapakovati, staviti (u kutije)
branch off	račvati se, udaljiti se (od nečega)
branch out	razgranati se, proširiti se
brave out	suočiti se hrabro
brazen out	praviti se kao da se ništa loše nije desilo

break away	izdvojiti se, udaljiti se, napustiti (nekoga)
break away from	otrgnuti se silom (od nekoga/nečega), prestati (sa nečim) iznenada i naglo
break down	pokvariti se, otkazati, srušiti, razvaliti, propasti, ne uspeti, svesti na jednostavnije, pretrpeti nervni slom, prelomiti, pojednostaviti
break in	provaliti, razraditi (nešto), razgaziti, obučavati nekoga, dresirati (konja)
break in on	prekinuti u razgovoru
break in upon	delovati snažno (na nešto)
break off	odvaliti se, raskinuti, prekinuti (vezu, odnos, aktivnost), raskrstiti (sa nečim), napustiti (nekoga)
break out	iznenada početi, izbiti, raskinuti, osuti se, obiliti, razbesniti se, pobeći iz zatvora
break out from	pobeći iz zatvora
break out of	raskinuti (sa nekim), pobeći iz zatvora
break through	probiti se
break up	razbiti, razbiti se, raskinuti, razići se (sa nekim), završiti se, prestati sa nečim
breathe in	udisati, udahnuti
breathe out	izdisati, izdahnuti
breeze in	ući neočekivano, ući dobro raspoložen/a
breeze out	izaći u dobrom raspoloženju, izaći bezbrižan/a
brew up	skuvati čaj, pripremiti čaj, napraviti čaj, pripremiti (nešto) neprijatno/nepovoljno, napraviti spletku, zakuvati (nešto)
brick in	zazidati, popuniti (nešto) ciglom
brick off	odvojiti zidom od cigala
brick up	zazidati (nešto, otvor, prozor)
brighten up	razvedriti se, oraspoložiti se, osvežiti se, doterati se, učiniti prijatnim
brim over	prepuniti se
bring about	uzrokovati, prouzrokovati, ostvariti
bring along	povesti (nekoga) sa sobom, poneti (nešto) sa sobom
bring back	vratiti, oživeti uspomenu/događaj
bring down	smanjiti, sneti/snositi, oboriti, srušiti (nekoga) sa vlasti, oneraspoložiti (nekoga)
bring forth	urodit (uspehom, plodom), izložiti (nešto), izneti (nešto)
bring forward	pomeriti na ranije, preneti na drugu stranu radi sabiranja, izneti (nešto) na razmatranje
bring in	uneti, donositi, zaposliti (nekoga), dovesti (nekoga), doneti (zakon, pravilnik, pravila), uključiti u razgovor, uvesti (nešto), doneti presudu
bring off	izvesti (nešto) sa uspehom
bring on	dobiti (nazeb), prouzrokovati (nešto) da se razvija, poboljšati
bring out	izneti, izdati (knjigu), štampati, ohrabriti (nekoga), izgovoriti sa teškoćom, objaviti (nešto)
bring out in	izazvati (nešto), otkriti, probuditi
bring over	doneti, dovesti, preneti, prebaciti
bring round	povratiti nekoga iz nesvesti
bring round to	privoleti na nešto
bring to	povratiti nekoga iz nesvesti
bring together	okupiti
bring up	odgajiti, vaspitati, pokrenuti, izneti na raspravu/diskusiju, izložiti, povratiti
broaden out	proširiti se, raširiti se, razvući se
brush aside	ignorisati (nešto), ne obraćati pažnju (na nešto)
brush away	odbaciti (nešto), odstraniti nešto kao nevažno
brush down	očetkati
brush off	odbiti (nekoga), oterati (nekoga), odbaciti (nešto), ne obraćati pažnju, odbiti da saslušate (nekoga)
brush off on	uticati (na nekoga), preneti (nešto/ponašanje na nekoga)
brush out	iščetkati, četkati

brush up	ponoviti (neki predmet), ponoviti znanje nečega
brush up on	obnoviti, nastaviti sa studijama, nastaviti sa veštinom
bubble over with	biti ushićen
bubble up	ispuštati mehuriće
buck up	oraspoložiti se, oraspoložiti (nekoga), požuriti
bucket down	pljuštati kao iz kabla
buckle down	latiti se (nečega)
buckle down to	latiti se (nečega)
buckle in	zakopčati, pričvrstiti kopčom
buckle on	staviti, obući
buckle under	pokoriti se (nekome)
buckle under to	pokoriti se (nekome)
buckle up	zakopčati
budge up	pomeriti se
bugger about	zamajavati (nekoga), zavaravati (nekoga), ne raditi ništa, zamajavati se
bugger around	zamajavati (nekoga), zavaravati (nekoga), ne raditi ništa, zamajavati se
bugger off	otići naglo bez pozdrava
bugger up	upropastiti, zabrljati
build in	ugraditi
build up	pojačati, povećati, ojačati, izgraditi
bum about	skitati se, gluvariti
bum around	skitati se, gluvariti
bump off	ubiti (se), ucmekati (se)
bump up	povećati, naglo skakati, naglo se povećavati
bump up against	slučajno naleteti (na nekoga), upoznati se slučajno (sa nekim)
bunch up	oblikovati, skupiti u grupu, staviti u svežanj
bundle off	otarasiti se (nekoga)
bundle up	zamotati u svežanj
bung up	začepiti (se)
buoy up	održavati se na vodi, držati se na vodi, podržavati, ohrabriti (nekoga)
burn away	sagoreti na poslu, dogoreti
burn down	spaliti
burn off	spaliti, ukloniti (nešto) paljenjem
burn out	ugasiti se, izgoreti do kraja, pregoreti, iscrpljivati (se) od rada
burn up	potpuno izgoreti, naljutiti, oneraspoložiti, trošiti sagorevanjem
burst in	upasti u razgovor, pojaviti se iznenada i neočekivano
burst in (upon)	upasti u razgovor, pojaviti se iznenada, upasti
burst out	prsnuti u smeh, briznuti u plač, reći glasno, reći iznenada
bury away	skloniti (nešto) negde gde je teško (pro)naći
bust out of	pobeći, pobeći silom
bust up	slupati, sprečiti da se odloži
bust up with	posvađati se, okončati odnose
bustle about	muvati se, majati se
butt in	upadati u reč, umešati se u (nešto)
butt in on	upasti/upadati u reč
butt out	prestati upadati u reč
butter up	ulagivati se (nekome), laskati (nekome)
button up	zakopčati
buy in	kupiti kao zalihu
buy off	potkupiti (nekoga)

buy out	otkupiti deo i isplatiti akcionare/ortake/partnere
buy over	pridobiti (nekoga) davanjem novca
buy up	otkupiti
buzz about	kretati se užurbano, zujati unaokolo
buzz around	kretati se užurbano, zujati unaokolo
buzz round	kretati se užurbano, zujati unaokolo
buzz off	otići, otperjati
C	
call back	uzvratiti poziv telefonom, pozvati (nekoga) da svrati, svratiti/navratiti ponovo
call by	navratiti, svratiti
call down on	prizivati, prizivati (nešto)
call forth	izazvati
call in	posetiti (nekoga), telefonirati (nekome), pozvati (nekoga)
call off	otkazati (nešto)
call out	uzviknuti, pozvati u pomoć
call out for	zahtevati
call over	posetiti (nekoga) na kratko, pozvati (nekoga) da dođe
call round	navratiti na kratko
call up	telefonirati (nekome), podsetiti (na nešto), pozvati u vojsku
calm down	smiriti (nekoga), smiriti se
camp out	kampovati, spavati u šatoru
camp up	afektirati, preterivati
cancel out	poništiti, neutralizovati
carry away	zaneti se, biti ponesen/a (nečim), izgubiti samokontrolu
carry back	vratiti u prošlost, podsetiti (na nešto)
carry forward	preneti red na sledeću stranu
carry off	dobiti nagradu, uspešno izvesti (nešto)
carry on	nastaviti (sa nečim), neprimereno se ponašati, voditi (nešto), učestvovati (u nečemu)
carry on with	imati ljubavni odnos (sa nekim), ljubavisati (sa nekim)
carry out	izvesti (nešto), izvršiti (nešto), izneti (nešto)
carry over	preneti, preneti slova/cifre na drugu stranu
carry through	ostvariti, ispuniti, izdržati
cart off	strpati (nekoga), strpati (nekoga) protiv njene/njegove volje
carve out	izrezati, isklesati, postići (nešto) sa teškoćom, ostvariti (nešto) sa teškoćom
carve up	razdeliti na manje delove, podeliti na manje delove, raniti (nekoga) nožem
cash in	unovčiti
cash in on	iskoristiti (nešto) na nepošten način, iskoristiti situaciju
cast about	tražiti (nešto) zabrinut/a
cast around	tražiti (nešto) zabrinut/a
cast round	tražiti (nešto) zabrinut/a
cast about for	tražiti (nešto) zabrinut/a
cast around for	tražiti (nešto) zabrinut/a
cast round for	tražiti (nešto) zabrinut/a
cast aside	odbaciti
cast away	odbaciti
cast back	opsetiti se (nečega), vratiti u svoja sećanja
cast down	spustiti pogled, društveno odbaciti
cast off	odbaciti, odvezati/otkačiti (npr. uže)
cast out	izbaciti (nekoga)
cast up	izbaciti (nekoga) na obalu

catch on	shvatiti, razumeti, postati popularan/na
catch on to	shvatiti, razumeti
catch out	uhvatiti (nekoga) u prevari, naći se u teškom položaju
catch up	sustići, dostići (u kretanju, npr. hodu), nadoknaditi (propušteno), sustići ostale
catch up in	biti upetljan (u nešto), biti uhvaćen (nečim)
catch up on	naknadno obaviti (nešto)
catch up with	sustići, dostići (u kretanju, npr. hodu)
cave in	srušiti se upavši, odoniti se, popustiti (nekome), predati se
chain up	zavezati lancem
chalk up	zapisati, zabeležiti, pripisati (nekome nešto), postići
change down	promeniti (nešto) na nešto niže (npr. brzinu)
change over	preorijentisati se (na nešto drugo), napustiti raniju aktivnost, zameniti aktivnost
change up	promeniti (nešto) na nešto više (npr. brzinu)
chase away	rasterati
chase off	oterati, naterati (nekoga) u bekstvo
chase up	juriti (nekoga) da biste je/ga podsetili (nešto), tražiti (nešto), ući u trag (nečemu)
chant away	i dalje razgovarati
chat up	obratiti (nekoga), ubediti (nekoga) u nešto razgovorom
check in	prijaviti se (u hotelu, na aerodromu)
check off	prebrojati, proveriti prebrojavanjem
check out	odjaviti se, proveriti, tajno dobiti informacije o nekome
check up	proveriti (nekoga/nešto)
check up on	proveriti (nekoga/nešto)
cheer on	bodriti uz uzvike
cheer up	razveseliti (nekoga), razveseliti se
cheese off	razočarati se (nečim), sekirati se
chew over	pažljivo razmisliti
chew up	sažvakati, izgrditi
chicken out	uzdržati se iz straha, povući se iz straha
chime in	upasti (nekome) u reč
chime in with	upasti (nekome) u reč, usaglasiti se, odgovarati
chip in	upasti (nekome) u razgovor
chip off	odlomiti, oljuštiti
choke back	savladati, prigušiti, uzdržati se
choke down	savladati, prigušiti, uzdržati se
choke off	sprečiti, zaustaviti
choke up	ostati bez reči, postati suviše napet
choke up with	prenatrpati, zagušiti (nečim)
chop down	oboriti sekirom, iseći sekirom (drvo)
chop off	odseći, odrubiti
chop up	iseckati na manje/male parčice
chuck away	baciti (nešto), odbaciti
chuck in	ubaciti, napustiti, prestati (sa poslom ili aktivnošću)
chuck out	baciti, izbaciti (nekoga) na silu
chuck up	napustiti (nešto, npr. posao/aktivnost)
churn out	proizvoditi (nešto) u velikoj količini
churn up	ustalasati, zabrinuti, uplašiti
clam up	ućutati, odbiti govoriti
clamp down	pooštriti (nešto, npr. kontrolu/disciplinu)
clamp down on	pooštriti (nešto, npr. kontrolu/disciplinu)

clap out	pljeskati po ritmu
claw back	povratiti (nešto) uz napor i istrajnost
clean down	temeljno očistiti
clean off	potpuno očistiti
clean out	očistiti, isprazniti i očistiti, počistiti (nekoga)
clean up	počistiti, urediti, temeljno očistiti, suzbiti kriminal, zaraditi mnogo novca
clear away	iskloniti, izneti, rasturiti se, raščistiti
clear off	otarasiti se (nekoga), otarasiti se (nečega)
clear out	otići, pobeći, raspremiti (nešto), razjasniti
clear out of	otići, pobeći
clear up	razvedriti se, oporaviti se (od nečega, obično bolesti), raspremiti, razjasniti, raščistiti
clock in	registrovati vreme dolaska, upisati vreme dolaska
clock in at	pokazati težinu
clock on	registrovati se, upisati vreme
clock out	registrovati vreme odlaska, upisati vreme odlaska
clock off	registrovati vreme odlaska, upisati vreme odlaska
clock up	dostići, dostignuti, dostići ukupnu sumu
clog up	zapušiti se, opeteretiti
close down	obustaviti rad, prestati sa proizvodnjom, prestati sa emitovanjem programa na televiziji
close in	opkoliti (nekoga), preteći se približavati, postati kraći, skratiti se
close in on	opkoliti (nekoga), preteći se približavati
close off	pregraditi, zatvoriti pregradom
close out	odstraniti (nešto, npr. buku, svetlost)
close up	potpuno zatvoriti, približiti se (nečemu), konvergirati, približiti razmak između redova
cloud over	prekriti oblacima, smračiti se
cloud up	naoblačiti se
club together	podeliti trošak, dati novac zajedno sa drugima
clue in	upoznati (nekoga) sa (nečim), dati pouzdane informacije
clue in on	dati korisne/pouzdanе informacije
clue up	biti dobro informisan
cluster around	okupiti se
cluster round	okupiti se
clutter up	pretupati
cobble together	uraditi (nešto) na brzinu, uraditi (nešto) površno
cock up	upropastiti, pokvariti
coil off	namotati se, smotati se
coil up	naviti u klube, zgrčiti se od bola
collect up	pokupiti, pokupiti sve zajedno
colour in	obojiti
colour up	pocrveneti
comb out	raščešljati, odstraniti (nekoga/nešto), izbaciti
come about	desiti se
come across	preći (preko nečega), razumeti (nešto), dati utisak (o nečemu)
come along	kretati se (ka nečemu), poći (sa nekim), napredovati, naići, desiti se, pristići
come along with	poći (s nekim zajedno)
come apart	slomiti se, raspasti se (na delove)
come around	navratiti, svratiti, proslediti, doći, dogoditi se, povratiti se iz nesvesnog stanja, povratiti se iz nesvesti, odljutiti se
come around to	složiti se, prihvatiti (nešto, npr. ideju, mišljenje)

come round	navratiti, svratiti, proslediti, doći, dogoditi se, povratiti se iz nesvesnog stanja, povratiti se iz nesvesti, odljutati se
come away	otkačiti se (od nečega), otići, napustiti
come away from	otkačiti se (od nečega)
come back	vratiti se, biti ponovo popularan, biti ponovo u modi, odgovoriti (na nešto)
come back at	uzvratiti
come back to	vratiti se (na nešto), setiti se (nečega)
come by	navratiti
come down	sići, kretati se naniže, srušiti se, pasti na zemlju, jako padati, sručiti se, pojeftiniti, sniziti se, smanjiti iznos, dopirati
come down to / from	poticati
come down on	kritikovati, kriviti (nekoga)
come down to	svesti se na (nešto)
come down with	razboleti se (od nečega)
come forth	predložiti, pojaviti se
come forward	ponuditi se
come forward with	predložiti, izneti
come in	ući, pristizati, stići, prispeti, zaraditi, ostvariti dohodak, biti u modi, doneti zakon, prispeti, doći na vlast, nadoći
come in on	pridružiti se (nečemu, npr. diskusiji)
come in for	biti izložen kritici
come off	odlomiti se, odlepiti se, desiti se, odigrati se, uspeti, napredovati
come on	doći, ući, požurivati nekoga, početi se prikazivati, početi emitovati, približiti se, početi, ostaviti utisak
come on to	praviti seksualne ponude
come on to	početi, početi raspravljati, nabacivati se (nekome)
come out	izaći napolje, pojaviti se, objaviti, izaći iz štampe, otvoriti se (prema nekome), ispasti, postati vidljiv, izbledeti, istupiti pred (nekoga), istupiti (za ili protiv)
come out of	izaći, napustiti, izvući se (iz nečega), proisteći, biti rezultat nečega
come out with	izaći (negde) (sa nekim), reći neočekivano, izložiti,
come over	doći, navratiti, preći, prebeći, preneti, obuzeti
come over as	dati utisak
come through	skroz proći, stići (putem elektronske pošte, faksa, telefona), prebroditi, oporaviti se, pojaviti se, ispoljiti se,
come through with	pokazati, učiniti
come to	osvestiti se, povratiti svest
come up	popeti se, pojaviti se, desiti se neočekivano, dizati se, uzdići se
come up to	prići (nekome), dopirati (do nekoga), dostići, približavati se
come up against	suočiti se (sa nečim)
come up with	predložiti (nešto, npr. ideju, plan, rešenje)
cone off	ograding kupama
conjure up	evocirati, prizivati (npr. duhove), napraviti na brzinu
conk out	pokvariti se
contract in	uključiti u ugovor
contract out	sklopiti ugovor
contract out of	odbaciti ugovor, odustati, povući se
cook up	skuvati, izmisliti
cool down	ohladiti (se), postati manje oduševljen/a, smiriti se, odljutati se
cool off	rashladiti (se), postati manje oduševljen/a
coop up	zatvoriti
cop out	izvući se

cop out of	izvući se
copy down	prepisati
copy out	kopirati
cordon off	blokirati kordonom
cork up	začepiti
cotton on	razumeti, shvatiti
cough up	iskašljati, platiti
count down	odbrojavati (obično do nule)
count in	ubrojati
count out	odbrojati, isključiti (nekoga iz nečega)
count up	prebrojati
cover over	prekriti
cover up	prekriti, sakriti, prikriti
crack down	postati stroži
crack up	srušiti se, raspasti se, doživeti nervni slom
crank up	pojačati, povećati, staviti u pogon (kurblom)
crash out	odjeknuti, zaspati
cream off	izdvojiti
crease up	nasmejati
creep away	polako izaći, išunjati se
creep in	ušunjati se
creep up on	neprimećeno se približavati, postepeno obuzimati
crop up	iznenada se pojaviti, pojaviti se neočekivano
cross off	precrtati, izbrisati sa liste
cross out	precrtati iz teksta
cross over	preći
cross over to	preći na drugu stranu
cross up	prevariti
crouch down	čučnuti
crowd around	okupiti se
crowd in	ugurati se
crowd in on	navirati u mislima
crowd out	izgurati, isterati
crowd round	okupiti se
crumple up	zgužvati
cry off	predomisлити se
cry out	uzviknuti
cry out against	žaliti se (na nešto), jadikovati
cry out for	zapomagati (za nečim)
cuddle up	priljubiti se
curl up	sklupčati se, uvrzeti se, srušiti se
curtain off	odvojiti (npr. zavesom)
cut away	odseći
cut back	smanjiti, umanjiti
cut back on	smanjiti
cut down	saseći, oboriti, skratiti, pokositi
cut down on	smanjiti
cut in	prekinuti (nekoga u nečemu, obično u govoru)
cut off	odseći, odrezati, obustaviti, prekinuti telefonski razgovor, ukinuti snabdevanje (strujom, gasom)
cut off from	preseći, odseći (od)

cut out	iseći, iskrojiti
cut out of	uskratiti
cut up	iseći, saseći, kritikovati, oneraspoložiti se, potresti se
D	
dab on	naneti, staviti (lakim dodirom na nešto)
dam up	pregraditi, suzdržati
damp down	smanjiti, umanjiti
damp off	istruliti usled vlage
dampen down	smanjiti, umanjiti
dash off	završiti na brzinu, skleptati (nešto)
deal in	uključiti
deal out	isključiti, podeliti (npr. karte)
deal out to	primeniti, podeliti
deck out	obući najljepšu odeću
deck out in	obući najljepšu odeću
deck out with	obući najljepšu odeću
deliver over	preneti
deliver up	predati
die away	oslabiti, izgubiti se
die back	osušiti se
die down	smanjiti, oslabiti, postepeno se ugasiti
die off	izumreti
die out	odumreti, postepeno izumreti
dig in	ukopati se, početi sa jelom
dig out	prokopati, ukapirati, proključiti
dig out from	pronaći (nešto što je skriveno/izgubljeno), iskopati (nešto)
dig out of	pronaći (nešto što je skriveno/izgubljeno), iskopati (nešto)
dig over	prekopati
dig up	iskopati, raskopati
dine out	večerati van kuće
dip in	priključiti se
dish out	deliti, poslužiti, raščistiti
dish up	staviti hranu na tanjir/u činiju
dive in	zagnjuriti se (u nešto)
divide off	odvojiti
divide up	podeliti, odvojiti u manje grupe
divvy up	podeliti, podeliti profit
do away with	otarasiti se, ubiti
do down	prevariti, nadmudriti, otrcavati
do in	ubiti, ucmekati
do out	raspremiti
do out of	sprečiti (nekoga), prevariti (nekoga)
do over	uraditi ponovo, preurediti kuću, opljačkati
do up	zakopčati, popraviti, uviti, zavezati
dob in	ocinkariti, priložiti novac
dole out	podeliti, razdeliti
doll up	doterati se, elegantno se obući
dope out	smisliti, izračunati, zaključiti, odgonetnuti
dope up	drogirati
dose up	dati, primiti određenu količinu lekova

doss down	odspavati
double back	naglo se vratiti
double over	presaviti, presamiti se
double up	podeliti
doze off	zadremati
drag down	povući na dole, oneraspoložiti, naškoditi, upropastiti
drag on	produžiti se, razvući se
drag out	razvući
drag out of	izvući
drag up	izvući, pomenuti
draw back	povući se, povući
draw down	izazvati kritiku, izazvati nezadovoljstvo, potrošiti se
draw in	udahnuti, polako ući (u železničku stanicu) i stati, približavati se kraju
draw off	odliti
draw on	približavati se, prolaziti polako
draw out	izlaziti (iz stanice), izvući, naterati (nekoga na nešto), razvući, smrkavati se
draw out of	izvući (informaciju), izazvati (emociju)
dream on	nadati se i dalje, nadati se uzaludno
dream up	osmisliti
dredge up	iskopati (iz vode), izvući iz prošlosti
dress down	izgrditi, neupadljivo/skromno se obući
dress up	lepo se obući, preobući se, predstaviti boljim nego što jeste
drift apart	ne slagati se, razići se
drift about	menjati način života, lutati
drift along	menjati način života, lutati
drift around	menjati način života, lutati
drift down	polako padati
drift in	ulaziti bez reda
drift off	postepeno zaspati
drift off to	odvojiti se
drift off into	odvojiti se
drift out	izlaziti bez reda
drink down	ispiti
drink in	upiti
drink up	popiti na iskap
drive away	oterati, odvratiti
drive back	vratiti se natrag
drive off	odvesti se, oterati
drive on	voziti dalje
drive out	isterati, izvesti, odvesti kolima
drive out of	isterati
drone out	izgovarati tihim glasom
drop away	opasti
drop back	zaostati, propustiti
drop by	navratiti (kod nekoga)
drop down	spustiti se
drop in	svratiti (kod nekoga, obično iznenada)
drop off	zaspati, ostaviti, opasti, spasti
drop out	otpasti, odustati
drop out of	otpasti, odustati

drop round	navratiti (kod nekoga), doneti (nekome nešto)
drown out	zaglušiti
drum out	isterati, izbaciti
drum out of	isterati, izbaciti
drum up	sakupiti, pridobiti
dry off	osušiti se
dry out	isušiti (nešto), isušiti se, bankrotirati, ostati bez novca, izležiti se od alkoholizma
dry up	presušiti, usahnuti, osušiti se, obrisati (nešto, npr. sudove), presušiti, začutati
dub in	sinhronizovati glas
dub over	sinhronizovati
duck down	pognuti glavu
duck out	izvući se, izbeći
duck out of	izvući se, izbeći
duff up	pretučiti (nekoga)
dummy up	prećutati (nešto)
dust down	ukloniti prašinu, počistiti prašinu
dust off	obrisati prašinu
E	
earth up	pokriti zemljom
ease off	popustiti, pažljivo prineti/skinuti
ease up	popustiti, postati popustljiviji
eat away	izjesti, izgristi, nagrizzati
eat away at	nagrizzati, podriti
eat in	jesti kod kuće
eat out	jesti van kuće, progristi (nešto)
eat up	pojesti, izjesti, uništiti
ebb away	oslabiti, postepeno nestajati
edit in	dodati (nešto, pri redigovanju teksta)
edit out	izbaciti (nešto, pri redigovanju teksta)
egg on	podbosti
eke out	razvući, životariti
empty out	isprazniti, potrošiti
end up	završiti, uraditi na kraju krajeva
erode away	erodirati, nestati
even out	uravnotežiti
even up	izjednačiti
explain away	opravdati (nešto)
eye up	odmeriti (nekoga) pogledom, osmotriti (nekoga) pažljivo pogledom
F	
face about	okrenuti se na suprotnu stranu
face down	suočiti se (sa nekim, smelo)
face out	suočiti se (sa nekim, energično)
face up to	suočiti se (sa nečim)
fade away	oslabiti, iščeznuti
fade in	pojavit se postepeno
fade out	gubiti se postepeno, slabiti, oslabiti
fag out	izmoriti
fall about	smejati se
fall apart	raspasti se, propasti, izgubiti kontrolu
fall away	otpasti, opasti, utišati se

fall back	povući se
fall back in	ustuknuti
fall back on	pribeći (nečemu), vratiti se
fall behind	zaostajati
fall behind with	zaostati (u nečemu)
fall down	pasti, srušiti se, omanuti
fall in	srušiti se
fall in behind	postrojiti se
fall in with	sresti slučajno, saglasiti se
fall off	otpasti, opasti
fall out	ispasti, opasti, izaći
fall out with	posvađati se
fall over	prevrnuti se
fall through	propasti
fan out	rasporediti se, kretati se u više pravaca, rashladiti se
farm out	raspodeliti, dodeliti (zadatak, rad), prebaciti (odgovornost, brigu)
farm about	tračiti vreme, zezati se
farm around	tračiti vreme, zezati se
fasten on to	usredsrediti se, prikačiti se
fasten up	zakopčati
fathom out	dokučiti, proniknuti
fatten up	ugojiti se
feed up	nahriniti (nekoga), smučiti se (nekome, u pasivnoj konstrukciji)
feel out	ispipati
fell up	ispipati
feel up to	imati želju (za nečim)
fence in	zagraditi, zatvoriti, postati nepristupačnim
fence off	ograditi
fend off	odbiti, odstraniti, odbaciti
ferret out	iščeprkati, pronaći
fetch up	podići (decu), vaspitati, obresti se (negde)
fiddle about	zamajavati se
fiddle around	zamajavati se
fight back	uzvratiti, odbiti napad
fight down	savladati
fight off	izboriti se
fight out	izboriti se
figure out	shvatiti
file away	sačuvati, složiti, predati
file down	silaziti, isturpijati
file in	zavesti
fill in	popuniti, ispuniti,
fill in on	obavestiti, informisati
fill in for	zameniti (nekoga)
fill out	popuniti, ispuniti
fill up	popuniti (formular), ispuniti (prostor)
fill up with	napuniti, ispuniti
film over	zasuziti
filter out	procediti, razdvojiti važno od nevažnog
filter through	procuriti

find out	saznati, otkriti
finish off	dovršiti, završiti, dotući, dokrajčiti
finish up	završiti, dovršiti
finish up with	dovršiti, završiti
fire away	nastaviti sa pucanjem, nastaviti sa govorom
fire off	ispaliti, opaliti
firm up	očvrsnuti, utvrditi
fish out	izvući
fit in	uklopiti (nekoga), uklopiti se, biti prikladan
fit in with	uklopiti se, odgovarati (nečemu)
fit out	opremiti
fit up	opremiti, okleветati, optužiti nekoga lažno
fix up	urediti, udesiti, srediti, popraviti, sklepati na brzinu
fix up with	ugovoriti sastanak, upoznati
fizzle out	završiti neuspehom
flag down	zaustaviti signalom vozilo (npr. voz)
flake off	opasti, odvojiti se
flake out	kolabirati, zaspati
flare out	raširiti se
flare up	rasplamsati se, razbuktati se, buknuti, razbesneti se
flash back	prisetiti se
flatten out	sploštiti, izravnati
flesh out	ugojiti se
flick over	prelistati
fling off	naglo skinuti, zbaciti (sa sebe)
fling out	izgovoriti
flip out	izbežumiti se, odlepiti
flip through	prelistati
float around	nalaziti se tu negde, biti tu negde, kružiti unaokolo
float in	ubaciti
float off	odlebdeti
flood in	poplaviti
flood in to	navaliti, pristizati
flop down	sručiti se
flounder about	teturati se, zapinjati
flounder around	teturati se, zapinjati
fluff out	rastresti
flunk out	pasti na ispitu, biti izbačen iz škole
flush out	isterati
flush up	pocrveneti
flutter about	muвати se okolo
flutter around	muвати se okolo
fly away	odleteti
fly in	stići avionom
fly off	odleteti
fly out	odleteti
fly up	uzleteti, poleteti
fob off	naturiti, nametnuti
fob off with	naturiti, nametnuti
fog up	zamagliti

fold away	saviti, presaviti
fold in	umešati
fold over	presavijati, presaviti
fold up	presaviti, složiti, zatvoriti se, prestati sa radom
follow out	slediti (nešto) tačno, postupiti (tačno), izvršiti (nešto) tačno
follow through	razmotriti do kraja, završiti (nešto)
follow up	propratiti, biti u toku
follow up by	ispitati do kraja
follow up with	ispitati do kraja
fool about	glupirati se
fool around	glupirati se
fool about with	zamajavati se
fool around with	zamajavati se, švrljati, imati seksualnu vezu (sa nekim)
force back	ugušiti, savladati
forge ahead	napredovati
fork out	račvati se, isplatiti
form up	formirati se
foul up	ometati, poremetiti, zamrsiti, uprljati
freak out	odlepiti, izbezumiti se
freeze out	isključiti (nekoga iz nečega), odstraniti (nekoga)
freeze over	zalediti se
freeze up	zamrznuti se, ostati bez reči, učutati
freshen up	osvežiti se, osvežiti (nekoga)
frig about	zamajavati se, tračiti vreme
frig around	zamajavati se, tračiti vreme
frighten away	uplašiti, oterati
frighten off	uplašiti, oterati
frighten out of	zastrašiti, odvratiti
fritter away	protračiti, potrošiti
frost over	zalediti se
frost up	zalediti se
fry up	ispržiti
fur up	nataložiti se
G	
gad about	švrljati, lutati
gad around	švrljati, lutati
gamble away	prokockati
gang up	udružiti se
gather around	skupiti se, okupiti se
gather round	skupiti se, okupiti se
gather in	sakupiti
gather up	skupiti
gear down	smanjiti brzinu, smanjiti obim/jačinu
gear up	pripremiti se, usmeriti se, opremiti se, podstaći, pobuditi
get about	kretati se, pokretati se, raširiti se
get across	objasniti
get ahead	napredovati
get along	slagati se, dovijati se, snalaziti se, krenuti, otići
get along with	slagati se, napredovati
get around	izlaziti, proširiti se, stupati u intimne odnose

get round	proširiti se
get away	otiči, pobeči
get away from	napustiti, udaljiti se, istupiti
get away with	izvući se, izaći na kraj (sa nečim)
get back	vratiti se, dobiti nazad, uzvratiti
get back at	uzvratiti
get back into	ponovo se uključiti
get back to	vratiti se ponovo nečemu, kontaktirati (nekoga)
get behind	zaostajati
get behind with	zaostajati
get by	preživeti, snaći se, proći
get down	sići, spasti, zapisati, oneraspoložiti
get down from	spustiti, skinuti, spustiti se
get down on	spustiti se na zemlju, spustiti se na kolena
get down to	prionuti (na nešto), pozabaviti se (nečim)
get in	ući, stići, uneti, nabaviti, pozvati, doći, uključiti, obuhvatiti
get in on	priključiti se, uključiti se
get in with	dodvoravati se, ulagivati se (nekome)
get off	sići, otići, napustiti, poslati, skinuti, izvući se, ostaviti na miru
get off on	uzbuditi se (nečim)
get off to	odvesti
get off with	početi ljubavnu vezu (sa nekim)
get on	popeti se, obući, ostariti, prolaziti
get on at	oštro kritikovati
get on for	približavati se
get on with	nastaviti, napredovati
get on in	biti uspešan
get on with	slagati se
get on to	preći na (nešto), stupiti u vezu, saznati, otkriti
get out	izaći, izvući, izvući se, izlaziti, ukloniti, izdavati, izgovoriti, obelodaniti
get out of	izaći, izvući, izvući se, napustiti (nekoga/nešto), izbeći, prestati
get over	preboleti, stići, prestrojiti se
get over to	preneti
get over with	završiti (sa nečim)
get around to	latiti se (nečega)
get round to	latiti se (nečega)
get through	preživeti, dobiti vezu, položiti ispit, stići do (nečega), izglasati
get through with	završiti
get through to	razumeti, dobiti vezu, stići, dopreti do (nečega)
get together	sakupiti, sakupiti se, organizovati (nešto), savladati se
get up	ustati (iz kreveta), ustati, pojačati se, posetiti, prurušiti se
get up to	stići, sustići, uvaliti se (u nešto)
ginger up	učiniti uzbudljivim, učiniti zanimljivim
give away	pokloniti, odati, otkriti, podeliti, razdeliti, žrtvovati, odati se
give back	vratiti, povratiti
give in	predati, predati se
give in to	popustiti i prihvatiti
give off	isparavati, odavati, zračiti
give out	podeliti, popustiti, izdati, objaviti, ponestati, prestati sa radom
give over	prestati

give over to	predati, prepusti, prepustiti se (nekome), posvetiti se (nečemu)
give up	prestati (sa nečim), odustati (od nečega), ostaviti, napustiti, dići ruke (od nekoga), izdati (nekoga), predati se, napustiti posao, posvetiti vreme
give up on	dići ruke (od nekoga/od nečega)
give up to	ustupiti, predati se, posvetiti se
glance off	odbiti se
glaze in	zastakliti
glaze over	postati staklastim, pokazati gubljenje interesovanja
go about	kretati se unaokolo, muvati se unaokolo, kružiti, izlaziti, ići u posetu, prionuti (na nešto), latiti se (nečega)
go out with	izlaziti (sa nekim), izlaziti javno
go ahead	ići napred, početi (sa nečim)
go ahead of	ići napred, početi i odvijati se
go along	produžiti dalje, neplanirano otići, napredovati
go along with	slagati se, podržavati, pridržavati se
go away	otići, nestati
go back	vratiti se, poticati, otići, vratiti unazad, vratiti nešto u zamenu
go back to	vratiti se, otići, vratiti unazad
go back on	ne održati reč, poreći
go back over	ponovo razmotriti
go back to	vratiti se (nekome), vratiti se (na nešto), povratiti se (u neko stanje)
go before	odigravati se ranije, dešavati se ranije
go below	otići dole
go by	prolaziti, proći, mimoići se, proći pored
go down	sići, spustiti se, protezati se (do nečega), splasnuti, zalaziti, potonuti, prestati
go down with	razboleti se (od nečega)
go forth	ići napred, objaviti (nešto)
go forward	napredovati, predložiti (nečije ime za neku društvenu funkciju/položaj)
go in	ući, uključiti se (u nešto), priključiti se (nečemu), začići za oblake (sunce)
go in for	baviti se (nečim), zanimati se (za nešto), imati interesovanje (za nešto), opredeliti se, zameniti (nekoga), učestvovati (u nečemu, npr. takmičenju)
go in with	sklopiti posao, ući u posao
go off	otići, rasprodati se, eksplodirati, opaliti, proraditi, odvijati se, udaljiti se (od nečega), ugasiti se, pokvariti se
go off with	napustiti (nekoga radi nekog drugog), otići i odneti,
go on	nastaviti, biti u toku, pružati se, prostirati se, dešavati se, prolaziti
go on about	gnjaviti (o nečemu), tupiti (o nečemu)
go on at	gnjaviti (o nečemu), tupiti (o nečemu)
go on to	produžiti (za)
go on with	nastaviti, produžiti (sa nečim), istrajati
go out	izaći, izlaziti, oputovati, ugasiti se, prestati goreti, emitovati, biti objavljen
go out of	izaći iz mode, ponestati
go out together	zabavljati se (sa nekim)
go out with	zabavljati se (sa nekim)
go over	prići, navratiti, biti prihvaćen povoljno
go over to	putovati (do nekog mesta)
go overboard	preterati, reagovati neumereno
go over to	prebeći (nekome), preći (na nešto), prebeći
go around	obići, posetiti, ići unaokolo, ići u krug, kružiti, obrtati se
go round	navratiti, obići, posetiti, ići unaokolo, ići u krug, kružiti, obrtati se
go through	proći kroz, istrošiti se, pocepati se, odobriti, izglasati, zaključiti (npr. posao ili ugovor)

go through with	sprovesti do kraja
go together	ići zajedno, imati vezu/ljubavni odnos
go under	tonuti, potonuti, propasti, bankrotirati
go up	popeti se, pričati, povećavati se
go up to	otputovati, pružati se (do nečega)
go without	snaći se bez nečega
goad on	podstaći
gobble down	proždrljivo gutati
gobble up	progutati
goof off	zabušavati
gouge out	izdubiti, isterati, istisnuti
grass over	prekriti travom
grind away	prileći (na nešto), započeti (nešto)
grind down	izglačati, tlačiti, potišiti
grind on	mleti, dosadno pričati
grind out	stvoriti mukotrpno, iznuditi
grind up	samleti
grow apart	razići se, udaljiti se
grow away from	udaljiti se
grow out of	izrasti (iz nečega), napustiti, razviti se
grow up	odrasti, porasti
grow up on	odrasti pod uticajem nečega
grub about	riti, prevrtati zemlju
grub around	riti
grub up	izriti, prevrnuti zemlju
gulp down	progutati, pojesti na brzinu
gum up	slepiti, zagušiti, pokvariti
gun down	upucati
H	
hack about	iskasapiti (npr. tekst)
hack down	iseći na krupne komade
hack off	odseći
ham up	preterivati, afektirati
hammer away at	raditi predano
hammer out	ispraviti čekićem, izraditi sa teškoćom
hand back	vratiti
hand back to	vratiti
hand down	preneti sa kolena na koleno, javno izreći
hand in	predati, uručiti, podneti ostavku, povući se (sa nekog položaja)
hand on	predati (nešto nekome)
hand out	uručiti, razdeliti, podeliti savet, deliti davete, odrediti (npr. presudu/kaznu)
hand out to	uručiti, razdeliti
hand over	predati, preneti, predati u posed/vlasništvo, izručiti, prebaciti (npr. problem, odgovornost)
hand over to	dati nekome reč, predati, preneti, predati u posed/vlasništvo, izručiti, prebaciti (npr. problem, odgovornost)
hand round	dati unaokolo
hang about	pričekati, bazati, dangubiti, zadržavati se
hang about with	družiti se (sa nekim), biti u nečijem društvu
hang around	bazati, dangubiti, zadržavati se
hang around with	družiti se (sa nekim), biti u nečijem društvu
hang round	bazati, dangubiti, zadržavati se

hang back	zadržati se, oklevati
hang on	sačekati, držati se čvrsto, istrajati
hang onto	držati čvrsto rukama, čuvati, zadržavati, održati se po svaku cenu
hang on to	držati čvrsto rukama, čuvati, zadržavati, održati se po svaku cenu
hang out	obesiti (nešto), vući se, bazati, stanovati
hang out with	biti u društvu, visiti sa nekim
hang together	držati se zajedno, uklapati se
hang up	spustiti slušalicu, prekinuti telefonski razgovor, obesiti (nešto), boraviti, preći preko nečega
hang up on	naglo prekinuti telefonski razgovor, naglo spustiti slušalicu (nekome)
happen along	zadesiti se, pojaviti se
hare off	pobeći, uteći, umaći
harp on	vraćati se na istu temu
hash over	razglabati, raspravljati o najsitnijim detaljima
hash up	iseckati
hatch out	izleći se
haul in	uvući, uhapsiti
haul off	odvući
haul up	priveći
have away	imati intimni odnos (sa nekim)
have off	imati intimni odnos (sa nekim)
have on	obučiti, staviti na sebe, imati na sebi, uključiti, šaliti se (sa nekim)
have out	izvaditi, odstraniti
hawk about	raširiti, rasprostirati, prodavati
hawk around	raširiti, rasprostirati, prodavati
hawk round	raširiti, rasprostirati, prodavati
head back	krenuti natrag
head off	odvrati, skrenuti (nekoga) sa pravca, preduprediti, sprečiti, krenuti u pravcu
head up	biti na čelu, voditi
heal over	zalečiti
heal up	izlečiti
heap up	nagomilati, naslagati
hear out	saslušati
heat up	zagrejati, zagrejat se
heave up	povratiti
heave to	zaustaviti (npr. čamac ili jedrilicu)
hedge about	obuhvatiti (nekoga nečim)
hedge around	obuhvatiti (nekoga nečim)
hedge round	obuhvatiti (nekoga nečim)
hedge in	blokirati, osujetiti
heel over	nagnuti se na jednu stranu
help along	ubrzzati, pospešiti
help off with	pomoći (nekome da skinе nešto)
help on with	pomoći (nekome da obuče nešto)
help out	pomoći (nekome)
help out with	ispomoći, ispomagati (nekome)
help up	pomoći (nekome) da ustane
hem about	okružiti, ograditi
hem around	okružiti, ograditi
hem in	opkoliti, zaokružiti, odvojiti, osujetiti
herd up	skupiti, sakupiti

hew down	oboriti
hew out	isklesati, istesati
hide away	sakriti (nešto na skrovito mesto), sakriti se (na skrovito mesto)
hide out	sakriti se
hide up	skrivati se
hike up	povući na gore, uvećati
hire out	iznajmiti
hit back	uzvratiti udarac
hit back at	uzvratiti kritiku
hit off	opisati, dati skicu (nečega), dopasti se
hit out	udarati, raspaliti, napadati, kritikovati
hitch up	povući
hive off	prodati, preneti
hoard away	sakriti, gomilati
hoard up	namogomilati
hold back	uzdržati se, oklevati, sprečiti (nekoga) da ode, sputati, suzdržati, sakriti
hold down	savladati, zadržati, sačuvati, sprečiti, zadržati
hold forth about	rastezati (o nečemu), razglabati (o nečemu)
hold forth on	rastezati (o nečemu), razglabati (o nečemu)
hold in	uvući, uzdržati, savladati
hold off	ostati daleko, odlagati, sprečiti
hold on	držati se čvrsto, istrajati, pričekati
hold on to	držati ruke (oko nekoga), zadržati za sebe, starati se (o nečemu), istrajati (u nečemu)
hold out	ispružiti, pružiti, istrajati, izdržati, sačuvati
hold out against	pružiti otpor, odupreti se (nekome)
hold out for	insistirati (na nečemu), istrajati
hold out on	odbiti da se kaže
hold over	odložiti
hold together	održati zajedno
hold up	podići ruku, podići (nešto) u ruci, podupreti, podupirati, zaustaviti, zadržati, opljačkati, istaći kao primer, izdržati (nešto), ostati u dobrom stanju, istrajati
hole out	iskopati, ubaciti u rupu
hole up	skrivati se
hollow up	izdubiti, izbušiti
home in	kretati se (prema nečemu)
hook up	prikačiti na kuku, povezati za neki sistem/sa nekim sistemom
hook up to	povezati za neki sistem/sa nekim sistemom
hoot down	ućutkati (nekoga)
hoot off	izviždati, oterati (nekoga) zviždanjem
hop in	uskočiti
hop off	odskakutati
horn in	nametnuti se
horse about	ludirati se, zezati se
horse around	ludirati se, zezati se
hose down	oprati crevom
hose out	isprati crevom
hot up	zagrevati se
hound out	isterati
hound out of	isterati

huddle about	okupiti se
huddle around	okupiti se
huddle round	okupiti se
huddle down	ščućuriti se, skupiti se
huddle together	ščućuriti se (s nekim) zajedno
huddle up	priljubiti se
hunker down	čućiati, skrivati se
hunt down	pronaći
hunt out	iznaći
hunt up	pronaći traganjem
hurl about	bacati unaokolo
hurl around	bacati unaokolo
hurl round	bacati unaokolo
hurry on	ići dalje, požuriti (za nečim)
hurry on to	požuriti (za nečim)
hurry out	izaći
hurry up	požuriti, ubrzati (nešto), požuriti (nekoga)
hush up	ućutkati (nekoga), zataškati, prikriti
hype up	uzbuditi, potencirati
I	
ice over	zaleđiti se
ice up	zamrznuti se
idle about	ne raditi ništa, blejati
idle around	ne raditi ništa, blejati
idle away	odmarati se
include in	uključiti
include out	isključiti
ink up	upisati (obično mastilom), odlučiti se (za nekoga ili nešto), opredeliti se (za nekoga ili nešto)
invite around	pozvati (nekoga) u posetu
invite in	pozvati (nekoga) u svoju kuću
invite out	pozvati (nekoga) da izađe
invite over	pozvati (nekoga) da dođe u posetu
invite round	pozvati (nekoga) u posetu
iron out	izgladiti, srediti
J	
jabber away	brbljati
jack in	napustiti (nešto, neku aktivnost)
jack off	masturbirati
jack up	podignuti (obično uz pomoć dizalice), podići (npr. cene), ubrizgavati heroin
jam on	naglo zakočiti
jam up	zaglaviti, prikleštiti, nabiti
jam up against	zaglaviti, prikleštiti, nabiti
jazz up	oživeti
jerk off	masturbirati
jerk out	istrgnuti, naglo izgovoriti
jog along	napredovati, nastaviti
join in	pridružiti se
join up	učlaniti se, stupiti u (nešto), povezati, pridružiti se (nekome)
join up with	pridružiti se (nekome)
jolly along	uveseljavati, zabavljati (nekoga)

jot down	zapisati
jumble up	pobrkati, zbrkati
jump in	uskočiti, upadati u reč
jump out at	zapasti u oči
jump up	skočiti
jut out	strčati, isturiti
jut up	strčati
K	
keel over	nagnuti se
keep away	držati se podalje (od nekoga), izbegavati (nekoga), odstraniti (nešto)
keep away from	držati se podalje (od nekoga), izbegavati (nekoga)
keep back	sačuvati, skrivati, čuvati
keep down	ostati u ležećem položaju, zadržati, sprečiti
keep in	zadržati, nastaviti, držati se
keep in with	ostati u prijateljskim odnosima
keep off	odstraniti, ne počinjati, sprečiti
keep on	nastaviti (sa nečim), zadržavati (nekoga)
keep on about	gnjaviti (o nečemu), nastavljati pričati (o nečemu)
keep on at	ponavljati
keep out	sprečiti, zadržati, zabraniti pristup
keep out of	držati se po strani, držati (nekoga) po strani
keep under	držati u nesvesnom stanju
keep up	držati, održavati, ne napuštati, ne prekidati, sprečiti (nekoga) da legne, održavati, nastaviti sa radom
keep up with	ići u korak (sa nečim/nekim), biti u toku
key in	ukucati, uneti u računar
key up	stimulisati, uzbuditi, povećati napetost
kick about	ležati unaokolo, maltretirati (nekoga)
kick around	ležati unaokolo, maltretirati (nekoga), raspravljati (o nečemu)
kick back	ustuknuti, zadržati, vratiti, odmarati se, ništa ne raditi
kick down	razlupati
kick in	priložiti, uključiti se, početi raditi
kick off	početi, započeti, skinuti, početi (nešto, npr. neku aktivnost, igru u fudbalu)
kick on	uključiti (nešto)
kick out	isključiti, izbaciti (nekoga), ugasiti se
kick out against	reagovati snažno
kick over	prevrnuti, upaliti, početi
kick round	ležati unaokolo, maltretirati (nekoga)
kick up	podići pesak/prasinu, loše funkcionisati, dizati nepotrebnu galamu (u vezi sa nečim)
kill off	istrebiti, ugušiti
kip down	ići na spavanje
kiss away	ukloniti ljubljajem
kit out	opremiti
kit up	opremit
kneel down	kleknuti
knit together	sjediniti
knit up	isplesti
knock about	skitati se, muvati se, tući, istući, udarati, izudarati, raspravljati (o nečemu)
knock about with	skitati se, muvati se
knock around	skitati se, muvati se, tući, istući, udarati, izudarati, raspravljati (o nečemu)
knock around with	skitati se, muvati se

knock back	ispiti, koštati
knock down	oboriti, srušiti, smanjiti
knock off	oboriti, srušiti, smanjiti, završiti, imati seksualni odnos na brzinu
knock out	onesvestiti udarcem, nokautirati, uspavati, zapanjiti, šokirati
knock out of	potući, izbaciti, izgubiti
knock over	oboriti, prevrnuti
knock up	sklepati, sagrađiti na brzinu
knuckle down	prionuti (na nešto)
knuckle under	pokoriti se
L	
lace up	zavezati pertle
ladle out	sipati kašikom, deliti u velikim količinama
lag behind	zaostajati
land up	naći se (negde), stići, završiti kao (neko)
lap up	posrkati
lark about	zamajavati se, zezati se
lash down	vezati konopcem, liti (kišiti)
lash out	udarati nogama i rukama
lash out against	napasti
lash out at	napasti
lash out on	potrošiti
last out	izdržati, istrajati
latch on to	tražiti pažnju, zahtevati pažnju, prijanjati, shvatiti
latch onto	tražiti pažnju, zahtevati pažnju, prijanjati, shvatiti
laugh away	rasterati smejanjem
laugh down	ismejati
laugh off	ismejati
lay aside	spustiti na stranu, ostaviti na stranu, uštedeti, napustiti ili odbaciti (nešto)
lay by	uštedeti
lay down	spustiti, spustiti se, položiti, izgraditi, nataložiti, staviti da odstoji, položiti oružje
lay in	snabdeti se
lay off	otпустiti, udaljiti, prestati
lay on	obezbediti, snabdeti
lay out	staviti, rasporediti, izložiti
lay up	sakriti se, pritajiti se, nagomilati
lay up with	ležati bolestan/bolesna (od nečega)
laze about	lenčariti
lead in	uvesti, uvoditi (nekoga), započeti
lead off	početi
lead on	obmanuti, prevariti
lead out	izvesti (nekoga)
lead up to	doveći (do nečega)
leak out	iscuriti, obelodaniti, procuriti
lean back	nasloniti se nazad
lean down	nasloniti se (na nešto) dole
lean out	nagnuti se, naginjati se
lean over	nagnuti se
lean up	nasloniti se
leap out	iskočiti
leap out at	upasti u oči

leave aside	ostaviti po strani
leave behind	ostaviti iza sebe, ostaviti za sobom, odbaciti, napustiti, zaostajati (u nečemu)
leave off	prestati
leave out	izostaviti (nekoga / nešto)
leave out of	izostaviti (nekoga / nešto)
leave over	preostati
lend out	pozajmiti (nekome)
let down	spustiti, ispustiti, produžiti, razočarati (se), izneveriti
let in	pustiti unutra, pustiti (nekoga) da uđe, propustiti
let in for	uvaliti se (u nešto)
let in on	otkriti
let off	ispustiti, pokrenuti, pustiti
let on	odati
let out	pustiti (nekoga) da izađe, ispustiti, osloboditi, završiti se
let through	pustiti da se dalje ide/prođe
let up	popustiti, smanjiti se, prestati
let up on	popuštati (nekome)
level off	izravnati, stabilizovati se
level out	izravnati, stabilizovati se
level up	izjednačiti
lick off	polizati
lick up	polizati
lie about	izležavati se
lie around	izležavati se
lie back	ležati na leđima
lie down	prileći
lie in	izležavati se
lie round	izležavati se
lie up	skrivati se
lift off	poleteti
lift up	podići, pojačati
light out	pobeći
light up	osvetliti, upaliti se, ozariti se, zapaliti
limber up	zagrejati se
line up	postrojiti (nekoga/nešto), svrstati (nekoga/nešto), postrojiti se, svrstati se, nanišaniiti, svrstati se sa (nekim/ nečim)
linger on	zadržavati se, održavati se
link up	spojiti, povezati
link up with	spojiti se (sa nekim), sastati se (sa nekim)
listen in	slušati
listen out for	pripremiti se da se čuje (nešto)
live down	iskupiti se, ispaštati
live in	stanovati, živeti
live on	nastaviti da postoji, postojati i dalje, živeti
live out	živeti do kraja života, ispuniti, ostvariti
live up to	ispuniti očekivanja
liven up	oživeti, oraspoločiti se, postati uzbudljivim
load down	pretovariti (nekoga), pretovariti (se), natovariti
load down with	pretovariti (nekoga), pretovariti (se), natovariti

load up	natovariti
loaf about	besposličiti, gluvariti
loaf around	besposličiti, gluvariti
loaf round	besposličiti, gluvariti
loan out	unajmiti
lock away	staviti (nešto/nekoga) pod ključ, staviti (nešto) u sef, zaključati se, zatvoriti se, držati pod ključem
lock in	zaključati (nekoga)
lock out	zaključati, sprečiti zaključavanjem
lock up	zaključati (se), uložiti, investirati
log in	ulogovati se, pristupiti računarskom sistemu, uneti podatke u (nešto)
log off	izlogovati se, izaći iz računarskog sistema
loll about	lenčariti, gluvariti
loll around	lenčariti, gluvariti
loll round	lenčariti, gluvariti
look away	pogledati u stranu
look back	osvrnuti se, pogledati unatrag
look down	pogledati na dole
look down on	gledati sa visine (na nekoga), prezirati
look forward to	radovati se (nečemu)
look in	navratiti, svratiti
look on	posmatrati
look out	potražiti, gledati
look out for	potražiti, tražiti
look over	pregledati
look round	pogledati iza sebe, potražiti (nekoga ili nešto)
look round for	potražiti (nekoga ili nešto)
look through	pogledati, pažljivo pregledati, pažljivo razmotriti
look up	podići pogled, potražiti (nešto ili nekoga)
look up to	poštovati (nekoga), diviti se (nekome)
loom ahead	nazirati se
loom up	pomoliti se, pojaviti se
loose off	pokrenuti
loosen up	olabaviti, opustiti se
lop off	odseći, skinuti
louse up	pokvariti, upropastiti
luck out	imati sreće
luck out on	imati sreće
lump in with	strpati u isti koš
lump together	strpati zajedno u isti koš
M	
magic away	nestati, iščeznuti, nestati kao magijom
make away with	pobeći, ubiti (nekoga), ubiti se
make off	pobeći
make off with	pobeći
make out	nazreti, razabrati, protumačiti, razumeti, odgonetnuti, uveravati, snaći se
make over	promeniti, preobratiti, preneti vlasništvo
make up	sačinjavati, izmisliti, dopuniti, upotpuniti, pripremiti, namestiti, našminkati se, šminkati se, odlučiti se
make up for	nadoknaditi
make up to	ulagivati se, ulizivati se
map out	razraditi

mark down	zapisati, smanjiti cenu, smanjiti ocenu
mark down as	označiti
mark off	obeležiti
mark off from	razlikovati
mark out	obeležiti, isticati, predodrediti
mark up	povećati cenu, oceniti višom ocenom, prljati se
marry off	udati, oženiti (nekoga)
marry out	udati se, oženiti se
marry up	spojiti, sjediniti
mash up	izgnječiti
mask out	pokriti, prekriti
match up	uskладiti, usaglasiti, provodadžisati
match up to	odgovarati
maul around	rukovati grubo
max out	dostići maksimum, dopreti do granice izdržljivosti
measure out	izmeriti
measure up	uzeti mere, dostići, meriti se, porediti se
measure up to	ispuniti očekivanja
meet up	sastati se (sa nekim), sresti se (sa nekim), spojiti se
meet up with	sastati se (sa nekim), sresti se (sa nekim)
melt away	istopiti se, nestati
melt down	istopiti
merge in	spojiti se, sjediniti se, uklopiti se
merge in with	spojiti se, sjediniti se, uklopiti se
mess about	zamajavati se, tračiti vreme, zamajavati (nekoga)
mess about with	mešati se (u nešto), petljati se (u nešto)
mess around	zamajavati se, tračiti vreme, zamajavati (nekoga)
mess around with	mešati se (u nešto), petljati se (u nešto)
mess up	zabrljati, loše odraditi, upropastiti, napraviti nered
mete out	podeliti
mete out to	podeliti
mill about	kružiti, kretati se
mill around	kružiti, kretati se
mill round	kružiti, kretati se
mind out for	obratiti pažnju
miss out	izostaviti, propustiti
miss out on	propustiti priliku, propustiti
mist over	zamagliti se, zasuziti
mist up	zamagliti se
mix in	umešati, pridružiti se, umešati se
mix up	pomešati, pobrkati, izmešati
mix up in	biti umešan/umešana
mix up with	družiti se (sa nekim)
monkey about with	šaliti se, glupirati se
monkey around with	šaliti se, glupirati se
moon about	gluvariti, provoditi vreme bez cilja
moon around	gluvariti, provoditi vreme bez cilja
mop up	obrisati, završiti
moulder away	istruliti
mount up	povećati, popeti se, uzjahati

mouth off	lupetati
move about	kretati se, seljakati se, pomeriti, premeštati
move around	kretati se, seljakati se, pomeriti, premeštati
move along	ići dalje, napredovati
move away	odseliti se, preseliti se, udaljiti se
move away from	odseliti se, preseliti se, udaljiti se
move down	silaziti, preći, smanjiti se, opasti
move in	useliti, useliti se
move in with	useliti se
move off	udaljiti se
move on	nastaviti, napredovati
move on to	preći (sa nečega na nešto)
move out	iseliti (nekoga), iseliti se
move out of	iseliti (nekoga), iseliti se
move over	premestiti se, pomeriti se, preći, ustupiti mesto
move round	kretati se, seljakati se, pomeriti, premeštati
move up	penjati se, pomeriti se, povećati se
mow down	pokositi, ubiti
muck in	uključiti se
muck up	zabrljati
muddle through	postići
muddle up	pobrkati, zbuniti
muddle up with	pobrkati
muffle up	utopeliti se
mug up	naučiti, nabubati
mull over	razmišljati
multiply out	pomnožiti
muscle in	ugurati se
muscle out	izbaciti
muss up	razbarušiti, izgužvati
N	
nail down	zakucati
narrow down	suziti
nestle up	priljubiti se
nod off	zadremati
nose about	njuškati
nose around	njuškati
nose out	iščepkati
nose round	njuškati
notch up	postići
note down	zabeležiti
O	
offer up	ponuditi, prineti
ooze out	curiti polako, iscuriti polako
open out	otvoriti se, rasklopiti
open out into	proširiti, proširivati
open out to	uključiti
open up	otvoriti, stvoriti mogućnost (za nešto), otključati, otvoriti, pojačati
opt in	učestvovati
opt out	odustati (od nečega)

opt out of	odustati (od nečega)
order about	komandovati
order around	komandovati
order round	komandovati
own up	priznati (nešto)
own up to	priznati
P	
pace off	izmeriti koracima
pace out	izmeriti koracima
pack away	spakovati
pack in	spakovati
pack off	otpremiti, spakovati se i otići
pack out	spakovati
pad out	popuniti
pad out with	popuniti
paint out	obojiti, prefarbati
paint over	prefarbati, premazati bojom
paint up	malati, omalati
pair off	odvojiti u parove
pair off with	početi ljubavnu vezu
pair up with	sarađivati (sa nekim), raditi zajedno (sa nekim)
palm off	dati, prodati, odstraniti
palm off on	dati, prodati
palm off with	odstraniti
pan out	ispasti
parcel out	podeliti
parcel up	upakovati, zapakovati
pare down	smanjiti, svesti
pare down to	smanjiti, svesti
pass around	dodati
pass away	prolaziti, iščeznuti, preminuti, provoditi vreme
pass by	proći (pored nekoga), prenebregnuti (nešto), ne obratiti pažnju (na nešto)
pass down	preneti, prenositi, dodati
pass down from	preneti, prenositi, dodati
pass down to	preneti, prenositi, dodati
pass off	proći, proteći, odbaciti, prestati
pass off as	predstaviti se (kao neko)
pass on	dodati, preneti, dovesti u vezu sa, preći (na nešto), prebaciti, preminuti
pass on to	dodati, preneti, dovesti u vezu sa, preći (na nešto), prebaciti
pass out	onesvestiti se, izgubiti svest
pass over	mimoići, preleteti
pass round	dodati
pass up	propustiti
paste up	zalepiti
patch together	sastaviti, sklepati
patch up	popraviti, lečiti, pomiriti se
pave over	popločati, asfaltirati
pay back	vratiti novac, osvetiti se
pay back to	vratiti novac
pay back for	osvetiti se

pay in	platiti, uplatiti
pay off	otplatiti, isplatiti, isplatiti se
pay out	uplatiti
pay up	platiti
peal out	zvoniti, brujati
peel off	oljuštiti, skinuti
peg away	marljivo raditi
peg out	okačiti
pelt down	pljuštati
pen in	zatvoriti, ograničiti, sputati
pencil in	napisati, napisati olovkom
pension off	penzionisati
pep up	oporaviti, osnažiti
perk up	živnuti, povratiti se, napraviti
phase in	uvesti, uvesti u etapama
phase out	povući, povući u etapama
phone back	telefonirati, uzvratiti telefonski poziv
phone down	telefonirati
phone down to	telefonirati
phone in	uključiti se telefonom (u neku tv emisiju)
phone in to	telefonirati za pomoć (nekoj instituciji)
phone up	telefonirati (nekome)
pick off	upucati, ustreliti
pick out	opaziti, razabrati, odabrati
pick over	pregledati
pick up	podići, podići se, povesti, naučiti bez napora (npr. strani jezik), primati (signale), hvatati (signale)
pick up on	poprimiti
pick up with	upoznati se, početi se viđati
piece out	dopuniti, popuniti, proširiti
piece together	spojiti, sastaviti
pile in	zgurati se
pile on	gurati se
pile on to	gurati se
pile out	izaći bez redosleda/bez reda
pile out of	izaći bez redosleda/bez reda
pin down	utvrditi, ustanoviti, obavezati se
pin up	okačiti, prikačiti, zakačiti
pin up on	okačiti
pine away	presvisnuti, svisnuti
pipe down	govoriti tiše
pipe up	progovoriti
piss about	tračiti vreme, dosađivati
piss around	tračiti vreme, dosađivati
piss down	pljuštati
piss off	naljutiti (nekoga), biti ljut
pitch in	prionuti (na nešto)
pitch in with	prionuti (na nešto)
plan ahead	planirati, napraviti plan
plan out	isplanirati, isplanirati u detalje
plan up	isplanirati

plant out	zasaditi
play along	pretvarati se
play about	igrati se, varati
play around	igrati se, varati
play back	vratiti unazad
play down	umanjiti, podceniti
play off	odigrati odlučujuću utakmicu
play off against	suprotstaviti (nekoga nečemu), suprotstaviti se
play out	odigrati, odglumiti
play through	odsvirati
play up	istaći, preuveličati
play up to	laskati
plod along	vući se
plod away	raditi
plonk down	sručiti, sručiti se
plot out	isplanirati
plough ahead	povećati se, povećavati se
plough back	reinvestirati, ponovo investirati
plough back into	reinvestirati, ponovo investirati
plough in	ukopati
plough on	nastaviti sa radom
plough up	preorati
plug in	uključiti, uključiti u struju
plug up	zapušiti, začepiti
plumb in	priključiti na vodu, priključiti na vodovod
plump down	sručiti se, tresnuti
plump out	nagojiti se
plunge in	uvaliti se (u nešto)
point out	pokazati, ukazati na (nešto), istaći
point out to	pokazati, ukazati na (nešto)
point up	istaći, naglasiti
poke about	preturati
poke around	preturati
poke out	strčati, pomoliti (nešto)
poke out of	strčati, pomoliti (nešto)
poke round	preturati
poke through	probiti se, izaći
poke up	pojavljivati se, pomoliti se, pomaljati se, prodžarati
polish off	polizati, završiti
polish up	uglačati, doterati, poboljšati
ponce about	zamajavati se
ponce around	zamajavati se
pop in	navratiti
pop off	otići, odmaqliti, odapeti
pop out	pojavit se iznenada, izaći
pop up	pojavit se neočekivano
portion out	podeliti, razdeliti
post up	istaći na zidu, istaći na tabli
potter about	zamajavati se
potter around	zamajavati se

pour away	prosuti
pour down	pljuštati
pour forth	kuljati, izlaziti u velikim količinama
pour in	pristići u velikim količinama
pour off	odliti, odasuti
pour out	sipati, nagnuti, izliti, izbiti
pour out of	nagnuti
power down	isključiti
power out	pojačati
power up	uključiti
press ahead	nastaviti
press ahead with	nastaviti
press forward	požuriti
press on	nastaviti
press on with	nastaviti
pretty up	ulepšati (se)
prick out	zasaditi
print off	odštampati, fotokopirati
print out	odštampati (na štampaču)
prop up	podupreti, podupreti se
puff away	pučkati
puff out	naduti se, ugasiti
puff up	naduti se
pull about	razvući
pull around	razvući
pull ahead	prestići, preteći
pull ahead of	prestići, preteći
pull apart	razdvojiti, razdvojiti se, iskritikovati
pull aside	izdvojiti na stranu
pull away	krenuti, odmaći, odvući, odvojiti se
pull away from	krenuti, odmaći, odvući, odvojiti se
pull back	ustuknuti, vući, povući, odstupiti, povući se
pull back from	ustuknuti, vući, povući, odstupiti, povući se
pull down	povući, svući, oneraspoložiti, oslabiti
pull in	stići, ući, stići u stanicu, ući u stanicu, zaustaviti kola, parkirati kola sa strane, privući
pull off	skinuti (odeću), odvući, ostaviti (vozilo)
pull on	obučiti, navući
pull out	izvaditi, iščupati, povući se, izvući se
pull out of	izvaditi, iščupati, povući se, izvući se
pull over	navući (preko glave), zaustaviti (vozilo sa strane na putu)
pull round	oporaviti se
pull through	oporaviti se, prebroditi
pull together	sarađivati, sastaviti, organizovati, pribirati se
pull under	povući
pull up	zaustaviti (kola), povući, podići, privući, izvući, smanjiti
pull up on	kritikovati
pump away	ispumpati
pump in	ubrizgati, ubaciti
pump out	ispumpati, isprati
pump out of	ispumpati, izvući (neku informaciju)

push ahead	gurati dalje, nastaviti punom parom
push ahead with	nastaviti (sa nečim)
push along	otići, krenuti
push around	maltretirati (nekoga), gurnuti (nešto)
push about	maltretirati (nekoga), gurnuti (nešto)
push aside	odgurnuti, odgurnuti u stranu
push away	odgurnuti
push back	potisnuti, gurnuti unatrag
push by	gurati se
push forward	naturati, naturati se
push in	ugurati se
push off	otići, gurnuti
push on	nastaviti
push out	izgurati, proizvoditi i odašiljati
push out of	izbaciti, izgurati
push over	preturiti
push past	gurati se
push round	maltretirati (nekoga), gurnuti (nešto)
push through	progurati se, progurati (nešto)
push to	odškrinuti
push up	gurati, podizati
put about	zaokrenut
put across	rastumačiti
put aside	spustiti na stranu, uštedeti, ostaviti po strani
put away	staviti, skloniti, uštedeti
put back	vratiti, vratiti na mesto, odložiti, usporiti, vratiti u prethodno stanje
put back into	uložiti (u nešto)
put back on	ponovo obući
put by	uštedeti
put down	spustiti, pokriti, zabeležiti, zapisati
put down for	upisati, prijaviti se (za nešto)
put down as	oceniti (kao)
put down to	pripisati
put forth	izložiti
put forward	staviti na pravu, predložiti (nekoga za nešto)
put forward for	predložiti (nekoga za nešto)
put in	staviti, staviti unutra, zasaditi, instalirati, uložiti, ubaciti
put in for	podneti molbu, predložiti (nekoga) za napredovanje/nagradu
put off	odložiti, odvratiti (od nečega), osloboditi se (nečega), odbiti (nekoga), ugasiti svetlo
put on	obući, staviti, ugojiti se
put out	ugasiti svetlo, ugasiti vatru, izneti napolje, izložiti, objaviti zvanično
put out of	izbaciti (nekoga), staviti van nečega
put over	objasniti, preneti
put round	razglasiti, raširiti
put through	provući, saglasiti se, poslati, uspostaviti telefonsku vezu
put through to	uspostaviti telefonsku vezu, dati telefonsku vezu
put together	spojiti, sastaviti, sakupiti, organizovati
put up	podići, izgraditi, smestiti se, odsesti
put up to	podstaći
put up with	trpeti, podnositi

puzzle out	odgonetnuti
puzzle over	zamisliti se, razmišljati uporno
Q	
queue up	čekati u redu, stati u red, čekati u redu
quicken up	ubrzati, ubrzati se
quiet down	smiriti, smiriti se, umiriti se
quieten down	smiriti, smiriti se, umiriti se
R	
rain down	pljuštati
rake in	zgrnuti, zaraditi
rake off	zagrabuljati
rake over	vraćati se
rake up	obelodaniti
rally round	okupiti se
ram down	odgurnuti
ram in	nabiti, ugurati
ramble on	udaljivati se
rap out	skresati (nekome nešto)
ration out	ograničiti potrošnju
rattle on	brbljati
rave up	ludovati
reach down	dosegnuti, dohvatiti
reach down to	dosegnuti
reach out	ispružiti, posegnuti (za nečim)
reach out for	posegnuti (za nečim)
reach out to	pomoći, izaći (nekome) u susret
reach up	dosegnuti, dosezati
read back	ponovo pročitati
read off	pročitati
read out	glasno pročitati
read out to	glasno pročitati
read over	ponovo pročitati
read through	pročitati od početka do kraja
read up	proučiti
read up on	proučiti
rear up	popeti se
reason out	promisliti, razrešiti
reckon in	uračunati
reckon up	izračunati
reel back	zateturati se unazad
reel in	namotati
reel off	izgovoriti brzo
rein in	zauzdati, obuzdati
render down	istopiti
report back	izvestiti, podneti izveštaj
report in	izvestiti, podneti izveštaj
ride out	izdržati, izgurati
ride up	podići se
rig out	udesiti se, lepo se obući
rig up	montirati

ring back	nazvati, uzvratiti telefonski poziv
ring in	izvestiti telefonom, podneti izveštaj telefonom
ring off	prekinuti telefonski razgovor
ring out	odjekivati
ring up	telefonirati
rinse out	isprati, ispirati
rip off	iščupati, otkinuti, prevariti, ukrasti
rip up	iscepati na parčice
rise up	dizati se, pubuniti se
roll about	kotrljati se
roll around	kotrljati se
roll away	otkotrljati se
roll back	smanjiti, potisnuti
roll by	odvijati se, prolaziti
roll down	odmotati, spustiti
roll in	priticati, pristizati, nadolaziti, valjati se
roll on	nastaviti, nastaviti da se (nešto) odvija
roll out	proizvesti
roll over	prevrnuti se
roll up	izvrnuti, posuvratiti, dokotrljati, sakupiti, akumulirati, sklupčati se, stići, pristizati, pridružiti se
root about	preturati, ispreturati
root out	iskoreniti, izvući
root up	iščupati
rope in	ubediti (nekoga u nešto)
rope off	ograditi
rot away	istruliti
rough out	skicirati, napisati u glavnim crtama
rough up	napasti
round down	zaokružiti (npr. broj)
round down to	zaokružiti (npr. broj)
round off	zaokružiti, kompletirati, zaobliti
round up	sakupiti, zaokružiti
rot out	isterati
rub along	slagati se, proživeti
rub down	istrljati, obrisati, uglačati
rub in	utrljati
rub off	skinuti trljanjem, skinuti se trljanjem
rub out	izbrisati, ubiti
rub up	istrljati
ruck up	zgužvati se
rule off	odvojiti (tekst crtom)
rule out	isključiti, sprečiti, sprečavati
rumble on	nastaviti
run along	otići
run about	trčati unaokolo, trčati tamo-amo
run around	trčati unaokolo, trčati tamo-amo
run around with	družiti se
run away	pobeći, odbeći, izbeći
run away with	odbeći, ovladati
run away from	izbeći, pobeći (od nečega)

run down	otrčati, ogovarati, smanjiti, umanjiti, oboriti, pregaziti
run in	utrčati, uhapsiti
run off	otrčati, uteći, pobeći, oticati
run off with	pobeći
run on	produžiti, nastaviti se, proticati
run out	istrčati, potrošiti, ponestati, iscuriti, proticai, napustiti, ostaviti, strčati
run out of	istrčati, potrošiti, ponestati, najuriti
run out on	napustiti, ostaviti
run over	pregaziti, preticati, pritrčati, trknuti
run over to	pritrčati
run up	ustrčati, pritrčati, voditi
run up to	pritrčati
rush up against	naći (na nešto)
rush in	utrčati, uleteti
rush out	istrčati
rush through	požuriti, uraditi na brzinu
rustle up	napraviti na brzinu
S	
saddle up	osedlati
sail through	proći lako
sally forth	krenuti naglo
sally out	otići
salt away	uštedeti
sand down	išmirglati
save up	uštedeti, sačuvati
save up for	uštedeti
saw off	odseći testerom
scale down	smanjiti (proporcionalno)
scare away	uplašiti (nekoga), poplašiti
scare off	uplašiti (nekoga)
scatter about	razbacati
scatter around	razbacati
scoop out	izdubiti
scoop up	zagrabiti
score off	precrtati
score out	precrtati
scour away	sprati, očistiti
scout around	izviđati, tražiti
scout round	izviđati, tražiti
scrabble about	tražiti
scrabble around	tražiti
scrape along	oguliti, ostrugati
scrape by	preživeti (sa)
scrape by on	preživeti (sa)
scrape off	ostrugati
scrape out	isprazniti
scrape together	skrpiti
scrape up	skrpiti, ostrugati
scratch about	čepkati
scratch around	čepkati

scratch out	prežvljati
scratch up	oguliti, skrpiti
screen off	pregraditi
screen off from	pregraditi
screw around	zezati se, švrljati
screw down	zavrnuti
screw off	zbrisati
screw round	zezati se, švrljati
screw up	upropastiti, zabrljati, zgužvati (se), zezati, zeznuti
scribble out	naškrabati
scrub off	skinuti trljanjem
scrub out	izribati
scrunch up	poviti se, zgrčiti se
seal in	zatvoriti
seal off	zatvoriti, zablokirati, izolovati, izolovati se
seal off from	izolovati se
seal up	zatvoriti
search out	tragati
see in	uvesti (nekoga)
see off	ispratiti, otpratiti, osloboditi se (nekoga)
see out	ispratiti (nekoga) do izlaza
see round	razgledati
see through	izgurati, pomoći
seek out	zatražiti, potražiti
seize up	zakočiti se, prestati sa radom
select out	odabrati
sell off	prodati
sell out	rasprodati
sell out of	rasprodati
sell out to	izdati (nekoga nekome)
sell up	rasprodati
send ahead	poslati unapred
send away	oterati
send away for	poručiti
send back	vratiti (nešto)
send down	sniziti
send forth	poslati (nekoga)
send in	dostaviti, poslati (nekoga) da uđe
send off	ispratiti, poslati, udaljiti
send off for	poslati
send on	poslati
send on to	poslati
send out	razaslati, odaslati, odašiljati, izbaciti napolje
send out to	razaslati
send up	povisiti
separate off	izdvojiti
separate off from	izdvojiti
separate out	podeliti
serve out	poslužiti, razdeliti
serve up	poslužiti, prikazivati

set apart	odvojiti
set apart from	odvojiti, izdvajati
set aside	odvojiti, ostaviti po strani, prenebregnuti, skloniti
set aside for	odvojiti, ostaviti po strani, prenebregnuti, skloniti
set back	zadržati, unazaditi, uvući, pomeriti unatrag
set down	spustiti, zabeležiti, zapisati, pristati (negde)
set down on	spustiti
set down as	opisati (kao nešto), objasniti (kao nešto)
set forth	krenuti, objasniti, izložiti
set in	nastupiti, početi
set off	krenuti na put, započeti (nešto, npr. proces), navesti (na nešto), istaći
set off on	navesti (nekoga na nešto)
set off against	smanjiti
set out	početi (nešto), latiti se (nečega), krenuti na put, izložiti
set out to	početi (nešto), latiti se (nečega)
set to	latiti se (nečega), započeti (nešto)
set up	postaviti, izgraditi, osnovati, obrazovati, započeti, zakazati
settle down	smestiti se, naseliti se, nastaniti se, skrasiti se, srediti se
settle in	srediti se, useliti
settle up	namiriti se
settle up with	namiriti se
sew on	prišiti
sew up	zašiti, osigurati
shade in	osenčiti
shake down	smestiti se, otesti, snaći se, naviknuti se
shake off	stresti, otarasiti se, osloboditi se
shake out	istresti
shake up	promućkati, protresti, reorganizovati
shape up	razvijati se, uobličavati se
share out	razdeliti
sharpen up	naoštriti, zaoštriti se
shave off	obrijati
shear off	odlomiti se
shell out	potrošiti novac
shine in	blistati
shine through	sijati, izbijati
shine up through	obigravati (oko nekoga)
ship in	dopremiti
ship off	otposlati
ship out	otpremiti, otposlati
shoo away	oterati
shoo off	oterati
shoot away	razneti, napredovati
shoot down	upucati, oboriti
shoot off	otići, razneti
shoot out	izleteti, strčati
shoot up	porasti, pucati unaokolo, ubrizgavati (sebi/nekome nešto, npr. drogu)
shop around	razgledati, porediti
shore up	podupreti, ojačati
shout down	nadvikati, učtkati

shout out	uzviknuti
shove off	otisnuti se, otići
shove up	pokrenuti se, pomeriti se
show around	pokazivati, pokazati
show in	uvesti
show off	razmetati se, prikazivati, istaći
show out	izvesti
show out of	izvesti
show through	izbijati, pomaljati se
show up	pojavit se, doći, otkriti se, pokazati se
shrink away	ustuknuti
shrivel up	osušiti se, svenuti, smežurati se
shrug off	odbaciti
shuck off	zbaciti, otarasiti, odbaciti
shuffle off	skliznuti, prebaciti
shut away	zatvoriti, zaključati, zatvoriti se
shut down	zatvoriti, prestati sa radom, prestati da funkcioniše
shut in	zatvoriti se
shut off	isključiti, ukinuti, zaklanjati
shut off from	zatvoriti se
shut out	isključiti, odstraniti, sprečiti
shut up	ućutati, ućutkati, zatvoriti
shy away from	zazirati
sick up	povratiti
sidle up	približiti se
sidle up to	približiti se
sign away	odreći se potpisom
sign in	prijaviti se, upisati se, upisati, upisati se u (neki) registar
sign off	odjaviti se, završiti
sign on	upisati se, prijaviti se, upisati (nekoga)
sign out	odjaviti se, ispisati se
sign over	potpisati
sign up	potpisati, upisati se (za nešto/ na nešto)
simmer down	smiriti se
sing out	pevati
sing up	pevati glasnije
single out	izdvojiti
single out for	odabrati
sink back	uvaliti se, utonuti
sink back into	utonuti
sink down	sunovratiti se, pasti, padati, spustiti se, sestiti
sink in	prodreti, zariti se, urezati se, razumeti, shvatiti
siphon off	izvući sifonom, pretočiti, izvući
sit about	gluvariti, blejati
sit around	gluvariti, blejati
sit back	zavaliti se
sit by	sedeti po strani
sit down	sestiti, smestiti se, smestiti (nekoga)
sit in	prisustvovati
sit in on	prisustvovati

sit out	sedeti napolju
sit round	gluvariti, blejati
sit up	uspraviti se, sedeti do kasno, leći kasno
size up	proceniti
sketch in	skicirati, ubaciti u skicu
sketch out	napraviti grubu skicu, opisati u kratkim crtama, uraditi u kratkim crtama
skim off	skinuti (sa nečega, npr. sa površine tečnosti: kajmak sa mleka)
skive off	zabušavati
slacken off	popustiti
slag off	kritikovati
slam down	zalupiti
slap around	išamarati
slap down	tresnuti
slave away	crnčiti, dirinčiti
sleep around	švalerisati se
sleep in	uspavati se
sleep off	odspavati
sleep out	spavati van kuće
slice off	odseći
slice up	iseći na komade
slip away	izaći, otići neprimećen, nestati
slip by	proći (pored nekoga), mimoići, promaći
slip down	okliznuti se i pasti, skliznuti
slip in	uvući se, ušunjati se, ubaciti
slip off	otići neprimećen, skliznuti, skinuti se, skinuti odeću
slip on	navući, navući odeću
slip out	skinuti brzo, izaći, išunjati se, omaći se
slip out of	izaći, išunjati se
slip up	napraviti omašku
slog away	raditi predano
slog away at	raditi predano
slop about	gluvariti, blejati
slop around	gluvariti, blejati
slop over	preliti se
slope off	kidnuti, šmugnuti
slouch about	bazati
slouch around	bazati
slouch away	vući se, razvlačiti se
slough off	skidati, odbaciti, otarasiti se
slow down	usporiti, usporiti se
slow up	usporiti (kretanje)
slump down	skljokati se, pasti
smarten up	doterati, doterati se
smash down	razbiti, razlupati
smash in	slupati
smash up	razlupati
smell out	nanjušiti, otkriti
smoke out	isterati dimom
smooth down	ispraviti, smiriti
smooth out	poravnati, izravnati

smooth over	izgladiti
snap out	odjeknuti
snap out of	povratiti se
snap up	zgrabiti, iskoristiti priliku
snarl up	zakrčiti, zablokirati
snatch away	ugrabiti, ščepati
snatch up	zgrabiti
sneak around	šunjati se, smucati se
sneak in	ušunjati se
sneak out	išunjati se
sneak round	šunjati se, smucati se
sneak up	prišunjati se, došunjati se
sneak up to	prišunjati se, došunjati se
sniff out	nanjušiti, odkriti
sniff up	omirisati
snow in	zavejati
snow under	zatrpati
snow up	zavejati
snuff out	ugasiti, ugušiti
snuggle down	uvući se
snuggle up	priljubiti se (uz nekoga)
soak off	skinuti
soak through	natopiti
soak up	upiti
sob out	izgovoriti jecajući, ispričati jecajući
sober up	otrezniti se
sock away	uštedeti, sačuvati
sock in	zatvoriti
soften up	ulizivati se, ulagivati se
soldier on	nastaviti hrabro
sop up	upiti
sort out	srediti, rasporediti, rešiti (nešto), objasniti se (sa nekim)
sort out from	rasporediti
sound off	iskazati (nešto) glasno
sound out	odzvanjati, ispitati
soup up	pojačati
space out	prorediti, ošamutiti (nekoga, npr. alkoholom, drogom)
spark off	prouzrokovati, podstaći
speak out	izgovoriti otvoreno, izgovoriti javno
speak out against	izgovoriti otvoreno, izgovoriti javno
speak up	govoriti glasnije, govoriti javno u prilog nečega
speak up for	govoriti javno u prilog nečega
speed up	ubrzati, povećati brzinu
spell out	sricati, govoriti slovo po slovo, objasniti
spew out	ispljuvati, izbacivati
spew up	izbljuvati
spice up	začiniti
spice up with	začiniti
spill out	prosuti se, nadolaziti, kuljati, ispričati na brzinu
spill out of	prosuti se, nadolaziti, kuljati

spill over	preliti se, odraziti se, prelivati se
spill over onto	odraziti se
spill over into	prelivati se
spill over onto	prelivati se
spin around	okrenuti se
spin off	otkačiti, otkinuti (obično od celine)
spin out	odugovlačiti, razvlačiti, razvući
spin round	okrenuti se
spiral down	opadati
spiral up	rasti
spirit away	odvesti u nejasnost/u tajnost
spit out	isppljuvati, izreći, iskazati, reći, kazati
splash down	prizemljiti se
splash out	potrošiti
splash out on	potrošiti
split off	otcepiti, odvojiti se, otcepiti se
split up	razdeliti, podeliti, podeliti se, pocepiti se, razdvojiti se, odvojiti se, razići se
split up with	razići se (sa nekim), raskinuti
sponge down	obrisati sunderom / mokrom krpom
spoon out	poslužiti (nekoga), poslužiti se
spoon up	jesti kašikom
spout out	izbijati, šikljati, baljezgati
sprawl out	izvaliti se
spread out	raširiti, raširiti se, prostirati (se), raštrkati se
spring back	odskočiti
spring up	skočiti, pojaviti se iznenada, početi
sprout up	izniknuti, pojaviti se (u velikom broju)
spruce up	doterati, doterati se
spur on	podstaći
spurt out	isticati, šikljati
sputter out	pucketati
spy out	špijunirati, okriti
square up	suprotstaviti se fizički (sa nekim), suočiti se (sa nekim), suprotstaviti se, raščistiti račune, namiriti dug
square up to	suprotstaviti se fizički (nekime), suočiti se (sa nekim), suprotstaviti se
square up with	raščistiti račune
squash in	ugurati se
squash up	zgnječiti, zgužvati
squeeze in	ugurati se, strpati se
squeeze out	iscediti, istisnuti (nekoga/nešto), izvući
squeeze out of	iscediti
squeeze through	provući se
squirrel away	ostaviti na sigurno, pohraniti
stack up	naslagati
staff up	dopuniti ljude
stake out	označiti, staviti pod prislotru
stammer out	promucati
stamp down	utabati
stamp out	suzbiti, ugasiti, odseći
stand about	lutati, bazati
stand around	bazati, lutati

stand aside	stajati po strani, stati po strani, biti po strani
stand aside from	biti po strani
stand back	stati pozadi, pomeriti se unatrag, udaljiti se, distancirati se (od nečega)
stand back from	stati pozadi, pomeriti se unatrag, udaljiti se, distancirati se (od nečega)
stand by	pomoći (nekome), podržati (nekoga), stajati po strani, ne učestvovati
stand down	povući se sa položaja, sići sa govornice, izaći sa govornice
stand in	zameniti (nekoga), podeliti (sa nekim) trošak
stand in for	zameniti (nekoga)
stand off	držati se na odstojanju, stajati udaljeno, odbiti, odgurnuti
stand out	štrčati, izdvajati se (po nečemu), isticati se, odudarati (od nekoga/nečega)
stand out against	protiviti se (nekome), odupirati se (nekome)
stand out for	ostati (pri nečemu), ne odustati (od nečega)
stand out from	isticati se, odudarati (od nekoga/nečega)
stand round	bazati, lutati
stand up	ustati, izdržati, biti prihvatljiv
stand up for	zastupati, braniti (nekoga/nešto), zalagati se (za nekoga/nešto), založiti se
stand up to	suprotstaviti se (nekome/nečemu), izdržati, istrajati
start back	koraknuti unazad, krenuti natrag
start in	započeti
start in on	započeti
start off	krenuti, poći, pokrenuti, inicirati
start out	početi, započeti, krenuti
start over	početi, uraditi ponovo, početi iz početka
start up	podići se, ustati, započeti, pokrenuti
starve out	iznuriti gladu
stash away	sakriti, skloniti
stave off	sprečiti, izbeći
stay ahead of	prednjačiti
stay away	izostati, izostajati, odsustvovati, kloniti se, ne dolaziti
stay away from	izostati, izostajati, odsustvovati, kloniti se, ne dolaziti, izbegavati (nekoga), kloniti se (nekoga), ne uplitati se (u nešto)
stay back	ne mrdati
stay behind	ostati, zadržati se
stay down	ostati ispod, ostati pod (npr. vodom), biti ispod
stay in	ostati kod kuće
stay off	odustvovati, ne ići na posao/ u školu
stay on	ostati duže
stay out	ostati van kuće, provesti noć van (svoje) kuće
stay out of	ostati po strani, ostati (van nečega)
stay over	prenočiti
stay together	ostati zajedno
stay up	leći kasno, bdeti
steal away	iskrasti se
steal up	prikrasti se
steam away	ispuštati vodenu paru, pušiti se
steam off	skinuti (nešto) vodenom parom
steam up	zamagлити, prekriti vodenom parom
steer away from	odvojiti (nekoga od nečega/nekoga), udaljavati (nekoga), skrenuti
step aside	povući se

step away	udaljiti se
step back	koraknuti unazad
step down	sići (sa nečega), povući se (sa nečega), završiti
step forward	pružiti pomoć, ponuditi pomoć
step in	ući, prići, angažovati se
step off	izmeriti koracima
step out	iskoračiti, izaći
step up	povećati
step up to	prići (nekome), prilaziti
stick around	ostati u blizini, zadržati se, zadržavati se
stick down	spustiti, staviti, zalepiti
stick in	probosti, zabosti, zalepiti
stick on	zalepiti
stick out	štrčati, isticati se, promoliti se
stick up	zakačiti, štrčati
stick up for	podržati, braniti
stir in	umešati
stir up	uskomešati, uskovitlati, podići, podstaći
stitch up	zašiti ranu
stock up	napraviti rezervu
stock up on	napraviti rezervu
stock up with	napraviti rezervu
stop at	svratiti
stop away	odsustvovati
stop away from	odsustvovati
stop behind	ostati duže, zastati
stop by	navratiti
stop in	posetiti (nekoga), ostati kod kuće
stop off	prekinuti, stati
stop out	ostati van kuće, provesti noć van kuće
stop over	prespavati (negde), posetiti, navratiti
stop up	zapušiti, leći kasno
store away	sačuvati, uskladištiti
store up	nagomilati
storm in	grnuti, jurnuti
storm off	odjuriti
storm out	izjuriti
stow away	skloniti, skloniti se
straighten out	ispraviti, doterati, srediti, popraviti se
straighten up	ispraviti se, uspraviti se, srediti, dovesti u red, razjasniti, srediti
strain off	procediti, ocediti
strap in	zavezati
strap up	povezati (nečim, obično zavojem)
stress up	potresti
stretch away	pružati se, prostirati se
stretch out	ispružiti, opružiti, ispružiti se
stride away	otići
strike back	uzvratiti
strike down	ubiti, raniti
strike off	izbrisati

strike out	promašiti, udarati, udariti, precrtati
strike up	započeti, zasvirati, zapodenuti
string along	prevariti, obmanuti
string out	prostirati se
string up	okačiti, obesiti, biti napet
strip away	skinuti, otarasiti se, osloboditi se
strip down	rastaviti na delove
strip off	skinuti, svući
strip out	zanemariti, prenebregnuti, izneti
struggle on	boriti se (sa nečim)
stub out	ugasiti
stump up	nadoknaditi
suck around	ulizivati se
suck in	prevariti, obmanuti
suck up	usisavati
suck up to	ulizivati se
sum up	sažeti, sumirati, dati sažeto, proceniti, okarakterisati
summon up	skupiti, sakupiti, sazvati
surge up	uzburkati, pokrenuti
swab down	oprati, obrisati
swab out	isprati
swab up	obrisati, očistiti
swallow down	progutati, nestati, gutati, potrošiti, iscrpsti
swap around	zameniti mesto
swap over	zameniti mesta
swap round	zameniti mesto
swear in	zakleti se, položiti zakletvu
sweat off	preznojavati se, intenzivno se znojiti
sweat out	izdržati
sweep aside	ukloniti, odbaciti
sweep away	zbrisati, iskoreniti, biti ponet (nečim, npr. emocijama)
sweep off	oduvati
sweep out	pomesti, temeljno očistiti
sweep up	skupiti metlom
sweeten up	zasladiti, odobrovoljiti
swell up	naduti se, oteći, pojačati, narasti, nadolaziti
swill down	lokati
swill out	isprati
swim away	otplivati
swing around	obrnuti se
swing round	obrnuti se
swing round to	skrenuti razgovor (na nešto drugo)
switch off	ugasiti, isključiti kompjuter/televizor, prekinuti
switch on	upaliti, uključiti kompjuter/televizor
switch over	prebaciti se (na nešto), preći (na nešto), preći na drugi TV kanal
switch around	promeniti mesta, zameniti mesta
switch round	promeniti mesta, zameniti mesta
swivel around	obrnuti se
swivel round	obrnuti se
swoop down	sručiti se, nasrnuti, kidisati

swoop up	zgrabiti, uhvatiti
swot up	bubati, kampanjski učiti
swot up on	bubati (nešto)
T	
tack down	zakucati
tack on	dodati
tack up	prikačiti, zakačiti
tag along	pridružiti se (nekome)
tag on	dodati
tail away	izgubiti se, utišati se
tail back	napraviti red (npr. vozila)
tail off	opadati, smanjiti se
take aback	zapanjiti, šokirati
take along	povesti, poneti
take apart	rasklopiti
take aside	izdvojiti
take away	ukloniti, odneti, odvesti, povesti, udaljiti, odvojiti
take away from	ukloniti, udaljiti, odvojiti, oduzeti, ukloniti, odstraniti, preoteti
take back	vratiti, vratiti nazad, primiti natrag, povratiti
take down	odvesti dole, skinuti, otkaćiti, razmontirati, zapisati
take in	uneti, primiti, prihvatiti (nekoga), privesti, prevariti, razumeti, shvatiti, unositi
take off	skinuti se, skinuti odeću, ukloniti, poleteti, uzleteti, odvesti, otputovati, povući, skinuti (nekoga)
take on	preuzeti, poprimati, zaposliti
take out	izvući, izvaditi, ukloniti, izbaciti, izvaditi (npr. neki dokument)
take out from	izvući, izvaditi
take out of	izvući, izvaditi, izbaciti, iscrpsti
take out on	iskaliti se (na nekoga)
take over	preuzeti, zauzeti, preuzeti kontrolu (nad nečim), preovladati (nad nečim), obuzeti
take over from	preovladati (nad nečim)
take around	voditi (nekoga) u razgledanje
take round	voditi (nekoga) u razgledanje
take up	podići, odneti gore, zauzeti, zauzimati, skratiti, oduzeti, pokrenuti pitanje, razmatrati problem, nastaviti
take up on	prihvatiti, objasniti se, raščistiti
take up with	pokrenuti pitanje, razmatrati problem, sprijateljiti se, ispuniti (nešto nečim)
talk away	govoriti neprestano
talk back	odgovoriti
talk back to	odgovoriti
talk down	učtkati
talk down to	govoriti sa visine
talk out of	odgovoriti (nekoga od nečega), odvratiti (nekoga od nečega)
talk over	raspravljati (o nečemu), diskutovati
talk over with	raspravljati (o nečemu), diskutovati
talk round	nagovoriti
talk through	prodiskutovati
tangle up	zamrsiti, zamrsiti se
tangle up in	zamrsiti se
tap in	ukucati, otkucati, utapkati
tap out	udarati
tape up	vezati trakom
taper off	smanjiti se

tart up	doterati se, udesiti se, nakinduriti se
team up	udružiti se, napraviti tim
team up with	udružiti se, napraviti tim
tear apart	rastrgnuti
tear away	odcepiti
tear down	srušiti
tear off	skinuti, svući, otkinuti, otrgnuti
tear out	iščupati, iscepiti
tear up	iscepiti, oštetiti, uništiti
tease out	izdvojiti
teem down	liti, liti kao iz kabla
tell apart	razlikovati
tell off	izgrditi
tense up	postati napet, postati nervozan, zategnuti mišiće
thaw out	otopiti, ugrijati
thin down	razblažiti
thin out	razrediti, rastanjiti
think ahead	misлити unapred, planirati unapred
think back	sećati se
think back to	sećati se
think out	razmisliti, osmisliti
think over	razmisliti
think through	razmisliti
think up	smisliti
thrash out	prodiskutovati
throw about	razbacati, razbacivati, dobaciti, dodati bacanjem, bacakati se
throw around	razbacati, razbacivati, dobaciti, dodati bacanjem
throw aside	zabaciti, odbaciti
throw away	baciti, odbaciti
throw back	odgurnuti, baciti natrag, zabaciti se, baciti unatrag
throw back on	uputiti (na nekoga), osloniti se (na nekoga)
throw back at	prebaciti (nekome nešto)
throw down	baciti, baciti se, predati
throw in	ubaciti, dodati, uključiti
throw off	otarasiti se, zbaciti, ispuštati, emitovati
throw on	obučiti
throw out	izbaciti, otarasiti se, odbaciti, baciti, dobaciti
throw out of	izbaciti
throw over	prebaciti, dobaciti, odbaciti
throw round	razbacati, razbacivati, dobaciti, dodati bacanjem
throw together	sklepiti, napraviti na brzinu
throw up	baciti, izbacivat, izgraditi, povratiti, izbljuvati, napustiti
thrust up	nadvisivati, dizati se u nebo
thump out	udarati, gruvati
tick away	otkucavati
tick by	prolaziti
tick off	obeležiti, markirati, odbrojavati, izgrditi
tick off for	izgrditi
tick over	raditi usporeno
tide over	prebroditi, pregurati

tidy away	složiti
tidy out	isprazniti
tidy up	raspremiti, srediti, urediti, dovršiti, doraditi
tie back	zavezati, ograničiti, zadržati
tie in with	uklapati se, slagati se
tie up	zavezati, vezati, biti zauzet (nečim), povezati se
tighten up	pričvrstiti, zategnuti, pooštriti
tinker about	petljati se, dirati
tinker around	petljati se, dirati
tip off	dati savet, obavestiti, dati (nekome) savet
tip over	prevrnuti se
tip up	nagnuti
tire out	iscrpsti
tog out	preobučiti
tog up	obučiti
toil away	rintati, raditi naporno
tone down	oslabiti, umanjiti, ublažiti
tone in	uklopiti se, pasovati
tone in with	uklopiti se, pasovati
tone up	ojačati mišiće
tool up	srediti (obično: mašine), srediti da (nešto) bude funkcionalno / da radi
top off	završiti, zaokružiti
top up	dopuniti, napuniti, ponovo napuniti
topple over	prevrnuti se, srušiti se
toss about	bacakati se, snažno zatresti, pominjati, bacati levo-desno
toss around	bacakati se, snažno zatresti, pominjati, bacati levo-desno
toss away	baciti
toss back	zabaciti
toss down	ispiti na iskap
toss in	prokomentarisati, ubaciti komentar / informaciju u toku razgovora
toss off	ispiti naglo, sklepati, napisati na brzinu
toss out	ubaciti
toss up	baciti novčić (radi odluke; kako bi bilo: pismo ili glava)
tot up	sabrati, izračunati
touch down	sleteti, prizemljiti se
touch off	podstaći, pokrenuti
touch up	pipati, retuširati (fotografiju)
toughen up	ojačati, očvrstnuti
tow away	odvući vozilo
tower up	nadvisiti
trace out	obeležiti, ispisati, dati nacrt
track down	ući u trag (nekome), uhvatiti
trade in	zameniti (staro za novo) za manju cenu
trail away	gubiti se postepeno, gubiti se
trail off	izgubiti se, gubiti se
train up	obučavati, obučiti
trick out	ukrasiti, dekorisati
trigger off	izazvati, pokrenuti
trim away	odseći, odrezati
trim off	odseći, skresati, smanjiti

trip over	spotaći se
trip up	spotaći (nekoga), spotaći se, zbuniti
trot off	otići brzim hodom
trot out	izneti, ponoviti
truss up	zavezati užetom
try on	probati, isprobati
try out	isprobati, testirati, staviti (nekoga) na probu
try out on	isprobati, testirati
tuck away	skloniti, sačuvati, smestiti, sakriti
tuck in	ušškati (nekoga, obično u krevetu), uvući (nešto u nešto, npr. uvući bluzu)
tuck up	ušškati (nekoga)
tumble down	stropoštati se
tumble over	prevrnuti se, preturiti se
tune in	uključiti (program na televiziji ili radiju)
tune up	štimovati, naštimovati (instrument)
turf out	izbaciti (nekoga), otarasiti se (nečega)
turn about	okrenuti, okrenuti se
turn aside	skrenuti (sa nečega)
turn aside from	skrenuti (sa nečega)
turn away	okrenuti se, udaljiti se, okrenuti, odbiti
turn away from	okrenuti se, udaljiti se, okrenuti, odbiti, odvratiti (nekoga od nečega)
turn back	vratiti se, presaviti, ponovo razmotriti
turn down	odbiti, smanjiti, preklopiti, presaviti, spustiti
turn in	podneti, predati, uručiti, otići na spavanje
turn off	ugasiti, isključiti, skrenuti sa puta, prestati da uzbuđuje
turn on	upaliti, uključiti, uzbuditi, zainteresovati
turn out	ispasti, ugasiti, isključiti, ispostaviti se, izbaciti, isprazniti
turn out of	izbaciti
turn over	okrenuti (se), prevrnuti (se), pokrenuti se, upaliti se, obrtati (uglavnom: novac), izručiti, predati, preneti, predati (nekome) kontrolu (nad nečim), ispreturati, prebaciti se (na nešto drugo)
turn over to	izručiti, predati, preneti, predati (nekome) kontrolu (nad nečim), prebaciti se (na nešto drugo)
turn around	okrenuti (se), preokrenuti (se)
turn round	okrenuti (se), preokrenuti se
turn up	pojavi se, skratiti, podvrnuti, pojačati
type away	kucati
type in	ukucati, ukucati u računar
type out	prekucati, prekucati (nešto) na računaru
type up	otkucati, otkucati (nešto) na računaru
U	
urge on	podstaknuti, podstaći, ohrabriti
use up	potrošiti, istrošiti
usher in	vesti (nešto), započeti
V	
veer off	promeniti pravac
venture forth	otići, uputiti se
vote down	nadglasati, odbaciti, glasati protiv
vote in	izglasati
vote out	oboriti glasanjem
vote through	izglasati (uglavnom, većinom glasova)

W	
wade in	prionuti (na nešto), latiti se (nečega), uhvatiti se u koštac sa
wait about	pričekati
wait around	pričekati
wait behind	ostati, pričekati
wait in	čekati, pričekati
wait out	čekati, sačekati
wait up	bdeti
wake up	probuditi, probuditi se, oživeti
wake up to	postati svestan/svesna
walk away from	udaljiti se, izvući se
walk away with	lako pobediti, dobiti, postići, postići (nešto) lako
walk in	ušetati, ući
walk in on	ući
walk off	otići u šetnju, odšetati
walk off with	otići, otići i (nešto) odneti, dobiti, postići, postići (nešto) lako
walk on	igrati, odigrati
walk out	napustiti, napustiti iznenada, započeti/početi štrajk
walk out of	napustiti, napustiti iznenada, započeti/početi štrajk
walk out on	napustiti (nekoga)
walk through	doprati
wall in	uzidati, zazidati, ozidati
wall off	odvojiti zidom
wall up	zazidati
wander off	odlutati
want in	želeti, želeti da se priključi (nečemu)
want out	želeti da se izađe (iz nečega), želeti da se isključi (iz nečega), želeti da se povuče (iz nečega)
want out of	želeti da se izađe (iz nečega)
ward off	odbiti, izbeći, odvratiti, sprečiti
warm up	podgrejati, otopliti, zagrejati se, zagrejati (npr. motor, električni aparat)
warn away	upozoriti (nekoga) da se skloni
warn away from	upozoriti (nekoga) da se skloni
warn off	upozoriti (nekoga) da ne prilazi
warn off from	upozoriti (nekoga) da ne prilazi
wash away	oprati, isprati, ukloniti pranjem, završiti, zaboraviti
wash down	zaliti, oprati, sprati
wash down with	zaliti, oprati, sprati
wash off	sprati, oprati
wash out	isprati, prati, ukloniti, zaboraviti, nestati, iscrpsti (nekoga)
wash out of	isprati, ukloniti, zaboraviti, nestati
waste away	oslabiti, (u)venuti, jenjavati, slabiti
watch out	upozoriti, paziti (na nešto/nešto)
watch out for	vrebat
water down	razblažiti, razrediti, ublažiti, razvodnjiti
wave aside	odbaciti
wave away	odbiti, odstraniti
wave down	pozvati mahanjem, odmahnuti rukom
wave off	mahati, ispratiti mahanjem, oterati mahanjem
wave on	dati znak rukom da se krene dalje, mahnuti da se krene dalje
wave through	dati znak rukom da se prođe, mahnuti da se prođe

wear away	izlizati se, oslabiti, umanjiti, prolaziti
wear down	oslabiti, iscrpsti se, istrošiti se
wear off	izgubiti se, nestati
wear on	prolaziti
wear out	iznositi, iznosati, pohabati, iscrpsti, iscrpljivati, iscrpljivati se
wear through	izlizati se, pocepati se, pohabati se
weed out	odstraniti, ukloniti, eliminisati
weigh down	otežati, opteretiti
weigh in	uključiti se, izmeriti (nekoga)
weigh in at	izmeriti (nekoga)
weigh out	izmeriti
weigh up	proceniti, oceniti
weight down	otežati, opteretiti, natovariti
well up	navirati, ispuniti se
wheel around	okrenuti se, naglo se okrenuti
wheel round	okrenuti se, naglo se okrenuti
while away	gluvariti, blejati
whip off	zgrabiti, uzeti naglo
whip out	izvaditi brzo, isukati
whip up	šibati, bičevati, išibati, izlupati (npr. belanca, šlag, krem), uskovitlati, izazvati, pokrenuti
whisk away	zbrisati, ukloniti, stresti
whisk off	zbrisati, ukloniti, stresti
whittle away	rezati, rezati na tanke slojeve, smanjiti, umanjiti
whittle down	smanjiti, umanjiti
whoop up	provoditi se
wilt away	uvenuti
wimp out	uplašiti se, povući se
win back	povratiti
win out	pobediti
win over	pridobiti (nekoga za nešto)
win over to	pridobiti (nekoga za nešto)
win round	pridobiti (nekoga za nešto)
win round to	pridobiti (nekoga za nešto)
win through	pobediti, savladati
wind back	premotati unazad, premotati (film, traku) unazad
wind down	spustiti prozor (npr. na kolima), zaostajati, stati, opustiti se, smanjiti se
wind forward	premotati unapred, premotati (film, traku) unapred
wind on	premotati unapred, premotati (film, traku) unapred
wind up	smotati, umotati, naviti, podići prozor (npr. u kolima), prestati, završiti
wipe away	obrisati, izbrisati
wipe off	obrisati, izbrisati
wipe down	obrisati, obrisati (nečim, npr. vlažnom krpom)
wipe off	izbrisati, otpisati
wipe out	izbrisati, očistiti, uništiti, izbrisati
wipe up	obrisati
wire up	ozvučiti, povezati električnom strujom
wire up to	povezati električnom strujom
wise up	urazumiti se, postati svestan/svesna
wither away	uvenuti, oslabiti, nestati
wolf down	proždirati, progutati

work away	nastaviti da se radi
work away at	nastaviti da se radi
work in	utrljati, umešati, ubaciti, uključiti
work off	odraditi, otplatiti radom, savladati, nadvladati
work out	izračunati, ispasti, srediti se, izraditi, razjasniti, rešiti, funkcionisati, izgladiti, vežbati, raditi fizičke vežbe, odraditi
work over	napasti
work through	razmotriti, proučiti
work up	sakupiti, skupiti, razraditi, povećavati, oduševiti se, dogurati
work up to	povećavati, oduševiti se, dogurati
worm out	izmamiti, iznuditi (nešto od nekoga)
worm out of	izmamiti, iznuditi (nešto od nekoga)
wrap up	umotati (se), rezimirati, sumarno opisati, zavezati
wrap up in	obuzeti, biti obuzet (nečim)
wriggle out	izmigoljiti se, izvući se
wring out	iscediti, izvući
write away	pisati, pisati i tražiti informaciju
write off	pisati, pisati i tražiti informaciju
write back	odgovoriti (na pismo, elektronsku poštu)
write down	zapisati
write in	upisati, dodati na spisak, dodati u dokument, poslati (pismo, elektronsku poštu)
write off	otpisati (nekoga), otpisati (dug), sastaviti, napisati lako, naručiti
write off as	otpisati (nekoga)
write out	napisati, ispisati
write up	opisati, ispisati, pohvaliti pismenim putem
X	
x out	izbrisati iz misli, zaboraviti (na nekoga)
Y	
yell out	viknuti, uzviknuti, vikati
yield up	otkriti, predati
Z	
zero in on	usredsrediti se (na nešto/nekoga), fokusirati se (na nešto/nekoga), podesiti nišan oružja na cilj koji se gađa
zip up	zatvoriti patent zatvaračem (npr. pantalone, haljinu), izvršiti kompresiju, zipovati (dokument, sliku, itd. uz pomoć računarskog server programa, npr. Windows shareware Win Zip)
zone in	podeliti, ograditi, ograditi na zone
zoom in	uvećati, zumirati, uvećati zumom (sliku, fotografiju) privlačenjem fokusa
zoom off	otići brzo, otperjati
zoom out	umanjiti, smanjiti zumom (sliku, fotografiju) udaljavanjem fokusa

Priredili: Miloš D. Đurić i Natalija Panić Cerovski

URUČENA NAGRADA „ALEKSANDAR I. SPASIĆ“

Krajem svake kalendarske godine u Udruženju književnih prevodilaca Srbije (UKPS), u Francuskoj 7, svečano se dodeljuju nagrade za posebna prevodilačka ostvarenja u raznim književnim žanrovima. Tako je 27. novembra, osmi put, dodeljena nagrada „Aleksandar I. Spasić“ za najbolji prevod humanistike u razdoblju 2011-2013. Prema odluci žirija, ovu bijenalnu nagradu dobila je anglistkinja Ljiljana Nikolić za prevod dela *Dva kraljeva tela* (sa podnaslovom: *Studija o srednjovekovnoj političkoj teologiji*) Ernsta Hartviga Kantorovica, izdavač »Fedon«, Beograd, 2012.

Ova značajna prevodilačka nagrada ustanovljena je 1997. godine za najbolji prevod nekog značajnog dela iz oblasti humanistike i esejistike (filozofije, historiografije, sociologije, antropologije, etike, estetike, teorije umetnosti itd.) sa svih jezika na srpski. Nagrada je ponela ime Aleksandra Spasića, inače, veoma istaknutog prevodioca u toj oblasti, a osnovana je na predlog porodice Spasić i uz podršku njegovog matičnog udruženja. Na taj način se uspešno čuva uspomena na ovog našeg prerano preminulog, istaknutog prevodioca i svestranog poslenika u mnogim oblastima kulture, a ujedno se stimulišu prevodioci značajnih dela iz oblasti društvenih nauka sa stranih jezika na srpski.

U vreme kada u domaćoj javnosti još ne postoji jasno izražena svest o značaju prevodilaštva za nacionalnu kulturu, kada profesiju ozbiljno nagrizaju nebriga i zlovolja društva i moćnih pojedinaca, redovno dodeljivanje jedne ovakve nagrade iz fonda porodice Spasić ohrabruje mnoge poslenike ove drevne, a još uvek nedovoljno poznate i priznate profesije. Osnivanje nagrade, dakle, bilo je izraz želje da se podrži dostojanstvo dobrog prevođenja, ali i da se – nasuprot opštoj bolesti kratkog pamćenja – očuva građanska svest o značaju kulturnog kontinuiteta za jednu nacionalnu sredinu i potvrdi nezamenljiva uloga vrsnih prevodilaca, kao nezaobilaznih nosilaca i prenosilaca na planu kulture (nem. Kulturträger), kao nosilaca međunarodnog transfera ideja, saznanja i boljeg upoznavanja sa stranim stvaraocima i nacionalnim kulturama, gde prevodioci odvajkada figuriraju kao mostovi sporazumevanja i saradnje.

Da bi došao do što potpunijih podataka i stekao što obuhvatniji uvid u odgovarajuću izdavačku produkciju, žiri se poslužio katalogom Narodne biblioteke, sajtovima najvećih izdavačkih kuća sa prikazom dvogodišnje proizvodnje knjiga iz oblasti humanistike, obratio se javnosti oglasom u štampi, pismenim pozivom zamolio izdavače da svojim izdanjima sudeluju u konkursu, oslonio se na prikaze u medijima i preporuke stručnjaka i kolega. Tako dobijeni uzorak od više desetina knjiga mogao se smatrati reprezentativnim za datu svrhu. Korišćena su izdanja 14 izdavača, od čega njih pet iz Vojvodine, gde se humanistika posebno neguje. Žiri se trudio da i ovaj put očuva svoju tradicionalnu principijelnost i dobronamernost. Sve je odluke doneo u atmosferi objektivne kolegijalne saglasnosti.

U izveštaju žirija se ističe da je bilo mnogo dobrih prevoda koji su zasluživali priznanje, ali postoji samo jedna nagrada. To svedoči o odgovornom stavu naših vodećih izdavača prema objavljivanju prevoda iz oblasti društvenih nauka, ali i o poštenom pristupu prevodilaca radu na ovakvim delima. Naime, ova oblast traži veoma obrazovane i iskusne prevodioce, tako da ovde nema foliranja i ošljarenja – ovde se odmah vidi ko je pravi profesionalac, a ko nabeđeni prevodilac

hobista. Tu je i dosta brojna čitalačka publika, koja sa sve većom pažnjom u humanistici traži odgovore na mnogobrojna pitanja savremenog sveta.

Dalje se ističe da je prevodilac imao da prevede jednu preobimnu, skrupuloznu naučnu studiju, prepunu zahtevnih podataka svake vrste i jedno literarno štivo pisano bogatim intelektualnim i lako ironičnim stilom, dakle spoj besprekornog naučnog oglada i uzbudljivog istorijskog romana. Ljiljana Nikolić se najpre mesecima pripremala da pristupi prevođenju *Dva kraljeva tela*. Morala je da istraži mnoge činjenice iz istorije, filozofije, teologije, prava, koje se odnose na dato podneblje i vreme i da ih na odgovarajući način valorizuje u prevodu. Sâmo prevođenje je potom potrajalo, doduše ne deset godina koliko je trebalo Kantorovicu, ali zaceo veoma dugo. Pošto je savladala materijalnu građu i prevodu obezbedila pouzdanost i tačnost, Ljiljana Nikolić je – zahvaljujući svom znanju, iskustvu i nepogrešivom osećaju za lep jezik – dala tekstu i odgovarajući literarni izraz koji pleni čitaoca, prenoseći tako i drugu bitnu dimenziju Kantorovicevog dela.

Filozof i istoričar Ernst Kantorovic (1895–1963) je aristokratski nastrojen nemački Jevrejin, koji je u svojim mlađim danima bio prijemčiv na nemačku romantičnu mitomaniju. U tom duhu borio se u Prvom svetskom ratu, pomagao u gušenju pobune komunista u Nemačkoj, a u biografiji cara Fridriha II veličao romantične nacionalne ideale. No, grubost nacističke realnosti, koja je nastupila dolaskom Hitlera na vlast, ohladila je ovog mladog istoričara i navela ga da se 1934. iz akademske karijere povuče u privatnost i da 1938. emigrira u Sjedinjene Države, gde će na nekoliko univerzitetima (Berklj, Prinston) ostvariti zavidnu naučnu karijeru (kao filozof i istoričar srednjovekovne političke istorije i političke teologije) i provesti ostatak života.

Na tragu ideje o organskom jedinstvu srednjovekovne crkvene i društvene zajednice, on u svojim delima, pre svega u obimnoj studiji, opremljenoj ogromnim naučnim aparatom, *Dva kraljeva tela* (1957), razmišlja o pojmu vladara kao otelovljenju religijskog ideala organskog modela društva. U ovom remek-delu političke filozofije, pravne teorije i historiografije, on istražuje kako su teolozi, istoričari i poznavaoi crkvenog prava u srednjem veku razumevali funkciju i ličnost kralja, kao i samu ideju kraljevske vlasti u korporativnom i organičkom smislu. Rekonstruišući neke vizije o organskoj celini vladar-država, kojima su bili skloni srednjovekovni milioici, Kantorovic opisuje ličnost evropskog monarha kao jedinstven spoj religijske i pravne tradicije, iz kojeg je potekao koncept dvojnosti vladareve ličnosti kao spoja žive osobe i apstraktnog otelovljenja ukupne zajednice, odnosno, spoja prirodnog i političkog tela. Kao čovek, kralj je prolazno i propadljivo ljudsko biće, a kao vladar, on je predstavnik Božjeg zakona na zemlji, čime prevazilazi zemaljsko i predstavlja nepropadljiv simbol božanske funkcije. Kraljevo političko telo, koje ima nesumnjivu nadmoć, svojom neprikosnovenošću poništava svako moguće nesavršenstvo telesnog tela koje bi mu moglo naškoditi i, u slučaju smrti tog tela, samo se od njega odvaja i prebacuje na sledeće prirodno telo, obezbeđujući tako kontinuitet monarhije. Postojeća izreka to sažeto kaže, „Kralj je umro, živeo kralj!“ Ovakvo ulaženje u tajne srednjovekovne političke teologije ukazalo je na činjenicu da se vladar *de facto* bio odvojio od naroda, što je nove izdanke nekih ustavnih oblika upravljanja državom – parlament, na primer – nagnalo da počnu iznalaziti simbolička sredstva kojima će za sebe osvojiti veći deo sudelovanja u državnoj upravi. Kantorovicevi naučni nalazi sasvim su relevantni i za naše vreme, jer ni danas nisu retki primeri vladara koji sebe smatraju Božjim izaslanicima sa pravom beskonačnog nasleđivanja. Uz to, zanimanje za Kantorovica sa svoje strane je podstakao i savremeni razvoj društvene istorije, posebno kulturne antropologije.

Z. Jovanović